Ambassaden BUDAPEST

1988-08-29 Nr 135 R 18 Wallenberg

Nyutgåva av ungersk "klassiker" om Raoul Wallenberg
(2 bil.)
Överlämnas till utrikesdepartementet (Pol I) av ambassaden i Budapest i anslutning till tel 173 A 1988-08-29.

INK UTRIKESDEP
Dnr...../.....
1988-09--2
Avd P | Gr 2 | Mål Eu I

Pol

Ragnar Dromberg

1988-09-23

Överlämnas jämte två bilagor av utrikesdepartementet, pol I, till Raoul Wallenbergföreningen, Stockholm.

Vollrath Tham
Kansliråd mp

Exp: 88-09-23 mp

Bil. 1 till Amb. i Budapest
skr. nr. 135 den 1988-09-29
P2 Eut

Nach 41 Jahren

Wiedererscheinung des Wallenberg-Buchs von Jenő Lévai

41 Jahre nach der ersten Erscheinung wird dieser Tage das Buch des namhaften Journalisten Jenő Lévai: „Raoul Wallenberg: Sein romantisches Leben, seine heroischen Kämpfe und das Geheimnis seines rätselhaften Verschwindens" in einer Reprintausgabe wieder herausgegeben.

Die erste Ausgabe 1947 war für Abonnenten bestimmt und im Nu vergriffen, die zweite und dritte konnte die Barrieren der Zensur nicht mehr überwinden.

Aus Anlaß der Neuerscheinung wurde von den Verlegern eine Pressekonferenz abgehalten, bei der der Herausgeber der Zeitschrift „Historia", Ferenc Glatz, sich über die Ursachen des langen Schweigens in Sachen Wallenberg äußerte. „Historia" war es 1984 in einem Artikel gelungen, das Tabu um Wallenberg zu durchbrechen.

Glatz verwies in seinen Erläuterungen auf zwei grundlegende Motive: Das Schicksal des ungarischen Judentums wurde bisher von der Politik — und folglich auch von den Historikern — gelinde gesagt ambivalent behandelt, und andererseits verschwand der schwedische Diplomat Wallenberg im Januar 1945 durch die Sowjetmacht. Über Zeit und Ort seines Todes und die verschiedenen Stadien seines Schicksals von diesem Zeitpunkt an gibt es bisher nur Hypothesen. Aus der Sicht des Historikers ist es auch nicht sicher, daß die inzwischen erschienenen, einander widersprechenden offiziellen Verlautbarungen der sowjetischen Regierung die Tatsachen enthalten.

In diesem Sinne, obwohl es sich um ein Werk eines Journalisten und nicht eines Historikers handelt, gilt das Buch von Jenő Lévai über Wallenberg bis zum Januar 1945 als eine bedeutende Quelle der Forschung. Das Buch erscheint nun in 30 000 Exemplaren und dürfte als Ausgangspunkt zu weiteren Forschungen dienen. Es handelt sich ja um eine herausragende historische Figur, der Zehntausende von Verfolgten direkt oder indirekt ihr Leben verdanken.

„Die
men au
berühre
Credita
garn. I
ie die
weil d
nahme
Banken
de", ini
Budapes
Wiener
stalt-Ba
einem

Die C
vor 130
steht se
hung zu
2. Weltk
als erst
Ungarn
te, bei d
ral Euro
(CIB) ei
Budapest

DAILY NEW

Neueste Nachrichte

DIRECT GUI TALKS STAI

UN CHIEF 'HOPEFUL AS Y

Geneva, Aug 25 (Reuter) — Iran and Iraq held their first face-to-face talks on Thursday on a permanent settlement to their eight-year-long Gulf war, which has caused an estimated one million casualties.

Foreign Ministers Tareq Aziz of Iraq and Ali Akbar Velayati of Iran met at the United Nations' European headquarters in Geneva for talks chaired by UN

military obse
Hungarians—
opposing ar
was quiet on
each side ha
that the ot
the ceasefire.

Aziz and
multaneously
doors at 13
Council Char
of Nations, a

Bil. 2 till Amb. i Budapest
skr. nr. 135 den 1988-08-25
P2 Su

Översättning

MAGYAR NEMZET 1988-08-25
(Folkfrontstidning)

After 44 years - Jenö Lévai's book about Raoul Wallenberg reprinted

Knowing the antecedents one must appreciate the fact that in a few days the book of the journalist Jenö Lévai with the title **Romantic life, heroic struggles and misterious disappearance of Raoul Wallenberg** will appear in the book shops 44 years after its first publication.

The Hungarian publishers should long "be past this book", as several shorter or longer, more or less authentic monographies have been published about the Swedish diplomat outside the borders of the socialist countires, while memorials, studies and articles were issued about Wallenberg and newer and newer secrets disclosed on the forums of second publicity on this side of the borders.

The publication of this book is an event, thus on this occasion the Maecenas Publishing house and the Állami Könyvterjesztö Vállalat (State Book Distributing Enterprise) - common editors of the reprint book - will hold a press conference at the Phylosophical Faculty of the Eötvös Loránd University on Wednesday in the forenoon. They requested the editors of the periodical HISTORIA who were the first to succed in breaking thorugh the wall of commanded silence of decades in the Hugnarian official press in 1984 to introduce the 44-year old novity. Managing director Ferenc Glatz spoke about why the Wallenberg case has been - and actually is even today - such a sensitive question. In his opinion policy and consequently historical science treated the fate of the Hungarian Jews mildly speaking ambivalently, on the one hand. On the other hand, Raoul Wallenberg disappeared on the hands of the Soviet power in January 1945 and there are only assumptions about the place and time of his death and about the stations of his vicissitudes; and from the eyes of historians it is not at all sure that the official reports of the Soviet government about Wallenberg - which are contradicting even each other - gave information on the real events.

Historian Péter Sipos outlined the protrait of Jenö Lévai, the "investigating journalist" who died a few years ago in Budapest when he was 90; - who has written many books, but whose work and the authenticity of his data are often queried by historical science. Nevertheless, the data of his Wallenberg book - the first edition of which was published in 1947 and sold out in subscription, the second and third editions got stuck at the censor - till January 1945, the disappearance of the Swedish diplomat,

are considered fundamental by the literature and mostly taken over from him. (It is another question, and of no secondary importance, that the notice No.88 - which denies that NKVD played a role in the "disappearance" - will do no credit to the author).
János Pótó, another editor of História, writer of the work that has broken through the official silence in 1984, gave a short survey about publications and events during the past 40 years.

The reprint book will be issued in 30000 copies now and hopefully this book will only be an opening for the historical revelation of the Wallenberg case which also demand the gratitude of the posterity. Because in addition to the fact that the disappearance of Raoul Wallenberg became a case that has been occupying public opinion for decades one must not forget for even one minute that the Swedish diplomat became one of the most valiant persons of Hungarian history in 1944 to whom ten thousands of people owe their lives both directly and indirectly.

(-ányi)

Översättning

NÉPSZABADSÁG 1988-08-25
(partiets tidning)

Reprint book about Raoul Wallenberg

A reprint novelty of the Állami Könyvterjesztö Vállalat (State Book Distributing Enterprise) and the Maecenas Publishing House was introduced to the representatives of the press in the conference room of the Eötvös Loránd University, Phylosophical Faculty, yesterday morning. The reprinted book written by Jenö Lévai was originally published by Magyar Téka in 1948 with the title **The romantic life, heroic struggles and misterious disappearance of Raoul Wallenberg.** The journalist-specialist Jenö Lévai wrote the life story of the secretary of the Royal Swedish Legation in Budapest who saved several ten thousands of persecuted Hungarian Jews from certain death on the request of the Wallenberg Committee set up after the war. In his book he was striving after completeness on the basis of the data and documents at disposal at that time.Some publications about the life saving activity of the great Swedish diplomat - after whom a street was named in Budapest in 1945 - appeared in Hungary sporadically since the beginning of 1984, and his sculpture had been set up in Budapest in 1987. We still do not know anything certain about what happened with Raoul Wallenberg after the war - he left for Debrecen on January 17,1945 accompanied by Soviet soldiers in order to carry out discussions with the provisory government and Marshal Malinovsky, but he and his escort disappeared on the way. The circumstances of his disappearance are not known. The reprint is a tribute to Wallenberg's memory.

SA0011 4 160 MTIe1020

Raoul Wallenberg - Reprint

Budapest, August 24 (MTI) - The book written by Jenő Lévai in 1947 on the humanist Swedish diplomat, Raoul Wallenberg, has been republished in Budapest in 30,000 copies. Jenő Lévai was the first to elaborate the oeuvre of Raoul Wallenberg on the basis of authentic documents. Two months after publication, the volume went into its third edition. The first edition was not put on the market because of advance purchases by survivors saved by Wallenberg. The copies of the further editions were confiscated by the censure in 1948. Jenő Lévai, who died in 1983 at the age of 90, wrote several books after the liberation on the persecution of Jews and the fascist movement in Hungary.+++

vhi/vzs

16.31 LMT 240888 0737

-.-

SA0012 4 130 MTIe1023

Swiss Social Democratic Party Delegation

Budapest, August 24 (MTI) - On Wednesday a delegation of the Swiss Social Democratic Party, headed by President Helmut Hubacher, arrived in Budapest on the invitation of the Central Committee of the Hungarian Socialist Workers" Party. The members of the delegation are Ursula Mauch, head of the parliamentary group of the party, André Daguet, senior secretary of the Central Committee, and parliamentary deputies Pierre Aguet and Peter Bodenmann.

Talks are to be held on international issues and possibilities for the development of bilateral relations.+++

vhi/vzs

16.37 LMT 240888 0630

-.-

Avsändningsort Pol I, Kr Vollrath Tham,

Ärende

ESK-gruppen re Raoul Wallenberg

Datum		
1988-09-07		
Avd	Grupp	Mål
P	2	EU

POL

Adress

ESK-del, WIEN Dnr .....

Text

Från pol I och ESK-gruppen re Raoul Wallenberg.

Familjen Wallenberg har under hand rest frågan om Sverige kunde tänkas ta upp Wallenberg-frågan på Wienmötet. Bakgrunden vore att kretsar i Tyskland, som driver ärendet, skulle ha vänt sig i saken till UM i Bonn, som svarat att man skulle kunna tänka sig att stödja ett initiativ förutsatt att Sverige gick i spetsen. Vi är medvetna om att Raoul Wallenbergs fall nämndes i ett anförande om principerna redan den 12 december 1986 och att konferensen sedan länge lämnat implementeringsfasen, där en fråga av detta slag kanske mera naturligt hör hemma. Vår slutsats skulle därför kunna bli att, beroende på utvecklingen av de fortsatta svensk-sovjetiska bilaterala kontakterna i Wallenberg-ärendet, som vi prioriterar, detta hellre skulle kunna tas upp på någon av de MR-konferenser som kan bli ett resultat av pågående uppföljningsmöte.

Tacksamma Edra synpunkter.

CABINET

Kopia: kabs
polch
bitr polch
ch pol I
I Larsson, ESK-gruppen
Ekholm, -"-
Tham, pol I

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
MM

KOPIA TILL:
UTRMIN
KABSEK
POLCH
BITR POLCH
POL 1
POL 2
ESK-GRUPPEN

ÅTGÄRD:
Pol I, kr V Tham,bg
1988-09-15

EXP:880915

1988-09-12

P 2 Eu

POG

ESK-DELEGATIONEN WIEN 1988-09-12

UD STOCKHOLM

POL 1 OCH ESK-GRUPPEN.

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

RE RAOUL WALLENBERG

VI HAR UNDER UPPFOELJNINGSMOETET I WIEN I ENLIGHET MED VAARA INSTRUKTIONER SOEKT DRIVA WALLENBERGAERENDET MED SAERSKILT BEAKTANDE AV MOEJLIGHETERNA ATT I SAK UPPNAA RESULTAT OCH MED UNDVIKANDE AV AATGAERDER SOM HUVUDSAKLIGEN HAR POLEMISKA SYFTEN.

FRAAGAN HAR NU FAATT NY AKTUALITET INTE BARA GENOM FAMILJEN WALLENBERGS AGERANDE I STOCKHOLM UTAN AEVEN GENOM DEMARCHER HOS EN RAD DELEGATIONER I WIEN AV FRU ELEONORE KIUS FRAAN DEN VAESTTYSKA RAOUL WALLENBERGKOMMITTEN.

ENLIGT FRU KIUS HAR FOERETRAEDARE FOER SCHWEIZISKA, OESTERRIKISKA, NEDERLAENDSKA, VAESTTYSKA OCH AMERIKANSKA DELEGATIONERNA UTTALAT STARKT INTRESSE FOER SAKEN, MEN VILL INTE FOERETA SIG NAAGOT SOM SKULLE KOLLIDERA MED VAART EVENTUELLA AGERANDE. AATMINSTONE HOLLAENDSKA OCH VAESTTYSKA DELEGATIONERNA HAR FRAMHAALLIT ATT ETT AGERANDE FRAAN DERAS HAALL FOERUTSAETTER ATT SVERIGE GAAR I SPETSEN.

VI DELAR ER UPPFATTNING ATT DET KNAPPAST KAN TJAENA SAKEN ATT PAA DETTA STADIUM OFFENTLIGT TA UPP WALLENBERGFRAAGAN VID WIEN-MOETET. HURUVIDA FRAAGAN SKALL TAS UPP PAA NAAGON AV DE KOMMANDE MR-KONFERENSERNA INOM ESK:S RAM KAN SVAARLIGEN BEDOEMAS HAER OCH NU. DAEREMOT HAR VI FAATT ETT RELATIVT STABILT OCH FRIKTIONSFRITT FOERHAALLANDE TILL DEN SOVJETISKA DELEGATIONEN, VILKET SKULLE KUNNA GOERA ETT SAMTAL I SAKEN MELLAN DE BAADA DELEGATIONSCHEFERNA AENDAMAALSENLIGT. JAG SKULLE T EX MOT BAKGRUND AV ATT WALLENBERGDISKUSSIONEN HAR FAATT NY AKTUALITET I SVERIGE OCH MED HAENVISNING TILL, UTOM DET HUMANITAERA, AEVEN DET GEMENSAMMA INTRESSET ATT LYFTA BORT DETTA HYPOTEK FRAAN VAARA RELATIONER, KUNNA EFTERHOERA KASHLEVS BEDOEMNING HURUVIDA DEN OEPPNARE DEBATTEN I SOVJETUNIONEN OM DET FOERGAANGNA AEVEN KAN KOMMA ATT KASTA NYTT LJUS OEVER WALLENBERG-AFFAEREN OCH OM HAN MOEJLIGEN HAR NAAGRA MERA SPECIFIKA INFORMATIONER I SAMMANHANGET ATT GE OSS.

AEVEN OM ETT SAADANT SAMTAL SKULLE FAA HELT BILATERAL KARAKTAER, BOER VI SAMTIDIGT UNDERRAETTA DE KOLLEGOR SOM UPPVAKTATS AV DEN VAESTTYSKA WALLENBERGKOMMITTEN I FRAAGAN, I VARJE FALL I

FORTS

EFTERHAND.

VI AVVAKTAR ERA INSTRUKTIONER.

LIDGARD

Information om
Raoul Wallenberg

MALMÖ D. 8.9.88.

INK. UTRIKES DEP.
1988 09 12
252 023

Tele kalco 880912
Regas, ater kalco

880914 Utr mins kansli.
Kr Petersson/sa
Skr tit. u/Schori
Exp 880914

HEJ PIERRE!

JAG SOM SKRIVER DET HÄR BREVET HETER MARI. JAG HÅLLER PÅ ATT GÖRA ETT SPECIALARBETE FÖR MEJ OCH MINA KLASSKAMRATER PÅ KOMVUX I MALMÖ.
TÄNKTE ATT DET SKULLE HANDLA OM RAOUL WALLENBERG, OM HANS INSATSER UNDER ANDRA VÄRLDSKRIGET OCH OM VAD SOM KAN TÄNKAS HA HÄNT HONOM SEDAN...
SKULLE DÄRFÖR VARA TACKSAM OM DU VILLE BISTÅ MED LITE INFORMATION FÖR ATT SPRIDA LITE KUNSKAP OCH LJUS OM/ÖVER HANS ÖDE.
FÖR ÖVRIGT HOPPAS JAG ATT DU FORTSÄTTER GÖRA DIN STÄMMA HÖRD NÄR SITUATIONEN SÅ KRÄVER, OCH ATT DU HAR DET BRA. LITE "SMÖRIGT" MEN DET BEHÖVS SÄKERT I TIDER SOM DENNA. STÅ PÅ DIG!

TACKAR PÅ FÖRHAND.

KRAMAR
MARI
I MALMÖ.

MARI KARLSSON
FLORAGÅNGEN 2A
212 21 MALMÖ.

SVERIGES AMBASSAD
PRAG

Handl: M Westerlind 1988-09-09 Nr 64 HP 1

Pol I, kr V Tham,bg
1988-11-01
Miso t amb/Prag
Exp: 88 11 01

Utrikesdepartementet

INK UTRIKESDEP
Dnr...../.....
1988-09-13
Avd P | Gr 2 | Mål Ber H

Slovak erbjuder upplysningar om Raoul Wallenberg
(1 bil)

./. Ambassaden har erhållit i kopia bifogade mycket kortfattade brev från en Michal Garaj i Slovakien, vilken påstår sig ha träffat Raoul Wallenberg i ett sovjetiskt fångläger i maj 1945. Garaj, som uppger sig ha följt en uppmaning i ungersk radio att lämna bidrag till efterforskningen av Wallenberg, erbjuder sig att ge utförligare information om sina iakttagelser vid ett besök i hans bostad.

Råöversättningen till svenska av brevet, som är avfattat på slovakiska, har gjorts på ambassaden.

Innan brevet besvaras skulle ambassaden värdesätta departementets bedömning, huruvida den erbjudna kontakten kan vara av något intresse för den fortsatta utredningen av Wallenberg-ärendet.

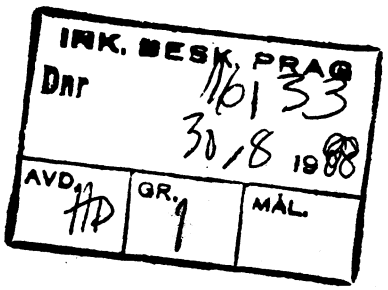
Karl-V. Wöhler

Karl-V. Wöhler

me

Bil ..1.. till Amb:s i Prag
skr nr..64..den..9/9..1988..
P 2 Eu

G a r a j Michal, Zbrojníky 109, 935 00 Hontianska Vrbica, okr. Levice

Titl.
Švédske veľvyslanectvo
Úvoz 13
110 00 P r a h a 1 - Hradčany

12.8.1988

Vec: oznámenie

Na základe výzvy, ktorú som počul v štátnom rozhlase Maďarska vo veci pátrania po bývalom švédskom diplomatovi v Budapešti Valenbergovi Vám oznamujem, že ako vojak v bývalej maďarskej armáde som bol zajatý a bol som v zajateckom tábore na území ZSSR, kde som sa v máji 1945 stretol s mužom, ktorý mal také meno.

Teraz ako dôchodca žijem na hereuvedenej adrese a som ochotný o podrobnostiach informovať rodinných príslušníkov diplomata. Nakoľko ľahšie hovorím maďarsky ako slovensky, v prípade rozhovoru by som hovoril maďarsky. Prípadnú návštevu prosím dopredu ohlásiť, aby som sa zdržiaval doma.

S pozdravom

Garaj Michal

Med anledning av uppmaning som sändes i Ungerns radio angående spaningen efter före detta svensk diplomat ~~Wallenberg~~ i Budapest, Wallenberg, vill jag meddela att jag, som soldat i ungerska armén var tillfångatagen och var i ett fångläger i Sovjetunionen, där jag i maj 1945 träffade en man som hade detta namn.

Jag är pensionerad och lever på den ovannämnda adressen. Jag är beredd att informera diplomatens familjeanhöriga om detaljer. Jag talar bättre ungerska än slovakiska. Ifall ni tänker besöka mig var god och anmäl er innan ni kommer för att vara säkra att jag är hemma.

med hälsningar

Garaj Michal

ARKIVEXEMPLAR

Utr mins kansli
Kr Petersson/sa

1988-09-14

Dnr	Avd Grupp Mål
258/002	P 2 Eu I

Mari Karlsson
Floragången 2 A

212 21 MALMÖ

Hej Mari,

./. Tack för ditt brev. Jag hoppas du finner vad du söker i UD:s broschyr om Raoul Wallenberg.

Du behöver inte vara ängslig. Jag kommer att stå på mig och min stämma kommer att höras också i fortsättningen. Fast "smörig" vet jag inte? Jag tycker att jag håller mig till bistra och kalla fakta.

Pierre Schori

sa

Ifylles av postexp

Avsänt med ☐ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☑ vanlig post

Avsändn datum 880914

Sign

Dep U 328 10 000 ex 8608

Avsändningsort
Pol I, kr V Tham,bg

Ärende
Raoul Wallenberg

Datum
1988-09-15

Avd P | Grupp 2 | Mål Ess I

Adress

ESK-delegationen WIEN Dnr....

Pol

Text

För Lidgard från Pol I och ESK-gruppen re Raoul Wallenberg

Sedan frågan anmälts för polchefen och kabinettssekreteraren och även diskuterats med fru Nina Lagergren finner vi det önskvärt att Du samtalsvis tar upp saken på det sätt Du föreslagit med Din sovjetiske kollega med information till dem av Dina kollegor som också uppvaktats av den västtyska Wallenbergkommittén.

CABINET

Ex till:
Kabs
Polch
Larsson, ESK-gruppen
Tham, Pol I

EXP: 880915

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CBJ

KOPIA TILL:
UTR MIN
KAB SEKRT
POL CH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

INK UTRIKESDEP
Dnr...../.....
1992 03 19
Avd D | Gr 2 | Mot Eu 1

POL

AMBASSADEN LONDON

UD STOCKHOLM

FOER POL 1

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

RE RAOUL WALLENBERG

EN I LONDON BOSATT SVENSK MEDBORGARE AV UNGERSKT URSPRUNG, JANOS BARAT, RINGDE 1988-09-14 AMBASSADEN (STAFFANSSON) OCH BERAETTADE FOELJANDE:

P R I M O. UNDER ETT SEMESTERBESOEK I UNGERN FOER NAAGON MAANAD SEDAN HADE BARAT I BUDAPEST TRAEFFAT EN AELDRE MAN - KAZMER KALLAI - SOM SADE SIG HA ARBETAT PAA SVENSKA LEGATIONEN I BUDAPEST TILLSAMMANS MED RAOUL WALLENBERG AAR 1944. KALLAI HADE FOERMODLIGEN VARIT CHAUFFOER PAA LEGATIONEN (BARAT VAR NAAGOT OSAEKER PAA DEN PUNKTEN). ALLT SEDAN WALLENBERG FOERSVANN HADE KALLAI VARIT MYCKET INTRESSERAD AV HANS OEDE. FOER NAAGOT AAR SEDAN HADE KALLAI AV EN ITALIENSK MEDBORGARE FAATT EN DEL "MYCKET INTRESSANTA UPPGIFTER" SOM TYDDE PAA, ATT WALLENBERG VARIT VID LIVET SAA SENT SOM I BOERJAN AV 1980-TALET. KALLAI GAV INGA YTTERLIGARE DETALJER TILL BARAT MEN SADE, ATT HAN GAERNA VORE BEREDD ATT TILL SVENSKA MYNDIGHETER MER DETALJERAT BERAETTA VAD HAN ERFARIT OM WALLENBERG. HAN VAR DOCK TVEKSAM TILL ATT SJAELV KONTAKTA AMBASSADEN I BUDAPEST, MEN BAD BARAT TILL SVENSKA MYNDIGHETER FRAMFOERA SITT INTRESSE AV EN KONTAKT. BARAT VILLE INTE HELLER UNDER SITT BESOEK I UNGERN KONTAKTA AMBASSADEN UTAN HADE VAENTAT TILL DESS HAN KOMMIT TILL LONDON MED ATT KONTAKTA SVENSKA MYNDIGHETER (AMBASSADEN). KAZMER KALLAI KAN I BUDAPEST NAAS PAA TELEFON 169894. HAN AER BOSATT PAA ADRESSEN 1 DISTRIKTET, DONATHY UTCA 13. OM NAAGON FRAAN AMBASSADEN KONTAKTADE HONOM KUNDE MAN GOTT HAELSA FRAAN JANOS BARAT. DET VAR DOCK VIKTIGT, SADE BARAT, ATT MAN INTE RINGDE KALLAI FRAAN AMBASSADEN. LIKASAA FICK INGEN LOKALANSTAELLD NAERVARA UNDER SAMTALET MED KALLAI. DENNE TALADE ANTAGLIGEN TYSKA, TRODDE BARAT.

S E C U N D O. BARAT VILLE INTE UTESLUTA ATT KALLAI VAR UTE EFTER PUBLICITET OCH - MOEJLIGEN - MATERIELL VINNING. KALLAI HADE DOCK UNDER SAMTALET LAATIT SERIOES OCH OEVERTYGAD OM ATT DE UPPGIFTER HAN FAATT VAR SANNA. HAN SADE SIG DOCK FOER INTE SAA LAENGE SEDAN HA HAFT KONTAKT MED "ISRAELISKA MEDBORGARE" OCH AEVEN TILL DEM BERAETTAT OM VAD HAN VISSTE OM WALLENBERGS OEDE.

FORTS

T E R T I O. JANOS BARAT SJAELV - SOM SEDAN TIDIGARE AER KAEND AV STAFFANSSON - AER EN AV ALLT ATT DOEMA SERIOES PERSON. HAN ARBETADE SOM DATAKONSULT OCH PROGRAMMERARE UNDER MAANGA AAR I STOCKHOLM INNAN HAN FOER NAAGRA AAR SEDAN FLYTTADE TILL LONDON. HAN FOERSOERJER SIG NU SOM EGEN FOERETAGARE (PROGRAMMERARE OCH ARBETAR AAT ICL MED FLERA STOERRE BRITTISKA DATAFOERETAG.

LEIFLAND

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
SD

KOPIA TILL:
UTRMIN
KABSEK
POLCH
BITR POLCH
POL 1
ESK-GRUPPEN

ÅTGÄRD:

Dnr...../.....
1988-09-16
Beträffande åtgärd se delgivningslista P 2 Eu

POL

ESK-DELEGATIONEN WIEN 1988-09-16

UD STOCKHOLM

FOER POL 1 OCH
OCH ESK-GRUPPEN.

RE SAMTAL OM WALLENBERG

FORTS

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET
Pol. I
22 SEP. 1988

UTRIKESDEPARTEMENTET

PROMEMORIA

AMBASSADEN I ESK.-DEL/WIEN

HAR 88-09-16

MEDDELAT FÖLJANDE:

RE SAMTAL OM WALLENBERG

FOERE DAGENS PLENARMOETE (SE VAART ENCL. 96) TOG JAG KONTAKT MED KASJLEV OCH GAV HONOM DEN AV MIG FOERBEREDDA TEXTEN TILL MITT ANFOERANDE MED ANLEDNING AV ZIMMERMANNS ANNONSERADE INLAEGG OM RAOUL WALLENBERG. JAG UTTRYCKTE SAMTIDIGT OENSKEMAAL ATT FAA TALA MED HONOM VID TILLFAELLE FOERSLAGSVIS NAESTA VECKA FOER ATT HOERA OM YTTERLIGARE NAAGOT KUNDE SAEGAS OM WALLENBERGS OEDE. KASJLEV FOERKLARADE ATT HAN INTE HADE YTTERLIGARE INFORMATIONER UTOEVER VAD SOM TIDIGARE SAGTS OCH HAN BETVIVLADE ATT HAN SKULLE FAA NAAGRA. MAN HOELL FOERVISSO PAA MED ATT UNDANROEJA DEN ENA VITA FLAECKEN EFTER DEN ANDRA I SOVJETS FOERGAANGNA, OCH OM NAAGOT NYTT KOM FRAM OM WALLENBERG, SKULLE DET SAEKERT OMEDELBART KOMMA UT I DEN SOVJETISKA PRESSEN. DET FANNS INTE HELLER NAAGON SOM HELST ANLEDNING LAENGRE ATT DOELJA NAAGONTING, SOM T EX AV HAENSYN TILL GROMYKO. JAG FOERKLARADE ATT DET KUNDE VARA AV INTRESSE ATT ERFARA VILKA UNDERSOEKNINGAR MAN GOER PAA SOVJETISK SIDA FOER ATT FAA MERA KLARHET OM WALLENBERG. KASJLEV FOERKLARADE ATT HAN GAERNA SKULLE NAEMNA OM VAART INTRESSE HAERFOER I SIN RAPPORTERING HEM, MEN HAN VAR INTE SAEKER PAA ATT HAN SKULLE FAA NAAGOT SVAR. DAEREMOT SKULLE HAN KANSKE KUNNA I SITT SVAR PAA DET AMERIKANSKA INLAEGGET SAERSKILT NAEMNA ATT MAN AKTIVT FORTSATTE UNDERSOEKNINGARNA ROERANDE WALLENBERG. JAG VAELKOMNADE DETTA, VILKET JAG OCKSAA UPPREPADE I ETT INLAEGG TILL MITT FOERBEREDDA ANFOERANDE.

KASJLEV FOEREFOELL INTE SAERSKILT ILLA BEROERD AV ATT MAN NU TOG UPP WALLENBERGAERENDET. ZIMMERMANNS INLAEGG VAR RELATIVT MILT. MEST ANMAERKNINGSVAERT VAR KANSKE DET UNGERSKA ANFOERANDET MED DESS ENGAGERADE TON OCH ANSLUTNINGEN TILL KRAVET GENTEMOT SOVJETUNIONEN ATT BRINGA KLARHET I WALLENBERGS OEDE.

LIDGARD

Upprättad: februari 1986

UTRIKESDEPARTEMENTET

☐ FAX ☐ RAPPORT ☐ HANDBREV ☐ TELEGRAM ☒ PM ☐ ÖVR

Politiska avdelningen
Enhet: Pol-1 Datum: 88-09-22 Handläggare: V. Thorn

Godkännes: V

Ort/Datum/Nr eller namn:

Angående: Samtal om Wallenberg

☒ HEMLIGSTÄMPLAS
Delges för kännedom

☐ utan bil ☐ jämte samtl bil ☐ jämte bil nr ☐ jämte bil där så angivits ☐ bil kan lånas på UD tel:

	Bil		Bil		Bil		Bil
☐ Konungen		☐ Statssekr		☐ IMPOD		☐ Östekonomiska byrån	
☐ Regeringen 21 ex		☐ IM-enh A		☐ Swedfund		☐ Bankföreningen	
☐ Statsministern		☐ I-sekr A		☐ LO/TCO:s bist nämnd		☐ Exportr	
☐ Statsrådsberedningen		☐ I-enh Fi		☐ Sv kyrkans mission		☐ Industriförb	
☐ Chef Fö		☐ I-enh Fö		☐ IVA		☐ Grossistförb	
☐ Chef I		☐ I-sekr I		☐ STU		☐ Sthlms Handelsk 2 ex	
☐ Statsrådet		☐ IAEA-del I		☐ Svensk kärnbränsle AB		☐ LO	
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ Statens kärnkraftinsp		☐ AIC	
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ Statens strålskyddsinst		☐ TCO	
☐ Riksdagens talman		☐ I-sekr		☐ Televerket		☐ SACO/SR	
☐ Utrnämnd/Utrutsk/Europa-rådsdel 53 ex		☐ SSLP, Fö		☐ Statens rymddeleg		☐ SAF	
☐ Utrikesnämnden 23 ex		☐ ÖB		☐ Invandrarverket 2 ex		☐	
☐ Utrutsk 33 ex		☐ Ch Fst/Op 5		☐ Forskningsberedningen		☐	
☐ Europarådsdel 12 ex		☐ Arméstaben FN-avd		☐ Miljövårdsberedningen		☐	
☐ Utrutsk kanslichef		☐ FOA 2 ex		☐ I-sekr Naturvårdsverk		☐	
☐ Förutsk kanslichef		☐ SIPRI		☐ Sekr f framtidsstud		☐	
☐ Riksdagsman		☐ EKN		☐ Nordiska Rådets sv del		☐	
☐ Riksdagsman		☐ KK 5 ex		☐ Svenska institutet		☐	
☐ Riksdagsman		☐ Riksbanken		☐ Nordiska Afrikainst		☐	
☐ Statssekr Fö		☐ RPS		☐ Latinamerikainst		☐	
☐ Statssekr		☐ SIDA		☐ Utrikespol institutet		☐	
☐ Statssekr		☐ BITS		☐ Europainstitutet		☐	
☐ Statssekr		☐ SAREC		☐ Svenska FN-förbundet		☐	

☐ Större beskickningar FN-representationen 9 ex	☐ Beijing	☐ London	☐ Paris	☐ Washington 2 ex			
	☐ Bonn	☐ Moskva	☐ Tokyo	☐ FN-repr			
☐ Norden 4 ex	☐ Helsingfors	☐ Köpenhamn	☐ Oslo	☐ Reykjavik			
☐ Övriga Österuropa 7 ex	☐ Belgrad	☒ Budapest	☐ Prag	☐ Warszawa			
	☐ Berlin A	☐ Bukarest	☐ Sofia				
☐ Övriga Västeuropa och Canada 17 ex	☐ Ankara	☐ Bryssel	☐ Lissabon	☐ Rom	☐ Genève-del	☐ Strasbourg-repr	
	☐ Athen	☐ Dublin	☐ Madrid	☐ Wien	☐ Nedrustn-del Genève		
	☐ Bern	☐ Haag	☐ Ottawa	☐ Bryssel-del	☐ Paris-del	☐ ESK-del Wien	
☐ Nordafrika 5 ex	☐ Alger	☐ Kairo	☐ Rabat	☐ Tunis	☐ Tripoli		
☐ Mellanöstern 8 ex	☐ Abu Dhabi	☐ Bagdad	☐ Damaskus	☐ Kuwait	☐ Riyadh		
	☐ Amman	☐ Beirut	☐	☐ Muscat	☐ Tel Aviv		
☐ Övriga Asien och Australasien 18 ex	☐ Bangkok	☐ Dhaka	☐ Jakarta	☐ New Delhi	☐ Seoul	☐ Vientiane	
	☐ Canberra	☐ Hanoi	☐ Kuala Lumpur	☐ Panmunjom	☐ Singapore	☐ Wellington	
	☐ Colombo	☐ Islamabad	☐ Manila	☐ Pyongyang	☐ Teheran		
☐ Övriga Afrika 14 ex	☐ Abidjan	☐ Dar-es-Salaam	☐ Harare	☐ Lagos	☐ Lusaka	☐ Monrovia	
					☐ Maputo	☐ Nairobi	
	☐ Addis Abeba	☐ Gaborone	☐ Kinshasa	☐ Luanda	☐ Maseru	☐ Pretoria	
☐ Latinamerika 12 ex	☐ Bogatá	☐ Buenos Aires	☐ Guatemala	☐ Lima	☐ Mexico	☐ Quito	
	☐ Brasilia	☐ Caracas	☐ Havanna	☐ Managua	☐ Montevideo	☐ Santiago	
☐ Vissa lönade konsulat 17 ex	☐ Barcelona	☐ Frankfurt	☐ Istanbul	☐ Los Angeles	☐ Montreal	☐ Rio de Janeiro	
	☐ Berlin Gk	☐ Hamburg	☐ Jeddah	☐ Mariehamn	☐ München	☐ Sydney	
	☐ Chicago	☐ Hongkong	☐ Leningrad	☐ Minneapolis	☐ New York Gk	☐ Szczecin	

☐ Utrikesministern	☐ Folkrättssakkunnige	☒ Chef Rättsavd	☐ Inspektören	☐ Sundbom
☐ Biståndsministern	☐ Statssekr f utr hand	☒ Chef R 1	☐ Chef protokollet	☐ Brodin
☐ Utrikeshandelsmin	☐ Exp-chefen UDH	☐ Expeditionschefen	☐ Chef press- o inf enh	☐ ESK-gruppen
☐ Kabinettssekr	☐ Chef H-enh	☐ Chef PA:I	☐ Chef pressbyrån	☐
☐ Näslund	☐ Förhandlingsgruppen	☐ Chef BOR	☐ Chef inf byrån	☒ Thorn, pol-1
☐ Petersson	☐ Koordinatörerna	☐ Verksamhetsplan	☐ Chef SSB	☐
☐ Chef Pol avd	☐ KMI	☐ Statssekr f int u-samarb	☐ Rapportöversikten	☐
☐ Chef Pol 1–6	☐ Transportsekt	☐ Chef multilat enh	☐ Regeringspärmen	☐
☒ Chef Pol 1	☐ KSA	☐ Chef bilat enh	☐ Theorin	☐ Åter enh ex

Antal ex skr	sidor	Antal ex bil	sidor	Kopierad den	sign	Distribuerad den	sign	Åtg postexp	datum	sign
5	1			23/9-88		23/9-88	Bh	☐ kurir ☐ luftpost		

Dep UD 363 1987-01 100 bl à 50 ex BCB Vbg 87189

Pol I, kr V Thäm,bg
1988-09-22
Skr t N Lagergren, Raoul
Wallenbergföreningen, Sthlm

FXP.880922

Pol

P 2 Eu 1

HP	79	A

Bil ...1... till Utrikesdepartementets skr THAM -
19..88..09..22

N. LAGERGREN
R. WALLENBERG FÖRENINGEN

ARCHIVE COPY

MSG NO: 880916-775 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-09-16-18.13

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
UD/POL 1	DISTRIBUTED	1988-09-16-16.48	
UD/ESK	DISTRIBUTED	1988-09-16-16.48	
UD/VAKTHAVANDE	DISTRIBUTED	1988-09-16-18.12	

FROM: WIEN/ESK-DEL POSTED TIME: 1988-09-16-16.45

MSG NO: 880916-775

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET
Pol. I
22 SEP. 1988
V. Thäm/mp

Beträffande åtgärd se delgivningslista

=LIST
UD/POL 1
UD/ESK
+

ESK-DELEGATIONEN WIEN 1988-09-16

UD STOCKHOLM

96 FOER POL 1 OCH ESK-GRUPPEN RE WALLENBERG-AERENDET VID WIEN-MOETET

P R I M O. VID DAGENS PLENARSAMMANTRAEDE VAR WALLENBERGAERENDET ETT HUVUDTEMA. I DEN DEBATT SOM DEN AMERIKANSKE DELEGATIONSCHEFEN INITIERADE YTTRADE SIG AEVEN CANADA, SOVJETUNIONEN, STORBRITANNIEN, SVERIGE, UNGERN OCH SCHWEIZ.

AMBASSADOER ZIMMERMANN AEGNADE SITT KORTA INLAEGG ENBART AAT WALLENBERG, SOM BETECKNADES SOM ETT OFFER FOER STALINISMEN. HUVUDDRAGEN I DE FAKTISKA OMSTAENDIGHETER MAN KAENNER TILL AATERGAVS, VARVID AEVEN WALLENBERGS AMERIKANSKA HEDERSMEDBORGARSKAP NAEMNDES. NU NAER DET SOVJETISKA FOLKET SYNTES VARA PAA VAEG ATT FAA TILLBAKA SIN HISTORIA, BORDE AEVEN WALLENBERGS OEDE KUNNA KLARLAEGGAS. TONLAEGET VAR I STORT SETT OPOLEMISKT.

AEVEN DEN KANADENSISKE AMBASSADOEREN BAUER TALADE ENBART OM WALLENBERG, SOM VAR DEN ENDA PERSON SOM TILLERKAENTS KANADENSISKT HEDERSMEDBORGARSKAP. HAN VAR MERA EXPLICIT AEN SIN AMERIKANSKE KOLLEGA I KRITIKEN AV SOVJETUNIONENS SAETT ATT HANTERA FRAAGAN GENOM AAREN.

DEN SOVJETISKE AMBASSADOEREN KASJLEV, SOM STOD PAA TALARLISTAN FOER

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

ETT MYCKET DETALJRIKT INLAEGG BETRAEFFANDE FOERHANDLINGSLAEGET, LADE IN ETT INLEDANDE AVSNITT SOM REAKTION PAA DE BAADA ANFOERANDENA OM WALLENBERG. HAN SADE SIG HOPPAS ATT DESSA INLAEGG GJORTS I ''MED AERLIGA AVSIKTER'' OCH INTE UTGJORDE ETT FOERSOEK ATT AVLEDA MOETETS UPPMAERKSAMHET FRAAN FOERHANDLINGARNA. HAN KUNDE FOERSAEKRA ATT FRAAGAN OM WALLENBERGS OEDE HOERDE TILL DE MOERKA FLAECKAR UR HISTORIEN SOM VAR FOEREMAAL FOER UNDERSOEKNING. OM NAAGOT HADE FOERDOLTS TIDIGARE SAA SKULLE VAERLDEN NU FAA OBJEKTIV OCH KORREKT INFORMATION OM VAD SOM HAENT WALLENBERG.

DEN BRITTISKE AMBASSADOEREN O'KEEFFE TALADE DELS OM WALLENBERG, DELS OM INDIVIDUELLA FALL AV MR-BROTT I TJECKOSLOVAKIEN, DELS OM DEN RUMAENSKA LANDSBYGDSPOLITIKEN. OM WALLENBERG SADE HAN EGENTLIGEN BARA ATT DET VAR OMOEJLIGT ATT TRO ATT INTE GLASNOST SKULLE GOERA DET MOEJLIGT FOER SOVJETISKA MYNDIGHETER ATT GE ETT MERA UTTOEMMANDE BESKED AEN DE HITTILLS VELAT LAEMNA.

DET SVENSKA INLAEGGET AATERGES SOM SECUNDO.

UNGERNS AMBASSADOER ERDOES TACKADE ALLA TALARE SOM BEROERT WALLENBERG. HAN UNDERSTROEK UNGERNS STORA TACKSAMHET GENTEMOT WALLENBERG, VARS PERSON OCH INSATSER PRISADES VAELTALIGT. UNGERN HADE HEDRAT HANS MINNE DELS MED ATT EFTER KRIGET UPPKALLA EN GATA EFTER WALLENBERG, DELS MED DET MONUMENT SOM UPPFOERTS FOER ETT PAR AAR SEDAN. DAA OMSTAENDIGHETERNA KRING WALLENBERGS FOERSVINNANDE INTE HELT KLARLAGTS VAR MAN PAA UNGERSK SIDA SYNNERLIGEN INTRESSERAD AV ALLT NYTT SOM KUNDE FRAMKOMMA HAEROM.

DET SCHWEIZISKA INLAEGGET VAR MYCKET KORT MED STOED FOER TIDIGARE INLAEGG OCH EN MANING TILL SOVJETUNIONEN ATT NU LAATA HELA SANNINGEN KOMMA FRAM.

DET SKALL TILLAEGGAS ATT AEVEN CYPERN TOG TILL ORDA MED ANKNYTNING TILL WALLENBERGDISKUSSIONEN, MEN DAA FOER ATT PAAPEKA ATT DET FANNS EN MERA ALLMAENGILTIG FRAAGA OM FOERSVUNNA PERSONER I ALLMAENHET. SEDAN 1974 SAKNADES CIRKA 1 600 CYPRIOTER SOM ANTOGS BEFINNA SIG I TURKISKA FAENGELSER.

S E C U N D O. I WANT TO EXPRESS MY DELEGATION'S SUPPORT OF WHAT HAS BEEN SAID BY THE DISTINGUISHED DELEGATES OF USA, CANADA AND THE UNITED KINGDOM ABOUT RAOUL WALLENBERG. THROUGH ALL THESE YEARS THE SWEDISH AUTHORITIES HAVE NEVER CEASED THEIR EFFORTS TO OBTAIN INFORMATION ABOUT HIS FATE, WHICH IS A MATTER OF DEEP-GOING CONCERN IN MY COUNTRY. WE SINCERELY HOPE THAT THE NOW IN SO MANY RESPECTS PROMISING DEVELOPMENT IN THE SOVIET SOCIETY ALSO WILL BRING FULL CLARITY ABOUT RAOUL WALLENBERG. THIS IS A HUMANITARIAN QUESTION OF GREAT URGENCY.

I ALSO WANT TO UNDERLINE THE IMPORTANCE I ATTACH TO THE DECLARATION OF THE DISTINGUISHED DELEGATION OF THE SOVIET UNION THAT IF FURTHER INFORMATION COMES UP AS A RESULT OF EXPLORATORY WORK WHICH HE SAID IS GOING ON WE SHALL GET OBJECTIVE AND TRUE INFORMATION. I AM CONVINCED SUCH EFFORTS, IF THEY ARE SUFFICIENTLY COMPREHENSIVE, WILL BE FRUITFUL AND WELCOMED AS A TRUE CONTRIBUTION TO CONFIDENCE BUILDING. IF RAOUL WALLENBERG WOULD BE FOUND TO BE STILL ALIVE, WHICH WE HAVE

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

NEVER GIVEN UP TO HOPE, HE MUST OF COURSE BE IMMEDIATELY RELEASED.

LIDGARD

ESK-DELEGATIONEN WIEN KL 16.40/MB

ORIGINALTELEGRAM
ORIGINALTELEGRAM
ORIGINALTELEGRAM

Upprättad: februari 1986

UTRIKESDEPARTEMENTET

☐ FAX ☐ RAPPORT ☐ HANDBREV ☒ TELEGRAM ☐ PM ☐ ÖVR

Politiska avdelningen
Enhet: Pol I | Datum: 88-09-22 | Handläggare: V. Thorn

Godkännes: V

Ort/Datum/Nr eller namn: ESK-delg Wien 96 A 88-09-16

Angående: Willoch-Gorbatjov-mötet vid Wien-mötet

☐ HEMLIGSTÄMPLAS

Delges för kännedom

☐ utan bil ☐ jämte samtl bil ☐ jämte bil nr ☐ jämte bil där så angivits ☐ bil kan lånas på UD tel:

	Bil		Bil		Bil		Bil
☐ Konungen		☐ Statssekr		☐ IMPOD		☐ Östekonomiska byrån	
☐ Regeringen 21 ex		☐ IM-enh A		☐ Swedfund		☐ Bankföreningen	
☐ Statsministern		☐ I-sekr A		☐ LO/TCO:s bist nämnd		☐ Exportr	
☐ Statsrådsberedningen		☐ I-enh Fi		☐ Sv kyrkans mission		☐ Industriförb	
☐ Chef Fö		☐ I-enh Fö		☐ IVA		☐ Grossistförb	
☐ Chef I		☐ I-sekr I		☐ STU		☐ Sthlms Handelsk 2 ex	
☐ Statsrådet		☐ IAEA-del I		☐ Svensk kärnbränsle AB		☐ LO	
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ Statens kärnkraftinsp		☐ AIC	
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ Statens strålskyddsinst		☐ TCO	
☐ Riksdagens talman		☐ I-sekr		☐ Televerket		☐ SACO/SR	
☐ Utrnämnd/Utrutsk/Europa-rådsdel 53 ex		☐ SSLP, Fö		☐ Statens rymddeleg		☐ SAF	
☐ Utrikesnämnden 23 ex		☐ ÖB		☐ Invandrarverket 2 ex		☐	
☐ Utrutsk 33 ex		☐ Ch Fst/Op 5		☐ Forskningsberedningen		☒ H. Dahlgren, S. B	
☐ Europarådsdel 12 ex		☐ Arméstaben FN-avd		☐ Miljövårdsberedningen		☐	
☐ Utrutsk kanslichef		☐ FOA 2 ex		☐ I-sekr Naturvårdsverk		☐	
☐ Förutsk kanslichef		☐ SIPRI		☐ Sekr f framtidsstud		☐	
☐ Riksdagsman		☐ EKN		☐ Nordiska Rådets sv del		☐	
☐ Riksdagsman		☐ KK 5 ex		☐ Svenska institutet		☐	
☐ Riksdagsman		☐ Riksbanken		☐ Nordiska Afrikainst		☐	
☐ Statssekr Fö		☐ RPS		☐ Latinamerikainst		☐	
☐ Statssekr		☐ SIDA		☐ Utrikespol institutet		☐	
☐ Statssekr		☐ BITS		☐ Europainstitutet		☐	
☐ Statssekr		☐ SAREC		☐ Svenska FN-förbundet		☐	

☐ Större beskickningar FN-representationen	1 / 8 ex	☐ Beijing	☐ London	☐ Paris	☐ Washington 2 ex		
		☐ Bonn	☒ Moskva	☐ Tokyo	☐ FN-repr		
☐ Norden	4 ex	☐ Helsingfors	☐ Köpenhamn	☐ Oslo	☐ Reykjavik		
☐ Övriga Östeuropa	7 ex	☐ Belgrad	☒ Budapest	☒ Prag	☐ Warszawa		
		☐ Berlin A	☐ Bukarest	☐ Sofia			
☐ Övriga Västeuropa och Canada	17 ex	☐ Ankara	☐ Bryssel	☐ Lissabon	☐ Rom	☐ Genève-del	☐ Strasbourg-repr
		☐ Athen	☐ Dublin	☐ Madrid	☐ Wien	☐ Nedrustn-del Genève	
		☐ Bern	☐ Haag	☐ Ottawa	☐ Bryssel-del	☐ Paris-del	☐ ESK-del Wien
☐ Nordafrika	5 ex	☐ Alger	☐ Kairo	☐ Rabat	☐ Tunis	☐ Tripoli	
☐ Mellanöstern	8 ex	☐ Abu Dhabi	☐ Bagdad	☐ Damaskus	☐ Kuwait	☐ Riyadh	
		☐ Amman	☐ Beirut	☐	☐ Muscat	☐ Tel Aviv	
☐ Övriga Asien och Australasien	18 ex	☐ Bangkok	☐ Dhaka	☐ Jakarta	☐ New Delhi	☐ Seoul	☐ Vientiane
		☐ Canberra	☐ Hanoi	☐ Kuala Lumpur	☐ Panmunjom	☐ Singapore	☐ Wellington
		☐ Colombo	☐ Islamabad	☐ Manila	☐ Pyongyang	☐ Teheran	
☐ Övriga Afrika	14 ex	☐ Abidjan	☐ Dar-es-Salaam	☐ Harare	☐ Lagos	☐ Lusaka ☐ Maputo ☐ Maseru	☐ Monrovia ☐ Nairobi ☐ Pretoria
		☐ Addis Abeba	☐ Gaborone	☐ Kinshasa	☐ Luanda		
☐ Latinamerika	12 ex	☐ Bogatá	☐ Buenos Aires	☐ Guatemala	☐ Lima	☐ Mexico	☐ Quito
		☐ Brasilia	☐ Caracas	☐ Havanna	☐ Managua	☐ Montevideo	☐ Santiago
☐ Vissa lönade konsulat	17 ex	☐ Barcelona	☐ Frankfurt	☐ Istanbul	☐ Los Angeles	☐ Montreal	☐ Rio de Janeiro
		☐ Berlin Gk	☐ Hamburg	☐ Jeddah	☐ Mariehamn	☐ München	☐ Sydney
		☐ Chicago	☐ Hongkong	☐ Leningrad	☐ Minneapolis	☐ New York Gk	☐ Szczecin

☒ Utrikesministern	☐ Folkrättssakkunnige	☒ Chef Rättsavd	☐ Inspektören	☐ Sundbom
☐ Biståndsministern	☐ Statssekr f utr hand	☒ Chef R /	☐ Chef protokollet	☐ Brodin
☐ Utrikeshandelsmin	☐ Exp-chefen UDH	☐ Expeditionschefen	☐ Chef press- o inf enh	☐ ESK-gruppen
☒ Kabinettssekr	☐ Chef H-enh	☐ Chef PA:I	☐ Chef pressbyrån	☐
☐ Näslund	☐ Förhandlingsgruppen	☐ Chef BOR	☐ Chef inf byrån	☒ Thorn, pol-1
☐ ~~Petersson~~ Bitr. pol-c	☐ Koordinatörerna	☐ Verksamhetsplan	☐ Chef SSB	☐
☒ Chef Pol avd	☐ KMI	☐ Statssekr f int u-samarb	☐ Rapportöversikten	☐
☐ Chef Pol 1–6	☐ Transportsekt	☐ Chef multilat enh	☐ Regeringspärmen	☐
☒ Chef Pol 1, 5	☐ KSA	☐ Chef bilat enh	☐ Theorin	☐ Åter enh ex

Antal ex skr	sidor	Antal ex bil	sidor	Kopierad den	sign	Distribuerad den	sign	Åtg postexp		datum	sign
12	3			23/9 88	M	23/9-88	BL	☐ kurir	☐ luftpost		

Dep UD 363 1987-01 100 bl à 50 ex BCB Vbg 87188

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

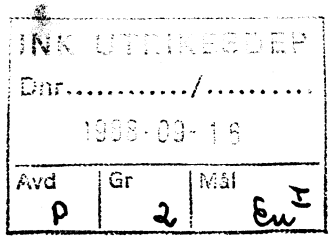
1988-09-14 Nr 146 R 18

- - - - - - - - - - - - - - - - - - -

1988-09-23

Överlämnas av utrikesdepartementet, pol I, till Raoul Wallenberg-föreningen, Riddargatan 10, Sthlm.

Utrikesdepartementet

Vollrath Tham
Kansliråd mp

- - - - - - - - - - - - - - - - - - -

cc: amb Moskva

Exp: 88-09-23/mp

Nytryck av ungersk bok från 1948 om Raoul Wallenberg

Tel. 173 A, 1988-08-29
Rem. 135 A, 1988-08-29
(2 bil., varav boken i 2 ex. u.s.o.)

Härmed får jag insända två exemplar av den nyligen utkomna nyutgåvan av Jenö Levais bok från år 1948 om Raoul Wallenberg, som ursprungligen lär ha utgivits i en subskriberad första upplaga, men vars andra och tredje upplagor skall ha konfiskerats genom ingripande från dåvarande censur- och polismyndigheter. Boken utgavs då av förlaget Magyar Téka, vars verksamhet sedan länge upphört.

Boken har nu omtryckts genom offset-förfarande i en upplaga om 30 000 exemplar genom det unga bokförlaget Maecenas' försorg men i samarbete med det statliga bokdistributionsföretaget ÁKV. Det enda som skiljer nytrycket från originalet är omslagsbilden av Raoul Wallenberg och baksidetexten samt en efterskrift, omfattande sex tryck-sidor (s. 329-334) och skriven av den i Ungern välkände författaren och journalisten András Mezei. En översättning till svenska, utförd av arkivassistenten Jackie Berggren, av denna efterskrift bifogas.

Vid sammanträffande i slutet av förra månaden med tre av de personer som står bakom förlaget Maecenas och nyutgivningen av den "klassiska" boken om Raoul Wallen-

berg framkom bland annat, att förlaget i ett begynnelseskede specialiserat sig på nytryck av äldre böcker, men att det har ambitionen att också förlägga samtida författare. Förlagsverksamheten sköts tillsvidare på deltid av ett antal yngre akademiker, som har kvar sina ordinarie anställningar. Huvudansvarig för förlaget är dr György Tibor Szántó, som är universitetslektor i rysk historia. Förlaget har sagt sig självt vilja sända exemplar av den aktuella boken till Raoul Wallenbergföreningen i Sverige och till Raoul Wallenbergs anhöriga, och ambassaden har för ändamålet försett förlaget med postadresser till dessa.

Förlaget umgås med planer på att eventuellt också ge ut boken i engelsk översättning, men man är osäker huruvida det finns tillräcklig efterfrågan för en dylik version.

Ragnar Dromberg

Översättning

Bil. 2 till Amb. i Budapest
skr. nr. 146 den 1988 09 14

EFTERSKRIFT

Vem var Raoul Wallenberg? Det blir sida för sida alltmer uppenbart för läsaren av Jenö Lévais bok. Men vem han verkligen var och vad han upphöjdes till under händelsernas gång. Varför? På vilket sätt? På sådana frågor är det inte säkert att rationellt begränsade svar kan ges.

Raoul Wallenberg föddes under mentalt och materiellt mycket gynnsamma familjeomständigheter. Han har också särskilda personliga egenskaper; han är en framträdande begåvning. En verklig språkbegåvning. I enlighet med sin selektiva inriktning har han valt bort det onyttiga latinet - han talar redan flera europeiska språk - mot det ryska språket. Han är ingen sportfantast, men han uppskattar måttlig kroppsövning. Det utövar han. En modig man. Han står alltid på de svagares sida. Som affärsman är han ingen anhängare av gängse procedurer. Med sina individuella metoder uppnår han i unga år en hög position. När man från olika håll hos den svenska regeringen anhåller om ingripande till skydd för de ungerska judarna, de som sist råkat i fara i Europa, är det ingen tillfällighet att valet faller på Raoul Wallenberg. Bortsett från en liten spillra danska och bulgariska judar, för vilka respektive regering ställt upp, finns vid den tiden ingen annan räddningsbar judisk gemenskap. Wallenberg tar också på sig uppdraget. Det är inte hans fel att, trots att man i Stockholm i slutet av mars 1944 börjar organisera aktionen, det vid hans ankomst till Ungern den 9 juli bara är en fråga om skydd för judarna i Budapest. Deporteringen av judar från landsorten är redan fullbordad. Till en början skulle det bara ha varit en fråga om några hundra ungerska medborgare med anknytning till Sverige genom familj eller affärsförbindelser - eventuellt ett byte till

svenskt medborgarskap skulle ha varit målet, men i strömmen av händelser under stormiga månader har tvåmannainstitutionen växt till en organisation som sysselsätter flera hundra människor och med en omfattning av allt fler byggnadskomplex. Breven och redogörelserna till Sverige vittnar om aktionens snabba utvidgning. Skyddspass delas ut till allt fler människor. Wallenberg vill inte att "die Schutzpässe" skall förlora sitt värde, på pappret överskrids aldrig det fastslagna antalet, men allt fler behöver skydd. Varje försening - det vet han - kan betyda döden för någon. För sin livräddning tvingas han finna ut många nya metoder, tvångsarbetare, familjer och ensamstående hjälper han att fly; som en löpeld sprider sig nyheten, att någon kommit från Sverige. Den som kan komma i kontakt med honom kan klara sig, förbli vid liv. De svenska "skyddade" husen blir allt fler. Wallenberg underhåller sjukhus, barnhem och allt fler livsmedelsförråd. Allt detta emellertid i en farofylld tid, särskilt efter Szálasi-kuppen. Det verkar inte längre vara verklighet, som om dessa händelser passerar över till det fantastiska, därför här står framför oss något oförklarligt: Wallenberg är allestädes närvarande. Det är som om Wallenberg oavbrutet vore på flera ställen samtidigt. Hans uppträdande är långt effektivare än hans position som ambassadsekreterare skulle medge; motståndarens redan fattade beslut ändrar han, han erhåller livsavgörande uppskov, han hämtar tillbaka människor från sådana platser, från vilka ingen brukar återvända. I Szálasis värld tvingas han samarbeta med "pilkorsarkungar", som förlorat all mänsklighet. Wallenberg är alltid anträffbar. När omständigheterna ändras, ändrar han sig efter dem. Han är inte längre som en vanlig människa, han är övermänsklig. Så får hans redan vinnande personlighet en än mer intensiv utstrålning. Denna utstrålning få pilkorsarskräckväldets mest demoniska bödlar att glömma, att de endast står framför en enda man. För bakom sig har de ju hela makten, alla

vapnen, och allteftersom kaos växer, alltmer otyglad blir denna makt, allt lättare går vapnen av. "Världens vakande öga" var Wallenberg för oss, skriver denna boks upphovsman, Ja, men hur kunde han bli det? De sista veckorna finns ingen neutral ambassad i Budapest. Också det svenska sändebudet Danielsson håller sig gömd på Buda-sidan. Wallenberg behöver heller inte vara här. Ännu i slutet av september skriver han till sin vän Kálmán Laurer, att han skall skynda sig hem innan ryssarna marscherar in. Men till dess "är vår verksamhet önskvärd och nödvändig". Sedan bedömde han tydligen sin närvaro allt mer önskvärd och nödvändig. Han representerade - om det behövdes med bluff , hot och löften - de portugisiska och spanska ambassaderna, påvelegationen. Han ställde upp även för deras skyddslingar. Men varför lyckas detta honom? Och hur? Varför såg man inte i honom en bräcklig, dödlig människa? Varför känner dessa massmördare det så, när han ser på dem, som om världens vakande öga vilar sin blick på dem? Och varför intresserar dem plötsligt världens vakande öga? Man kan ju inte säga att de för övrigt besvärade sig med honom. Var det hans personliga utstrålning? Var han en god människa på gränsen till helig? För sadistiska slaktare vore han en lätt sak. Kampen var helig, vapenlös var den också av det slag som väcker särskild glädje, när det onda besegras. Från varje skrift som finns kvar från hans kamp mot fienden känner man denna stridslust utan fruktan, som om han visste: ödet hade gett honom i uppdrag att med slughet, hotelser, om nödvändigt med smicker och lögner, betvinga djävulen. Överlägset och utan fruktan. Kanske denna överlägsenhet, som inte lät sig skrämmas bort, kände pilkorsarna inom honom.

Sålunda kan vi ana vem och vad Raoul Wallenberg var för dessa tusental, tiotusental räddade, för dem som gömde sig med skyddspass och utan skyddspass, för dem som med blotta hans prestige rycktes ur dödens käftar. Vi skall minnas Eichmanns dödståg från morgon till kväll, från tegelfabriken i Óbuda till Hegyeshalom, och den efterföljande häpnadsväckande bilresan tillbaka. Minnas,

när han tvingats ge upp det internationella gettot, när också han höll sig gömd, hur den planerade förintelsen av det slutna gettot, genom hans prestige, tack vare hans framställan, räddas från en omedelbar aktion. Denna framtvingade frist, dessa 48 timmar, betyder att 70 000 människor förblir vid liv, för två dagar senare befriar de ryska trupperna Budapests getto.

X X X

Som tack uppkallades år 1945 en gata efter honom. Och denna gata bär oavbrutet, till dags dato, hans namn. Det finns en staty, Pál Pátzays verk, om vilken Lévai också vet att den skulle resas i St. István-parken sedan boken givits ut. Men annorlunda och mer komplicerat blev dess öde. Efter långa gåtfulla år i det fördolda dyker detta monument upp framför Biogals läkemedelsfabrik i Debrecen, oberoende av Wallenbergs person, en helt vanlig symbol: det Godas gestalt sticker ner Ondskan. Det verkliga minnesmärket, Imre Vargas verk, personifierar honom sedan 1987 på Vörös Hadsereg utja på Buda-sidan. Mellan två mäktiga stenblock står den utpräglat "civila" människogestalten, med högra handen i en mild, avstannad, befallande rörelse mot den ena murens lutande koloss.

Wallenberg-monumentets öde hänger givetvis samman med de sedan länge otillfredsställande förklaringarna om omständigheterna kring hans död eller försvinnande. När Lévais bok avslutats är bilden nästan klar: Wallenbergs vänner såg honom för sista gången den 17 januari 1945. Han avreste till Debrecen för att förhandla med Malinovskij om påskyndandet av gettots befriande och med den ungerska regeringen om genomförandet av det genomgripande, mäktiga projektet för landets återuppbyggnad efter befrielsen, ett projekt liknande Nansen-planen efter första världskriget.

Vittnesmålen om omständigheterna kring Wallenbergs avresa till Debrecen - hans arbetskamrater, de räddade, som han i sista minuten ännu en gång besöker - kompletterar varandra. I huvudsak säger alla detsamma. Den unge svensken kom aldrig fram till Debrecen. Bilen, hans gamle vän och chaufför Vilmos Langfelder, de två eskorterande ryska soldaterna och en officer på motorcykel försvinner under vägen. Naturligtvis föds legender, skriver Lévai. Wallenbergs familj och de svenska officiella kretsarna skulle också vilja veta vad som hände. Kanske är han i sovjetisk fångenskap? Har så många verkligen sett honom eller trott sig ha sett honom här och var? Lévai bevisar att de antingen misstagit sig eller inte är trovärdiga.

I bokens kapitel 68 kan vi läsa utrikesminister Vysjinskijs officiella dementi: Wallenberg finns inte inom Sovjetunionens territorium. I så fall kan vi inte tro annat än att Wallenberg avreste för tidigt, då vid den tiden den allmänna säkerheten i landet ännu inte ens var minimal, då pilkorsare och tyska band strövade omkring på vägarna. Rent ut sagt, Wallenberg föll offer för ett rånmord.

Världsopinionen har aldrig riktigt accepterat denna version. Gång på gång anmäler sig nya "ögonvittnen", som på olika platser och vid olika tidpunkter sett Wallenberg och till och med träffat honom. Tidpunkterna har då varit osannolikt sena, men som fallet är olöst, har varje ny anmälan fått stora rubriker i väst.

Men fallet med Wallenbergs öde är dock inte så olöst som det ser ut av ovanstående. Vi ungrare har officiellt - så vitt jag vet - från Pál Bokor i Magyar Hirlap den 9 maj 1987 kunnat erfara, att det sista officiella sovjetiska ställningstagandet beträffande Wallenberg var inte Vysjinskijs. År 1957, på upprepad svensk förfrågan, i början av tövädret, besvarade Gromyko,

nuvarande sovjetisk statschef, svenske statsministern Tage Erlanders fråga. På svenskarnas förfrågan hade den sovjetiska regeringen låtit undersöka materialet angående den svenske diplomatens person. Man hade gått igenom arkiven. Vederbörande sovjetiska myndigheter hade sida för sida granskat vakthållningens hela arkiv för vissa fängelser. Resultatet av granskningen av arkiven blev att man bland Lubjanka-fängelsets hälsovårdspersonals dokument fann en skrivelse, vilken av tillräckliga skäl kan anses gälla Wallenberg. Det rör sig om en rapport skriven för hand, adresserad till Abakumov, Sovjetunionens dåvarande säkerhetsminister, som chefen för nämnda fängelses hälsovårdstjänst, A.L. Smoltjov, skrivit. Texten lyder som följer:

"Jag anmäler härmed, att den av Eder välkände fången vid namn Wallenberg natten till idag oväntat avlidit i sin cell, antagligen till följd av en hjärtattack. I enlighet med av Eder erhållen instruktion, enligt vilken jag personligen skall sköta Wallenberg, ber jag om bemyndigande att få utföra obduktion för fastställande av dödsorsaken.
Smoltjov, överste, chef för fängelsets hälsovårdstjänst, den 10 juli 1947."

På anmälan - också med Smoltjovs handstil - kan man läsa följande anteckning: "Personligen underrättade jag ministern och fick ordern att liket skulle brännas utan obduktion. Smoltjov."

Man lyckades inte finna annan dokuments- eller vittnesinformation, redan därför att ovan nämnde A.L. Smoltjov avlidit den 1 maj 1953.

Gromyko-texten tillkännager att Abakumov begått en brottslig handling genom att hålla Wallenberg fängslad, och eftersom han även begått andra svåra brott i strid med sovjetisk lag, avrättades han i enlighet med Sovjetunionens Högsta Domstols beslut.

Gromyko uttryckte tillika sitt uppriktiga beklagande och sin medkänsla med den svenska regeringen och med Wallenbergs familj.

År 1986 återupptog vederbörande sovjetiska myndigheter undersökningarna, och resultatet bestyrkte de tidigare erhållna. Den svenska parten och världsopinionen nöjde sig en tid med Gromykos svar. Senare ökade emellertid invändningarna och man menade att ett enda dokument inte var tillräckligt, då man ju i alla fängelser lägger upp en dossier för varje fånge. Frågan inställde sig, om Abakumovs folk förstört för dem graverande bevis. Och så trädde åter och åter nya vittnen fram, som vid senare tidpunkter än den officiellt angivna sett och hört Wallenberg - i andra fängelser, i andra läger. Ryktet växte och höll sig vid liv: den berömde svensken lever än.

Om vi i detta komplicerade och skoningslösa ärende tillåts ta en försiktig ställning, så förefaller Gromyko-svaret det mest troliga. Uppenbart är, att under personkultens dagar kunde de sovjetiska myndigheterna inte lämna erforderliga upplysningar i Wallenberg-ärendet. Men vad skulle Chrustjev-politiken, under tövädret, ha haft för skäl att lämna falsk information, uppdiktade bevis, i en för Moskva så viktig fråga, som kunde skada de svensk-sovjetiska relationerna? Om Wallenberg ännu 1957 levde, hade det inte varit mycket enklare att släppa honom fri och sända honom hem än att offra stalinistiska förbrytare? Skulle inte det ha varit logiskt? Jovisst!

Det är däremot sant att John Bierman, som reserverar sig för västliga pressprodukter och som strävar efter att vara objektiv, i sin bok också fäster sig vid en del sådana vittnesmål, som inte utesluter att Wallenberg ännu var i livet i slutet av 50-talet. I vår ägo har vi också ett sådant vittnesmål (Magyar Hirlap den 11 april 1987) som vederlägger det hittills för säkert hållna

datumet för Wallenbergs försvinnande. László Hertelendy, Wallenbergs gode vän, påstår med största säkerhet att han den 12 februari 1945 träffat honom på Buda-sidan, i Krisztina. Utan bil, utan ryska vakter, till och med utan rysk eskort. Hertelendy, om vilken Pál Bokor gjort reportaget, är orubblig i varje korsförhör. Detta vittnesmål strider mot allt som forskarna hittills lagt i dagen och hållit för säkra fakta. Det rubbar allt vi tror oss veta.

X X X

Ännu kvarstår frågan: varför hamnade Wallenberg överhuvudtaget i sovjetisk fångenskap? Det är uppenbart, åtminstone för dem som är någorlunda insatta i litteraturen om Wallenberg, men det är också förståeligt för dem som läst Lévais bok, att man kunde ta honom för spion, ja till och med nödvändigtvis måste betrakta den svenske aristokraten, diplomaten från en neutral stat, som spion, då han under hela sin mission stod i kontakt med amerikanska organ, och då medlen till hans aktion till största delen täcktes av amerikanska pengar. Det kan hända att amerikanska organ - War Refugee Board, American Joint Distribution Committee - anhöll om denna hans mission. Men ur sovjetisk synpunkt var han också tysk spion, emedan han under sitt arbete ju även tvingades arbeta med såväl tyskar som pilkorsare, än hotande, än smickrande - han måste ju göra det för att uppnå sina mål. Och så fanns den stora "Nansen-planen", planen om räddning och återuppbyggnad av Ungern efter kriget, en skapelse som var detaljerad och av stora mått, vilken han ville diskutera med den ungerska regeringen i Debrecen - denna plan kunde - om man blickar tillbaka - vara nog så suspekt ur Moskvas synvinkel.

Känner vi nu sanningen kring Wallenberg eller kan denna "sanning" ändras och modifieras i framtiden? Det vet vi inte. Vi kan bara ge uttryck för vår förhoppning,

att det vore bra om Gromykos uppgift visade sig vara den slutgiltiga sanningen. Det skulle kunna betyda att Wallenberg till följd av sin tappra och ojämförliga räddningsaktion inte behövde lida i mer än två år under fasansfulla omständigheter, som oskyldigt offer för ett historiskt brott.

András Mezei

Ambassaden BUDAPEST

Org. bilaga nr sep. bil. bmh

1988-09-14

Nr 144

PM

INK UTRIKESDEP
Dnr...../.....
1988-09-16
Avd P | Gr 2 | Mål 6m 1

Vittnesmål om Raoul Wallenberg i Budapest
Hbr Dromberg-Osvald 1988-08-16

Överlämnas jämte översättning till utrikesdepartementet av ambassaden i Budapest i anslutning till ovanciterade handbrev. (Översättningen till svenska har utförts av assistenten Jackie Berggren.)

Bengt Dromberg

Pol 1
Ekon, kg

1988-10-06
Översättningen remitterad från Raoul Wallenberg-föreningen
FN: 88-10-06

Översättning

Raoul Wallenberg i Budapest

1988-10-06

Överlämnas av utrikesdepartementet,
Pol I, till Raoul Wallenberg-
föreningen för kännedom.

Vollrath Tham bg
Arade Kungliga Svenska Ambassaden,
Budapest

Exp. 881006

Familjen Wallenbergs uppmaning har kommit till min kännedom, genom vilken man söker sådana vittnen, som varit i personlig kontakt med Raoul Wallenberg under den tid han var förste sekreterare vid svenska ambassaden.

Ödet ville, att jag under tiden för Budapests belägring arbetade intimt med herr sekreteraren Wallenberg när vi lyckades rädda invånarna i Pests judegetto undan tysk- och pilkorsar-horderna.

Händelserna från den tiden har jag skrivit ner i nu överlämnade brev, som jag tillsammans med bevisdokument härmed presenterar för Er, och som Ni kanske vill ha vänligheten officiellt överlämna till Wallenbergs familj.

Budapest, 1988 i augusti.

Med vördnad

Ferenc Perjéssy
1982 Budapest
Vajdahunyad u. 17. II. 8
Tel. 343-651

För att min roll i handlingarna från den tiden skall få sin förklaring, måste jag återkalla tiden oktober, november, december 1944 och januari, februari 1945. Inom den tidsperioden kan jag inte redogöra för dag för dag, men det som då hände i Budapest står outplånligt i mitt minne.

Från transsylvanska fronten - med 90-procentiga förluster i människoliv - lyckades jag helskinnad ta mig hem till Budapest. Jag var reservofficer, men väl hemma anmälde jag mig inte hos något befäl. Jag avlade ingen ed för Szálasi; jag var desertör. Jag träffade Pál Szalay, som förtroligt avslöjade att han ville trotsa pikorsarpartiets medlemmar och aktiviteter, då han inte ville identifiera sig med dess gärningar. Han undrade om jag ville bli honom till hjälp i genomförandet av detta sitt beslut, för han litade på mig. Vi hade många år varit kamrater i samma scoutlag. Jag gick med på hans förslag och han försåg mig med falska papper, och sålunda behövde jag inte frukta att ställas till ansvar för desertering.

Situationen i Budapest blev allt hetare. Pilkorsarnas och tyskarnas skräckvälde nådde sin höjdpunkt.

Pál Szalay motsatte sig, ännu helt öppet, pilkorsarna. Kanske tack vare det (vem vet vad de tänkte på) placerade man honom "å ämbetets vägnar" i polishögkvarteret, strax vid sidan av polismästaren. Szalay och jag var alltid tillsammans, och han anmälde mig som sin ställföreträdare. Under sådana oroliga omständigheter gick det inte att exakt säga vad våra officiella benämningar var. Men vi var där och vi ansträngde oss att utnyttja det.

På polishögkvarteret uppehöll vi oss och hade tillgång till de senaste händelserna och kunde ta initiativet till åtgärder och utan urskillning hjälpa många förföljda, som vände sig till oss. Vi hade då till hjälp polisofficerare, som ännu hade respekt för lagen, och dessförutom begagnade vi oss av vår auktoritet. Egentligen kunde vi bara räkna med oss själva, och utan andra kontakter gjorde vi det som kunde göras. Vi visste att vi riskerade våra liv, men vi ville göra motstånd mot pilkorsarnas skurkstreck. Vi var inte väpnade motståndare, men vi hade även vår uppmärksamhet riktad på de skyddade husen, där olika ambassader placerat förföljda judar. Pál Szalays personliga och samtidigt mycket farliga hållning ledde till att Pfeffer Wildenbruck (det kan hända att jag inte exakt minns hans namn), SS:s stadsbefälhavare, övergav den av tyskarna planerade massakern på getto-invånarna. Emellertid plågades getto-invånarna av oavbrutna terrordåd från ditträngande pilkorsare och tyskar.

Vi visste att Raoul Wallenberg också orädd arbetade för att hjälpa de förföljda. Vi kunde sammansluta oss med honom. Vid våra tidigare överläggningar lärde vi känna de två högsta ledarna i den Israeliska Församligen, Lajos Stöckler, president, och Miksa Domonkos, vice president. Sålunda beslutade vi, Wallenberg, Stöckler, Domonkos, Szalay och jag, om gettots omedelbara beskydd. Den stora tanken kom från Wallenberg, som menade att en beväpnad vaktstyrka skulle behövas till gettot... men hur, med vilka? Szalay och jag tänkte att man borde anförtro uppgiften åt en ännu sammansättbar polisenhet. Det var en farlig tanke, för dåvarande inrikesministern förbjöd statliga poliser att sätta sin fot i gettot. Med Wallenberg i spetsen beslöt ändå vår sammanslutning att poliser måste tas i anspråk för att genomföra ett skydd för gettot.

Angol-Magyar Banks Aktiesällskaps Politiska Person-undersökningskommitté

nr 422/1945

B E S L U T

Ferenc Perjési, bosatt i Budapest, född i Budapest den 21 juli 1919, som för närvarande är anställd vid Angol-Magyar Banks Aktiesällskaps Finansinstitut, är härmed förklarad en rättfärdigad person i enlighet med nr 1080 M.E. förordningen.

Budapest den 30 oktober 1945

Personundersökningskommitténs president

Skäl:

Personundersökningskommittén har låtit undersöka vederbörande beträffande hans i det förflutna ådagalagda uppförande och av under ed avlagda vittnesmål ansågs det berättigat att intyga, att vederbörande under de mest kritiska tiderna begagnade sin tjänstebefattning till att vara de genom lagstridiga påbud drabbade befolkningsskikten till hjälp.

Detta vederbörandes uppförande godkänner Personundersökningskommittén med lovord.

Budapest den 30 oktober 1988

Personundersökningskommitténs president

Medlemmar i Personundersökningskommittén

ISRAELISKA FÖRSAMLINGEN I PEST
VII. Sip utca 12
tel. 432-930

Till herr Ferenc Perjési
Budapest

Undertecknad, även som föreståndare vid Ungerns Judiska Organisation, tidigare Judiska Rådet, är i vetskap om mitt straffrättsliga ansvar beredd att bestyrka följande, som överensstämmer med det i verkligheten inträffade:

Vi lärde känna Er under tiden för Budapests belägring, när, då förutom av ministeriekommissarien de judiska angelägenheterna betjänades av en förbindelseman vid namn Pál Szalay, en större styrka poliser sändes till hjälp för gettot, och med konfidentiellt uppdrag ledde denna styrka till oss, för att som Szalays ställföreträdare förhindra varje aktion och lagstridigt förfarnade fårn pilkorsarnas sida.

Med verklig glädje fastställer vi, att Ni vid denna svåra tid uppträdde på det mest korrekta sätt och helt osjälviskt var oss till verklig hjälp. Vid några tillfällen räddade Ert personliga ingripande livet för sådana judar, som gripits och skulle avrättas. Under hela tiden för vår kontakt ådagalade Ni oklanderligt uppförande, och därför anser vi det vara vår plikt att överlämna detta utlåtande, vilket vi uttryckligen befullmäktigar Er att använda inför myndigheterna.

Med största vördnad

Budapest den 8(?) mars 1945

Israeliska församligen i Pest, rådet

föreståndare

ISRAELISKA FÖRSAMLINGEN I PEST

VII. Sip utca 12
tel. 432-930

Till herr Pál Szalay
Budapest

Som svar på Er begäran - till ändamål att användas inför myndigheter - bekräftar vi följande:

Vi lärde känna Er i egenskap av officer under Budapests utnämnde polismästare vid tiden för vår konfessions svåra förföljelser under den så kallade Szálasi-regeringen. Under dessa för oss svåraste dagar var Ni från första stund och med största beredvillighet till vår hjälp och stod osjälviskt vid de förföljdas sida. Ert uppträdande var då helt exceptionellt och enastående, vilket vi endast förbehållslöst och med tacksamhet kan erinra oss, därför att, med undantag av salig svenske ambassadsekreteraren Raoul Wallenberg, Ni praktiskt taget var den enda fasta punkt som vi kunde stödja oss mot, när vi bad om hjälp för de förföljdas räkning.

Vid nog så många tillfällen har vi erfarit Er förståelse för våra svårigheter och Er beredvillighet att hjälpa i farans stund. Ur raden av exempel vill vill lyfta ut händelsen som utspelade sig den 1 januari 1945, när pilkorsarna ur huset Üllöi utca 2, som stod under skydd av svenska ambassaden, släpade bort vår församlings nuvarande president (Lajos Stöckler) och hans familj jämte 166 andra där boende personer för avrättning av samtliga. Då kom Ni till undsättning med två polisutryckningsfordon och drog hela gruppen ur förföljarnas händer. Ni räddade därigenom deras liv, och Ni eskorterade personligen gruppen tillbaka till det av svenska ambassaden skyddade huset.

Vid många tillfällen var vi vittnen till Ert personliga ingripande. Ni avväpnade med egna händer pilkorsarnas partitjänstemän framför våra ögon och uppfyllde alla våra böner när vi vände oss till Er för hjälp.

Bland de många exemplen måste vi emellertid särskilt nämna ett ur historien, när Ni förhindrade den förutbestämda och planenliga förintelsen av Budapests getto genom beslutsamt uppträdande hos de tyska befälhavarna. Vid detta tillfälle, liksom vid alla andra, riskerade Ni Er personliga säkerhet och Ert liv. Vi vet bestämt att Ni oupphörligen befann Er i fara, därför att Ni ställde Er på de förföljdas sida, och, återblickande till denna svåra tid, anser vi det vara vår skyldighet att förklara , att Era humanitära tjänster vida överträffar alla av oss kända exempel. Såsom vi tidigare avgivit sådant här yttrande, dokumenterar vi idag det tidigare avgivna och förblir

med största vördnad

Budapest den 29 oktober 1947

för Isrealiska Församlingen i Pest, Rådet

föreståndare

P 2 Eu

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1988-09-15

Kabinettssekreteraren
Pierre Schori
UTRIKESDEPARTEMENTET

259/006
INKOM UD
1988-09-16
AVD. | GR. | MÅL.
UP | 1 | Ry

P 2 Eu

Broder,

Vid ett längre lunchsamtal idag med paret Sacharov-Bonner framkom följande.

Perestrojkan

Sacharov är inte pessimistisk men något nedslagen på grund av perestrojkans dåliga fart efter sommarens partikonferens. Bonner använder t o m starkare negativa ord. Anledningen är att politiken har så dåligt folkligt stöd. Försöken att mobilisera folk underifrån har inte givit avsett resultat. Folk i allmänhet har inte sett några positiva resultat än i livsmedelsaffärerna. Det är det som den vanlige ryssen väntar på för att tro på perestrojkan. Det kommer att ta tid och det var fel av Gorbatjov att från början kombinera perestrojkan med acceleration. Det går inte att klara dessa saker samtidigt i den nuvarande situationen. Glasnost och öppnare internationella kontakter och mer internationellt samarbete var viktigt för att få sovjetmedborgarna att förstå det nya och få dem att tro på det. Det fanns nu en fara att de konservativa försökte begränsa glasnostprocessen bl a genom att inte tillräckligt öka tidningspappersproduktionen t ex.

Den egna situationen

Han kommenterade sin egen situation med att säga att deras gamla lägenhet håller på att få en ordentlig renovering. Han har möjlighet att träffa och kommunicera både med det sovjetiska ledarskapet och med människor internationellt, framför allt med dem som besöker Moskva. Riktigt bra skulle det emellertid inte bli förrän han fick möjlighet att resa utomlands. "Det politiska ledarskapet är fortfarande delat i sin uppfattning om detta", sade han. Han tillade att han också tyckte att myndigheterna borde ge honom tillbaka de ordnar och utmärkelser som tagits ifrån honom. Han ville inte kommentera en eventuell inbjudan till Sverige, men ett möte i Sverige med "Fonden för mänskligheten överlevnad", vore kanske en idé att pröva myndigheternas vilja att ge honom visum. Han ville emellertid fundera ytterligare på detta.

Några få av de artiklar han skrivit i sovjetisk press hade refuserats.

Wallenbergfrågan

Sacharov redogjorde också för sina samtal med Jakovlev (polibyråmedlemmen) och Fahlin om Wallenbergärendet. Detta har tidigare rapporterats. Kalininspåret hade inte lett någonstans. Nu hade en ny ort också i Kalininområdet men närmare Moskva nämnts bl a av Guy von Dardel. Sacharov hade ännu inte talat med Jakovlev eller Fahlin om detta, men skulle göra det när tillfälle gavs. Han framförde också att myndighetspersoner till honom sagt eller låtit förstå att Wallenberg samarbetat med tyskarna för att få judar fria. Stora pengar skulle enligt dessa rykten varit inblandade. Sacharov visste inte om detta var sant och frågade mig vad jag visste. I Wallenberg-ärendet sade han vidare att detta var ett unikt fall och att handlingar i ärendet måste finnas kvar. Det skulle vara oryskt att göra sig av med dem, tillade han.

Anders Thunborg

Pol I, kr V Tham,bg
1988-09-22
Skr t N Lagergren, Raoul
Wallenbergföreningen, Sthlm
EXP. 880922

Pol

Bil ... till Utrikesdepartementets skr ... THAM
19 88.09.22 1 N. LAGER
P | 2 | E 4
RAOUL WALLENB FÖRENING

ARCHIVE COPY

MSG NO: 880920-184 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-09-20-09.43

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
UD/POLCH	DISTRIBUTED	1988-09-20-09.43	
UD/POL 1	DISTRIBUTED	1988-09-20-09.43	

FROM: MOSKVA POSTED TIME: 1988-09-20-09.41

MSG NO: 880920-184

Rolex ESK-delg. Wien
88-09-22

=LIST,URGENT
UD/POLCH
UD/POL 1
+

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET
Pol. 1
22 SEP. 1988
V. Tham
Beträffande åtgärd se delgivningslista

AMBASSADEN MSOKVA 1988-09-20

UD STOCKHOLM

B R A AD S K A N D E

1215. FOER POL 1. RE WALLENBERG.

TASS RAPPORTERAR FOELJANDE ROERANDE UTTALANDE AV MID:S PRESS-TALESMAN GERASIMOV OCH WALLENBERG:

CIT.
GENNADY GERASIMOV, HEAD OF THE SOVIET FOREIGN MINISTRY'S INFORMATION DIRECTORATE, AT A BRIEFING FOR SOVIET AND FOREIGN NEWSMEN TODAY SPOKE ABOUT THE FATE OF SWEDISH DIPLOMAT RAUL WALLENBERG.

+DURING THE WAR, WALLENBERG SAVED MORE THAN 20,000 HUNGARIAN JEWS FROM ELIMINATION BY HITLERITES+, THE FOREIGN MINISTRY SPOKESMAN SAID.

+IN JANUARY 1945, WALLENBERG WAS ARRESTED BY SOVIET TROOPS IN BUDAPEST IN THE COMBAT AREA. SOVIET AUTHORITIES HAVE MORE THAN ONCE RECEIVED INQUIRIES ABOUT WHAT HAPPENED TO HIM LATER.

+IN 1957, DURING WORK ON THE ARCHIVE OF THE MEDICAL SERVICE

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

OF THE LUBYANKA PRISON, FOUND WAS A HANDWRITTEN REPORT TO THEN STATE SECURITY MINISTER ABAKUMOV, SIGNED BY MEDICAL SERVICE CHIEF SMOLTSOV.

+ THE REPORT SAID THAT 'PRISONER WALLENBERG DIED IN HIS CELL LAST NIGHT, PRESUMABLY OF MYOCARDINAL INFARCTION'.

+IN THE REPORT, SMOLTSOV ASKED INSTRUCTIONS AS TO WHO SHOULD PERFORM A POSTMORTEN.

+THE REPORT WAS FOLLOWED BY A SMOLTSOV-WRITTEN INSCRIPTION: 'REPORTED PERSONALLY TO THE MINISTER. THE BODY ORDERED TO BE CREMATED WITHOUT A POSTMORTEN. JULY 17, 1947'.

+SMOLTSOV DIED IN 1953. FORMER STATE SECURITY MINISTER ABAKUMOV, WHO HAD VIOLATED SOVIET LAWS, WAS CONVICTED AND EXECUTED UNDER A SENTENCE OF THE SUPREME COURT OF THE USSR.+

GERASIMOV RECALLED THAT THE SOVIET GOVERNMENT HAD EXPRESSED ITS SINCERE REGRET OVER THE INCIDENT AND CONVEYED PROFOUND CONDOLENCES TO THE SWEDISH GOVERNMENT AND WALLENBERG'S RELATIVES.

AT A PLENARY SESSION OF THE VIENNA MEETING OF PARTICIPANTS IN THE CONFERENCE ON SECURITY AND COOPERATION IN EUROPE ON FRIDAY, REPRESENTATIVES OF THE UNITED STATES, CANADA, BRITAIN, SWEDEN, SWITZERLAND AND HUNGARY SPOKE ABOUT THE SO-CALLED WALLENBERG AFFAIR.

THE HUNGARIAN REPRESENTATIVE POINTED TO WALLENBERG'S GREAT SERVICE IN SAVING HUMAN LIVES.
SLUTCIT.

THUNBORG

AMBASSADEN MOSKVA KL 1135/AH

- End of printout

ORIGINAL TELEGRAM
ORIGINAL TELEGRAM
ORIGINAL TELEGRAM

Upprättad: februari 1986

UTRIKESDEPARTEMENTET

☐ FAX ☐ RAPPORT ☐ HANDBREV ☒ TELEGRAM ☐ PM ☐ ÖVR

Politiska avdelningen
Enhet: Pol 1 | Datum: 880922 | Handläggare: T Thelin

Godkännes: J

Ort/Datum/Nr eller namn: Moskva 1215 A 88-09-20

Angående: Wallenberg

☐ HEMLIGSTÄMPLAS

Delges för kännedom ☐ utan bil ☐ jämte samtl bil ☐ jämte bil nr ☐ jämte bil där så angivits ☐ bil kan lånas på UD tel:

	Bil		Bil		Bil		Bil
☐ Konungen		☐ Statssekr		☐ IMPOD		☐ Östekonomiska byrån	
☐ Regeringen 21 ex		☐ IM-enh A		☐ Swedfund		☐ Bankföreningen	
☐ Statsministern		☐ I-sekr A		☐ LO/TCO:s bist nämnd		☐ Exportr	
☐ Statsrådsberedningen		☐ I-enh Fi		☐ Sv kyrkans mission		☐ Industriförb	
☐ Chef Fö		☐ I-enh Fö		☐ IVA		☐ Grossistförb	
☐ Chef I		☐ I-sekr I		☐ STU		☐ Sthlms Handelsk 2 ex	
☐ Statsrådet		☐ IAEA-del I		☐ Svensk kärnbränsle AB		☐ LO	
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ Statens kärnkraftinsp		☐ AIC	
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ Statens strålskyddsinst		☐ TCO	
☐ Riksdagens talman		☐ I-sekr		☐ Televerket		☐ SACO/SR	
☐ Utrnämnd/Utrutsk/Europa-		☐ SSLP, Fö		☐ Statens rymddeleg		☐ SAF	
rådsdel 53 ex		☐ ÖB		☐ Invandrarverket 2 ex		☐	
☐ Utrikesnämnden 23 ex		☐ Ch Fst/Op 5		☐ Forskningsberedningen		☒ H. Dobelius, S.B.	
☐ Utrutsk 33 ex		☐ Arméstaben FN-avd		☐ Miljövårdsberedningen		☐	
☐ Europarådsdel 12 ex		☐ FOA 2 ex		☐ I-sekr Naturvårdsverk		☐	
☐ Utrutsk kanslichef		☐ SIPRI		☐ Sekr f framtidsstud		☐	
☐ Förutsk kanslichef		☐ EKN		☐ Nordiska Rådets sv del		☐	
☐ Riksdagsman		☐ KK 5 ex		☐ Svenska institutet		☐	
☐ Riksdagsman		☐ Riksbanken		☐ Nordiska Afrikainst		☐	
☐ Riksdagsman		☐ RPS		☐ Latinamerikainst		☐	
☐ Statssekr Fö		☐ SIDA		☐ Utrikespol institutet		☐	
☐ Statssekr		☐ BITS		☐ Europainstitutet		☐	
☐ Statssekr		☐ SAREC		☐ Svenska FN-förbundet		☐	

☐ Större beskickningar FN-representationen 9 ex	☐ Beijing	☐ London	☐ Paris	☐ Washington 2 ex			
	☐ Bonn	☐ Moskva	☐ Tokyo	☐ FN-repr			
☐ Norden 4 ex	☐ Helsingfors	☐ Köpenhamn	☐ Oslo	☐ Reykjavik			
☐ Övriga Östeuropa 7 ex	☐ Belgrad	☒ Budapest	☒ Prag	☐ Warszawa			
	☐ Berlin A	☐ Bukarest	☐ Sofia				
☐ Övriga Västeuropa och Canada 17 ex	☐ Ankara	☐ Bryssel	☐ Lissabon	☐ Rom	☐ Genève-del	☐ Strasbourg-repr	
	☐ Athen	☐ Dublin	☐ Madrid	☐ Wien	☐ Nedrustn-del Genève		
	☐ Bern	☐ Haag	☐ Ottawa	☐ Bryssel-del	☐ Paris-del	☐ ESK-del Wien	
☐ Nordafrika 5 ex	☐ Alger	☐ Kairo	☐ Rabat	☐ Tunis	☐ Tripoli		
☐ Mellanöstern 8 ex	☐ Abu Dhabi	☐ Bagdad	☐ Damaskus	☐ Kuwait	☐ Riyadh		
	☐ Amman	☐ Beirut	☐	☐ Muscat	☐ Tel Aviv		
☐ Övriga Asien och Australasien 18 ex	☐ Bangkok	☐ Dhaka	☐ Jakarta	☐ New Delhi	☐ Seoul	☐ Vientiane	
	☐ Canberra	☐ Hanoi	☐ Kuala Lumpur	☐ Panmunjom	☐ Singapore	☐ Wellington	
	☐ Colombo	☐ Islamabad	☐ Manila	☐ Pyongyang	☐ Teheran		
☐ Övriga Afrika 14 ex	☐ Abidjan	☐ Dar-es-Salaam	☐ Harare	☐ Lagos	☐ Lusaka	☐ Monrovia	
	☐ Addis Abeba	☐ Gaborone	☐ Kinshasa	☐ Luanda	☐ Maputo ☐ Maseru	☐ Nairobi ☐ Pretoria	
☐ Latinamerika 12 ex	☐ Bogatá	☐ Buenos Aires	☐ Guatemala	☐ Lima	☐ Mexico	☐ Quito	
	☐ Brasilia	☐ Caracas	☐ Havanna	☐ Managua	☐ Montevideo	☐ Santiago	
☐ Vissa lönade konsulat 17 ex	☐ Barcelona	☐ Frankfurt	☐ Istanbul	☐ Los Angeles	☐ Montreal	☐ Rio de Janeiro	
	☐ Berlin Gk	☐ Hamburg	☐ Jeddah	☐ Mariehamn	☐ München	☐ Sydney	
	☐ Chicago	☐ Hongkong	☐ Leningrad	☐ Minneapolis	☐ New York Gk	☐ Szczecin	

☒ Utrikesministern	☐ Folkrättssakkunnige	☒ Chef Rättsavd	☐ Inspektören	☐ Sundbom
☐ Biståndsministern	☐ Statssekr f utr hand	☒ Chef R	☐ Chef protokollet	☐ Brodin
☐ Utrikeshandelsmin	☐ Exp-chefen UDH	☐ Expeditionschefen	☐ Chef press- o inf enh	☐ ESK-gruppen
☒ Kabinettssekr	☐ Chef H-enh	☐ Chef PA:I	☐ Chef pressbyrån	☐
☐ Näslund	☐ Förhandlingsgruppen	☐ Chef BOR	☐ Chef inf byrån	☒ Thelin, pol 1
☒ ~~Petersson~~ Bch. pol 4	☐ Koordinatörerna	☐ Verksamhetsplan	☐ Chef SSB	☐
☒ Chef Pol avd	☐ KMI	☐ Statssekr f int u-samarb	☐ Rapportöversikten	☐
☐ Chef Pol 1–6	☐ Transportsekt	☐ Chef multilat enh	☐ Regeringspärmen	☐
☒ Chef Pol 1, 5	☐ KSA	☐ Chef bilat enh	☐ Theorin	☐ Åter enh ex

Antal ex skr	sidor	Antal ex bil	sidor	Kopierad den	sign	Distribuerad den	sign	Åtg postexp	datum	sign
12	2			23/9 88		23/9-88 GN		☐ kurir ☐ luftpost		

Dep UD 363 1987-01 100 bl à 50 ex BCB Vbg 67189

Avsändningsort Kr V Tham
Pol I, ~~ds P Tejler~~,bg

Ärende
Samtal om Wallenberg

Datum	Dnr
1988-09-22	~~1988-09-22~~
Avd: P / Grupp: 2	Mål: EU1

POL

Adress

Ambassaden MOSKVA Dnr...

Text

Från Pol I re samtal om Wallenberg

ESK-delegationen i Wien har 1988-09-16 inrapporterat följande:

CIT. Före dagens plenarmöte.....
.....
.....Wallenbergs öde.

Lidgard

SLUTCIT.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

Ehrenstråle
Odinsplatsen 3 A
S-411 02 Göteborg
tel. 031-15 66 34

2 bil

Pol

22 september 1988

Raoul Wallenberg

Utrikesdepartementets Raoul Wallenbergsarkiv

Stockholm.

D.nr 266-001
88 09 22
09 21 E

Får jag härmed anhålla att medföljande bilaga må läggas till annat arkivmaterial i ärendet.

Min hustru och jag har nyligen återbesökt den plats i södra Polen där vi 1947 blev inblandade i vissa efterforskningar som berörs i det arkivmaterial som Departementet släppte 1980. Bifogade sidor summerar vad som förevarit, ger en detaljerad rapport över vårt besök i kyrkan vid Machowa samt tar med kopior av forensisk rapport av en läderväska.

Utan att insistera på värdet av detta kompletterande material vill vi inte utesluta att det kan ha intresse för eventuella forskare i ämnet.

Jag sätter ingen konfidentiell stämpel på detta eftersom delar redan cirkulerat i tidningar i Sverige och England och med sannolikhet får ytterligare publicitet utan vår förskyllan.

Göteborg som ovan

Hans Ehrenstråle

Pol I, kr V Tham,bg
1988-10-05
Ex till: Kabs
Ch Pol I
Amb Moskva (u nr)
Amb Warszawa (u nr)
Amb Budapest (u nr)
Exp: 881005/

P2 Eu I

BAKGRUNDEN 1947-1980

Bakgrunden finns i brottstycken i UDs publicerade Raoul Wallenbergs-papper(delarna 5 och 6).Här följer en kortfattad summering av hela bakgrunden:

Chargé d'Affaires vid svenska beskickningen i Warszawa,ministern E. Kronvall,bad mig den 23 oktober 1947 företa en expedition till södra Polen för att undersöka ett spår som kunde förmodas leda till Raoul Wallenberg.I expeditionen som varade veckan 23-29 oktober deltog också den svensk-polske affärsmannen Persson-Hörwing från Poznan, en ukrainsk partisan,Irtycz(som också förekom under flera andra namn) en polsk chaufför samt,på eget förslag,fru Britt(Lillan)Broman-Rosengren,Svenska Polenhjälpen.

Förhistorien var att Persson-Hörwing hade uppsökts i Poznan av Irtycz som påstod sig ha kännedom var W.fanns,sårad och i händerna på några partisaner.Irtycz hade försökt nå först den amerikanska ambassaden, sedan den svenska men funnit dem alltför hårt bevakade.Han skulle föra oss till Wallenberg mot att få pass i gengäld vilket Kronvall lovade.

Okänd för mig från början var förhistorien till Lillan Bromans angelägna önskan om att komma med.Hon argumenterade att hennes närvaro i expeditionen hade starka praktiska skäl som jag genast accepterade.Men i själva verket hade hon blivit ombedd av en god vän knuten till US-ambassaden(förmodligen som intelligensofficer)att försöka komma med oss övriga.

Det vidare förloppet med alla dess förvecklingar behöver inte här tas upp;intresserade hänvisas till UD-papperen,Rudolph Philips artikel i ALLT,1951,samt min hustrus och min Sju Dagar i Oktober,publicerad 1980.

Av vikt är endast att nämna att innan svenskarna i gruppen skildes åt sista dagen av expeditionen genomgick vi tillsammans huvudinnehållet i det som jag nästa dag skulle rapportera till beskickningen:att vi tyckte oss ha fått bevis om att W.befann sig svårt sjuk i någon partisanstyrka någonstans i skogsområdena kring en liten kyrka(M.enligt mina anteckningar)i Tarnowtrakten.Vårt försök att rädda honom hade stött på oöverstigliga svårigheter.Vi återvände för att förbereda

en defintiv räddningsexpedition och begära beskickningens fulla deltagande,möjligen också officiell polsk hjälp.Som chef för expeditionen betonade jag att jag skulle ensam rapportera vilket mina två kollegor var införstådda med.

Åter i Warszawa rapporterade jag genast till Kronvall som under tiden hade ordnat med utresevisum och avreste med första plan till Stockholm för att framlägga ärendet.Beskickningschefen envoyén Westring väntades återkomma från ledighet i Sverige endera av de kommande dagarna.

Under den vecka som följde fortsattes provisoriskt kontakterna med området i Tarnowtrakten:själv sände jag en betrodd polack,en f.d. högre officer i A.K.numera anställd i Svenska Polenhjälpen, Rawitz, till Tarnow.Hörwing meddelade mig att han likaså fann det viktigt att fortsätta spaningen utan att förlora spåret och hade sänt sin polska hustru till kyrkan. Dessutom vidtog jag vissa förberedelser för att ev.kunna förflytta Röda Korsets s.k.vd-ambulans från Mazurien.

Lillan Broman(mig ovetande vid det laget) uppsökte sin vän på amerikanska ambassaden som bl.a.fick undersöka den läderväska som hon räddat från sitt besök i sjuklägret i en lada i skogen,något varom jag dittillsvarit okunnig.Hon fick efter någon dag klartecken så att hon kunde berätta för mig om sin dupplicitet och inviga mig i vad hon upptäckt under expeditionens sista dag då Hörwing och jag under flera timmar varit sysselsatta med Irtycz.

Det hon berättade var i själva verket så både sensationellt och avgörande att jag inte längre behövde tveka om att min egen slutsats på helt andra grunder var bekräftad:W.befann sig därnere och nu borde allt göras för att rädda honom.Jag fick också se läderväskan som var ett talande bevis.

Envoyén Westring hade nu återkommit och jag överenskom med honom att Lillan Broman skulle flyga upp till Stockholm där Wallenbergkommitten önskade tala med oss som varit med på expeditionen.Själv ansåg jag min närvaro i Warszawa viktig för den vidare aktion jag föreslagit.Tyvärr

ställde sig Westring helt avvisande till ett nytt försök och blev ytterst tveksam när jag berättade om Lillan Bromans upplevelse i ladan och om hennes samröre med en US-embassy länk. Han var angelägen om min försäkran att det vi redan varit inne på ej skulle ha skadat vårt humanitära arbete och diskrediterat oss hos den polska regeringen. Jag försökte lugna honom men han begärde bekräftelse i brev!

Lillan Bromans besök i Stockholm blev ett misslyckat möte (inte med W.kommittens ordförande Anders Örne som Westring och jag uttryckligt sagt) med Rudolph Philip och Guy v.Dardel som företrädde kommitten. De avspisade summariskt det hela som ett spår utlagt av ryssarna och insinuerade att vi gått sovjets ärende och borde avstå från vidare ansträngningar. Avvisandet var så kategoriskt att Lillan Broman aldrig ens fick tillfälle redogöra för expeditionen och därför ej heller såg anledning överlämna läderväskan som hon medtagit. Hon återvände med första flyg till Warszawa.

Vid ankomsten efter landningen gjorde hon klart att vår aktion betraktades som ytterst suspekt och att man bett oss avstå från all vidare aktivitet. Hon citerade Rudolph Philips helt fördömande ord vilket naturligtvis hade stor effekt på mig som redan mött Westrings oro för den amerikanska inblandningen och avrådan från nya försök. Att hans rädsla för vidare steg skulle resultera i att han aldrig vidarerapporterade till Stockholm det jag berättat för honom om Lillan Bromans konfrontation med den döende svensken i sjuklägret, ja, en sådan möjlighet föll mig inte ens in. Jag var i god tro att en sådan rapport ingått och fanns i det ultrahemliga arkivet. Som framgår av Sju Dagar i Oktober var det först 1980 som denna underlåtenhet gick upp för mig.

UD-dokumenten refererar däremot med all tydlighet till det efterspel som ägde rum i Bukarest dit jag någon månad senare blev förflyttad i UNICEF-tjänst. Lillan Broman och jag hade nu beslutat att ingå äktenskap (efter min skillsmässa) och hon utsågs till Rädda Barnens delegat i Rumänien. Där kom vi att lära känna förste sekretaren Stig Engfelt

och hans hustru som upptäckte vi hade kommit att "ärva" kontakten med Irtycz på Tjeckoslovakiskt territorium. Engfelt har med säker blick för vad denne bandit gick för analyserat hans karaktär i den slutrapport som återfinns i band 6 av UD-papperen. Efter att ha radat upp allt som talar mot Irtycz kan Engfelt ändå inte släppa tanken att det fanns något av verklig substans i den ukrainske banditens historier. Han var så övertygad att han drristade ta sig friheten som chargé d'affaires (om med beskickningschefens goda minne eller ej är oss obekant) att till vår förvåning förse Lillan Broman med svenskt tjänstepass som "madame Ehrenstråhle, n. Broman" innan vi blivit vigda och utan att vi ens antytt ett sådant behov. Detta ledde till vår avslutande inblandning med fallet R.W. i Polen och redogörs här för första gången i huvuddragen:

I september 1948 - alltså knappt ett år efter expeditionen - begärde Maurice Pate, Executive Director of UNICEF, att jag reste med honom till Warszawa dit han inbjudits av polska regeringen. Ungefär samtidigt hade envoyén Reutersvärd i Bukarest fått ett personligt brev från kollegan Westring i Warszawa om att en polsk präst vänt sig till legationen för att få kontakt med Lillan Broman. Det låg uppenbart något bakom hennes historia hade brevet sagt. Reutersvärds skulle resa bort och Engfelt fick tydligen uppdraget att tala med oss. Vi uteslöt varje tanke på att Lillan skulle kunna resa ut ur Rumänien såsom visaförhållandena var för innehavare av ordinarie pass. Jag var inställd på att resa ensam och Lillan flyttade över på legationen som hon brukade när jag var ute på längre resor. Dagen före min avresa lade Stig Engfelt ett svenskt tjänstepass jämte rumänskt diplomatiskt in- och utresevisum på bordet, båda utfärdade för "Madame Hans E-le". Stig motiverade tilltaget med att det var av största vikt att Lillan fick möta prästen som sagt sig ha något av vikt att meddela.

Så kom det sig att under det fyra dagars besök som vi gemensamt gjorde i Warszawa i september 1948 Lillan åter träffade prästen Jan Cisak som

vi haft att göra med vid kyrkan i"M." året innan.En mycket gammal man hade han kommit upp till huvudstaden i hopp om att ordna för den resa för att besöka sin bror i USA som han tidigare talat om. Men formaliteterna drog ut och han fick tid att söka samband med "pani Lillån"för att berätta hur han hållit ett löfte.Han bekräftade att han hade begravt de tre männen.Han angav också hur detta skett på särskilt markerad plats.

Eftersom vi redan hade insett att vårt engagemang i efterforskningarna fått oönskad effekt beslöt vi att avstå från all vidare befattning med saken som endast kunde leda till ohemula beskyllningar och ev.negativ inverkan på vår egen framtid.Vi hade aldrig varit några marionetter i någon sovjetisk manöver och vi hade inte heller agerat i naivt oförstånd.Och de sårade männen hade avlidit och blivit begravda.Att dela denna vetskap med den gamle prästen var ingen tung börda inte heller någon sensation som brände att bli omtalad.

Under de årtionden som följde ända fram till publicerandet av de första UD-dokumenten 1980 förhöll vi oss i stort sett(ett par undantag har varit några privatpersoner som på något vis fått kunskap om vår inblandning men också i dessa fall gav vi aldrig något uttömmande besked-se Harald Wigforss artikel i UNT 1980)absolut diskreta om saken.När vi konstaterade att UD-publikationen fått med Persson-Hörwings(dittills av oss helt okända)färgrika berättelse med dess missvisande slutsatser men endast brottstycken av det vi hade väntat oss finna och inte ett ord om tilldragelsen i ladans sjukläger eller om läderväskan och sambandet med ett amerikanskt inslag ansåg vi oss på något-osensationellt-sätt böra antyda vår"version".Hur detta avböjdes av dem vi vände oss till(UD,DN och Sv.D) har vi i annat sammanhang redogjort för liksom för hur det blev Dorotea Brombergs intresse som ledde till att vi publicerade vårt vittnesmål i dess huvuddrag .Att även detta skedde med en viss återhållsamhet får tillskrivas förläggarens svåra roll att balansera på ett ytterst känsligt minfält:Raoul Wallenbergs öde.

Som vi var beredda utlöste publiceringen en hel del förvånade, även indignerade kommentarer som bäst sammanfattas med en kritikers(ur Wallenbergskommitten)ord"varför önskar de att R.W.skall vara död?" Vi behärskade oss för att inte ställa motfrågan:varför önskar de att R.W.fortfarande skall försmäkta i fångenskap?

Att så inte var fallet sedan han 1947 undsluppit från en fångtransport på järnvägen Lwow/Prag,tagits om hand av en trängd partisangrupp,identifierats av Lillan Broman som tog hand om läderväskan under hans huvud när hon lämnade sjuklägret i ladan i skogen i Tarnowområdet och sedan enligt prästen Jan Cisaks bekräftelse begravts på angiven plats vid kyrkan i"M.",har vi aldrig behövt tvivla på.

Under de gågna fem åren har vi årligen planerat återbesök i s. Polen för att försöka finna gravplatsen.Vi var knappast förvånade att inget officiellt svenskt organ,inte Wallenbergskommitten,ingen av R.W.familj visade något som helst intresse för spåret som ledde till kyrkan"M."För oss själva skulle det kännas befriande om vi"vallats"på platsen.Vi var beredda resa 1986 då området efter Tjernobylkatastrofen avskärmades för turister.1987 förberedde vi oss på nytt men ombads av tidningen Vi att något förskjuta resan för att senare erfara att interna redaktionella förhållanden omöjliggjorde det hela.

Av ålderskäl har vi inte vågat ytterligare skjuta upp saken och besökte därför Polen i maj i år.Vi var beredda göra det ensamma men en engelsk skriftställare,Michael Nicholson,som ägnat R.W.s öde stort intresse önskade medfölja.Samme forskare hade f.ö.sökt och fått vårt medgivande till att forensiskt undersöka läderväskan som Lillan medtagit från sjuklägret i skogen.En artikel som stått att läsa i Londontidningen The Independent kort före vår resa hade syftat på denna undersökning av ett par av Scotland Yards experter och tilldragit sig EXPRESSENS uppmärksamhet.Vi hade inget emot att ta en av tidningens medarbetare med på vår resa.Men endast någon timma före avresan telefonerade Anna Krstina Swanberg

och beklagade att hon ej fått(eller hunnit få)visum.

Detta kunde ha verkat som ett dåligt omen när vi i vanlig ordning på turistvis tog färjan mot Swinoujscie.Det påtagliga polisklimatet i landet var en annan påminnelse om stämningen från efterkrigstiden. I själva verket var ju vårt företag inte enbart en återvändo geografiskt till en viss trakt utan också något av en återkomst i tiden och tillbakablick på händelser för fyrtioett år sedan.

Efter att ha brutit mot den grundregel vi själva levt efter alltsedan vi 1947 beskyllts"gå Sovjets ärenden"-att inte vidröra ämnet i onödan-avslutade vi Polenbesöket 29 maj.Här följer en redogörelse för besöket i kyrkan i"M":

MACHOWA -återbesök 1988

När vi företog expeditionen 1947 hade vi medfört kartor i relativt liten skala.Byn och kyrkan stod ej utsatta men vi visste ju var vi hade varit och mina minnesanteckningar-liksom Hörwings-talade om "M". När det blev aktuellt att rita en skiss över trakten vid kyrkan för vår lilla skrift 1980 var det ingen konst att ur minnet rekonstruera hela sceneriet.Men vi hade inte kyrkans exakta ortnamn och nöjde oss med att placera det ungefär 20 km öster om Tarnow på vägen mot Reszow.

Inför den konkreta möjligheten att resa tillbaka till en så isolerad plats inom ett land där cirkulationen på vägarna är erkänt svår försökte vi i förväg identifiera orten.

I år när saken blev på nytt aktuell vände jag mig i brev till biskopen Joseph Tischner i Krakow.Utan att antyda vårt egentliga ärende åberopade jag prästen Jan Czisaks namn.På det viset fick vi skriftlig bekräftelse från Tischner att vi sökte kyrkan MACHOWA,14 km öster om Tarnow.Tischner kunde också informera oss om att Jan Czisak avlidit 1954 och låg begraven på Machowas kyrkogård.

Därmed var målet för vår resa preciserat och då vi anlände vid 15-tiden den 23 maj till hotellet i Krakow kunde vi omedelbart fortsätta bilfärden till Tarnow och vidare.

Minnesbilden var en obetydlig träkyrka på en kulle omgiven av höga träd vid en mindre grusväg några hundra meter från huvudvägen som i dag som Europaväg 23 utgör motorvägen mot Lwow och Moskva.Vi visste att kyrkan låg på avtånd från byn,att prästens bostad och ett mindre uthus(kanske ett rasthus ,vedbod,magasin e.dylikt)var de enda byggnaderna på området.Kyrkogården hade varit omgiven av en stenmur.Några gamla gravstenar hörde med till igenkänningstecknen liksom en madonna skulpterad i trä.

Efter att ha tillryggalagt 12 km från Tarnow spanade vi efter avtagsvägen.En sådan vid 13 km avfärdades-landskapsbilden stämde inte.Efter ytterligare en sträcka såg jag redan på långt håll den terrängprofil som svarade mot hågkomsten.

Vi svängde in på grusvägen på vänster sida.Ett par större nya hus på sluttningen på vänster hand varslade om förändringar men när vägen böjt av mot höger fanns det ingen tvekan kvar.Där trädridån började borde vägen leda upp mot kyrkan på kullen.Precis som 1947 såg vi kyrkan inbäddad bland träd,inte längre en grå träbyggnad utan i lysande brun färg.Och på höger hand prästbostället men-var fanns stenmuren?Där det stått en mindre uthusbyggnad 1947 fanns nu ett påfallande nybyggt bostadshus bakom vilket ett öppet fält sträckte sig ända bort mot ett stort skogsparti.Det var där som Lillan Broman ridit bakpå partisanens motorcykel den gången.

På uppfarten mot kyrkan pågick vägarbete med en jordskopa så vi kunde inte komma fram. Mannen som körde maskinen hänvisade oss till en bättre väg som fanns på andra sidan,bakom kyrkan.Vi följde anvisningen,återvände till huvudvägen och mötte genast skylten som visade"Machowa-1 km".Det var en ny väg,smal men asfalterad,den ledde förbi en begravningsplats på ena sidan, en klunga hus på avstånd och fram till en ny ingång i kyrkans nordöstra hörn.Det var en väg som inte existerat 1947

Innanför det spjälstaket som tydligen ersatt muren kring kyrkan höll ett tiotal arbetare på med att asfaltera marken.Vi steg ur och inlät oss i samtal.En civilklädd man erkände att han kunde"ein bisch"tyska.Det var pastor loci,Eugeniuz Szydlowski,Därmed hade vi fått den värdefulla kontakt som vi kom att fullt utnyttja också hela följande dag då vi på nytt tillbragte tiden i Machowa.

Särskilt för min hustru var konfrontationen med dagens Mochowa en sentimental upplevelse:hon var ju den som för fyrtioett år sedan lämnats kvar i kyrkan medan Hörwing och jag följt Irtycz på"spåret"som skulle leda till partisanerna som tagit hand om Raoul Wallenberg.Hon var nästan upprörd över att stenmuren rivits-det var ju där männen blivit begravna.Och de gamla gravstenarna,var hade de tagit vägen?En av stenarna hade markerat platsen. Stenen ifråga hade haft ett par siffor inhuggna(antingen 68 eller 86,förmodligen del av ett årtal?) Hade man inte tagit vara på en sådan sten?Och trämadonnan med en spricka i ryggen där hon offrat sitt silverkors med kedja,var fanns den?Kyrkan var full av madonnor och helgon,alla i nya bril-

janta färger.Och den stora björken som växt invid muren där männen jordats,vad hade hänt med den?

Eugeniuz verkade nästan förkrossad när han inte kunde svara på alla hennes frågor som hon hoppats men efterhand klarnade bilden av vad som hänt.Michael Nicholson liksom jag själv gjorde en systematisk utfrågning för att rekonstruera förloppet vilket också ledde till att vi andra dagen förflyttade oss 50 km till en liten stad Jaslo för att intervjua en viss Czeslaw Madej(uliza Osnyka 3/8) som varit hjälpreda åt prästen Czisak 1947 då de tilldragelser inträffade som vi försökte utreda.

Vi har naturligtvis nertecknat hela undersökningen i varje detalj, noggrannt citerat det vi fick höra,även fotograferat sådant som borde illustreras m.m.Här nöjer jag mig med att sammanfatta huvuddragen av det vi kunde konstatera och som är relevant för vårt ärende i Machowa.

Först,vi kunde bekräfta att detta var det"område"där Hörwing och jag själv 1947 drog slutsaten att R.W.befann sig.Närvaron av rysk militär (!) omöjliggjorde för oss att ta oss fram till"ladan i skogen"där Lillan hade identifierat den ene av tre döende män som R.W.Lokaliseringen av den angivna gravplatsen enligt prästen Jan Czisaks anvisningar 1948 möjliggjordes trots att muren rivits,stenen med siffrorna inte återfanns och trots att "den stora björken"hade träffats av blixten(1954)och brunnit ner: ettbegränsat utrymme om kanske 10m^2 som-av en tillfällighet?- sparats från att asfalteras igen bör vara platsen där de tre männen jordats av Jan Czisak.

Vi bör kanske nämna att vi inte kunde få någon hjälp av kyrkböcker- sådana fördes inte i Machowa efter det alla arkiv beslagtagits(av tyskarna?)under kriget och nya anteckningar påbörjades först långt inpå 50-talet.

En omständighet bör omnämnas som kanske den avgörande faktorn till de många fysiska förändringar i och omkring kyrkan som förekommit:1974 skulle kardinal-ärkebiskop König i Wien besöka kyrkan i Machowa.Där hade nämligen en 19-årig österikisk soldat,Otto Schimek,arkebuserats för att ha vägrat skjuta civil gisslan 1944.Senare rehabiliterad och hjälteförklarad

betraktades han som helgon.Man hade rest ett altare åt honom på södra sidan(just där vi 1947 sett 5-6 gamla gravstenar uppställda mot stenfoten,en av vilka av Jan Czisak placerats för att markera de tre männens gravplats).Kardinal-ärkebiskopen väntades till Machowa för att förrätta invigningen i samband med en stor mässa.Medan kyrkan högst rymmer hundra personer räknade man en mångtusenhövdad menighet till detta solenna tillfälle.Det var då man satte i gång med alla arbeten för att förskönna kyrkans inre dekor.Men framförallt hade man då cementerat hela sydsidan för att bereda plats åt alla dem som skulle strömma till.Eugeniuz förklarade hur man funnit nödvändigt utvidga kyrkplanen runt om varför den gamla söndriga stenmuren tagits bort och ersatts med ett modernt staket.På det viset hade männens grav kommit att ligga innanför den nuvarande inhägnaden.Platsen där björken vuxit utpekades emellertid bredvid den nyuppförda klockstapeln,alltså kunde man sluta sig till att där låg de tre döda männen.

Till skillnad från den österrikiske hjälten som offrat livet för sin vägran att skjuta oskyldiga civila som tagits som gisslan hade de tre begravts anonymt.Otto Schimeks grav var däremot ett blomsterprydt monument borta på den nya begravningsplatsen där vi f.ö.också stannade vid prästen Czisaks minnesvård.

När vi avslutade vår undersökning och tog farväl av Eugeniuz erbjöds vi skriva i kyrkans besöksbok som vittnade om alla dem som vallfärdar till Otto Schimeks grav.Michael Nicholson formulerade de ord som jag och min hustru skrev under:

We came to look for the grave of a hero-Raoul Wallenberg
and we found another grave of a hero-Otto Schimek.

Den historia vi hade berättat om vad som ägt rum i Machowa den 28 oktober 1947 hade naturligtvis inte undgått göra stort intryck också på Eugeniuz Szydlowski och Czeslaw Madej.Madej kunde erinra sig att han som ung man och hjälpreda till Jan Czisak hört talas om både "sjuklägret"i skogen och om att"främlingar"dött därute.Han trodde att

partisanerna brukat jorda sina döda i skogen men han uteslöt inte att fader Jan Czisak kunde ha begravt några främlingar om vars religiösa hemvist han var osäker"halvvägs inne,halvvägs ute"som uttrycket varit.I varje fall hade Czisak stått partisanerna mycket nära.

Madej erbjöd sig spontant vilja fortsätta den undersökning vi inlett.Han skulle försöka ta sig in på skogsområdet där ladan funnits. Det var inte troligt att byggnaden fanns kvar eftersom hela skogspartiet vimlade av sovjetisk militär som byggde försvaranläggningar,något som vi kunnat konstatera när vi tidigare på dagen försökt köra in på samma väg som Hörwing och jag färdats på en gång.Madej satte som första uppgift att ta reda på spår efter döda från sjukhägret i skogen.

Eugeniuz hade redan förklarat sig vilja berätta för menigheten i sin kyrka om vårt ärende i Machowa.Han skulle efterlysa dem som varit med eller hört om händelserna för fyrtioett år sedan.Han skulle låta kyrkans organist(som vi träffat dagen innan)föra protokol och resultatet skulle översändas till biskopen.Följande söndag var en stor kyrklig dag i Machowa med konfirmation.Då ämnade han ta tillfället i akt och från predikstolen vända sig till de närvarande.

+++++

Därmed avslutades vårt besök i Machowa .

DISKUSSION - ANALYS

På sommaren 1947 hade en sovjetisk not förklarat att man eftersökt men ej funnit R.W.på sovjetiskt territorium.Eftersom ryssarna tidigare sagt motsatsen var man angelägen på svenskt håll att fortfarande hålla Sovjet ansvarig för vår landsman.Allt som drog uppmärksamheten bort från Sovjet sågs som manövrar att leda bort uppmärksamheten.Endast så kan man förklara att representanterna för Wallenbergskommittén utan att ens lyssna på den rapport som ovan summerats spontant brännmärkte :"Det falska spåret" eller för att ordagrant citera Rudolph Philip :"Ni har gått ryssarnas ärenden".

Fixeringen vid sovjetiskt territorium kan endast ses som uttryck för en orealistisk och förutfattad mening,i synnerhet som lokaliseringen till södra Polen alltjämt var inom gränsen för sovjetisk militär hegemoni. Att ryssarna skulle därtill ha gått så långt i utstuderat vilseförande att de ordnat sabotage mot egen tågtransport,använt sig av polska motståndsrörelsens partisaner och ha regisserat scenen i ladan med de tre döende faller på sin egen fantasifulla orimlighet.

Om Wallenbergskommittens intressenter alltså summariskt avfärdade det hela konstaterade vi också att sambandet med en famös amerikansk underrättelsetjänst avskräckte den svenske ambassdören.Utrikesdepartementet fick också med bistånd från utlänningskommissionen argument att avspisa Irtycz som den bandit han otvivelaktigt var och därmed stoppa vidare uppföljning.

Att vi själva-av egna motiv-lät det hela bero i förlitande på att ändå hela historien fanns hemligstämplad hör med till förklaringen att det hela blev just en bland åtskilliga "incidenter"i R.W.serien.

Som bekant kom denna med tiden att omfatta över hundratalet utsagor om att han funnits vid liv och ett flertal om att han skulle ha avlidit här eller där.I dessa dagar har ett nytt skott tillkommit i och med Kenne Fants roman som i glasnostklimatet tänder nya förhoppningar hos många.

Vårt vittnesmål skiljer sig framförallt i två viktiga,man frestas säga avgörande avseenden från samtliga andra rapporter och uppgifter om spår av R.W: som alla lider av att vara sekundära:

-Förstahandsvittnet som konfronterades med den sårade i ladan har hela tiden funnits tillgänglig(och ett par gånger erbjudit sig vittna)

-Läderväskan som togs från den sårades huvudgärd har alltid funnits tillgänglig för analys(nyligen gjord forensisk undersökning-se bilagd rapport)

I övrigt består"substansen" i vår version av följande element/faktorer som kan värderas:

-En resa som berättats i detalj av tre olika personer

-Uppgiften,återgiven i andra hand,av prästen Czisak om belägenheten av en gravplats som nyligen visat sig kunna utpekas i Machowa

Härtill kan man anföra vissa omständigheter som ehuru ej avgörande tjänar att förstärka intrycket av i dag visserligen obevisbara men i sitt tidssammanhang fullt trovärdiga förhållanden,framförallt:

-USA-sambandet:intresset att få vissa informationer,pengarna($5000)till partisanerna,liksom det nära samröret med motståndsgrupperna i Polen

I samband härmed framstår önskvärdheten av att försöka identifiera och återfinna den amerikanske ambassadtjänsteman som spelade en viss roll.

Sist, exhumering av graven är naturligtvis en möjlighet som vi av respekt och hänsyn aldrig själva skulle föreslå.

+++++++

Som framgår av underlaget ovan rör det sig om en övergång från ett par"hårda"fakta till traditioner och omständigheter.Den logiska sannolikheten att R.W.befann sig inom skogsområdet i Tarnowtrakten stärktes av vittnesmålet om de sårade,i synnerhet den döende som identifierades i sjuklägret i ladan.Lillan Broman var angelägen att kunna på något sätt substansiera sina ord och tog med väskan i det syftet.Initialerna på väskan lock tyddes som R.W.vilket ytterligare bestyrkte antagandet att det rört sig om R.W.och ingen annan.

Vi har sedan levt med den ofrånkomliga slutsatsen att den landsman vi på säregna men i tidssammanhanget typiska vägar gett oss ut på spaning efter avled någon gång i månadsslutet oktober/november 1947 och fick en grav enligt prästens utsago.De otaliga gånger under följande årtionden som vi läst och hört att den vi ansåg död manifesterats som varande i livet har inte rubbat oss i övertygelsen eller bidragit till någon sorts nervositet för överraskningar.Efterkrigstidens bisarra stämningar och makabra möjligheter var långt ifrån uttömda med Graham Greens The Third Man:"Efter att ha sagt mitt sista farväl vid Harrys grav en vecka tidigare förvånades jag över att möta honom komma gående på Strand utan att känna igen mig".Om detta var fiction hade vi rört oss i verkligheten. Ett öde som R.W:s lockar naturligtvis till tolkningar,även till fictiva lösningar.Efter att ha gått igenom UD-litteraturens nära 20,000 sidor i fallet och de tyngst vägande kritiska studierna framgår det att R.W. fångenskap kan med en grad av säkerhet spåras fram emot slutet av 1947 (någon säger med tvekan inpå början av 1948).Till samma period hör också några ortsangivelser(Lwów bla.)som nu ter sig intressanta.

Inte utan beklämning har vi insett att vi ägnat alltför många år ,först åt att respektera en tystnadsplikt,sedan,1980,känt oss påkallade att påminna om en oönskad död och nu,efter besöket vid Machowa,inför den obevisbara slutakt som utspelat sig i hägnet av den lilla kyrkan.som nu fått en ny och ojömförligt mycket större mänsklighetens välgörare och hero att minnas och hylla-vår landsman Raoul Wallenberg.

Göteborg 21 september 1988

Hans och Lillan Ehrenstråle

P2Eu1

38 Penn Road
London N7 9RE

01-607-4810

3rd Jan 1988

The Secretary
The Forensic Science Society
Clarke House
18A Mount Parade
PO Box 41
Harrowgate

Dear Sir

I have recently written an illustrated biography of Raoul Wallenberg to be published shortly in Britain and the United States.

In the course of my research I came across a Swedish couple who have an amazing story to tell. Maybe they are mistaken in their interpretation of events but they are highly credible witnesses of great integrity who have had long and distinguished careers in relief work and international diplomacy.

Their story, in brief, is that in 1947 they were both working for Swedish relief services in Warsaw. They were not married at the time. In October of that year both, independently, received instructions to go to look for Swedish wounded, notably Raoul Wallenberg, thought to be in Southern Poland. Hans got his instructions from the Swedish Embassy, Lillan was instructed by a contact called "Jimmy" in the U.S. Embassy in Warsaw. I believe that "Jimmy" was in the O.S.S..

Somewhere east of Tarnow the two split to meet their respective contacts in Southern Poland. Hans failed to make contact with the partisan group he was looking for to lead him to the Swedes. Lillan, who had been given $5,000 by the U.S. Embassy to pass to a partisan "general", was taken to a barn in a forest clearing. Here the general showed her three men on the point of death lying on the ground.

Lillan had met Wallenberg before the war, and believed she recognized him. When she asked him whether he was Raoul Wallenberg he twice pressed her hand. She removed a leather case from beneath his head and firmly pressed his fingers onto the leather under the flap of the bag (which bore the initials "WR").

On returning to Warsaw she gave the bag to "Jimmy" in the US Embassy and understands that the fingerprints were photographed and sent to Washington. The bag was returned to her - she still has it. She later received American confirmation that the Swedish Government was informed of the findings.

The bag was then offered to the Wallenberg family who refused to accept it (because Wallenberg's mother always refused to accept that he was dead) and it has been in an attic in Goteborg for nearly forty years.

The couple - Hans and Lillan Ehrenstrale - have until recently been prevented by their profession as diplomats from going public about these events, but having retired are now anxious to have the truth told. They have agreed to bring the bag to London with them this month.

I am writing to ask whether one or more of your members would be prepared to take a look at the bag and advise on where it originated and on any other findings which could be derived from it.

I need hardly say that the fate of Raoul Wallenberg has aroused world-wide interest and speculation and is of some political significance. In the Spring of this year the Ehrenstrales and I intend visiting southern Poland in the hope of locating Wallenberg's grave.

I will, if I may, telephone you next week as the Ehrenstrales are due here shortly.

Yours faithfully

Michael Nicholson

FORENSIC·ACCESS
Independent Scientific Consultants to the Legal Profession
Senior Partners: Dr. A.M.C. Gallop B Sc, D Phil, C Biol, MI Biol. R.E. Stockdale B Sc, C Biol, FI Biol.

Michael Nicholson Esq
38 Penn Road
London N7 9RE

RS/623/88
23 March 1988

Dear Michael

Re: Raoul Wallenberg and the leather bag.

On 12 February you visited us in the company of Lillan and Hans Ehrenstrale, two former Swedish diplomats. Lillan brought with her a leather bag which, in 1947, she had taken from a dying man whom she believed to be Raoul Wallenberg.

Lillan and Hans gave a full account of the events which led to her taking the bag, and what has happened to it since.

Briefly;

In 1947, whilst working under cover for the Americans, Lillan went to Southern Poland where she met a Swedish man dying from gun-shot wounds. He indicated that he was Wallenberg, but in order to confirm this Lillan attempted to take his finger prints by pressing his fingers onto part of the inner surface of his leather bag. She then exchanged this for her own bag before leaving him.

On returning to Warsaw, Lillan handed the bag to her American associates for testing. They returned it a few days later but did not disclose what they had found. Lillan then took the bag to Sweden intending to give it to the Wallenberg Committee and/or members of Wallenberg's family but since neither would acknowledge that it might have had anything to do with Wallenberg, she kept it. It has remained, apparently untouched, in Lillan's house until recently when she and her husband decided that the truth about its origins should be established once and for all.

With this in mind, you asked us to examine the bag for any scientific evidence to support what the Ehrenstrales believe - that the bag belonged to Raoul Wallenberg.

We discussed the various types of potential evidential material we might find in the bag, but stressed at the outset the problems we would encounter in assessing the significance of this, and in relating it specifically to Wallenberg. We pointed to our likely need for access to authentic reference samples from him, such as a

record of his finger prints and a sample of his hair, with which to compare anything that we found.

THE BAG

The bag is a sturdy leather shoulder bag closed by a broad flap which can be secured by means of two buckles at the front. The leather is badly stained in places.

We understand that you are to try to discover its age, place of manufacture and likely use by consulting, for example, leather technologists and the Imperial War Museum. In the meanwhile, we have now completed our examination of it with the following results:

FINGERPRINTS

Fingerprints are nothing more than deposits of sweat and, when first made, will therefore contain at least 99.0% water. The remaining 0.5% to 1.0% will consist essentially of fats, amino acids and common salt. Because leather contains the same sorts of substances as latent fingerprints, visualisation techniques which depend upon chemical reactions with these could not be used here. In any event, leather does not retain latent prints well; they tend to be quickly absorbed into its surface leaving behind no detectable traces.

Nonetheless, we were advised that a relatively new fluorescent technique might be worth a try although the chances of success after such a long period of time were very slim. Accordingly, we arranged for the bag to be examined by a fingerprint expert using the latest laser fluorescence technology. This relies upon the fact that some latent fingerprints fluoresce when illuminated by laser light; they may do this naturally or because there was some fluorescent contaminant on the fingers at the time they left the marks.

No fingerprints were found either on the inside of the flap against which the fingers of the dying man had been pressed, or on the outside of the bag which had, of course, been handled very recently. The absence of prints, particularly on the polished outer surface, amply demonstrates how difficult it can be to visualise latent fingerprints on leather surfaces at the best of times.

In 1947, the only methods of enhancing and visualising latent fingerprints likely to have been available to the Americans would have involved the use of powders. Many different formulations were available containing things like lamp-black, charcoal, graphite, aluminium, Fuller's earth and talc amongst others. Although the bag had apparently not been used to any significant extent, we

found no trace of any powders during our examination of it. This suggests that no such powder had been used.

It therefore seems likely that if the Americans examined the bag for fingerprints at all, they probably confined themselves to conventional illumination and photography which are most unlikely to have been effective.

DEBRIS

In an effort to remove all superficial debris from the bag, strips of adhesive tape were systematically applied to all internal surfaces. The seams inside the bag were then carefully brushed out and the resulting debris also collected. Amongst this debris were the following:

- several human head hairs
- numerous textile fibres
- a small quantity of grit
- several tiny splinters of wood

Hairs

Six fragments of human head hair were recovered in all, three of these were mid-brown in colour, and three were much paler brown. There is no way of knowing whether they had all originated from the same head or whether they represented a mixed sample derived from more than one person.

In assessing the significance of these hairs, we took into account the following:

(i) that Raoul Wallenberg apparently had very dark hair, and;

(ii) that Lillan Ehrenstrale had used the bag herself, albeit briefly, and may therefore have inadvertently contaminated it with her own hair.

In an effort to eliminate Lillan as a possible source of the hairs in the bag, we compared these with a sample recently taken from her. She still has a fair amount of brown hair although she has started to go grey.

We discovered that three of the hairs from the bag, the darker ones, were indistinguishable in colour and microscopic appearance from some of Lillan's brown hairs and we are therefore forced to conclude that they could have come from her. We found that none of her hairs were as pale as the three remaining hairs from the bag

but this may not be significant. Over the 40 years since Lillan took the bag and used it, the range of colour exhibited by her own hair might have altered sufficiently to allow for this sort of discrepancy.

If, as we are led to believe, Raoul Wallenberg's hair was 'very dark' to the point of it being a distinguishing feature, then it seems rather unlikely that the very pale brown hairs could have come from him; unless, of course, his hair colour had altered dramatically during the two years since he had last been seen and when Lillan took the bag.

To summarise, while at least three of the hairs from the bag, and possibly all six, could have come from Lillan Ehrenstrale, this is not to say that some, or all of them could not alternatively have come from Wallenberg. We would need an authentic sample of his hair, taken as close to the time when the bag was discovered as possible, to confirm or deny this.

Textile fibres

We found numerous textile fibres of a variety of types and colours; none of these has been examined in detail since we have nothing with which to compare them. To catalogue them at this stage would seem to be meaningless.

Grit, wood splinters etc.

None of this has been examined in any depth since, at the moment, it is not clear what significance, if any, can be attached to it.

Note
All the debris recovered from the bag will be retained here.

BLOOD

We examined both inner and outer surfaces of the bag for blood stains using a chemical test which is so sensitive that it can pick up traces of blood even when nothing is visible to the naked eye.

Bearing in mind the likely age of any blood stains we might find and the extent to which the surfaces of these might therefore have become inert, we applied the test directly to fragments of leather removed from the surface of certain visibly stained areas.

Only two small areas, on the outside front of the bag, reacted positively to the chemical tests. A very small amount of dark brown, crusty material, microscopically visible in one of the areas, reacted very strongly in further, more specific tests confirming that it was definitely blood. There is no way of accurately estimating how old this blood is.

The amount of blood we detected was far too little for DNA profiling or even traditional blood grouping tests which are less "greedy" in terms of the amount of blood needed. In any event, after this length of time and on such a surface, the scope for blood grouping is very limited and any results obtained would be unreliable.

SUMMARY

1. No fingerprints were detected on the inner surface of the bag where Lillan Ehrenstrale said she had pressed the fingers of the dying man.

2. At least three of the six human head hairs recovered from the bag could have come from Lillan Ehrenstrale herself. Without a reference sample from Raoul Wallenberg, we cannot say whether any or all of them could alternatively have come from him. But, on the face of it, the three very pale brown hairs are unlikely to be his.

3. Very small amounts of blood were detected on the bag. These were too small for any attempt to be made to group them but, in any event, the extent to which one can group blood in these sorts of circumstances is very limited and, anyway, the results would be unreliable.

4. We have collected the debris from inside the bag and will retain this in case it is required for further work in the future.

Yours sincerely

Angela Gallop. Russell Stockdale

Dr A M C Gallop & R E Stockdale
FORENSIC ACCESS

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr V Tham

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd	Grupp	Mål
1988-09-22			
266/026	P	2	Eu 1

Pol

Fru Nina Lagergren
Raoul Wallenbergföreningen
Box 16076
103 22 STOCKHOLM

Raoul Wallenberg-debatt på ESK i Wien
(2 bil)

Kära Nina,

I anslutning till vårt telefonsamtal för några dagar sedan kan jag meddela att det trots allt blev en debatt om Raoul Wallenberg vid uppföljningskonferensen i Wien om säkerhet och samarbete i Europa (ESK).

I debatten deltog USA, Canada, Sovjet, Storbritannien, Ungern, Schweiz och Sverige.

./1 Jag bifogar ESK-delegationens telegram 88-09-16 (nr 96) med redogörelse för diskussionen. Denna föranledde ett par dagar senare ett uttalande av sovjetiska utrikesministeriets presstalesman om Wallenberg.

Moskva-ambassadens telegram 88-09-20 (nr 1215) innehåller nyehtsbyrån TASS' version av vad som sades,
./2 bil 2.

.../2

Ifylles av postexp

Avsänt med					Avsändn datum	Sign
☐ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☒ vanlig post		880922	

Dep U 328

Ambassadör Lidgaard vid vår ESK-delegation kommer i enlighet med vad vi talade om per telefon dessutom att ha ett särskilt samtal i frågan med sin sovjetiske motpart. Om något nytt skulle komma fram skall vi givetvis höra av oss.

Hjärtliga hälsningar,
Vollrath Tham

Vollrath Tham

bg

Avsändningsort
Pol I/kr V Tham/la

Ärende	Datum	Dnr
Raoul Wallenberg	1988-09-23	
	Avd: P / Grupp: 2	Mål: Eu

Adress
Ambassaden BUDAPEST

POL

Text

Från Pol I re Raoul Wallenberg.

Ambassaden London har 1988-09-14 meddelat följande:
CIT: En i London bosatt.....
....
större brittiska dataföretag.

Leifland SLUTCIT.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

Avsändningsort

Pol I/kr V Tham/la

Ärende

Raoul Wallenberg

Datum		
1988-09-23		
Avd	Grupp	Mål
P	2	Eu 1

POL

Adress

Ambassaden BUDAPEST

Text

Från Tham, Pol I re Wallenberg.

P R I M O. Anslutning ovanciterade meddelande från Londonambassaden anser vi att man inte bör underlåta kontakta Kallai för att höra vad han kan vilja berätta. Eftersom hans informationer samtidigt uppges emanera från en italiensk källa förefaller oss dock viktigast att söka få namn och adress till denna person så att vi kan gå direkt till denna källa.

S E C U N D O. Vi undersöker i registren över f d lokalanställda huruvida hans namn figurerar bland legationens personal aktuell tidpunkt. Återkommer härom.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

UTRIKESDEPARTEMENTET

Nytryck av klassisk bok om Raoul Wallenberg

1988-09-23

Överlämnas av utrikesdepartementet, pol I, till Raoul Wallenberg-föreningen, Stockholm.

Vollrath Tham

Vollrath Tham
Kansliråd mp

Exp: 88-09-23/MP

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax	Telex
Box 16121	Gustav Adolfs torg 1	786 6000	723 11 76 (G3)	10580 MINFOR S
103 23 STOCKHOLM				

Pol | P | 2 | Eu

ARCHIVE COPY

MSG NO: 880829-94 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-08-29-09.29

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
UD/POL 1	DISTRIBUTED	1988-08-29-09.29	

FROM: PAPERREADER2 POSTED TIME: 1988-08-29-09.27

MSG NO: 880829-94

Pol I, ds Tgl
Tham, pol I
Olsson, pol I
Tgl, pol I

Amb. Moskva, onum

=LIST
UD/POL 1+

AMBASSADEN BUDAPEST 1988-08-26

UD STOCKHOLM

173. FOER POL 1 ANG NYTRYCK AV KLASSISK BOK OM RAOUL WALLENBERG.

DET UNGERSKA BOKFOERLAGET MAECENAS HAR I FOERRGAAR PRESENTERAT EN NY UPPLAGA AV JENOE LEVAIS URSPRUNGLIGEN FOER OEVER 40 AAR SEDAN UTGIVNA BOK OM RAOUL WALLENBERG, MED UNDERTITELN: ''HANS ROMANTISKA LIV, HANS HJAELTEMODIGA KAMP OCH HANS GAATFULLA FOERSVINNANDES HEMLIGHET'', OCH VARS ANDRA OCH TREDJE UPPLAGOR HINDRADES FRAAN ATT UTKOMMA (I SVENSK OEVERSAETTNING UTKOM LEVAIS BOK AAR 1948 PAA SAXON ET LINDSTROEMS FOERLAG MED TITELN: ''RAOUL WALLENBERG - HJAELTEN I BUDAPEST''.) DET AKTUELLA NYTRYCKET LAER HA GJORTS I 30 000 EXEMPLAR OCH HAR UNDER GAARDAGEN OMTALATS I SAAVAEL CENTRALTIDNINGARNA SOM I UNGERSK TV OCH RADIO.

I DAGENS NUMMER AV DEN TYSKSPRAAKIGA TIDNINGEN ''NEUESTE NACHRICHTEN'', SOM UTGES AV DEN STATLIGA NYHETSBYRAAN MTI, AATERGES UTTALANDEN FRAAN EN PRESSKONFERENS MED ANLEDNING AV NYUTGAAVAN AV BOKEN, GJORDA AV CHEFREDAKTOEREN FOER TIDSKRIFTEN ''HISTORIA'', FERENC GLATZ, SOM YTTRAR SIG BL A OM ANLEDNINGARNA TILL DET LAANGA UNGERSKA TIGANDET UNDER MELLANTIDEN KRING RAOUL WALLENBERG. BLAND DESSA MOTIV FANNS ENLIGT GLATZ DELS LEDNINGENS ''MILT SAGT AMBIVALENTA'' HAALLNING TILL DE UNGERSKA JUDARNAS OEDE, DELS OCKSAA FOERHAALLANDET ATT DEN SVENSKE DIPLOMATEN FOERSVANN I JANUARI 1945 ''DURCH DIE SOWJETMACHT''. ENLIGT TIDNINGEN SKALL GLATZ I SAMMANHANGET HA TILLFOGAT FOELJANDE, SOM OEPPET DRAR DE OFFICIELLA SOVJETISKA FOERKLARINGARNA

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

OM WALLENBERGS OEDE I TVIVELSMAAL:
''UEBER ZEIT UND ORT SEINES TODES UND DIE VERSCHIEDENEN STADIEN SEINES SCHICKSALS VON DIESEM ZEITPUNKT AN GIBT ES BISHER NUR HYPOTHESEN. AUS DER SICHT DES HISTORIKERS IST ES AUCH NIGHT SICHER, DASS DIE INZWISCHEN ERSCHIENENEN, EINANDER WIEDERSPRECHENDEN OFFICIELLEN VERLAUTBARUNGEN DER SOWJETISCHEN REGIERUNG DIE TATSACHEN ENTHALTEN.''

DROMBERG

AMBASSADEN BUDAPEST KL 0900/80

- End of printout

ORIGINALTELEGRAM
ORIGINALTELEGRAM
ORIGINALTELEGRAM

Avsändningsort

Pol I/kr V Tham/la

Ärende

Wallenberg

Datum

1988-09-26

Avd	Grupp	Mål
P	2	Eu 1

Adress

Ambassaden BUDAPEST

POL

Text

Från Tham, Pol I, re Wallenberg.

Namnuppgifter på legationens lokalanställda aktuell tidpunkt finns inte i departementets arkiv.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

KENNE FANT
Monte Leo
26 Avenue Maréchal Koenig
06400 - Cannes - France

INK. UTRIKES DEP.
D. N:o 175/06
1988-09-26
AVD. 1 | GR. 2 | M

1988-06-23

Broder,

Av någon oförklarlig anledning har Ditt brev av den 25 maj först nu kommit fram till mig. I vilket fall noterar jag att Din ställföreträdare och departementets Wallenberg-handläggare, kanslirådet Vollrath Tham är i tjänst i augusti och reseverat tid för mig onsdagen den 24 augusti kl 09.00 på UD.

Jag önskar Dig en riktigt skön semester!

Bästa hälsningar
Din systerson
Kenne

Adress fr.o.m. den 10 juli:

KENNE FANT
DunFin 3 Station Hill
Lelant - N. St. Ives TR26-3DJ
Cornwall, England

INK. UTRIKES DEP.
D. N:o 184/88
1988-09-26
AVD. P | GR. 2 | MBL 1

09

1988-07-02

Broder,

Beträffande Raoul Wallenberg

I brev av den 17 mai har Peter Oswald informerat mig om att Du som hans ställföreträdare och departementets Wallenberg-handläggare har reserverat tid för mig den 24 augusti kl. 09.00 Jag ser fram mot att få träffa Dig och redogöra för Dig vad jag kommit fram till efter 8 års forskningar varav 3 år på heltid.

Vänliga hälsningar
Kenne Fant

Kenne Fant

SVERIGES AMBASSAD
NEW DELHI

Pol I, kr V Tham,bg
1988-11-03
Ex till: Kabs
Polch
Exp:881103

1988-09-26

Kabinettsekreteraren Schori
Utrikesdepartementet

270/001

INKOM UD
1988-09-29
AVD. P | GR. 2 | MÅL. Eu I

Kenne Fant om Raoul Wallenberg

Broder,

Till min besvikelse förlorade jag, när jag flyttade till New Delhi för snart ett år sedan, kontakten med Raoul Wallenberg-ärendet. Det var en fråga som jag under ett antal år ägnade en stor del av personligt engagemang åt.

Under helgen har jag läst Kenne Fants bok "R". Lakoniskt uttryckt tycker jag att den är dålig.

Jag vet att Kenne Fant lagt ner stor forskarmöda på den här boken. Likafullt vimlar den av felaktigheter. Jag ser ingen anledning att gå in i detalj; det skulle bara likna en övning i felsökeri. Men anhopningen av vilseledande uppgifter skapar naturligtvis ingen respekt för författarens kontakt med ämnet.

Vad jag särskilt vänder mig mot är den trosvissa förklaringen - på intet vis stödd av några bevisbara fakta såvitt jag vet - att Raoul Wallenberg skulle ha varit vid liv och förvarad i fånglägret i Blagovesjtjensk så sent som 1986. Stötande från källkritisk synpunkt är också det okritiskt återgivna uttalandet av Per Anger i maj 1987 av innebörd att vittnen skulle ha träffat Raoul Wallenberg 1981. Identiteten av dessa uppgiftslämnare är något som Per Anger nogsamt behållit för sig själv.

Post- och gatuadress
Nyaya Marg
Chanakyapuri, New Delhi-21

Telefon
69 42 61

Telegram
Svensk

Telex
2415 Sven IN

Redan när jag läste Kenne Fants "Utrikesministern" greps jag av olust inför konstgreppet att i dokumentärfiktionens form söka återge en annan människas tankar, känslor och föreställningsvärld. Detta med hjälp av påhittade dialoger och imaginära stämningsbilder. När denna berättarteknik överflyttas till ett människoöde som Raoul Wallenbergs tycker jag - med all respekt för det goda uppsåtet - att författaren har överskridit det ohederligas gräns.

Personligen anser jag fortfarande att G:s vittnesmål gav svaret på frågan om Raoul Wallenbergs öde.

Bästa hälsningar!

Sven Julin

HL

1 bil.

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN
ROM

1988-09-26

Kanslirådet Vollrath Tham
Pol I
UD.

270/001
INKOM UD
1988-09-30
AVD. P | GR. 2 | MÅL. Eu I

Pol

Raoul WALLENBERG: Kominterns arkiv
74 U 880814

Broder,

Genom en god vän inom PCI fick jag med kort varsel företräde för Antonio Rubbi, medlem i PCI:s utrikeskommitté, ledamot av deputerade kammaren och sovjetexpert. Han var för övrigt med förre partisekreteraren Natta vid dennes möte i Stockholm i februari 1987 då han bl.a. sammanträffade med statsministern.

Efter en stunds samtal om läget i Sovjet och nedrustningsfrågor (varom jag rapporterar separat) kom jag till
./. saken. Jag gav även Rubbi bif. non-paper.

Rubbi var tillmötesgående. Han sade att PCI framfört till PCUS att man inte ville bilateralisera tillgången till arkivet mellan de två partierna, utan ge alla intresserade forskare möjlighet att utifrån sina frågor få access. I första hand gällde detta Gramsci-institutets historiker - där den främste och mest lämplige forskaren, Paolo Spriano, tyvärr just avlidit. Nu väntade PCI på PCUS´ bekräftelse av arrangemanget. I första hand ville man forska i ett hundratal PCI-medlemmars öde i sovjetiska koncentrationsläger. Det vore då lätt, menade Rubbi, att samtidigt notera om det fanns något angående Raoul Wallenbergs öde.

Jag avser sauf avi contraire kontakta Rubbi igen i början av november.

Rasmus Rasmusson

UM

Come è noto il diplomatico svedese Raoul Wallenberg scomparve nel gennaio 1945 dopo essere stato convocato dalle Autorità sovietiche. Durante tutti questi anni il Governo svedese ha provato tutte le vie per indagare circa il destino del dottor Wallenberg.

Nell'agosto 1988 le Autorità svedesi sono venute a sapere che le Autorità competenti metteranno a disposizione di persone selezionate l'archivio del Comintern.

Non è improbabile che l'archivio del Cominform sarà aperto in modo uguale.

Le Autorità svedesi sarebbero estremamente interessate di venire a conoscenza di notizie sul destino di Raoul Wallenberg.

SVERIGES AMBASSAD

BUDAPEST 1988-09-29

Raoul Wallenberg-forskning
1988-10-18 292/011
Överlämnas av utrikesdepartementet, Pol I, till Uppsala universitet, Centralförvaltningen, Attn: Lennart Ståhle.

Vollrath Tham bg

Exp. 881019

Departementssekreterare
Hans Olsson
Pol 1

Utrikesdepartementet

273/002

Pol

INKOM U.E.
1988-09-30
AVS. | GR. | MA.
P | 2 | Ew I

Raoul Wallenberg
HBr Dromberg-Osvald 1988-08-16
(2 bil.)

Broder,

Strax efter mitt inträde i tjänst vid denna beskickning önskade en filmdirektör vid den ungerska televisionen, Mr Cselényi Laszlo, ha ett sammanträffande för att diskutera Raoul Wallenberg. Han infann sig på beskickningen den 27 september 1988 tillsammans med en kameraman vid namn Ferenc Mariassy.
Mr Cselényi berättade att han var född i Transylvanien och därför av naturliga skäl hade ett intresse för minoriteters ställning och av mänskliga rättigheter. Han kom till Ungern för fem år sedan. Nu önskade han göra en dokumentärfilm om Raoul Wallenberg - inte för den ungerska televisionen utan för den enhet inom Uppsala universitet som bedriver forskning kring Wallenberg. Han uppger sig ha viss information och namn på personer i Ungern som skulle vara intressanta att intervjua. Vidare kunde man nu i Ungern studera tidigare hemligstämplat material.

Syftet med besöket på beskickningen var att komma i kontakt med Uppsala universitet och därifrån få hjälp av specialister i den uppsökande verksamheten. Den andre, kameramannen, har redan varit i Israel och där fått vissa kontakter. Han skall återvända dit inom kort.

De båda männen uppgav sig inte behöva någon finansiell assistans för sin verksamhet men kanske visst tekniskt bistånd. De vore beredda att påbörja arbetet i början av december 1988.

Mr Cselenyi omtalade, på min fråga, att han icke diskuterat ärendet med sina högre chefer på den ungerska televisionen och därför önskade att handläggningen tills vidare sköttes med viss diskretion.

Kan Du förmedla en kontakt med Uppsala universitet?

Bifogar två till mig överlämnade biografier.

Hjärtliga hälsningar
Din Jörgeone
Göran Ankarberg

Göran Ankarberg

BO

Bil. handbrev Amerikabrev - Olson
1 d. 1988-09-29

László, CSELÉNYI

- b. 1. 02. 1951, Kolozsvár /Cluj/, Roumania, issuing from a Hungarian family of historians in Tansylvania. Father: Dr. prof. univ. Béla Cselényi, decan of the Faculty of history, Univ. Bolyai from Cluj, from 1948 to the liquidation of the Hung. univ. Mother: Dr. Cselényiné Kiss Anikó, prof. of history.

- Studies of psychology /Faculty of History and Philosophy/ at the Cluj University Babes-Bolyai /Roumania/, stage-management /Puppet-show Cluj/, film direction and television-art /Bucharest/, from 1970 to 1977.

- Leader of the young Hung. artists semi-legal union /"Studio 51"/ in Cluj /Roumania/, to the liquidation /1975/.

- Stage-maneger of the Cluj Puppet Theatre.

- Redactor-director at the Hungarian editorial office of the Roumanian Television Bucharest, 1977-1982. This office was liquidated by the Roumanian political depravity.

- Unemployed, politically unreliable as a Hungarian intellectual of Roumanian citizenship and "potential emigrant". In 1982: manual worker /milkman/. Declaration of alienation.

- March 1983: immigrated into Hungary, under the pressure of political circumstances, after a long waiting time, with the help of the occidental press etc.

- Married in 1972. Wife: Cselényiné Sütő Ágnes, clinical psychologist, doughter of the Hung. writer András Sütő, who lives in Marosvásárhely /Tirgu-Mures/, Transylvania, writer and activist of human rights for the Hung. minority in Roumania /awarded, Herder-price/. Two children of the marriage: László and Sára. From 1983 all the family lives in Hungary.

- Film-director of the Cultural Department at the Hungarian Television, Budapest. From 1978 a number of documentaries, TV-feature films, TV-programme-making, literary programs. Yearly open-air

productions in Miskolc /Hungary/ etc. A number of shooting abroad /Austria, USSR, Czechoslovakia, Italy, Spain a.s.o./ on cultural subjects. Last works: Spanish culture after Franco; Hungarian writers in Czechoslovakia.

ADDRESS:
1126 Budapest,
Istenhegyi út 20/c.
Tel.: 554-983.
HUNGARY

László, Cselényi

Bil. handbrev Andersson Claes
2 d. 1988-09-29

Ferenc MÁRIASSY
(1952)

He was born in Budapest into a family of filmmakers. His father was the director Félix Máriássy, his mother, the script-writer Judit Máriássy. He studied cinematography at the Moscow Film Academy (VGIK) in 1970–71, continuing at the Budapest Academy of Theatre and Film Art, where he received his diploma in 1976. He has both directed and photographed a number of documentaries.

Foreign languages: French and Russian

Filmography:

1980: GRADUATION (Ballagás) by *Tamás Almási*
Budapest, 1981: National Feature Film Festival: Prize for First Feature Film

My Father's brother
/Pál Máriássy/ was back
living in Stockholm since
1943 who died with
Wallenberg.

Rachel Oestreicher Haspel

President,
The Raoul Wallenberg Committee
of the United States

Ou 175

Pierre Schori
Utrikesdepartemnt
Box 1612
103 23 Stockholm, Swd

P 2 EU-1

INKOM
1988-10-24
RA:S ARKIV

Dear Pierre,

I wish to personally extend an invitation to you to attend The Annual Meeting of THE RAOUL WALLENBERG COMMITTEE OF THE UNITED STATES on Tuesday, November 15th, 1988 at six o'clock in the afternoon.

Our keynote speaker is the noted journalist and former Executive Editor of THE NEW YORK TIMES, Mr. A. M. Rosenthal. Mr. Rosenthal's column, "On My Mind" has twice featured the Wallenberg case, and Abe Rosenthal has become a forceful international spokesperson for Raoul Wallenberg. We are honored to have him as our guest.

We anticipate a capacity crowd, but because of the New York City Fire Code, our seating is limited. Reservations will be honored in the order that we receive your reply card. Make certain that you return the RSVP Card immediately.

The Meeting is open and free to any member of the Committee. For security reasons all names will be checked at the

door. Please do return your reply card at once.

THE RAOUL WALLENBERG INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS FELLOWSHIP that you have supported is administered for us by The Institute of International Education. The meeting is being held in the IIE Headquarters. We are most appreciative of their support. The date, time and address for The Annual Meeting are as follows:

Tuesday, November 15th, 1988
6:00pm

The Institute of International Education
809 United Nations Plaza
(First Avenue between 45th and 46th Streets)
Raoul Wallenberg Walk
New York City

If you have not yet sent this year's Membership Dues, or if you wish to make a further contribution, please do so at this time. Your support is essential.

I look forward to seeing you on November 15th. There will be a small reception following the business portion of our meeting.

By Order of the Board of Directors
Very truly yours,

Rachel Oestreicher Haspel
President

October 3, 1988

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr Vollrath Tham

ARKIVEXEMPLAR

1988-10-05

Dnr	Avd Grupp Mål
279/09	P 2 Eu

POL

U. n.

Generalkonsul Arne Thorén
NEW YORK

Wallenbergärendet: Ehrenstråles uppgifter
Hbr Faxén-Schori 1988-06-28

Broder,

Åberopande ovanciterade handbrev vill jag bara nämna att makarna Hans och Britt Ehrenstråles uppgifter är kända av departementet sedan 1947. Familjen Wallenberg har dock hävdat att Britt Ehrenstråle råkat ut för en villfarelse. Enligt Britt Ehrenstråle skulle en person hon tror kan ha varit Raoul Wallenberg ha avlidit 1947 i södra Polen i händerna på en polsk partisangrupp. Uppgifterna kan alltså i vart fall inte leda oss vidare i efterforskningarna efter Wallenberg.

Hjärtliga hälsningar,
Vollrath Tham

Vollrath Tham

bg

Dep U 328

Ifylles av postexp

Avsänt med	Avsändn datum	Sign
[X] sv kurir [ ] utl kurir [ ] luftpost [ ] vanlig post	881005	

(Pol) P 2 Eu 1

ARCHIVE COPY

MSG NO: 881013-498 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-10-13-13.41

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
UD/POL 1	DISTRIBUTED	1988-10-13-13.41	

FROM: PAPERREADER1 POSTED TIME: 1988-10-13-13.40

MSG NO: 881013-498

MESSAGE HANDLED BY OPERATOR - ORIGINAL NO: 881013-281

=LIST
UD/POL 1
+

AMBASSADEN WASHINGTON 1988-10-12

UD STOCKHOLM

471. FOER THAM, POL 1 FRAAN HJERTSONSSON

RE. RAOUL WALLENBERGBROSCHYREN

RACHEL HASPEL HAR MEDDELAT ATT SAENDNINGEN AV OVANCITERADE BROSCHYR HAR HAFT RYKANDE AATGAANG. HON UNDRAR NU OM RAOUL WALLENBERGKOMMITTEN MOEJLIGEN SKULLE KUNNA FAA YTTERLIGARE ETT TUSEN EXEMPLAR AV DENSAMMA. NAER JAG RAAKADE NAEMNA DETTA FOER KABINETTSSEKRETERAREN VID HANS BESOEK HAER I FOERRA VECKAN REAGERADE HAN POSITIVT OCH UTTRYCKTE FOERHOPPNINGEN ATT VI SKULLE KUNNA TILLMOETESGAA HASPELS OENSKEMAAL.

WACHTMEISTER

AMBASSADEN WASHINGTON KL 1610/IRO

- End of printout

Raoul Wallenbergbroschyren
1988-10-17

Överlämnas av UD/pol I till Informationsbyrån (UD/Info) med tillstyrkan.

Vollrath Tham

Vollrath Tham bg

Exp. 881017

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

SVERIGES GENERALKONSULAT
FRANKFURT/M

1988-10-10 Nr 45

Pol I/kr Tham/la
1988-10-18
Ex till Raoul
Wallenberg-föreningen,
Stockholm
EXP: 881019/LA

Utrikesdepartementet

STOCKHOLM

INK. UTRIKES DEP.
D. N:o
1988 10-13
AVD P GR. 2 MÅL EU I

Pol

Raoul Wallenberg-artikel

./. En person som presenterat sig som Professor Mark Zonis, Sand-Weg 1, 6000 Frankfurt am Main 1, har på generalkonsulatet inlämnat bifogade artikel "Wo ist Raoul Wallenberg?" ur tidskriften Semit med begäran att artikelt måtte tillställas familjen Wallenberg i Sverige.

Bertil Lund

Postadress: Postfach 16 07 51 D-6000 FRANKFURT AM MAIN 1 Förbundsrepubliken Tyskland
Gatuadress: Gutleutstrasse 45
Telefon: 00949-69 23 04 79
Telegram: svensk Frankfurt am Main
Telex: 41-416 367 svens d
Bank: Dresdner Bank (BLZ 500 800 00) Kontonr 1 409 505 00
Postgiro: Ffm 3466 45-607 (BLZ 500 100 60)

Nr. 0 / 1. Jahrgang 1988

P9 Eu+

DM 6,-

SEMIT

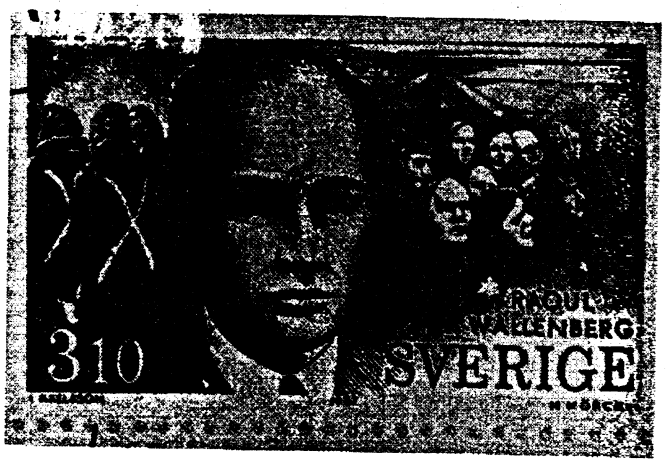
Zei[illegible]tik, Gesellschaft und Kultur

Die Lösung des Israelisch-Arabischen Konflikts!

siehe nächste Seite

sich als schwedischer Diplomat vor und erbat den Schutz der Roten Armee, der ihm von Major Demtschenko zugesagt wurde.
Am 17. Januar 1945 sahen seine Schützlinge ihn zum letzten Mal, in Begleitung von drei Russen. Sowjetgeneral Tschernischew meldete, ihn am 14. Januar 1945 mit seinem Besitz unter Schutz genommen zu haben. Dies teilte man in Moskau am 17. Januar 1945 der dortigen schwedischen Botschaft mit. Acht Wochen später bestätigte dies Madame Kolontai, die Botschafterin der Sowjetunion in Stockholm. Von ihm selbst gab es jedoch kein weiteres Lebenszeichen. Alle wollten wissen, daß die sowjetische Geheimpolizei seine Mitarbeiter verhörte, ob Wallenberg nicht Agent der Nazis gewesen sei. Im Sommer 1946 versprach Stalin persönlich, sich der Sache Wallenbergs anzunehmen, und im August 1947 teilte der Außenminister Wischinski mit, man könne den Offizier, der am 17. Januar 1945 den Bericht verfaßt habe, nicht auffinden.

Seit dieser Zeit gibt es keine zuverlässige Nachricht über Wallenbergs Aufenthaltsort und Gesundheitszustand. Ehemalige Internierte aus sowjetischen Lagern sagen aus, ihn noch in den letzten Jahren lebend gesehen zu haben, doch von offizieller Seite herrscht einmütiges Schweigen. Es bleibt zu hoffen, daß angesichts der veränderten Zustände in der Sowjetunion auch über das Schicksal dieses schwedischen Helden offen gesprochen werden kann.
Bei aller Ungewißheit sollten wir das Andenken Raoul Wallenbergs weiterhin pflegen.
Ungarns Juden benannten ein Krankenhaus nach Wallenberg und brachten eine Gedenktafel an, auf der sie ihm und der schwedischen Nation, deren Flagge sie schützte, ihren Dank aussprechen. Ende April 1987 wurde in Budapest ein Denmal für Raoul Wallenberg enthüllt, der während des Zweiten Weltkriegs Zehntausenden von Juden das Leben rettete und der nach 1945 unter nach wie vor ungeklärten Umständen in der Sowjetunion verschwand.
Anläßlich der Tagung des Jüdischen Weltkongresses in Budapest legten Repräsentanten des Kongresses, darunter Präsident Edgar Bronfman, in der ungarischen Hauptstadt einen Kranz am Denkmal für den schwedischen Diplomaten Raoul Wallenberg nieder, das in diesen Tagen offiziell eingeweiht wurde. ✡

Offizielle sowjetische Erklärungen zum Verschwinden Wallenbergs

16. Januar 1945 "Wallenberg befindet sich in den Händen der Sowjetunion." - Sowjetischer stellvertretender Außenminister Wladimir Dekanosow.
Februar 1945 "Wallenberg ist in der OdSSR." - Sowjetische Botschafterin Alexandra Kollontai.
8. März 1945 "Wallenberg wurde von ungarischen Faschisten oder von Agenten der Gestapo ermordet." - Von den Russen kontrollierter Sender Kossuth in Budapest.
18. August 1947 "Wallenberg ist nicht in der Sowjetunion, wir kennen ihn nicht." - Sowjetischer Außenminister Wischinskij.
5. August 1953 "Wallenberg hat sich nie in der Sowjetunion aufgehalten. Er befindet sich nicht dort, und wir kennen ihn nicht." - Sowjetischer Botschafter Konstantin Rodionow.
18. März 1956 "Eine gründliche Nachforschung hat bestätigt, daß Wallenberg nicht in der Sowjetunion ist und auch niemals war." - Sowjetisches Außenministerium.
5. April 1956 "Wir werden die Dokumente prüfen, die der schwedische Premierminister Erlander uns übergeben hat. Sollte sich herausstellen, daß Wallenberg in der Sowjetunion ist, würde er natürlich die Eraubnis bekommen, nach Schweden zurückzukehren." - Sowjetisches Kommuniqué nach einem Treffen zwischen Erlander und Kruschtschow.
2. Februar 1957 In einer vom stellvertretenden sowjetischen Außenminister Andrej Gromyko überbrachten Note wird erklärt, daß Wallenberg vermutlich am 17. Juli 1945 in der Ljubljanka in Moskau verstorben ist. - "Vermutlich infolge eines Mykokardinfarkts." (Bericht des Leiters der Lazarettabteilung des Ljubljanka, A.L. Smoltsow, an den Minister für Staatssicherheit Abakumow). "Andere Aufklärungen in Gestalt von Dokumenten oder Zeugenaussagen aufzufinden gelang nicht, umso weniger, als besagter Smolsow am 7. Mai 1953 verstarb."

Bild:
Diese Gedenckmarke wurde von der schwedischen Post anläßlich des 75. Geburtstages von Raoul Wallenberg am 4. August herausgegeben.

Wo Wallenberg gesehen wurde

(mögliche Stationen in der UdSSR)

Februar	1945 Ljubljanka-Gefängnis, Moskau
April	1945 Lefortowo-Gefängnis, Moskau
Juli	1947 Wladimir-Gefängnis, Wladimir
Dez.	1947 Inta-Lager, Polarkreis
Januar	1948 Ljubljanka-Gefängnis, Moskau
Sommer	1948 Khaliner-Yu-Lager, Workuta
Frühjahr	1949 Butyrki-Gefängnis, Moskau
	1951 Ljubljanka-Gefängnis, Moskau
	1951 Verkhne Uralsk-Gefängnis, Tscheljabinsk
	1953 Wladimir-Gefängnis, Wladimir
	1955 Gorki-Transit-Gefängnis, Gorki
	1955 Gefängnislazarett, Wladimir-Gef., Wladimir
	1959 Wladimir-Gefängnis, Wladimir
	1961 Nervenklinik, Moskau
	1962 Isolationslager,Wrangel-Insel, Nordpolarmeer
	1963 Ljubljanka-Gefängnis, Moskau
	1966 Gefängnis Sibirien
	1967 Isolationsbereich, Lager, Gebiet von Irkutsk
	1972 Potma, Mordowien
	1975 Gefängniskrankenhaus,Butyrki-Gef., Moskau
	1976 Sonderblock, Gorki-Zentralgefängnis, Gorki
	1978 Ljubljanka-Gefängnis, Moskau
	1978 Blagoweschtschensk, Psychiatrisches Sondergefängnis, Amur-Gebiet
	1980 Gebiet Leningrad, Gefängniskrankenhaus

UTRIKESDEPARTEMENTET

Administrativa avdelningen
Fjärde enheten

ARKIVEXEMPLAR

1988-10-14

Dnr	Avd	Grupp	Mål
288/002	P	2	EU I
	A	9	TJ

A

Svenska Dagbladet
Ingmar Lindmarker

105 17 STOCKHOLM

Utlämnande av handlingar i Wallenberg-ärendet 1970-

Som Du tidigare meddelats skriftligen och per telefon innehåller Wallenberg-ärendet för de aktuella åren ett stort antal handlingar. Det är ett omfattande och svårt arbete att gå igenom alla dessa handlingar och göra bedömningar av sekretess. Jag vill dock på detta sätt informera Dig om att arbetet pågår och att ett resultat kan förväntas i början av november månad.

Med vänliga hälsningar

BF

Berndt Fredriksson
Departementsråd

ams

Postadress
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Gatuadress
Gustavsbergs väg 1

Telefon
786 6000

Fax
723 11 76 (G3)

Telex
Avsändardata

Ifylles av postexp
Avsänt med

☐ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☒ vanlig post

Sign

Dep U 328 10 000 ex 8608

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
SD

KOPIA TILL:
KABSEK
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

UTR UTRIKESDEP
Dnr...../.....
1988-10-17
Aktbil | Bil | Till
P | 2 | EU

POL

AMBASSADEN MOSKVA 1988-10-17

UD STOCKHOLM

FOER POLCHEFEN OCH
POL 1

B R A A D S K A N D E

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE RAOUL WALLENBERG

KULTURATTACHE BENGT ERIKSSON KONTAKTADES IDAG PAA TELEFON AV EN JOURNALIST VID NAMN ALEKSEJ KARTSEV, VERKSAM PAA DEN STORA DAGSTIDNINGEN KOMSOMOLSKAJA PRAVDA. DENNE MEDELADE ATT HAN AVSAAG SKRIVA EN STOERRE ARTIKEL OM RAOUL WALLENBERG. HAN OENSKADE NU FRAAN AMBASSADEN FAA BAKGRUNDSMATERIAL INKL FOTO.

KARTSEV HADE NYLIGEN BESOEKT UNGERN OCH DAER KOMMIT I KONTAKT MED MAENNISKOR SOM BERAETTAT OM WALLENBERG. HAN HADE OCKSAA TALAT MED SVENSKA JOURNALISTER: DET FRAMGICK DOCK INTE AV SAMTALET VAR HAN TRAEFFAT DESSA. I ALLA HAENDELSER HADE KARTSEV BLIVIT INTRESSERAD AV WALLENBERG OEDE OCH DETTA VAR ANLEDNINGEN TILL ATT HAN NU OENSKADE SKRIVA EN ARTIKEL OM HONOM.

AEVEN OM MAN KAN HA OLIKA TEORIER HURUVIDA DE ANGIVNA SKAELEN FOER ARTIKELN AER DE EGENTLIGA MENAR VI ATT VI BOER EFTERKOMMA KARTSEVS OENSKEMAAL.

UNDER FOERUTSAETTNING ATT DEPARTEMENTET DELAR AMBASSADENS UPPFATTNING, TACKSAM BESKED OM VI KAN EMOTSE NAAGOT ANNAT MATERIAL AEN DET VI FOERFOGAR OEVER, NAERMLIGEN UD:S SKRIFT PAA ENGELSKA OM RAOUL WALLENBERG. OCKSAA TACKSAM OM DEPARTEMENTET VIA SVENSKA INSTITUTET KAN FOERSE OSS MED FOTO (ETT SAADANT INGAAR I INSTITUTETS SERIE OEVER KAENDA SVENSKAR).

SLUTLIGEN BOER KANSKE DEN RESERVATIONEN GOERAS ATT OM KARTSEVS MOTIV AER DE ANGIVNA MAN INTE KAN UTESLUTA ATT HANS INTRESSE SVALNAR, NAER HAN NAERMARE STUDERAT RAOUL WALLENBERGS OEDE. INNAN VI SETT NAAGON ARTIKEL BOER DAERFOER HANS FOERFRAAGAN BEHANDLAS MED DISKRETION.

THUNBORG

SVERIGES AMBASSAD 1988-10-14

TEL AVIV

Pol I, Kr V Tham, mp
1988-11-01

Kopia:
kabs
polch
ch pol I
Tham, pol I
Bertelman, pol

Kanslirådet Vollrath Tham
Pol 1
UTRIKESDEPARTEMENTET

288/001
INKOM U D
1988-10-17
AVD. GR. MAL.
P 2

Pol

- - - - - - -

Nytt Wallenberg-vittne?
(3 bil)

MOSKVA
(u nr)

- - - - - -

Broder,

Exp: 88-11-

Ett nytt Wallenberg-vittne har kontaktat ambassaden och lämnat detaljer om en påstådd gemensam lägervistelse med Wallenberg under perioden 1950-53. Följande uppgifter har framkommit.

Vittnet

Vederbörande heter Joseph Schwärzman och är född 1929 i staden Beltsy i tidigare rumänska numera sovjetiska Bessarabien. Han är judisk och försökte 1948/49 två gånger fly till Rumänien. Båda flyktförsöken misslyckades och vid det sistnämnda tillfället blev S gripen av sovjetisk gränspolis. Han dömdes i slutet av 1949 till åtta års arbetsläger och fördes i början av 1950 till ett lägerområde ungefär 500 km norr om staden Sverdlovsk. Där fanns ett stort antal arbetsläger som sysslade med olika former av skogsbruk. S fördes till ett läger för politiskt relaterade brott. Namnet på detta läger har S uppgivit som Ivdit spetslag (min transkription -
./1 namnet på ryska framgår av bilaga 1). I detta läger uppges S ha träffat på en fånge vid namn Wallenberg. S vistades i detta läger fram till 1953. Efter Stalins död i mars detta år fick ett stort antal fångar sina straff omprövade eller

Adress
Asia House
4, Weizmann Street
64 239 TEL AVIV, Israel

Telefon
258 111

Telegram
Svensk

Telex
33 650

avkortade och S frigavs den 31 december detta år. Därefter återvände han till sin hemstad Beltsy där han dock hade svårt att få någon permanent arbetsanställning under hänvisning till att han var straffad.

S försörjde sig på diverse ströjobb. 1965 fick han besök av en kusin som emigrerat till Israel och som tillfälligtvis besökte hemstaden. Kusinen hjälpte S med en första ansökan om att få utvandra till Israel. Den inlämnades 1968. Efter diverse uppvaktningar hos myndigheterna beviljades ansökningen våren 1971 och sedan dess bor S i utkanten av Haifa. Han har arbetat som slaktare men är nu handikappad efter en skada och förtidspensionerad.

Vittnesmålet

S talar och förstår men uppger sig knappast kunna läsa eller skriva hebreiska. Han läser inga israeliska tidningar men däremot några av de tidsskrifter på ryska som utges i Israel. I en av dessa läste han i början av innevarande oktober en artikel om Wallenberg. S associerade genast W till en medfånge han lärt känna under sin tid i arbetsläger. S uppger sig aldrig tidigare hört talas om W:s bakgrund och öde vilket han förklarar med sin språkliga isolering i Israel. S hade i artikeln fäst sig vid att de sovjetiska myndigheterna uppgivit att W avlidit 1947, en uppgift vars felaktighet han ville belägga med hänvisning till sin lägererfarenhet. Av den anledningen kontaktade han ambassaden.

S uppgav att det läger i vilket han arbetade hyste ca 2800 fångar - varav 294 judar - indelade i två ungefär jämnstora arbetslag. S hade första gången lagt märke till W i lägrets

./..

matsal och fick av medfångar höra att W var utlänning och svensk samt tidigare diplomat. S hade noterat detta eftersom det annars inte fanns några utlänningar i lägret utom en tysk, sannolikt Volgatysk, vars namn S fattat som Mertz (min transkription). Senare hade S sett att det vid W:s sovbrits (alla fångar hade sina namn, födelseår och strafftid ovanför sovbritsarna) funnits en namnskylt med namnet R. Wallenberg men utan angivande av födelseår eller strafftid. Fångarna begagnade vid inbördes samtal förnamn och W kallades Roman.

S hade därefter lagt märke till W i det brädsågeri där ett stort antal fångar arbetade. W hade där ett hårt och tungt arbete som bestod av att han stående i vattnet sorterade stockar efter storlek för uppsågning. Stockarna leddes in i fabriken via en vattenkanal. W arbetade energiskt men såg sliten ut.

S kände medkänsla med W på grund av dennes hårda arbete och hjälpte genom att muta en vakt - S hade insmugglat litet pengar i lägret - W att få en lättare syssla. W överflyttades i samband med detta till samma arbetslag som S vilket möjliggjorde vissa samtal dememellan. Fångarna fick samtala men var strängt förbjudna att nämna något om personliga förhållanden eller om de brott för vilka de dömts. Denna regel följdes strikt av flertalet fångar inklusive W. Risken för angiveri och bestraffning var stor.

Sommaren 1950 kommenderades S tillsammans med W till en befordringskurs som avsåg kontroll av virkeskvalitet vilket innebar fysiskt väsentligt lättare arbetsuppgifter. W hade utmärkt sig på kursen med sin intelligens. Från hösten 1950 hade W och S dessa lättare arbetsuppgifter fram till november 1952 då S drabbats av gulsot och intagits på lägrets sjukvårdslokal. Efter en vecka hade W inlagts där för samma sjukdom. Sjukhuset förestods av en judisk läkare

./.

som uppträtt mycket välvilligt mot patienterna. Under denna tid som var den lindrigaste som S upplevt i lägret hade han fått tillfälle att fråga W vilket brott denne dömts för. W hade svarat att han aldrig dömts för något brott men att man försökt förmå honom att erkänna ett antal brott som han inte begått. W hade visat S ett dokument varav framgick att man fortfarande var intresserad av att framtvinga en bekännelse från honom. S har från minnet
/2 nedtecknat en avskrift av detta dokument (bilaga 2). Sedan S och W tillfrisknat hade de återvänt till sitt arbete. Redan första dagen hade dock W drabbats av en olyckshändelse och skadat benet allvarligt. Benskadan ville inte läkas och W:s hälsa hade därefter varit vacklande och han hade haft svårt att arbeta.

I september 1953 hade S hört rykten om att W skulle förflyttas till ett annat läger. Detta var under den period då fångarna började återsändas till sina hemorter. Den 23 september, S påstår sig minnas dagen exakt, bortfördes W och ett antal andra fångar. Enligt rykten skulle de till något av lägren Blagaveschensk eller Peschora i Östsibirien (min transkription
/3 - namnet på ryska enligt bilaga 3).

Då S sett W för sista gången, var han i dåligt skick och enligt lägerläkaren hotade skadan att utveckla sig till kallbrand.

En av de judiska medfångar som S träffat i lägret hade sedermera utvandrat till Israel men är död sedan flera år. Någon annan medfånge uppehåller inte S kontakt med. S hade inte tänkt på W förrän han läste den omtalade artikeln. Han är villig att fortsätta att samarbeta med svenska myndigheter och svara på ytterligare frågor.

Kommentarer

S ger allmänt sett ett tillförlitligt intryck och hans uppgifter kan inte utan vidare avfärdas. Han kan berätta

./..

detaljrikt om lägerlivet, som det förefaller på basis av personliga erfarenheter.

Flera uppgifter är dock förbryllande. Hit hör frågan om det är möjligt att bo 17 år i Israel utan att ha hört talas om W även för den som bara läst ryskspråkiga tidningar.

Uppgiften att W den aktuella tiden skulle ha vistats i ett arbetsläger förefaller också märklig. Enligt de uppgifter som lämnats i bilagorna till Nyströms PM 1986-07-14 skulle W den aktuella tiden möjligen suttit isolerad i vissa fängelser. Det förefaller förvånande att de sovietiska myndigheterna skulle hållit en vid denna tidpunkt av utlandet efterfrågad person under sitt riktiga namn i ett läger tillsammans med tusentals andra fångar, låt vara samtliga ryska. Om uppgiften är sann borde ett antal andra medfångar alltjämt vara i livet.

Staffan Duhs

tk

P2 Eu¹ (1)

Bil handbrev Duhs
Ihamden 14/10 19 88

(1)

Свердловская обл.
Ивдельский район.
поселок Первушка
уд 231/15-6
суд состоялось в пазо
Молдавской ССР

P2Eu+ (2)

Fr. handbrev Duns

Thun den 14/10 1988

Президиум Верховного Совета
С.С.С.Р.

Дата и номер
Извещение не
Годно-

Заключенному Вандербрг Ф.
Выдано свидетельство
№ 231/5-
июня м-ц 1953.

Президиум верховного совета союза ССР
сообщает что вам предоставляется возможность
обратиться с просьбой о помиловании
При этом необходимо признать полностью
предъявленное вам вас обвинение целесообраз-
ности. При подаче такой просьбе
Президиум вашей дело может Вас освободить
или сократить меру присуждение отмените
предоставления Волжского наказание на 101.км

Председатель Президиума /М.И. Калинин/

секретарь Президиума /Горбкин/

P2 Eu 1 (3)

Lit. handbrev Duns

Tham den 14/10 1988

(3)

ПЕЗора

Воробушек

SVERIGES AMBASSAD
PRAG

1988-10-17

Kabinettssekreteraren Schori

Utrikesdepartementet

Kenne Fant om Raoul Wallenberg

INKOM
1988-10-19
AVD. P | GR. 2 | MÅ. Eu

Broder,

Sven Julin i New Delhi har varit omtänksam nog att sända mig en kopia av sitt handbrev 880926 till Dig beträffande Kenne Fants bok "R" om Raoul Wallenberg.

För det intresse saken må ha, med tanke på det tiotal år jag av och till varit inkopplad på Wallenbergärendet, vill jag med dessa rader notera att jag i sak helt delar Julins kritiska bedömning av boken "R". Min besvikelse är desto större som jag efter viss brevkontakt med Kenne Fant vet att han lagt ned åtskillig forskarmöda i samband med författandet av boken.

Fant förefaller tyvärr sakna sinne för källkritik. Likaså kan ifrågasättas om dokumentärfiktionens form, med dess blandning av fakta med föregivna tankar och resonemang, alls är lämplig för det behandlade stoffet.

Men detta är egentligen främst en fråga om smak. Allvarligare är de brister i sak som Julin påtalat.

Lars-Åke Nilsson

(IN) | P | 2 | Eu 1 |

ARCHIVE COPY

MSG NO: 881018-593 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-10-18-14.05

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
WASHINGTON	DISTRIBUTED	1988-10-18-14.05	0580

FROM: UDTEX 2 POSTED TIME: 1988-10-18-14.01

MSG NO: 881018-593

WASHINGTON
+

UD STOCKHOLM 1988-10-18

AMBASSADEN WASHINGTON

FOER HJERTONSSON FRAAN I. FALK FRITZSON, INFO

ERT 471 RE RAOUL WALLENBERG-SKRIFT

ETT TUSEN EXEMPLAR AV SKRIFTEN AER BESTAELLDA HOS SI FOER DIREKT LEVERANS TILL ER SAASOM TIDIGARE. BERAEKNAD AVGAANG FRAAN LAGER OM CA 2 VECKOR (ENLIGT SI) VAREFTER FLYGTRANSPORT SKER.

CABINET
EG

- End of printout

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

ARKIVEXEMPLAR

1988-10-18

Dnr	Avd	Grupp	Mål
292/001	P	2	Eu I 2

Ambassadör Ragnar Dromberg
BUDAPEST

Raoul Wallenberg-forskning
(1 bil)
Hbr Dromberg-Osvald 1988-08-16

Broder,

Det har tagit lite tid att få fram uppgifter om den Wallenberg-forskning som skall bedrivas med anknytning till Uppsala universitet, men så här tycks det ligga till. På grundval av donationsmedel om ca 3 mkr från fonder anknutna till familjen Wallenberg avses uppdragsforskning komma att bedrivas under en 4-årsperiod om Raoul Wallenbergs person och verksamhet. Ett avtal i saken mellan universitetet och fonderna väntas undertecknas inom kort. Tanken är att till projektledare utse en docent Karl Molin. Ärendet handläggs t v inom Uppsala universitets centralförvaltning av Lennart Ståhle. Enligt denne har universitetet redan mottagit ett antal brev från Ungern i ärendet och han säger sig villig att t v kanalisera ytterligare sådana tills dess att projektet dragit igång. (Uppsala universitet, Centralförvaltningen, Att. Lennart Ståhle, Box 256, 751 05 Uppsala.)

./1 En från Raoul Wallenberg-föreningen mottagen pressrelease i ämnet den 4/8 1988 bifogas.

Hjärtliga hälsningar,

Vollrath Tham

Ifylles av postexp

Avsänt med	Avsändn datum	Sign
☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post	19/10-88	LA

Dep U 328

For Release August 4, 1988

Stockholm, Sweden
August 4, 1988

Foundations closely linked to the Wallenberg family have announced a grant of U.S. $500,000 to the University of Uppsala, Uppsala, Sweden, to underwrite preparation of an oral history of Raoul Wallenberg's humanitarian efforts in Budapest during World War II. In recognition of his remarkable heroism and achievements, Raoul Wallenberg became an honorary citizen of the United States on October 5, 1981, an honor that has been given only twice previously. The grant is to be given jointly by the Marianne and Marcus Wallenberg Foundation and the Marcus and Amalia Wallenberg Minnesfond. In announcing the grant on Raoul Wallenberg's 76th birthday, Dr. Peter Wallenberg and his cousin, Count Peder Bonde, Chairmen of the respective foundations, stated:

> "For some time our family has felt the activities of Raoul Wallenberg should be properly documented and recorded so that historians and others will have available a formal and accurate record of his contributions to the history of World War II and of his personal courage and concern for the human right of freedom. We are proud that he is a member of our family. His actions in saving the lives of over 100,000 men, women and children otherwise destined for annihilation by Adolph Hitler's "final solution" and the lessons to the world they furnished deserve

appropriate and thorough recognition. As a Swedish university of world prestige, Uppsala will provide the proper academic independence and integrity to the study. We are also pleased that Dr. Henry Kissinger has indicated his willingness to serve in an advisory capacity to the Project."

Professor Martin Holmdahl, President of the University of Uppsala ~~in accepting the grant~~ stated that Raoul Wallenberg's contributions are an important part of contemporary history. Because of Raoul Wallenberg's Swedish nationality, Uppsala is pleased that it has been selected for this project and will undertake it with great seriousness and purpose. He also stated that Uppsala expected to collaborate with United States universities as there are several which have had considerable experience in the preparation of oral histories and have broad access to skilled investigators and techniques on a world-wide basis.

The Raoul Wallenberg Committee of the United States which has become a focal point of the activities on behalf of Raoul Wallenberg in the United States assisted in the formulation of the project. By reason of its many contacts with survivors, it is expected that the Committee will continue its assistance as the project develops.

An oral history is the recording by means of conversations and interviews with family, co-workers, government officials involved in the organization of Raoul Wallenberg's activities, together with interviews, conversations with a number of those whose lives he saved, all pursuant to a constructive, well researched program to achieve a balanced historical presentation. It is then maintained in university libraries for the source use of scholars and others for research.

Raoul Wallenberg was a Swedish diplomat from a prominent Swedish family who, at the request of the governments of Sweden and the United States, went to Hungary in July 1944 as Secretary of the Swedish Legation in Budapest. During the final six months of the War in Hungary through his superhuman efforts and by shrewd manipulation of the German and Hungarian officials, he was able to frustrate the German extermination program of the Hungarian Jewish community. At the fall of Budapest to the Russians in 1944 some 100,000 through his efforts had survived deportation and the gas chamber. In January 1945 he was taken into custody by the Russians and has not been seen since by the world outside Russia. What happened to him remains a mystery. In

P, at least partly,

response to numerous questions by the Swedish and the United States governments, no satisfactory reply has been received. Although in 1957, Andrei Gromyko, then Deputy Foreign Minister and now President of the Soviet Union, stated he had died in 1947, this fact has never been accepted by the Western world as it has been well established that he was alive and in Russia's prisons even as Gromyko made his statement. The governments of Sweden and the United States as well as many citizens, committees (of concerned persons) in a number of countries continue to press for an answer.

pol | P | 2 | Eu 1

ARCHIVE COPY

MSG NO: 881019-133 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-10-19-10.51

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
BUDAPEST	DISTRIBUTED	1988-10-19-10.49	0157

FROM: UDTEX 21 POSTED TIME: 1988-10-19-09.15

MSG NO: 881019-133

BUDAPEST
+

UD STOCKHOLM 1988-10-19

AMBASSADEN BUDAPEST

FRAAN POL I, THAM TILL ANKARBERG RE FILM OM RAOUL WALLENBERG

DITT HANDBREV DEN 29 SEPTEMBER HAR VIDAREBEFORDRATS TILL LENNART STAAHLE, UPPSALA UNIVERSITET. JFR HANDBREV THAM-DROMBERG 18 OKTOBER.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 09.15

POL I THAM/BG

- End of printout

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr V Tham

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
1988-10-19 293/002	P 2 Eu 7

pol

Minister Hans Magnusson
MOSKVA

Artikel om Raoul Wallenberg
(1 bil)

Broder,

./. Bifogade artikel införd i den i New York utkommande ryskspråkiga tidningen Novoye Russkoye Slovo den 13/10 1985 kan innehålla något av intresse i Wallenbergärendet. Jag vore därför tacksam om ambassadens översättare kunde finna tid att översätta artikeln.

Hjärtliga hälsningar,
Vollrath T.
Vollrath Tham

bg

Dep U 328

Ifylles av postexp
Avsänt med
[X] sv kurir [ ] utl kurir [ ] luftpost [ ] vanlig post
Avsändn datum 881019
Sign

А. Калинский

Смерть Рауля Валленберга

Автор этой статьи — многолетний узник советских тюрем А.М. Калинский, арестованный в 1944 году в Москве, где он был представителем польской армии, и проведший в заключении пятнадцать лет. Он уже не раз писал в НРСлове о судьбе шведского дипломата Рауля Валленберга, защитника и спасителя тысяч будапешских евреев в конце войны, с которым находился когда-то в одной тюрьме.

Герой и великомученик Рауль Валленберг умер.

Смерть его последовала не в июле 1947 года, как официально объявило в свое время советское правительство, отвечая на запрос шведов, а в 1985 году — между 13-м и 15-м февраля. Он томился в советских тюрьмах более сорока лет.

Напомню кратко историю Рауля Валленберга. Никому не известный тогда молодой шведский дипломат (ему было 32 года) в июне 1944 года был направлен в Будапешт первым секретарем шведского посольства в Венгрии. Ему удалось спасти от уничтожения несколько тысяч будапештских евреев, — удалось отчасти потому, что нацистский режим уже агонизировал, гитлеровская Германия доживала последние месяцы, на территорию Венгрии вступили советские войска. Однако и в этих условиях от Валленберга требовались незаурядное личное мужество и самоотверженность, без чего его миссия не могла быть успешной.

В Будапеште еще шли бои, когда Валленберг внезапно исчез. На запросы о его судьбе со стороны правительств Швеции, а также США и Англии Сталин отмалчивался. А когда, наконец, соизволил заговорить, то сообщил только, что «советским органам ничего не известно о человеке по фамилии Валленберг».

Прошло более десяти лет. В 1956 г. в Швеции побывал Никита Хрущев. Здесь ему передали петицию от матери Валленберга и населения страны с просьбой вернуть пропавшего дипломата. Хрущев обещал «выяснить этот вопрос», и действительно через 4 месяца пришел ответ: тогдашний министр иностранных дел СССР Громыко официально сообщил, что Валленберг никогда не был в Советском Союзе.

Это было ложью. Валленберг был арестован советскими органами безопасности, и его судьба была предрешена. Он был похищен, как и многие другие, в рамках операции, которая была задумана и осуществлена Сталиным и его ближайшими сотрудниками. Речь идет о массовом похищении людей с оккупируемых Советами территорий европейских стран. Среди них был «импортирован», как выражались гебисты, и шведский дипломат.

Со слов самого Валленберга Вендровский рассказал мне, как это выглядело. К Валленбергу явились в Будапеште пять или шесть советских офицеров и пригласили «на переговоры к командующему». У него сразу же возникло нехорошее предчувствие: ведь приглашение мог передать какой-нибудь посыльный, зачем же тут целая группа? Доставив дипломата в расположение какой-то советской части, его без всяких объяснений заперли в пустом и холодном помещении, а 20 января 1945 г. с группой других лиц, схваченных в Венгрии, отправили самолетом в Москву.

На Лубянке Валленберг просидел «под следствием» около года. Затем ему объявили заочное решение Особого совещания: 25 лет тюремного заключения «за шпионаж», и отправили в Челябинскую область, в Верхнеуральскую тюрьму.

Позже судьба свела меня в заключении с Мунтерсом, вторым из сокамерников Валленберга, и он подтвердил все услышанное мной от Вендровского.

В 1953 году Мунтерса, Валленберга и бывшего первого секретаря ЦК компартии Карело-Финской ССР Куприянова перевели в Александровский централ, в Иркутской области. Туда же попал и я. Говорили, что Верхнеуральская тюрьма «освобождается для бериевцев». А в 1955 году последовала новая переброска — во Владимирскую тюрьму. Здесь я издали увидел Валленберга в прогулочном дворике:

Рауль Валленберг перед похищением

ли немцам эти смертные рвы в Катынском лесу. Когда немцы отступили, советская «следственная комиссия» нашла Ляликова и, несмотря на то, что он под диктовку комиссии не только отказался от своих показаний немцам, но и «показал» то, что требовалось советским властям, его все же посадили в тюрьму — конечно же, бессрочно. Теперь ему уже 55 лет, а сидит он, напоминаю, с 14-ти.

Именно к Ляликову в 17-ю камеру и попал в конце 1982 года Рауль Валленберг.

6 февраля нынешнего года он заболел воспалением легких. Целых три дня его сокамерник требовал, чтобы больного перевели в тюремную больницу. Наконец, 9 февраля Валленберга в бессознательном состоянии перевели на

Не на высоте оказались и лица, возглавлявшие в послевоенное время правительство Швеции — Таге Эрландер, а затем Улоф Пальме. Их отношение к судьбе Валленберга можно было бы охарактеризовать одним словом: равнодушие.

В 1979 году в Новом Русском Слове сообщалось о возмутительном отношении шведских властей к заявлению гражданина ФРГ Криско, который работал в Будапеште у Валленберга переводчиком с русского и был арестован в том же 1945 году. Криско был освобожден из заключения в СССР в конце 1955 года, по амнистии для граждан ФРГ. Прибыв во Франкфурт-на-Майне, он связался с американскими учреждениями и сообщил все, что знал о похищении Валленберга гебистами.

действительно через 4 месяца пришел ответ: тогдашний министр иностранных дел СССР Громыко официально сообщал, что Рауль Валленберг «умер в июле 1947 года во внутренней тюрьме НКГБ СССР от сердечного приступа». Когда же шведы потребовали выдать останки покойного, последовал ответ: «Кремирован»...

Впоследствии, уже при Брежневе, КГБ выдвинул новую версию: Валленберг не похищался советскими «органами», а был убит там же, в Будапеште, нацистами или венгерскими фашистами в отместку за спасение евреев. Этой версии советская сторона придерживается по сей день.

Тем не менее, по Европе продолжали бродить слухи о том, что Валленберг жив. Его якобы видели уже в 50-х годах в каких-то советских «спецлагерях для иностранцев» лица, освобожденные из этих лагерей при Хрущеве и получившие тогда же возможность выехать за границу, в те страны, откуда они попали в Советский Союз. К сожалению, к этим слухам отнеслись с доверием и в Швеции, в том числе и близкие Валленберга. Между тем, в СССР не было и нет никаких спецлагерей для иностранцев. Все засекреченные заключенные сидят исключительно в спецтюрьмах — Владимирской, Орловской, Верхнеуральской, Новочеркасской, Александровском централе и других, — в которых проведет 15 с половиной лет и я. Ни один лагерь не обеспечивает такой надежной изоляции, такого полного соблюдения секретности, как закрытая тюрьма.

Я впервые услышал о Валленберге от еврейского писателя Давида Вендровского в ноябре 1951 года, в Верхнеуральской тюрьме. Вендровского перевели в мою камеру из той, где он сидел с бывшим министром иностранных дел свободной Латвии Мунтерсом и Раулем Валленбергом.

Валленберг стал жертвой созданного в конце войны 8-го спецотдела СМЕРШа. Этот отдел по мере продвижения советских войск осуществлял следовала новая переброска — во Владимирскую тюрьму. Здесь я издали увидел Валленберга в прогулочном дворике: он был в обществе своего сокамерника Мамулова, в недавнем прошлом одного из подручных Берии.

29 октября 1959 года, через два с половиной года после своей полной реабилитации (о которой я тогда ничего не знал), я был освобожден из тюрьмы — без права возвращения на родину, в Польшу.

А Валленберг продолжал отбывать свой невероятный срок, который должен был закончиться только в 1970 году.

В 1967 году мне стало известно, что он жив и сидит все в той же 23-й камере Владимирской тюрьмы. В 1975 году его видели в больнице Бутырской тюрьмы в Москве, значит, он не был освобожден и по отбытии 25-летнего срока. Мне стало окончательно ясно, что советские власти и не думают его освобождать.

В декабре 1982 года Рауль Валленберг был переведен из 23-й камеры второго этажа, который сносно отапливается, в 17-ю камеру того же корпуса, только на первом этаже. Здесь температура зимой опускается до 8-10 градусов Цельсия. На этом этаже обычно содержат уголовников, приговоренных к смертной казни. Они сидят здесь в ожидании помилования (и отправки на урановые рудники) или исполнения приговора. Как правило, «государственных преступников» (так в СССР именуют политических заключенных) в камерах первого этажа не держат. Исключение составляли только двое заключенных: Меньшагин, бывший бургомистром Смоленска при немцах, и Николай Ляликов, арестованный в 1944 году в четырнадцатилетнем возрасте.

Ляликов содержится во Владимирской тюрьме уже 41-й год. Он имел несчастье в апреле 1940 года, десятилетним мальчиком, из укрытия подсмотреть, как войска НКВД расстреливали в Катынском лесу польских офицеров, подвозимых на грузовиках.

После прихода немцев Ляликов и какой-то лесник указали немецкому перевели в тюремную больницу. Наконец, 9 февраля Валленберга в бессознательном состоянии перевели на второй этаж, в 24-ю камеру, где через несколько дней (13-го, а может быть — 14-го или 15-го февраля) он скончался. День его кончины точно не известен, но поскольку его вынесли из камеры 15-го, то не исключено, что смерть наступила за день или два до выноса тела в помещение так называемой «трансформаторной подстанции» (мертвецкой, внешне напоминающей трансформаторную будку).

18 июля с.г. я передал эту достоверную информацию, оказавшуюся в моем распоряжении, послу Швеции в Израиле г-ну Хирдману.

* * *

Кто виноват в трагедии и мученичестве Рауля Валленберга — трагедии, продолжавшейся сорок лет и закончившейся смертью в тюремной камере, вдали от родины, от родных и близких?

Конечно, главный виновник бесчеловечного и бессмысленного преступления — это кремлевская мафия, похитившая, осудившая на пожизненное заключение и в конце концов убившая ни в чем не повинного человека. Однако немалая вина лежит и на правительствах стран свободного мира.

Долгие годы они принимали на веру лживые, противоречащие друг другу версии судьбы Валленберга, коими их потчевали и советский посол в Швеции Александра Коллонтай, и печально знаменитый «режиссер» московских процессов 30-х годов, в дальнейшем министр иностранных дел СССР Андрей Вышинский, и ныне здравствующий Громыко, официальное заявление которого о мнимой смерти Валленберга в 1947 году основывалось, как потом стало известно, на липовом «рапорте» начальника санчасти Лубянской тюрьмы А.Смольцова министру государственной безопасности Абакумову (оба в хрущевские времена расстреляны).

Приехав во Франкфурт-на-Майне, он связался с американскими учреждениями и сообщил все, что знал о похищении Валленберга гебистами. Американцы записали его показания, но порекомендовали ему повторить их непосредственно шведским властям, которые очень, дескать, интересуются этим вопросом.

Однако, побывав в Стокгольме, Криско уехал оттуда огорченным и разочарованным: интереса к его сообщению шведские официальные инстанции не проявили. Похоже, там придерживались соблюдочного принципа — как бы не рассердить Кремль... Стремясь, по-видимому, поскорее спровадить непрошеного свидетеля, шведские власти заявили Криско, что по «делу Валленберга» пришлют к нему в Гамбург, где он поселился, «специальную следственную комиссию». Как и следовало ожидать, никакая комиссия к нему никогда не заглядывала. В 1974 году Криско скончался. Его жена Елена Осиповна и дочь Кристабелла-Александра живут и сейчас в Гамбурге. Кстати, во время похищения Валленберга и Криско его супруга тоже находилась в Будапеште.

В провале международной акции — кампании по спасению Валленберга, начатой в конце 1978 года на основании появившихся в то время новых свидетельств, что он жив и находится в заключении в Советском Союзе, — отчасти виноваты и ближайшие родственники Рауля Валленберга — госпожа Нина Лагергрен и профессор Г.Дардель. Их вину я вижу в том, что они легко дали сбить себя с толку случайными, непроверенными, а по существу абсолютно ложными слухами, распространявшимися некоторыми «охотниками за нацистами», и бездарными фальсификациями, фабриковавшимися, возможно, не без участия КГБ. Кампания по спасению Валленберга вылилась в пустые и шумные рекламные мероприятия и, как следовало ожидать, кончилась ничем.

Увы, сейчас уже поздно об этом говорить. Рауля Валленберга нет в живых.

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
LJ

KOPIA TILL:
KABS
POLCH

ÅTGÄRD:
Pol I, kr V Tham,bg
1988-11-01

AMBASSADEN WASHINGTON 1988-10-20

UD STOCKHOLM

ENDAST FOER POLCHEFEN.

RE WALLENBERG

POL

INK UTRIKESDEP
Dnr...../.....
1988-10-20
Avd A | Gr 2 | Akt Eu

FORTS

RE WALLENBERG

P R I M O. SOM FRAMGAAR DELTOG HJERTONSSON OCH HAGARD I GAAR I EN BRIEFING SOM CHEFEN FOER STATES MR-AVDELNING, AMBASSADOER SCHIFTER, GAV FOER ETT ANTAL VOAS-DIPLOMATER. EFTER BRIEFINGEN STANNADE HJERTONSSON KVAR ENSAM HOS SCHIFTER OCH FRAAGADE HONOM (PAA INSTRUX AV THAM) OM HAN HADE NAAGOT NYTT ATT FOERTAELJA OM SAMTAL MED RYSSARNA I WALLENBERGAERENDET. I JULI RAPPORTERADE VI (VAART KRYPTO 423) ATT ORDFOERANDEN I DEN SOVJETISKA MR-KOMMISSIONEN, BURLATSKY, SAGT SCHIFTER ATT HAN VAR HELT OKUNNIG OM AERENDET MEN ATT HAN SKULLE INFORMERA SIG. SCHIFTER BERAETTADE ATT HAN INTE FAATT NAAGRA NYA TILLFAELLEN ATT TA UPP AERENDET MED BURLATSKY. DAER-EMOT HADE HAN FOERT SAKEN PAA TAL AANYO I DE MR-DISKUSSIONER MED RYSSARNA SOM AEGDE RUM HAER I SAMBAND MED SJERVADNADZES BESOEK I WASHINGTON 22 SEPTEMBER. "JAG FRAMHOELL FOER VEDERBOERANDE", FOERKLARADE SCHIFTER, "ATT JAG PERSONLIGEN INTE TROR ATT WALLENBERG AER I LIVET, MEN ATT WALLENBERGS OEDE VAR FOEREMAAL FOER UTOMORDENLIGT STORT INTRESSE I USA". ETT KLARLAEGGANDE AV VAD SOM HAENT WALLENBERG SKULLE FAA EN STOR POSITIV BETYDELSE FOER BILDEN I USA AV DEN SOVJETISKA REFORMPOLITIKEN OCH VILJAN ATT GOERA UPP MED MISSTAG I DET FOERGAANGNA. "YOU ARE TALKING IN THE SOVIET UNION TO-DAY ABOUT THE NEED TO FILL THE BLANK PAGES OF HISTORY. A CLARIFICATION OF THE WALLENBERG CASE WOULD FILL A BLANK PAGE OF VERY GREAT IMPORTANCE TO THE AMERICAN PEOPLE". HAN HADE KONKLUDERAT MED ATT VAEDJA TILL VEDERBOERANDE ATT SOEKA SPAARA UPP PERSONER SOM HAFT BEFATTNINGAR I LUBJANKA-FAENGELSET PAA SLUTET AV 40- OCH BOERJAN AV 50-TALET, ELLER DERAS SLAEKTINGAR, FOER ATT HOERA VAD DE VISSTE OM WALLENBERGS OEDE. EN AV DE SOVJETISKA DELTAGARNA I SAMTALET HADE EFTER SCHIFTERS UTLAEGGNING KONSTATERAT HELT KORT "ABAKUMOV HAD HIM SHOT IN 1947". HJERTONSSON FRAAGADE DAA VEM SOM FAELLT DETTA YTTRANDE. UNDER LOEFTE OM STOERSTA DISKRETION MED UPPGIFTEN BERAETTADE SCHIFTER ATT YTTRANDET FAELLTS AV SERGEI CHETVERIKOV, SOM AER ANDREMAN VID HAERVARANDE SOVJETISKA AMBASSAD. AVSLUTNINGSVIS UTTALADE SIG SCHIFTER I ALLMAENT OPTIMISTISKA ORDALAG OM MOEJLIGHET FAA KLARHET I WALLENBERGS OEDE. HAN BASERADE SIN OPTIMISM PAA ATT GROMYKO LAEMNAT SCENEN, KGB FAATT EN NY CHEF OCH ATT RYSSARNA HADE SAA MYCKET ATT VINNA PAA ATT LAEGGA SANNINGEN PAA BORDET. DET GAELLDE

FORTS

ATT DE VERKLIGEN BRAGTES TILL INSIKT HAEROM. "DET VORE INTRESSANT SE VAD CHETVERIKOV SAEGER OM NI I ALLMAENNA ORDALAG, GIVETVIS EJ AABEROPANDE AV VAD HAN SADE TILL MIG, TAR UPP WALLENBERGAERENDET MED HONOM", FOERKLARADE SCHIEFTER FOER HJERTONSSON.

S E C U N D O. AEVEN OM INTE SCHIFTER SAGT DET AER DET GIVETVIS NAAGOT SOM VI BORT FUNDERA OEVER SO WIE SO. HJERTONSSON HAR TRAEFFAT CHETVERIKOV NAAGRA GAANGER SEDAN HAN KOM HIT I BOERJAN PAA AARET. OCH SISTA GAANGEN DE TRAEFFADES, I SEPTEMBER, TALADE DE OM ATT AETA LUNCH TILLSAMMANS. "SAUF AVIS CONTRAIRE" ANSER JAG DET VARA LAEMPLIGT ATT HJERTONSSON ANVAENDER ETT SAADANT LUNCHSAMTAL FOER ATT ALLMAENT FOERA WALLENBERGAERENDET PAA TAL. OM CHETVERIKOV KAN SAEGAS ATT HAN I STATE AER EN UPPSKATTAD INTERLOKUTOER SOM BL A ENLIGT RIDGWAY MED STOR KUNNIGHET OCH SKICKLIGHET FOERETRAEDER SOVJETISKA INTRESSEN.

WACHTMEISTER

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

1988-10-17 Nr 160

Pol I, Kr V Tham, mp
1988-11-16

Kopia: Raoul Wallenberg-föreningen
Riddargatan 10
114 35 STHLM

Utrikesdepartementet

Pol | Dnr ...../..... 1988-10-21 | Avd D | Gr 2 | Exp

Exp: 88-11-16/mp

Artikel om Raoul Wallenberg, m m
(4 bil.)

Under rubriken "Bronsfiguren i allén" publicerade den seriösa veckotidningen Magyarország ("Ungern") i sitt nummer 25/1988 (daterat den 17 juni) en längre artikel om det öde som i underrubriken betecknas som "tragedin Raoul Wallenberg". Huvudrubriken åsyftar det minnesmärke över Wallenberg, som drygt ett år tidigare restes i Erzsébet Szilagyi-allén på Buda-sidan. Artikeln i fråga, som ambassaden först under hösten blivit uppmärksam på, insänds härmed i fotokopia och i engelsk översättning. ./1-2
Likaså bifogas engelsk översättning av en insändare i ämnet, publicerad den 5 augusti i samma tidskrift. ./3

I anslutning till de nämnda artiklarna bifogas också fotokopia av en nyligen publicerad artikel - hämtad ur "Diplomatic Life" nr 3/1988 - om den ungerske skulptören Imre Varga, som på sin tid kreerade "bronsfiguren i allén", d v s det i fjol invigda minnesmärket över Raoul Wallenberg. ./4

Ragnar Dromberg

BO

1022

Bil. 1 till Amb. i Budapest
skr. nr. 1-c den 1958-10-17

Ércalak a fasorban

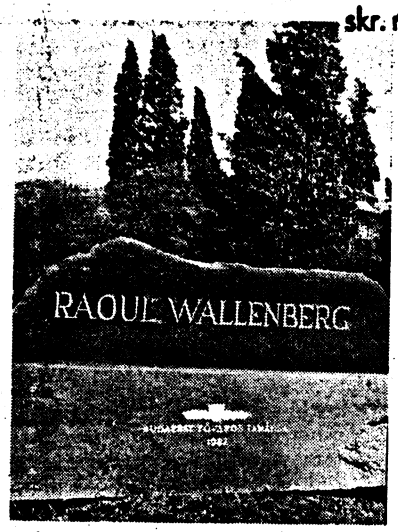
Raoul Wallenberg tragédiája

„Amikor beborul feletted az ég"

Nincs évforduló. A szobor talapzatánál mégis koszorú és virág. Ma is, egy hete is, két hónapja is. Pedig az egy éve a Szilágyi Erzsébet fasorban felállított műalkotás az ifjabb nemzedékek előtt kevéssé ismert személyt ábrázol. Az előrelépő, polgári ruhás, bronz férfialaknak csak a nevét írták a szobor mellé. „Raoul Wallenberg. Budapest Főváros Tanácsa 1987". Mellette, a falakon latin felirat. Olyan országban, amelyben négy évtized óta csak néhány iskolában és szinte csak véletlenül oktatják a latint, az Ovidius-sorok csupán kevesek számára érthetőek. „Dones eris felix, multos numerabis amicos: tempora si fuerint nubila, solus eris". Azaz: „Amikor jól megy sorod, sok barát vesz körül, amikor beborul feletted az ég, egyedül maradsz." (Wallenberg személyéről és tevékenységéről nálunk negyven évvel ezelőtt, 1948-ban jelent meg egy háromszázoldalas könyv. Lévai Jenő „Raoul Wallenberg — Regényes élete, hősi küzdelmei, rejtélyes eltűnésének titka" című munkája.

pal fia születése előtt, 23 évesen, rákban elhunyt; anyja May Wising akkor 21 éves volt. A fiút Gustaf Wallenberg diplomata és hajózási vállalkozó nevelte.

A fiatalember 18 éves korában önként bevonult katonai szolgálatra, majd az Egyesült Államokba utazott, és a Michigan Egyetem építészkarára iratkozott be. 1935-ben mint „Bachelor of Science in Architecture" végzett. 1935 márciusában Stockholmban bejegyezték építészi diplomáját, ám nagyapja javaslatára Dél-Afrikába utazott, ahol export-import cégeknél dolgozott hat hónapig. Majd újabb hat hónapot Haifában töltött — az angol mandátumterületen, Palesztinában egy holland bank alkalmazottja lett. Egyéves külföldi ismeretszerzés után unokabátyja, Jacob Wallenberg bankigazgató tanácsára hallgatva Sven Salén és Lauer Kálmán magyar származású üzletember cége, a Mellaneuropeiska Handelsaktiebolaget (Közép-európai Kereskedelmi Részvénytársaság) tisztviselője lett, később „utlandsdirek-

A MÁRVÁNYTÁBLA
„Akik még megmenthetők"

zsidók érdekében. (Ebben az időben — 1944. június végén — Magyarországon már több csendőrkerületből náci koncentrációs táborokba vitték az előzőleg összegyűjtött, sárga csillag viselésére kötelezett, „zsidónak tekintendő személyeket".)

A svéd király levelét, amelyet francia nyelven írt, Carl Ivan Danielsson budapesti svéd követ július 1-jén adta át Horthy Miklósnak. Így szólt: „Értesülvén azokról a rendkívül szigorú intézkedésekről, amelyeket az Ön kormánya a magyarországi zsidó lakossággal szemben alkalmaz, fordulok személyesen Főméltóságodhoz, hogy az emberiesség nevében kérjem közbelépését azok javára, akik e szerencsétlenek közül még megmenthetők. Ezt, az Ön jó szívéhez intézett felhívásomat az a nivatalosan kérhet kihallgatást Horthytól.

Elutazása előtt Lajtai Lajos zeneszerző — dr. Lauer Kálmán barátja — összehozta a Svédországban élő Böhm Vilmos emigráns politikussal, a Tanácsköztársaság egyik vezető személyiségével, aki ekkor a külföldön élő magyar szociáldemokraták legjelentősebb alakja volt. Böhm számos címet adott neki, olyan emberekét, akikkel érdemes és hasznos a kapcsolatfelvétel. (A szociáldemokrata vezetők, baloldali politikusok közül azonban ekkor már többen — mint például Millok Sándor vagy Bajcsy-Zsilinszky Endre — börtönben vagy német koncentrációs táborban voltak.)

1944. július 6-án indult a stockholmi Bromma repülőtérről Berlinen át Budapestre az új követségi titkár. Útlevelének tanúsága szerint „született Stockholmban, 31 éves, protestáns, 170 centiméter magas, haja, szeme barna." Július 9-én jelentkezett Danielsson követnél a követség Gyopár utca 8. számú épületében. Július 14-én 25 perces telefonbeszélgetést folytatott Stockholmmal. Óvatosságból dr. Lauer Kálmánt hívta fel, és a német elhárítás által többször is megszakított beszélgetés során közölte: már az összes vidéki zsidót deportálták. Pénzt kért. Lauer azt válaszolta, hogy a War Refugee Board már befizetett 110 000 svéd koronát mentési célokra. (Az előre megbeszélt fedőszöveg szerint ez így szólt: „Larsson az exportra 110 000 koronát befizetett".)

Budapesti jelentések

Nyolc nappal [illegible]

P 2 Ez 1

Útlevél és védlevél

Raoul Wallenberg tehát csak a főváros zsidó lakóin kísérelhetett meg segíteni, vidéken már nem voltak zsidók. Megszervezte a svéd képviselet B osztályát, az úgynevezett humanitárius osztályt. Eleinte csak a Svédországban családi kapcsolatokkal rendelkező és a svéd gazdasági élettel huzamosabb idő óta kapcsolatban álló személyek kaptak itt négynyelvű, ideiglenes útlevelet. Később szinte minden oda forduló. Hamarosan híre terjedt, hogy az útlevél és a később adott magyar—német szövegű védőlevél (Schutzpass) nagyon értékes segítség, s a svéd követségnél mind többen jelentkeztek.

A Gyopár utcai épületből rövidesen a szomszédba, a Minerva utca 1/A számú házba költözött a B-osztály; tevékenységéről Wallenberg szeptember 12-én kelt jelentéséből tudunk. Ekkor már számos svéd védlevél volt forgalomban. Egy szeptember 29-i jelentés 2700 darabot említ. Wallenberg továbbá 4500 védőútlevél kibocsátását tervezte. A védőútlevél bizonyos reményt jelentett a megmenekülésre; tulajdonosa ugyanis kiszabadulhatott az internálótáborból, a Gestapofogházból, mint munkaszolgálatos úgynevezett „idegengyűjtő századba" került, azaz október 15-ig elvileg elkerülhette a Németországba való szállítást. Ám a nyilas puccs új helyzetet teremtett.

Wallenberg október 22-i jelentésében a többi között ez áll: „Felfegyverzett banditák, védőútlevelek birtokosait megtámadták és passzusaikat eltépték.... A Svéd Vöröskereszt helyiségeinek területén levő emberek száma jóval nagyobb volt, mint a hivatalosan kiadott védleveleké. A követségi titkár november—december folyamán hajnaltól éjfélig személyesen járt közbe a védlevelesek megmentése érdekében. A józsefvárosi pályaudvaron a vagonba zsúfolás előtt, a téglagyárakból a transzportok összeállítása előtt, a Hegyeshalom felé vezető országúton a halálmenetből mentett ki embereket. Utolsó jelentésében (december 8.) a bécsi országút halottairól ír, és arról, hogy Kovarcz nyilas halálbrigádja pogromra készül.

Börtönben tartották

Az ostromlott Budapesten élő üldözötteknek Wallenberg 1945. január 17-ig vagy február elejéig lehetett segítségére. Több, egymásnak ellentmondó, de a lényeget illetően azonos emlékezés szerint január 17-én Langfelder Vilmos mérnök társaságában, egy szovjet tiszt kíséretében autón Debrecenbe indult. (Egy másik verzió szerint 1945 februárjában még Budán volt, akadt, aki látta a Krisztina téri templomban.) Miután többé nem jelentkezett sehol, a svéd külügyminisztérium, nem hallgatva el, hogy svéd lapok szerint a követségi titkár szovjet hadifogságban van — a szovjet külügyminisztériumhoz fordult. 1947. augusztus 17-én Visinszkij helyettes külügyminiszter aláírásával válasz érkezett, amelyben a többi között ez olvasható:

„A pontos vizsgálat abban az ügyben, hogy Raoul Wallenberg hol tartózkodik, azzal az eredménnyel járt, hogy nincs a Szovjetunió területén, és számunkra ismeretlen. Igaz, hogy a Szovjetunió külügyminisztériuma 1945. január vagy pedig Szalasi nyilt fogolyul ejtették."

A követségi titkár sorsáról svéd, angol, amerikai lapokban közölt írások, a Nyugaton megjelent könyvek azonban újra meg újra tanúkat idéztek, emlékezőket szólaltattak meg — mindannyian „látták" Wallenberget szovjet táborban vagy börtönben, illetve „hallottak" róla. Bár szovjet részről cáfolták ezeket a kijelentéseket, a svéd kormány kérésére a szovjet kormány utasította az illetékes hatóságokat: folytassák tovább a kutatást. De nem került napvilágra újabb nyom. Tíz évvel a Visinszkij-válasz után azonban, 1957-ben Andrej Gromiko (akkor külügyminiszter-helyettes) a következőket hozta Tage Erlander svéd miniszterelnök tudomására:

„A szovjet hatóságok oldalról oldalra átvizsgálták bizonyos börtönök őrszolgálatának teljes irattári anyagát. A Lubjanka börtön egészségügyi személyzetének okmányai között találtak egy iratot, amelyről okkal feltételezhető, hogy Raoul Wallenbergre vonatkozik. Egy kézírásos jelentésről van szó, amelyet Abakumovnak, a Szovjetunió volt állambiztonsági miniszterének címeztek, s amelyet az említett börtön egészségügyi szolgálatának vezetője, A. L. Szmolcov írt. Így hangzik: »Jelentem, hogy az Ön által jól ismert Valenberg nevű fogoly ma éjszaka cellájában váratlanul elhunyt, feltehetően szívroham következtében. Az Öntől kapott instrukció értelmében, amely szerint személyesen kell gondját viselnem Valenbergnek, jóváhagyást kérek a boncolás elvégzéséhez a halál okának megállapítása végett. Szmolcov orvosezredes, a börtön egészségügyi szolgálatának vezetője. 1947. július 17.«

A jelentésen — ugyancsak

fel, új meg új börtönben, táborban, kóházban „látták" még 1980-ban is Raoul Wallenberget. David S. Wyman amerikai történész a nyugati hatalmak menekültpolitikájáról szóló 1984-es könyvében rejtélyesnek tartja Wallenberg letartóztatását, ám figyelmeztet: a svéd diplomata „amerikai kapcsolatai azt a gyanút kelthették a szovjetekben, hogy hírszerzőként küldték őt Budapestre. A szovjetek talán arról is tudtak, hogy Iver Olsen, a War Refugee Board svédországi megbízottja, aki Wallenberggel rendszeresen tartotta a kapcsolatot, az OSS (Office of Strategic Services) ügynöke volt, s ebből az OSS-sel való összeköttetésére következtettek."

Az OSS-ről, a CIA elődjéről a sztálinista koncepciós perekben jó néhányszor volt szó; a többi között a Rajk-perben. Vagyis Abakumov, Berija és társaik egy, a második világháború idején szervezett, az antifasiszta harcban is fontos szerepet játszott, szövetséges felderítőszervezet működését is mint „ellenséges ténykedést" minősítették. A sztálinizmus mindenütt ellenséget keresett: Wallenberg is ennek lett egyik áldozata. Holott a nácik ellen küzdött, amikor üldözött emberek megmentéséért harcolt, ugyanazon az oldalon, mint a szovjet hadsereg. Századunk történelmi tragédiái sorában ott van Raoul Wallenberg sorsa is; azé a férfié, aki bátor küzdelme végén Abakumov és Berija törvénytipró önkényének áldozata lett. A kor történetírói szerint Raoul Wallenberg húsz-huszonötezer ember életét mentette meg.

GÁRDOS MIKLÓS

Bil. 2 till Amb. i Budapest
skr. nr. 160 den 1988-10-17

MAGYARORSZÁG 1988-06-17

History

Bronze figure in the alley

The tragedy of Raoul Wallenberg - "When things get an evil turn"

No anniversary, still there are wreaths and flowers at the pedestal of the statue. Today, a week ago and also two months ago, although the statue that was erected in Szilágyi ERzsébet alley one year ago shows a person who is not very much known to younger generations. Only the name of the man in bronze, stepping forward in civil cloths, is written beside the statue:"Raoul Wallenberg City Council of Budapest, 1987". On the walls beside there is a Latin inscription. In a country where during the past 40 years Latin had been taught only in a few schools and almost only accidentally, only few people understand the lines of Ovid: Dones eris felix, multos numerabilis amicos: tempora si fuerint nubila, solus eris". That is: "When you are well off there are many friends around you, when things get an evil turn you are left alone". (A 300-page book about the person and activity of Wallenberg was published in Hungary 40 years ago, in 1948. The book of Jenö Lévai "Raoul Wallenberg - his romantic life, heroic struggles and the secret of his misterious diappearance" is nowadays a bibliographical rarity.)

The letter of the king

Hungarian public opinion could hear little about the Swedish man first and foremost because his disappearance in the days of the siege and liberation of Budapest has been one of the most often used histories of anti-Soviet propaganda quite until recent years. Uncontrollable news, press organs and books insisted that Wallenberg lived in a psychiatric institute near Moscow between 1953 and 1962. According to a man who emigrated from the Soviet Union in 1982 (Ascher Chanukajew) he "had talked with Wallenberg during four days in a prison" near Sverdlovsk in 1972. At the Wallenberg symposium in Stockholm in 1981 it had been pointed out that Wallenberg's being alive was proved by witnesses till 1979".

As western press dealt with the Wallenberg case like this, Hungarian mass media communication had rather chosen to stay silent till 1987. Till the spring of 1987 the name of Wallenberg and his role in Hungary in 1944 and 1945 was mentioned only rarely and incidentally. Unreliable and misty information was published also about what happened with the Wallenberg monument that was erected in Szent István park in Budapest in 1949 and disappeared without a trace one night.

Raoul Wallenberg was born on the 4th of August 1912, 76 years ago. His father, Oscar Wallenberg, a naval officer, died in cancer at the age of 23, three months before his son's birth. His mother May Wising was 21 then. The boy had been brought up by Gustaf Wallenberg, diplomat and shipping undertaker.

The young man voluntarliy joined the army at the age of 18, then he went to the United States and immatriculated at the Architectural faculty of the Michigan University . He graduated as Bachelor of Science in Architecture in 1935. His architectural diploma was registered in Stockholm in March 1935, but on the suggestion of his grandfather he went to South Africa and worked for export-import companies for six months. He spent another six months in Haifa - on the British mandate; in Palestina he was employed at a Dutch bank. After one year of acquiring knowledge abroad he accepted the advice of his uncle Jacob Wallenberg and took employment as official at the Mellaneuropeiska Handelsaktiebolaget (Central European Commercial Share Co.) where he later became "utlandskdirektör", manager in charge of foreign affairs. In this quality he also had been to Budapest in 1942 and 1943.

After the nazi occupation of Hungary, an action started in Sweden to save Hungarian Jews. The Stockholm representative of the World Jewish Congress Norbert Masur, leather manufacturer, turned to Dr.Marcus Ehrenpreis, Chief Rabbi of Stockholm. He summarized in an eight-page memorandum what kind of intercession he thought of. At the same time he also sent his proposals to the Swedish Foreign Ministry via Professor Hugo Valentin. In addition to those mentioned the following people participated in the initiatives to save Hungarian Jews: Stockholm representative of the American War Refugee Board Iver Olsen (he had his office at the U.S. Embassy), co-owner of the Mellaneuropeiska Aktiebolaget Dr. Kálmán Lauer and Director-General of the Weiss Manfred Works Knight Henrik Wahl who had stayed in Stockholm then.

Norbert Masur summarized all possible steps on April 18, 1944. It was included in his plan that a Swedish personality who would lead the rescue action should be sent to Budapest - and perhaps to Bucharest. He should be supplied with a big sum of money for his work. The Swedish Legation must be authorized to issue provisional passports to those people who can be saved. Masur's letter - which he sent to the chief rabbi of Stockholm plus several Swedish personalities - indirectly inspired the Swedish government to action, too.On the proposal of Foreign Minister Günther, Prime Minister Per Albin Hansson suggested the government on June 28 to request the king of Sweden Gustav V to turn personally to Horty in the interest of Hungarian Jews. (At that time - at the end of June 1944 - "persons to be considered Jewish" who were gathered together previously and were forced to wear a yellow star -

were already transported from several gandarme districts to nazi concentration camps.)

The letter of the Swedish king written in French was delivered to Miklós Horthy by Carl Ivan Danielsson, Swedish Minister in Budapest, on July 1. The letter went as follows: "Having been informed about the extremely strict measures your government is taking against the Jewish population of Hungary, I turn to Your Grace personally in oder to request you, in the name of humanity, to intervene in behalf of those from these unlucky people who can be still saved. This request of mine addressed to your good heart is dictated to me by the longstanding friendly feelings I have towards your country and I whish sincerely that Hungary preserved its good reputation before all nations. King Gustav".

Horthy's reply telegramme sent in a few days read as follows: " I received the telegramme appeal of Your Majesty with the greatest understanding. I ask Your Majesty to be convinced that I shall do everything I can amidst the present circumstances to make basic principles of humanity and fairness prevail. I am touched by Your Majesty's friendly feeling Your Majesty has towards my country and I ask you to keep your feelings for the Hungarian people also in the hours of ordeal."

Free hand

Minister Danielsson had been authorized to safeguard those persecuted Hungarians who had Swedish relatives, to issue provisional passports to them (provisoriskt pass) which certified that they were Swedish citizens. Dr. Valdmar Langlet, Swedish university lecturer in Budapest, was appointed ~~to~~ chief representative of the Swedish Red Cross. However, Minister Danielsson requested another suitable person to be sent down for more help. Then Wallenberg's trip to Budapest had already been prepared in Stockholm. The Swedish Foreign Ministry accredited him as secretary of legation. He was told that he would get a free hand and he could try to rescue lives even by bribery; he would have the right to send reports even by special courier, to contact persons and groups opposing the Hungarian government, to go to Prime Minister Sztójay and to ask officially for audience from Horthy.

Before his leaving, the composer Lajos Lajtai - a friend of Dr. Kálmán Lauer - arranged a meeting for him with the emigrant politician Vilmos Böhm, one of the leading personalities of the Hungarian Soviet Republic who was the most important figure of Hungarian social democrats living abroad. Böhm had given him the address of several people with whom a contact could be worthwhile and useful. (Several from the social democratic leaders and leftist politicians like Sándor Millok or Endre Bajcsy-Zsilinszky were then already in prison or in

German concentration camps.)

The new secretary of legation left from Bromma airport in Stockholm via Berlin to Budapest on July 6, 1944. According to his passport "he was born in Stockholm, age 31, protestant, height: 170 cm, hair and eyes: brown". He contacted Minister Danielsson in the building of the Legation in Gyopár utca 8 on July 9. On July 14 he had a 14-minute telephone discussion with Stockholm. By way of precaution he called Dr. Kálmán Lauer and told him (the discussion was interrupted by the German Abwehr several times) that all Jews on the countryside had already been deported. He asked for money. Lauer said that the War Refugee Board had already paid 110.000,- Swedish Crowns for rescuing purposes. (According to the previously agreed code it went like this: Larsson paid 110.000,- Crown for exports).

Reports from Budapest

Eight days after his arrival Wallenberg sent his first, then one day later his second, more detailed memorial-like report to the Swedish Foreign Ministry. In the two reports there were contradicting data concerning the number of deported, because he collected information from different sources and could only try to add up part figures. But he described the circumstances of deportation exactly: " Averagely 70-80 men, women, children and old people are forced into each wagon of 20 m^2. Only the clothes they wear, some bread, one bucket of water and another bucket for their needs is left with them. Then the wagons are sealed. Approximately 3000 people are transported away by one train and there are six transports a day. Consequently many die already on the way. These trains are in 80 percent death trains because the transports are directly sent to death camps. There are two such camps: Auschwitz and Birkenau (Polish-Silesia), the gas chambers and crematories of which were extended with regard to Hungarian deportations".

On July 18 Wallenberg sent a copy of the "Auschwitz protocol", written by two Slovakian men, Walter Rosenberger and Alfred Wetzler, who fled from the camp, reporting in details on how the prisoners of the concentration camps were killed, to the Swedish foreign ministry. (The protocol got to Hungary at the end of April or beginning of May. One copy, probably the first one, went to Géza Soós, advisor of the foreign ministry, lay secretary of the Soli Deo Gloria reformed students' association. He immediately gave it to József Éliás, pastor of the Reformed Church and saw to it that the protocol would be translated from German into Hungarian. As it turned out from Wallenberg's reports the "man of confidence" marked with No.6 among his informators was Dr. Géza Soós, thus it may be assumed that the text of the "Auschwitz protocol"

sent to Stockholm came from him.)

On the same day - July 6 - when Wallenberg left Stockholm to fly to Budapest, Reich Chancellor Wesenmayer sent a telegramme to foreign minister Ribbentrop: "he just got the information from Sztójay that the Governor .... stopped the Jewish actions" - he reported to Berlin. Indeed, Horthy stopped deportations then. Namely, on the order of state secretary of the interior Baky 1500 gendarmes arrived to the capital and another 3000-4000 to the outskirts who had the task to deport Jews form Budapest. Baky was planning a coup of the extreme right at the same time. Horthy ordered the gendarmery to leave the capital and alarmed some units which were loyal to him.

Naturally there is no - and there cannot be any - exact data about the number of deported Hungarian Jews. Uncertainity is typically shown by the fact that László Endre, state secretary of the interior, reported to the council of ministers on June 24, 1944 that 666.382 people had been deported until June 15. A telegramme from Weesenmayer to Ribbentrop a few days before that said the following: "we have transported round 340.000 Jews to the territory of the Reich till today. This number may double by the end of July and after having eliminated the question of Jews it will increase to ca. 900.000".

Passports and letters of protection

Wallenberg could try to help only the Jewish population of the capital, as there were no Jews on the countryside. He organized the B section of the Swedish Legation, the socalled humanitarian section. In the beginning only those who had family ties in Sweden or who had had economic contacts with Sweden for a longer time got a provisional passport issued in four languages. Later almost everybody got it who turned to them. Soon it became known that the passport and the later issued letter of protection (Schutzpass) in Hungarian and German language were very valuable help, hence more and more people came to th Swedish Legation. The B section soon moved over from the building in Gyopár utca to the neighbouring house in Minerva utca 1/A. We know about its activity from Wallenberg's report dated on September 12. There were numerous Swedish letters of protection issued at that time already. A report of September 29 mentioned 2700 letters of protection. Wallenberg planned to issue 4500 more protective passes. A protective pass ment a certian hope to refuge as its holder could get free from the internment camp, the Gestapo prison, and was transferred to the so-called "company for foreigners" which ment that he could, in principle, avoid transportation to Germany until October 15. But the coup of the Hungarian nazis created a new situation.

Wallenberg wrote in his report of October 22 the following, among others: "armed gangsters attacked holders of protective passports and tore apart their passports..... . The immunity of the rooms of the Swedish Red Cross were also violated twice. Negotiations in progress."In the beginning of November he turned to the Hungarian nazi foreign ministry in a series of notes reporting severe atrocities and put questions, partly in order to mislead them, concerning organization of the leaving of "those protected by Sweden". (He found a connection to the wife of the nazi foreign minister Baron Gábor Kemény, Baroness ERzsébet Fuchs, and warned Kemény through her that he had to render account for his deeds.)

Finally they managed to establish an "international ghetto in 15 houses of Újlipótváros (part of Budapest) for the different preferred people and those having a protective pass - 4500 people under Swedish protection, 2500 people preferred by the governor, 100 Spanish, 698 Portugese and 7800 Swiss, altogether 15600 persons.At that time, protective passes were also forged, thus the number of people who fought for their life this way was substantially higher than that of officially issued protective passes. The secretary of legation intervened personally in order to save the people who had protective passes from early morning till midnight. He rescued people before they were crammed into wagons in the Józsefváros railway station, from brickyards before selection for transports, from death marches on the road to Hegyeshalom. In his last report (8th of December) he wrote about the dead of the Vienna road and that the nazi death brigade of Kovarcz prepare themselves for a pogrom.

He had been kept in prison

Wallenberg could help the persecuted in the besieged city of Budapest until January 17, 1945 or the beginning of February.According to several contradicting memories which are, however, identical as far as the essence is concerned : Wallenberg left for Debrecen by car together with engineer Vilmos Langfelder, escorted by a Soviet officer. (According to another version he was still in Buda in February 1945, there were people who had seen him in the Church on Krisztina Square). As he has never contacted anybody again, the Swedish foreign ministry - not concealing that according to Swedish newspapers the secretary of legation was in Soviet captivity - turned to the Soviet foreign ministry. A reply, signed by vice foreign minister Vishinsky, came on August 17, 1947. It read the following among others:
"The result of the exact investigation concerning the whereabouts of Raoul Wallenberg showed that he is not on the territory of the Soviet Union and is unknown to us. It is true that on Jaunary 14, 1945 the foreign

ministry of the Soviet Union received a short note on the basis of indirect information from the commander of one of the troops fighting for Budapest that Wallenberg had been found in Benczur utca. At that time it was impossible to check the trustworthiness of the information as the bitter fight for the city went on for about one month more and the Soviet army took (in) Budapest only on February 12, 1945. Later, in order to confirm the information of January 14, an inquiry and investigation after Wallenberg had been performed which remained unsuccessful, neither the Soviet officer who made the report about Wallenberg could be found any more. Wallenberg was neither found in the camps for prisoners of war nor in internment camps. .... It has to be assumed that he died during the battles in Budapest, or Szálasi's men captured him."

Articles in Swedish, English and American papers and books published in the West about what happened with Raoul Wallenberg quoted witnesses again and again - all of them saw Wallenberg in a Soviet camp or prison or "heard" about him. Although these statements were declined on the Soviet side, the Soviet government instructed the competent authority - on request of the Swedish government - to continue investigations. But no new traces came to light. However, ten years after Vishinsky's reply, in 1957, Andrei Gromyko (then vice foreign minister) informed prime minister of Sweden Tage Erlander about the followings: "The Soviet authorities investigated the total archives of certain prisons from page to page. Among the documents of the medical personnel of Lubjanka prison they found one document about which one has reasonable ground for believing that it concerns Raoul Wallenberg. It is a hand-written report addressed to Abakumov, former minister for state security of the Soviet Union, from A. Smoltsov, head of the medical service of the mentioned prison as follows: ' I report hereby that the prisoner named Valenberg whom you know well had died suddenly in his cell tonight, presumably due to a heart attack. In accordance with your instruction, according to which I have to take care of Valenberg personally, I request your approval for a post mortem in order to find out the reason of his death. Medical Colonel Smoltsov, head of the medical service of the prison. July 17, 1947.' The following notice - also in the handwriting of Smoltsov - can be read on the report: I informed the minister personally and got the instruction that the body must be cremated without a post mortem. Smoltsov." It was not possible to find any other document-like information or information by a witness, for the very reason as the mentioned A.L. Smoltsov died on May 7, 1953. On the basis of the quotations one must come to the conclusion that Wallenberg died in July 1947.

Wallenberg had been arrested by the Soviet troops certainly together with

other persons on the operational area. No doubt that Abakumov seriously violated international conventions by having kept Wallenberg in prison and certain leaders of the security organs who had been giving misleading information to the foreign ministry of the Soviet Union for years are also guilty. One must mention here that Abakumov was executed on the basis of the decision of the supreme court of the Soviet Union because his autocratic and unlawful proceedings violated Soviet law and he caused by them serious damage to the Soviet Union. The Soviet government takes the opportunity to express its sincere regrets because of the events and its sympathy to the Swedish government and the relatives of Raoul Wallenberg. Andrei Gromyko."

A victim of autocracy

Western propagandists who used the Wallenberg story for political purposes, however, did not accept the Soviet letter which disclosed the tragedy. New and new "witnesses" emerged who "saw" Wallenberg in other and other prisons, camps, hospitals even as late as 1980. American historian David S. Wyman considers Wallenberg's arrest misterious in his book about the refugee policy of Western powers published in 1984, but he points out: "American connections" of the Swedish diplomat "could raise the suspicion in the Soviets that he had been sent to Budapest as an intelligence agent. The Soviets may also had known that Iver Olsen, representative of the War Refugee Board in Sweden, who held regular contacts with Wallenberg, was an agent of OSS (Office of Strategic Services) and therefrom they drew the conclusion that he had a connection with OSS."

OSS, the predecessor of CIA had been mentioned in the Stalinist conception processes a good many times; among others also in the Rajk process. That means that Abakumov, Beria and the others qualified even the activity of an allied reconnoitring organization which was organized during the World War II and played in important role in the antifascist fight as "hostile action". Stalinism was looking for enemies everywhere - Wallenberg was one of the victims, although he fought against the nazis when saving persecuted people, on the same side as the Soviet army. The fate of Raoul Wallenberg, the man who fell victim to Abakumov's and Beria's lawbreaking autocracy at the end of his courageous fight, is one of the historical tragedies of our century. According to the historians of the era, Raoul Wallenberg saved the lives of 20-25 thousand people.

(by Miklós Gárdos)

Bil. 3 till Amb. i Budapest
skr. nr. 160 den 1988-10-17

MAGYARORSZÁG 1988-08-05

"I would like to complete your article *Bronze figure in the alley* - which could as well be a study - with data, partly based on later investigations which are not or hardly known yet.

Primarily: the rescue action of the Swedish diplomat Wallenberg was not without antecedents. Elsa Brändström, daughter of the Swedish minister in Petrograd - the "protecting angel of Siberia" saved the lives of thousands and thousands of Hungarian war prisoners in Siberia after the World War I.

Today we know about Wallenberg already that he as a businessman who spoke well Hungarian too stayed in Budapest at the end of the 1930-ies and intervened personally at colonel-general Ferenc Szombathelyi, head of the General Staff of Defence, in the case of pardon for Zoltán Schönherz who was condemned to death - unfortunately without success in 1942. Wallenberg summarized his mission before he left Stockholm as follows: "I shall try to free as many people as possible from the murderers." It is hardly believable , but true that Árpád Szakasits and Anna Kéthly also lived under Swedish protection.

It is a fact too that Swedish protective passes were not forged, thus the Swedish rescue action was very much respected by the nazi authorities. The missions of the neutral states in Budapest naturally also helped Wallenberg's work, such as Karl Lutz, Swiss consul, and the nuncio of the Vatican Angelo Rotta. Today it seems incomprehensible but he was expelled from Hungary on April 4, 1945 on the basis of the decision of the Federal Control Committee because he did not leave during the reign of nazi terror and thus "de facto" acknowledged the nazi government. The number of deported Hungarian Jews was then said to be 618007, contrary to the standpoint of the article. (Jenö Lévay: Destiny of Jews in Hungary. "

Dr.Gyula Balogh, Budapest

Bil. 4 till Amb. i Budapest
Diplomatic skr. nr. 140 den 1985-11-17
m 3/1986

What to leave to posterity?

Imre Varga (65) is undoubtedly the most popular contemporary sculptor in Hungary. By now the main squares and communal buildings of almost every big town in Hungary are ornated with his characteristic statues. His works have brought honour to Hungarian statuary abroad, from Oslo to Paris, from Antwerpen to Aden. His exhibitions in Varsaw, Vienna, Paris and Moscow were highlighted cultural events in those capitals. If we can trust statistics, 360 works of his have been erected at 47 different locations all over the world. So it is not surprising that he represented Hungary at the international Issyl-Kul Forum dealing with the future of culture.

– Really, were you not surprised at the invitation to represent Hungary at the Forum? – we asked Mr. Varga.

– No, I considered it natural, since the organizers not only knew my statues in different countries of Europe, but they knew I was (the) chairman of the European Cultural Forum in Budapest.

– What is the aim of the Issyl-Kul Forum, and which world-famous artists took part in it?

– This organization was convened at the initiative of Mr. Chingiz Aytmatov, the world-famous Soviet writer. Its aim is to consider which parts of contemporary culture could be preserved for posterity. Because, like in nature, also in the human culture there is a significant process of decay going on. In the same way as environmental pollution poisons the fish in natural waters, several branches of art are threatened by the danger of dying out. Nowadays both natural and cultural environment need protection. The fragments of culture which are not transmittable by the most intensive media of communication e.g. television and video are doomed to death. Theatre-going and reading will be unknown to the man of the third millenium.

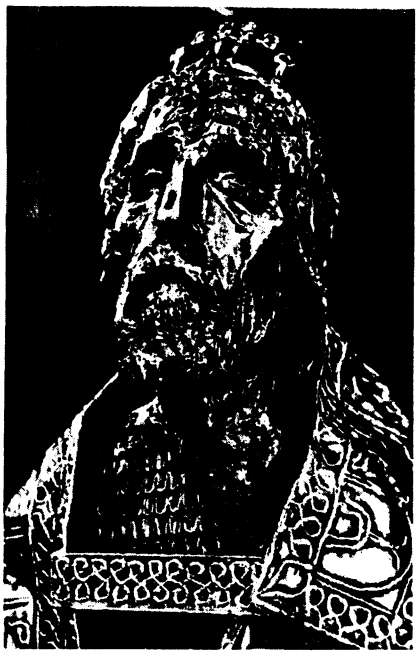
– I am surprised you are speaking so pessimistically about reading, while many of your statues are based on literary works. What role does reading play in your life?

– Certain things I read for information, other things I read for esthetical pleasure. Besides Hungarian, I read in German, French, English and Latin. What I really like, as for instance the works of Horatius, or "Joseph and his brothers" by Thomas Mann, I read them over and over again, but if there is a book I dislike I don't even finish it up. I like to read short stories as bedtime reading, and the beautiful poems I even learn by heart. Do you want to hear Shakespeare's Sonnet II for instance? – and he begins to recite it with great feeling.

– Sometimes I find really great books which affect me profoundly. Such was for example Proust's "A la Recherche du temps Perdu." It was in this novel that I first read about somebody talk of his most private personal things as if they were public affairs. In my series of statues "A la recherche" entitled similary, I also exposed my most personal memories of childhood before the eyes of the public. For example, the first piece, entitled *Chair* of this series evokes the memory of the chairs in Saint Mark Square in Venice, where I first was with my grandfather. My statue *Grandmother* shows how my grandma' used to hold my hand during our regular trips to Hévíz spa when she was afraid that she could lose me.

– Besides your statues of literary inspiration, it seems you are also keen on depicting historical personalities. How is it that your objective historic figures are presented in a subjective way?

– I think I have no right to deny my antecedents. A culture that ignores its past is self-mutilating. Statuary is an intellectual profession, but the artistic value of a statue does not depend on the merits of the personality it represents. The statue should be like a well-constructed sentence: it has to stand for itself.

Part of the monument raised to the memory of the first Hungarian King St. Stephen.

– You raised a monument to the memory of the first Hungarian King St. Stephen who founded the Hungarian State. How was the Hungarian Chapel of the Vatican created?

– A thousand years ago, Pope Sylvester granted St. Stephen not only the crown but also a Chapel and resthouse where the Hungarian pilgrims to Rome could pray and rest. However this building which used to stand in the territory of St. Peter's Cathedral was destroyed in 1775 upon the construction of the new sacristy of the Basilica. This was the argument of the late Cardinal Lékai when he asked Pope Paul IV. for the building of a new Hungarian chapel. And that is how my statue St. Stephen was ordered by the Vatican.

– What are you working on now?

– I should like to help to meet one of historic debts: I am working on the Monument of the 600,000 Hungarian Jewish Martyrs of the Holocaust. It will be erected in the graveyard of the Dohány Street Synagogue in Budapest. Another work of mine ~~will be~~ is dedicated to the memory of the Sweedish diplomat Raoul Wallenberg who during World War II devoted his Budapest activity to the saving of the lives of many people persecuted for their race or faith, until he himself also disappeared.

Eszter P. Gál

P 2 Eu+

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

Betr. åtgärd se bif. delgivningslista

1988-10-19

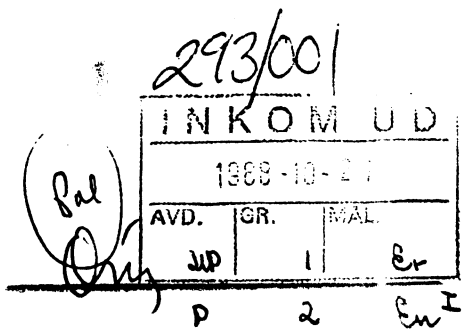
Kopia till:

Departementsrådet
Lars Magnuson, R 3

Departementssekreteraren
Hans Olsson
UTRIKESDEPARTEMENTET

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET
Pol. I
25 OKT 1988
HS Olsson/LA

293/001

Nya vindar på konsulära avdelningen i MID - och något om Wallenberg

Broder,

Häromdagen avlade jag ett s k artighetsbesök hos den nye biträdande chefen på MID:s konsulära avdelning Igor Halevinskij som ville göra gällande att han lockats från banan som expert på Sydasien för att införa det "nya politiska tänkandet" på den konsulära avdelningen, närmast på särskilt uppdrag av ansvarig viceminister. Den nya politiken gick ut på att ställa människan i centrum, att hjälpa sovjetiska medborgare utomlands hålla kontakt med fosterlandet och människor i Sovjetunionen att förenas med de sina utomlands. Det gällde att ta kål på formalismen och bekämpa byråkraterna, formade av stalinismen, särskilt på visummyndigheten OVIR. Detta skulle inte bli lätt, tillade han. Då jag passade på att ta upp ett konkret fall, Skatjkova, svarade han: "Bra, pressa ni på, så skall vi vidarebefordra". I övrigt mumlade han några ord om total visumfrihet mellan Sverige och Sovjet, och som ett första steg (det redan framförda) förslaget om visumfrihet för flygplansbesättningar.

Sedan kom Halevinskij helt oförhappandes in på Raoul Wallenberg. Han hade förstått att detta var ett mycket tragiskt ärende, och de starka svenska känslorna var

naturliga. Men hur skulle man kunna avsluta fallet? Att få fram något ytterligare material "skulle nog ställa sig svårt, man visste ju hur situationen var på den tiden". Ett förslag vore att resa ett monument över Wallenberg (i Sovjet), eller ännu hellre inrätta ett museum över hans gärning! Det verkade som om hans funderingar föranletts av de frågor om Wallenberg som för några veckor sedan ställdes till MID:s presstalesman, vars svar f ö återgavs av TASS och i MID:s publikation "Vjesnik".

Till synes utan att något samband förelåg övergick Halevinskij plötsligt till att konstatera att de senaste personförändringarna (bl a Gromykos avpolletering) medfört att hindren för den nya linjen (i utrikespolitiken) försvunnit. Man kunde dock fråga sig, tillade han, hur många stalinister det fanns kvar i MID, och om det fanns barn till stalinister som också "var infekterade".

Hur skall man tolka detta? Förökte H. avsiktligt konstruera ett samband (och indikera ett uppslag) mellan Wallenbergfallet och Gromykos avgång? Eller var det bara en slump att den ena frågan följde på den andra - ostrukturerade personliga funderingar?

Ja, idag kan man inte längre veta så säkert i MID. Vid lämpligt tillfälle kanske man bör pröva om det kunde ha legat något bakom orden.

Hans Magnusson

mwi

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

1988-10-19

Kr V Tham, mp
1988-10-24

Kopia: Raoul Wallenberg-föreningen, Sthlm

Exp: 88-10-24/ Hfp

Kanslirådet
Vollrath Tham
Pol I

Utrikesdepartementet

293/002

INKOM UD
1988-10-27
AVD. P GR. 2 MAL Eu I

Pol

Bok om Langlets (och andras)räddningsaktioner 1944/45
(1 bil.)

Broder,

Nina Langlet, änka efter Valdemar Langlet, som i andra världskrigets slutskede utsågs till generaldelegat för Svenska röda korset i Ungern och - i likhet med Raoul Wallenberg och den schweiziske konsuln Carl Lutz samt den påvlige nuntien Angelo Rotta - då ledde räddningsaktioner här för förföljda människor, publicerade år 1982 - vid 86 års ålder! - en minnesbok på Harriers förlag med den talande titeln "Kaos i Budapest". En av de svenskkunniga översättare/tolkar som ambassaden från tid till annan anlitar, Agnes Morandini-Harrach, åtog sig för tre-fyra år sedan att för det ungerska Kossuth-förlagets räkning föra över denna bok till ungerska språket. För den ungerska upplagen skrev Nina Langlet år 1986 - samma år som hon fyllde 90! - ett speciellt förord, sedan översättningen var avklarad. Av okänd anledning har dock utgivningen av den ungerska versionen dröjt ända till i höst, vilket beläggs av en entusiastisk anmälan i regeringstidningen Magyar Hírlap för den 29 september i år, som jag bifogar dessa rader i svensk översättning.

./.

Valdemar Langlets namn har annars en längre tid varit hugfäst här i Budapest genom en gata och en skola, som

båda fått hans namn, och genom en för drygt två år sedan invigd minnestavla på Langlet-skolans fasad mot Langlet-gatan.

Hälsningar

Ragnar Dromberg

BO

Bil. handbrev

Vapenlös mot fascismen, för människors skull

A svéd mentöakció, 1944 (Den svenska räddningsaktionen 1944)

Det är obegriplig varför man måst vänta i sex år på utgivningen av den lilla 180-sidors boken!? Enligt "imprinten" publicerades nämligen redan 1982 Nina Langlets - hustru till Valdemar Langlet, svensk generaldelgat för Röda Korset - återblickar från den svenska människoräddningsaktionen under de farofyllda åren 1944-45 under titeln "Kaos i Budapest". Av värde som budskap är, att denna modiga dam, makens storartade stridskamrat, med nittio år på nacken skriver förordet till den ungerska upplagan. Samtidigt med utgivningen av den ungerska versionen av "Kaos i Budapest", boken "A svéd mentöakció, 1944" (i Ágnes Harrachs njutbara översättning) avled dess upphovsman.

Mer än tiotusen människors liv rädddade Valdemar Langlet, ättling till en i Sverige avskild hugenott, en av de första svenska esperantisterna, den rastlöse resenären (hans första bok: Genom Ryssland på hästryggen), som förunnades träffa Tolstoj i Jasznaja Poljana, som från Moskva förde med sig sin (esperantistiska) hustru Nina, författare till föreliggande bok. Från Jugoslavien anlände paret Langlet till Budapest och här kom de att stanna i 14 år. Här skrev han "Till häst genom Ungern". Han blev lektor i svenska språket på Eötvös Kollegium, senare vid Pázmánys universitet och tillika sekreterare vid sitt hemlands generalkonsulat i Budapest. En av hans medarbetare erinrade sig honom "...vem han egentligen var? Med mod och humor spred han ljus och värme; i vår kalla värld var han en unik varelse". Hans hjälpsamhet kände inga gränser. Ur hans energi utvidgades den svensk-ungerska kulturella och vetenskapliga verksamheten.

Valdemar Langlet var 72 år när tyskarna ockuperade Ungern, då judeförföljelserna redan "upphöjts" till officiell politik och praktik. Med kännedom om Auschwitz-protokollen bestämde han sig för handling, och i maj 1944 bildades Svenska Röda Korsets organisation i Ungern. Inte långt efteråt började räddningsaktionen. Konsul Carl Lutz, chef för schweziska Budapest-ambassadens avdelning för utländska intressen, hade påbörjat räddningen av de förföljda. Raoul Wallenberg, den legendariske, i minnet bevarade, svenske diplomaten (på uppdrag från hans regering) anslöt han sig till räddningen av människor i Ungern) startade sitt arbete i juli 1944.

Den stora förtjänsten med Nina Langlets bok är att hon själv var aktiv i den tidens händelser, att hon till en del förstärker, till en del kompletterar våra kunskaper om händelserna 1944-45. Detaljerat beskriver hon skådeplatsen för Svenska Röda Korsets verksamhet, presenterar de ungrare som i sitt sociala arbete ofta kämpade med livet som insats för de förföljda, för judarna, för progressivt tänkande. Vi kan lära känna Ungerns kristna kyrkors, i de flesta fall namnlösa, hjältar, nunnor, som med dödsföraktande mod (inte få bland den som martyrer) trotsade pilkorsarterrorn. Enbart Langlets folk utfärdade ungefär 25.000 skyddspass till de förföljda, fastän man bara fått tillåtelse för sammanlagt 4.500 av de ungerska myndigheterna. Angelo Rotta, påvligt sändebud - skriver fru Langlet i sin bok - undertecknade 19.000 skyddsbrev på Vatikanens uppdrag. Hon nämner emellertid inte hur många "Wallenbergs-pass" den svenska ambassaden ställde till förfogande. Bittert konstaterar hon hur dåliga förfalskningar kostade många av de skyddade livet, fastän de hade originalhandlingar. Fördömande uttalar hon sig över de som för dyra pengar saluförde de livräddande dokumenten. Hon ger också ett konkret exempel på hur man letade fram en sådan person som sysslade med dylika affärer. Hurusom Internationella Röda Korset, de svenska, schweiziska och påvliga diplomatiska representanterna, och på så sätt också Svenska Röda Korsets ungerska organisation, inte enbart ställde enskilda personer under sitt beskydd, utan

institutioner, sjukhus, muséer, samlingar och kloster. Deras emblem fanns uppsatta i en hel del hus i Budapests internationella getto, i entrén till privata våningar. Langlet skyddade också Zoltán Kodálys första hustru och hennes släktingar.

På ett obegripligt sätt - precis som den schweiziske Carl Lutz! - fick Valdemar Langlet vid återkomsten till sitt hemland ta emot svårigheter och överordnades missnöje. Trots detta påbörjade han med obruten energi organisera den s.k. Ungerska Hjälpkommittén för det under kriget utplundrade Ungern. Honoraret för den hösten 1945 färdiga boken (Arbete och vardag i Budapest) erbjöd han hjälporganisationen, liksom hans hustru nu skänkte sitt honorar för föreliggande bok till skolan som uppkallats efter hennes make.

I Budapests IV:e distrikt, på väggen till läroanstalten på Valdemar Langlet-gatan, tillkännager sedan två år tillbaka en minnestavla den svenske Röda Kors-delegatens ärorika gärningar, han som bevisade att även utan vapen kunde man bekämpa fascister och pilkorsare, enbart mod och handlingsvilja krävdes. Dessa egenskaper fanns hos Valdemar Langlet liksom hos hans hustru.

(Kossuth Könyvkiadó.)

K.L.

Originalartikeln
publicerad i
Magyar Hírlap
den 30 september
1981

Avsändningsort
Pol I, kr V Tham,bg

Ärende
Artikel om Raoul Wallenberg

Datum	Dnr
1988-10-21	

Avd	Grupp	Mål
P	2	Ea. I

Pol

Adress

Ambassaden MOSKVA Dnr....

Text

Från Pol I re artikel om Raoul Wallenberg

Vi sänder med nästa lägenhet två fotografier av Raoul Wallenberg och anser lämpligast att Kartsev får UD's skrift om Wallenberg som bakgrund för den eventuella artikeln.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr V Tham,bg

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
295/002	P 2 Eu 7

1988-10-21

Kulturattachén Eriksson
MOSKVA

gml

4.14

Ev artikel i Komsomolskaja Pravda om Raoul Wallenberg
(1 bil)

Broder,

./. I anslutning till tidigare meddelanden i ärendet ber jag att få översända 2 fotografier föreställande Raoul Wallenberg.

Många vänliga hälsningar,

Vollrath Tham

Vollrath Tham

Ifylles av postexp

Avsänt med	Avsändn datum	Sign
[X] sv kurir [ ] utl kurir [ ] luftpost [ ] vanlig post	881021	

Dep U 328 10 000 ex 8608

SVERIGES AMBASSAD

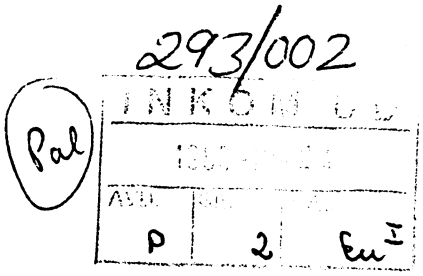
TEL AVIV

1988-10-19

Kanslirådet Vollrath Tham

UTRIKESDEPARTEMENTET

293/002

Raoul Wallenberg
(1 bil.)

Broder,

Från presidentens kontor har vi fått kopia av närslutna handlingar, vars huvuddel är avfattade på - tydligen något bruten - polska. Då en av mina medarbetare är född i Polen, har jag låtit henne läsa det. I brevet, som sägs ha smugglats ut ur Sovjetunionen av en arabisk student, uppges att författaren Moshe Ben-Baruch sitter i fängelse tillsammans med Raoul Wallenberg och att Wallenberg bett Ben-Baruch skriva ett brev till bl.a. Israels president för att fästa uppmärksamheten vid Wallenbergs sak och därjämte föreslå honom till, antar jag, Nobels fredspris. I brevet figurerar också den i sammanhanget kände Efim Moshinsky, vars bok "Raoul Wallenberg is alive" enligt Ben-Baruch Wallenberg säges känna till. Även Jan Kaplans namn förekommer som en av dem som man skrivit till, liksom, gissar jag, Kalinski, även om brevskrivaren kallar honom Kaplinski.

Jag överlämnar dokumenten för Er analys.

Mats Bergquist

/EBj

Adress
Asia House
4, Weizmann Street
64 239 TEL AVIV, Israel

Telefon
258 111

Telegram
Svensk

Telex
33 650

init. 18/10
P2 Eu

מדינת ישראל
دولة اسرائيل
STATE OF ISRAEL

ديوان رئيس الدولة
OFFICE OF THE PRESIDENT

לשכת נשיא המדינה

Jerusalem, 11th October 1988
64-768/13

His Excellency
Mr. Sven Hirdman
Ambassador of Sweden
Royal Swedish Embassy
Asia House
4 Rechov Weizman
Tel-Aviv 64239

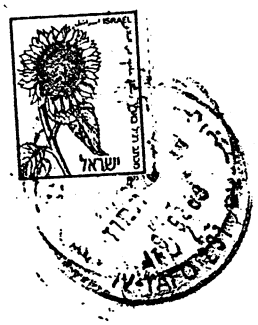
Dear Mr. Ambassador,

Further to our telephone conversation I am pleased to send you the photocopies of the two letters concerning Raul Wallenberg. I believe you will find them interesting.

With all good wishes,

Yours sincerely,

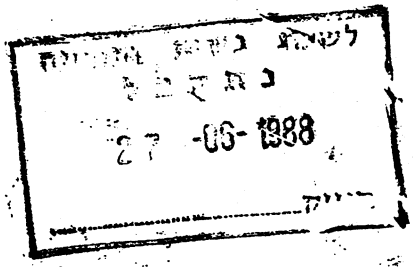
Nissan Limor
Director General

Presedent Of ISRAEL
JERUSALEM
MR. HERZOG

LARISA PETRESKU

Bucuresti Romanija

16/5. 88 Krasnojarsk

Dise brief habbe ich bekommen von eine Russische Offizire über Zuefizen nach dies st. Novosibirsk.

Margareta Hofmann

לשכת נשיא המדינה
27- 06- 1988
נכנס

20/5/88

Ahmet Sweimedat Selgeen
el Mezugat Casa Nova veinte
la tual Israel Posta

Larisa Belseen

14. 5. 88 roku USSR.

Wielmożny Pan Prezydent ISRAELA!

Po prośbę mojego kolegi powiększenia
którymu 14/8 1988 roku ispełnitos 75
lat i zrzku on będzi 43 lata.
który pomógł wydostać 300 żydów
z rąk faszystów, i zato Rusków jego
zamknęli na całe życie, tego nikt nie
może zrozumieć on mnie po prostu
napisać po polsku do Pana od jego
imieni wszystko co ja piszę to jest
prawda, bo on sam nie może pisać
bo jego silno pilnują oprócz tego
on nie tutaj znajduje pod Numerem
dużo ludzi nezna jego NAZWISKO
bo napisali że on Umarł w 1947 roku
on Raul WALLENBERG postać przez dużo
Panów żeby uwiadomić świat że on
żyje 1. Był Kaplun on tutaj w Nowy
Jorku 2. Był Kapliński on żyje w
Szkocji 3. Był Abram Chajmowski on leżał
USA. z nim w szpitalu W.M. Sterdiowske

Y. Rosenberg Mosze S. Peter Szyttenski
TERAZ my uznali że w 1987 roku w
Izraelu Wydała Książkę pod nazwiskiem
Raul Walenberg życie, jemu podobne—
dzieli co tam napisano Angielski
on mnie powiedział że wszystko
prawda, i dlatego on mnie prosił
napisać do Pana ten list.
Raul powiedział że żydowski oficer
jego aresztował w 1944 roku
w Budapeszcie, i w 1958 po 1962 roku
razem z nim siedział na Wrangle.
razem z nim siedział na Wrangle.
i że on nie bojał się otworzyć usta
i napisać do mnie wszystko to jego
trzeba przedstawić do gratulacji
PIBOR Szel ISRAEL, i dobawić że Pan
Potrzebuje jego przedstawić do Nobela
Prejs. Mamy okazję przesłać ten list
Przez Araba który leci do Bejruta, on

obiecać

nam zrobić kopię III i przesłać dwa
listy jeden do pana Adhugi
do Telewizji ten drab kanalizacji
tutaj zrobił śpiewkę i leci
Spowrotem jego nie reprezentuje
jego nazwisko Ashmed Szukri
natem koniec i mieni nasych przodków
szma ISRAEL moje nazwisko moze
Ben-Boruch. i Raul Wallenberg.
P.S. ON Prosił dobanie że nie że
dużo wimy jego rodzina, tak
jemu powiedzieli iż wyższe

7-1-95

Raul WALLENBERG.

10.5.88 USSR.

MR. Dear Prezydent of ISRAEL!
I, RAOUL WALLENBERG me
AZEOF IN 17/I 1945 IN Budapest.
The Russians put me under
Arrest in 1945. All this time
I am lieing in prison in the
Soviet Union.
In the West a book was publi-
shed about me, RAOUL WALLEN-
Berg is Alive!
I ASK very for you to do
all you can so AS to distri-
bute this book in Europa --
and in America - it can
contribute to my release from
prison. This book has Affected
the ministers Gorbatschow and
Gromyko and they are afraid of

if I consider that all the substance of this book is right and that is why I have an interest that it will be distributed in the world. I think it should be proposed that the author of this book be nominated as a candidate for the Nobel Prize because he displayed such great audacity and didn't lose courage to proclaim about it from the house-tops.

Wallace

UTRIKESDEPARTEMENTET ARKIVKOPIA

Forskningsprojekt om Raoul Wallenberg
Hbr Tham-Dromberg 88-10-18
1988-10-31 pol P 2 Eu1

Överlämnas av utrikesdepartementet, pol I, till ambassadör Dromberg, Budapest, i anslutning till ovanciterade handbrev.

Vollrath Tham mp

305/001

EXPEDIERAT

med	den
X kurir	1/11 1988
utl. kurir	
luftpos	LA.
vanl. post	sign

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax	Telex
Box 16121	Gustav Adolfs torg 1	786 6000	723 11 76 (G3)	10580 MINFOR S
103 23 STOCKHOLM				

S I N A S - N E W S

No. 6 * October 1988

THE SWEDISH INSTITUTE FOR NORTH AMERICAN STUDIES

Slottet C II S-752 37 UPPSALA Sweden Tel. (+46 18) 182500

SINAS is delighted to announce the start of a major new research project, centered around the life and work of Raoul Wallenberg, especially his activities as first secretary at the Swedish embassy in Budapest during World War II. The family of Raoul Wallenberg has decided to donate $500,000 to a project aimed at documenting the diplomat's war-time work, primarily through taped interviews with family members and close collaborators, and also at initiating research on important and neglected issues such as the relation between Wallenberg and the American refugee policy at the end of the war. SINAS will take the administrative responsibility for the project. Our involvement can be justified in at least two ways. Firstly, Raoul Wallenberg's efforts to save people from the Nazis were part of an American relief action, organized by the U.S. State Department and the War Refugee Board. Secondly, our contacts with various American universities could prove to be a valuable asset in locating pertinent material and in working out a proper methodology. Dr. Karl Molin, Associate Professor of History at Uppsala University, has already been chosen as the leader of the project, and we expect a couple of other researchers and assistants to be added at a later stage. The intention is to get started on a full-time basis in the beginning of 1989.

The Wallenberg project is by far the largest one that SINAS has been involved in since we were established in mid-1985. Three other research projects, which are currently being pursued or planned, should also be mentioned here:

* American Populism in a Historical Perspective (headed by Dr. Erik Åsard). This is a study of the changing nature of populism in America.

* Rhetorical Structures and Political Cultures in Sweden and the United States (also headed by Dr. Åsard). The project receives financial support from the Bank of Sweden Tercentenary Foundation. In the fall of 1989 our new Fulbright scholar, who has not yet been chosen, will actively participate in the project.

* American Influence in Sweden. This project, which is still in the planning stage, will be a cooperative undertaking involving SINAS, the Department of English and the Center for Multiethnic Research at Uppsala University. The aim is to describe and analyse in a historical and interdisciplinary fashion the scope, content, and character of the American impact on Swedish society since World War II. Areas of interest include literature, education, politics, and popular culture.

Two events dominated our agenda during the spring term: the visit by Fulbright Professor Brian Attebery from Idaho State University, and our own national, one-day conference on "American Studies in Sweden." Professor Attebery's stay at SINAS, which lasted from February to June, was a very productive one indeed. His activities included

* a graduate course on "Women Writers of Science Fiction" (February-April);

* a lecture at SINAS: "The American West as Myth and Reality" (March 9);

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
IP

KOPIA TILL:
UTR MIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

cca/wr

INK UTRIKESDEP
Dnr...../.....
1988-11-- 1
Avd P | Gr 2 | Exp Enl

Pol

AMBASSADEN MOSKVA

1988-11-01

UD STOCKHOLM

FOER POL 1.

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

RE RAOUL WALLENBERG

VID SAMMANTRAEFFANDE IGAAR MED JOURNALISTEN KARTSEV FRAAN KOMSOMOLSKAJA PRAVDA SOM INTRESSERAT SIG FOER WALLENBERG OEVERLAEMNADE AAHLANDER UD:S INFORMATIONSSKRIFT JAEMTE DE TVAA OEVERSAENDA FOTONA.

INTRYCKET AV KARTSEV VAR ATT DENNE VAR SERIOES OCH ATT INTRESSET FOER WALLENBERG VERKLIGEN VAECKTS VID ETT NYLIGEN AVLAGT BESOEK I BUDAPEST.

AAHLANDER REDOGJORDE KORTFATTAT FOER WALLENBERGS GAERNING I UNGERN, OMSTAENDIGHETERNA KRING HANS FOERSVINNANDE OCH DE AATGAERDER SOM SEDAN DESS VIDTAGITS FRAAN SVENSK SIDA FOER ATT BRINGA KLARHET I HANS OEDE LIKSOM DEN REAKTION SOM GIVITS FRAAN SOVJETISK SIDA.

AAHLANDER STAELLDE FRAAGAN TILL KARTSEV OM DENNE MOT BAKGRUND AV DEN NAAGOT MER DETALJERADE INFORMATION HAN ERHAALLIT HADE FOER AVSIKT ATT FULLFOELJA IDEN ATT SKRIVA EN ARTIKEL. SVARET VAR ATT HAN HITTILLS INTE SAAG NAAGRA PROBLEM.

THUNBORG

Avsändningsort
Pol I, kr V Tham,bg

Ärende
upplysningar om Raoul Wallenberg

Datum
1988-11-01

Dnr

Avd
P

Grupp
2

Mål
Pol I C

Adress
Ambassaden PRAG Dnr.....

Text

Från Pol I re upplysningar om Raoul Wallenberg

Vi anser att man bör kontakta Michal Garaj för att höra vad han kan berätta.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

Avsändningsort
Pol I, kr V Tham,bg

Ärende
Wallenberg

Pol

Datum	Dnr
1988-11-01	

Avd	Grupp	Mål
P	2	Pu 1

Adress

Ambassaden WASHINGTON Dnr....

Text

Från polchefen re Wallenberg

Vi införstådda Hjertonsson på sätt ni föreslagit tar upp Wallenbergärendet med Chetverikov. Om denne då upprepar yttrandet till Schifter är det givetvis av betydelse om detta grundar sig på en personlig förmodan från hans sida cm vad som hänt Wallenberg eller om yttrandet baserar sig på information från berörda instanser i Moskva.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
JW

KOPIA TILL:
KABS
POLCH

ÅTGÄRD:
Pol I/kr Tham/la
1988-11-14

Skr 130 till Moskva
Exp: 881114/LA

1988-11-02

AMBASSADEN WASHINGTON 1988-11-02

UD STOCKHOLM

E N D A S T FOER POLCHEFEN
FRAAN HJERTONSSON.

RE WALLENBERG

POL

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE WALLENBERG

P R I M O.
MIN SOVJETISKE KOLLEGA, SERGEI CHETVERIKOV, KOM IDAG
PAA LUNCH TILL MIG I GEORGETOWN..

EFTER HALVANNAN TIMMES SMAAPRATANDE OM DET AMERIKANSKA
VALET FOERDE CHETVERIKOV SPONTANT DE SVENSK-SOVJETISK
RELATIONERNA PAA TAL. HAN VAEXLADE UTAN NAAGOT INCITAMENT
SPAAR I SAMTALET, OCH SPORDE LITET PLOETSLIGT, OCH
MED LITET MER ALLVAR I ROESTEN, "OCH MELLAN OSS AER VAEL ALLT
VAEL". UTAN ATT INVAENTA SVAR FYLLDE HAN SJAELV I MED
"DET MYCKNA TALET I SVERIGE OM SOVJETISKA U-BAATAR
I ERA VATTEN AER FOERSTAAS ETT PROBLEM". JAG LAEMNAR
SEPARAT EN REDOGÖ- :E FOER HUR JAG REAGERADE PAA DETTA.
(VAART

JAG TOG EMELLERTID TILLFAELLET I AKT OCH FOERDE RASKT, OCH
FOER CHETVERIKOV UPPENBARLIGEN OVAENTAT, IN SAMTALET PAA
WALLENBERG-AERENDET. SADE MIG INLEDNINGSVIS UTGAA FRAN
ATT HAN VAR VAEL BEKANT MED DETTA AERENDE EFTER DE
TALRIKA UPPVAKTNINGAR OM KLARHET I WALLENBERGS OEDE SOM
OLIKA AMERIKANSKA ORGANISATIONER RIKTAT TILL DEN SOVJETISKA
AMBASSADEN. AEVEN DEN SVENSKA AMBASSADEN APPROCHERADES
OFTA I FRAAGAN, OCH VAART STANDARDSVAR VAR ATT VI INTE
NOEJDE OSS MED DE OFFICIELLA BESKED SOM LAEMNATS OSS FRAAN
SOVJETISK SIDA. VORE DET VERKLIGEN INTE MOEJLIGT FOER
DE SOVJETISKA MYNDIGHETERNA ATT FOERUTSAETTNINGSLOEST
SOEKA PRESTERA YTTERLIGARE UPPLYSNINGAR OCH KLARLAEGGANDEN
I WALLENBERGAERENDET?

DETTA AERENDE HADE EN SAA SPECIELL EMOTIONELL FOERANKRING
HOS SAAVAEL SVENSK SOM AMERIKANSK ALLMAENHET ATT NYA
OFFICIELLA OCH OSTRIDIGA SOVJETISKA INFORMATIONER I
AERENDET SKULLE FAA SYMBOLISK BETYDELSE FOER SOVJET-
LEDNINGENS VILJA ATT VERKLIGEN LAEGGA DET FOERFLUTNAS
KORT PAA BORDET", AVFYRADE JAG. CHETVERIKOV FOEREFOELL
SOM SAGT NAAGOT OFOERBEREDD PAA DENNA LILLA TIRAD OM
WALLENBERG-AERENDET OCH, SOM DET FOEREFOELL, UTAN ATT
RIKTIGT SAMLA SIG VIFTADE LITE AVVAERJANDE MED HANDEN

OCH SADE TAEMLIGEN ORDAGRANT FOELJANDE: "WALLENBERG IS DEAD. I KNOW HE IS DEAD. I REALLY KNOW EVERYTHING ABOUT IT BECAUSE I HAVE SEEN INSIDE CORRESPONDENCE ABOUT HIS DEATH. WELL, YOU KNOW SO MANY THINGS HAPPENED WHEN ABAKUMOV WAS MINISTER FOR INTERNAL SECURITY. MANY GERMANS CAPTURED WERE SHOT BY HIS ORDER OR SENT TO SIBERIA. HE THOUGHT WALLENBERG WAS A DOUBLE AGENT FOR THE AMERICANS. WELL, ABAKUMOV WAS SHOT HIMSELF".

"NAER DOG I SAA FALL WALLENBERG ENLIGT ERA UPPGIFTER"#, FRAAGADE JAG. EFTER EN PAUS SVARADE CHETVERIKOV, NU MER SAMLAD: "WELL, WE FOUND A NOTE THAT INDICATED HE DIED AT THE LUBYANSKAJA PRISON". JAG FOERSOEKTE DAEREFTER LIRKA SAMTALET TILLBAKA TILL VAD CHETVERIKOV INLEDNINGSVIS REFERERAT TILL SOM "INTERNAL CORRESPONDENCE", MEN UTAN NAAGOT NAPP. HAN HOELL ENVIST FAST VID SISTA UPPGIFTEN OM "THE NOTE THAT WAS FOUND ABOUT WALLENBERG"S DEATH IN THE LUBYANSKAJA PRISON".

S E C U N D O

NI FAAR NATURLIGTVIS DRA ERA EGNA SLUTSATSER AV MITT LUNCHSAMTAL MED CHETVERIKOV. FOER EGEN DEL TROR JAG EMELLERTID ATT HAN VERKLIGEN TILL SCHIFTER OM WALLENBERG SAGT "ABAKUMOV HAD HIM SHOT". DET VAR NOG KLART ATT VAD CHETVERIKOV I SAMTALET MED MIG KALLADE FOER "INTERNAL CORRESPONDENCE" OCH "THE NOTE ABOUT WALLENBERG"S DEATH AT LUBYANSKAJA" AVSAAG OLIKA HANDLINGAR. MAN KAN SPEKULERA OEVER VARFOER CHETVERIKOV INTE RAKT UT SA AEVEN TILL MIG ATT ABAKUMOV LAATIT SKJUTA WALLENBERG. ENKLASTE FOERKLARINGEN AER FOERSTAAS ATT CHETVERIKOVS UTTALANDE TILL SCHIFTER ICKE VARIT SANKTIONERAT FRAAN MOSKVA, OCH ATT CHETVERIKOV I SAMTALET MED MIG INSAAG ATT DETTA UTTALANDE, SOM STRED MOT DEN "OFFICIELLA LINJEN" I AERENDET, SKULLE KUNNA SKAPA PROBLEM FOER HONOM. SAMTIDIGT TROR JAG DET VORE FEL ATT REDUCERA CHETVERIKOVS UPPGIFT TILL SCHIFTER OM ABAMUKOV TILL BLOTT EN "OGRUNDAD" HYPOTES FRAAN CHETVERIKOV. HAN KAN I VAD HAN KALLAR FOER "INTERNAL CORRESPONDENCE" HA SETT UPPGIFTER OM ATT ABAKUMOV LAATIT AVRAETTA WALLENBERG.

WACHTMEISTER
AMBASSADEN WASHINGTON

The Mainichi Newspapers

Japan

LONDON BUREAU:
THE ASSOCIATED PRESS HOUSE
12 NORWICH STREET
LONDON EC4A 1BP
TELEPHONE: 01-405 3961
TELEX: 27363 MAI LDN G
FAX: 01-405 0471

Pol I, kr V Tham,bg
1988-11-02
Hbr Tham-Kiesow, Tokyo sla
Exp: 881102

pol

P2 Eu 1
25. OCT 1988

2

Mr. THAM

I AM PLEASED TO SEND YOU THE MAINICHI NEWSPAPERS PUBLISHED ON 17. OCTOBER 1988.

I WROTE AN ARTICLE ABOUT RAOUL WALLENBERG ON THE FRONT PAGE.

I HOPE SOME BODY IN YOUR MINISTRY WOULD TRANSLATE BUT, HEADLINES ARE AS FOLLOWS:

- SWEDISH DIPLOMAT HAVE BEEN ARRESTED BY SOVIET FOR 43 YEARS
- HE PROTECTED JEWS FROM NAZIS THEN BECAME A VICTIM OF STALINISM
- HIS FAMILY EXPECTING FOR GLASNOSCH OF GORVACHEF

THANK YOU VERY MUCH FOR YOUR COOPERATION.

YOSHINORI NAKAI.

Yf. Nakai

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr V Tham

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
1988-11-02 307/001	P 2 Eu 7

Ministern Kiesow
TOKYO

A.N

pol

Artikel om Raoul Wallenberg i Mainichi Newspapers
(1 bil)

Broder,

En japansk journalist besökte mig för en tid sedan för att tala om Raoul Wallenberg. Det hela har nu resulterat i en artikel i ovannämnda tidning, som Mr Nakai har varit vänlig nog att sända mig.
Tror Du någon hygglig själ på ambassaden skulle ha möjlighet och tid att översätta artikeln?

Hjärtliga hälsningar,
Din Fleg.
Vollrath T.
Vollrath Tham

bg

Postadress
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Gatuadress
Gustavsudsmedg 1

Telefon
786 6000

Fax
723 11 76 (G3)

Telex
Avsändarbeteckning

Hyrtes av postexp

[X] sv kurir [ ] utl kurir [ ] luftpost [ ] vanlig post

881102

Dep U 328

89

毎日新聞

郵政省NTT

は三井銀で百三十億円。NTTの四兆五千五百三十八億円に対して全体の電話市場の

外交官財テク

駐仏公使も50万円

60年春に投資、8月解約

外務省の和田英之フランス大使館一等書記官（三十六）＝本社＝が、大蔵省証券局長らの接待を受けていた疑惑の証券会社「ナショナル・インベストメント・マネジメント（NIM）」への投資を勧められ、今川公使（当時）の了承を得て五十万円を投資していたことが二日、分かった。和田一等書記官は、NIMの顧問格だった元大蔵省証券局長の高橋俊英氏（六十）＝本社＝から勧められたという。和田一等書記官は、NIMの顧問格だった元大蔵省証券局長の高橋俊英氏（六十）＝本社＝から勧められたという。

和田一等書記官は、NIMの顧問格だった元大蔵省証券局長の高橋俊英氏（六十）＝本社＝から勧められたという。

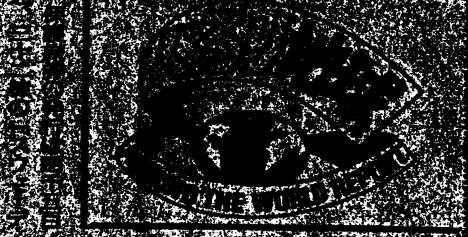
天皇陛下　また少量の

スターリン主義の体質に

ナチからユダヤ人を守り

「スパイ」ゴルバチョフ氏に家族現金

ソ連ユダヤ人会議の報告

P & Eu 7

315/001

Pol I, Kr Vollrath Tham, mp PM

1988-11-10

Sx. Kabs
Press/ms

Fants artikel

Fants huvudvittne är en person som inte vill framträda ur sin anonymitet.

Fants andra källa, som leder till Blagoveshchensk visar sig när man går tillbaka, leda till uppgifter som inte är nya. Redan för många år sedan figurerade dessa uppgifter. Det är inte ovanligt i Wallenberg-ärendet att samma uppgifter går runt. Denna person har heller inte gjort gällande att han själv stött på Wallenberg utan det är fråga om hörsägen.

Man måste också komma ihåg att nyckeln till Wallenbergs öde finns i Moskva. Våra ansträngningar koncentreras på att förmå de sovjetiska myndigheterna att i ljuset av "glasnost" ge oss en öppen redovisning om vad som hänt Wallenberg.

TF, UD och Raoul Wallenberg

OM FÅ GESTALTER i historien kan sägas att de förblivit en förebild. Det är emellertid fallet med Raoul Wallenberg.

Minnet av hans gärning måste hållas levande. Inte minst därför att man på sina håll förefaller inte vilja bli störd med erinringar om vad han uträttat och om spekulationer att han alltjämt kan vara i livet. Anledningen är uppenbar: man skäms. Mer nitisk än i sak kunnig störtar man fram och täpper till mun på den som har annan uppfattning än den inofficiella ståndpunkten att Raoul Wallenberg är död. Att han som ryssarna hävdar dog natten till den 17 juli 1947.

I nazisternas segerrika Berlin menade Sveriges sändebud Arvid Richert att det enda små neutrala stater vid det tillfället kunde göra var "att hålla tyst, vara sega och hoppas på framtiden". I dag 1988 får vare sig ubåtsincidenter eller Raoul Wallenberg-fallet tillåtas att störa landets relationer till en annan mäktig granne, Sovjetunionen. Det är inte förenligt med god medborgaranda att antyda att den man som under kriget utförde en befriande handling i mänsklighetens namn kanske inte dog 1947 utan alltjämt lever.

EFTER STATSMINISTER Ingvar Carlssons Moskvabesök i april 1986 förklarade ambassadör Boris Pankin att Sovjetunionen ansåg att frågan om Raoul Wallenberg var utagerad. Den svenska regeringen vägrade att ta den sovjetiska regeringens svar för gott utan gjorde klart att man ämnade driva frågan vidare. Kabinettssekreterare Pierre Schori menade för sin del att fler vittnen måste höras.

För drygt ett år sedan gav UD genom departementsrådet Peter Osvald undertecknad i uppdrag att söka förmå någon eller några av mina uppgiftslämnare att träffa en representant för den svenska regeringen. Då jag tyckte mig behöva en garanti om anonymitetsskydd för mina vittnen skrev jag till dåvarande justitieminister Sten Wickbom. Med ett officiellt svenskt aktstycke i handen trodde jag att mitt uppdrag skulle vara lättare att genomföra.

Herr Wickboms svar var utarbetat med stor omsorg. Då det torde ha ett principiellt intresse citeras här tre avsnitt: "Var och en som lämnar uppgifter för offentliggörande i tryckt skrift har enligt tryckfrihetsförordningen (TF) rätt att förbli anonym. Den som tagit befattning med tillkomsten eller utgivningen av en tryckt skrift eller med en framställning som varit avsedd att införas i en tryckt skrift får inte röja vad han erfarit om vem som har lämnat uppgifterna om inte denne samtycker till det. Detsamma gäller dem som har varit verksamma inom företag för utgivning av tryckta skrifter eller vid nyhetsbyråer."

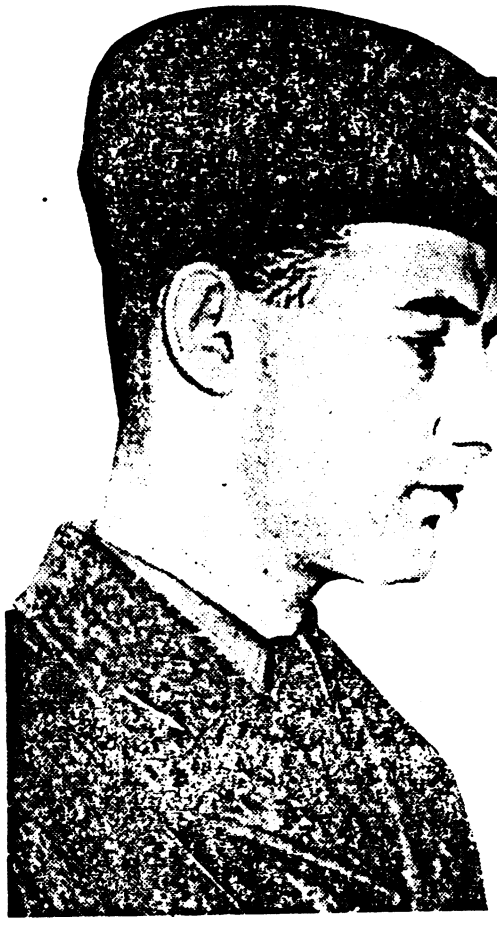
Så långt var för mitt vidkommande allt gott och väl. Fortsättningen löd: "I vissa fall kan undantag göras från den tystnadsplikt som nu beskrivits. Det gäller när den som har lämnat uppgifterna därigenom har gjort sig skyldig till något av vissa i TF angivna grova brott mot rikets säkerhet. Det gäller vidare efter beslut av domstol i vissa fall av brott mot svensk sekretess."

INTE HELLER DESSA rader föreföll att utgöra något allvarligare hinder för mina planer, men desto mer de följande: "Undantag kan också göras när domstol i andra fall av hänsyn till allmänt *(välförhållande till Sovjetunionen exempelvis? min fråga)* eller enskilt intresse finner det vara av synnerlig vikt att uppgift i saken lämnas vid vittnesförhör eller förhör med part under sanningsförsäkran."

Justitieministerns besked var klart och entydigt: TF tillförsäkrar i princip uppgiftslämnare ett mycket gott anonymitetsskydd. Men det finns undantag från denna huvudregel. Om allmänt eller enskilt intresse enligt en domstol så kräver kan man alltså kallas till förhör under sanningsförsäkran. Hade det gått därhän skulle jag ha varit tvungen att röja mina uppgiftslämnares identitet.

Sten Wickboms tolkning har bekräftats av två av landets främsta experter på tryckfrihetsfrågor: Hans Schöier i Eskilstuna-Kuriren och hovrättslagman Erik Holmberg i Göteborg. De har också besvarat följande fråga: Vad händer om man skulle trotsa en domstols eventuella krav på att röja uppgiftslämnares identitet? Svaret torde vara av intresse för både journalister och författare: man blir kvarhållen i häkte. Dock maximalt i tre månader, försäkras det lugnande.

För en juridisk icke sakkunnig ter det sig stötande att en regering av formalistiska skäl skall vara förhindrad att i ett ömmande fall som det ifrågavarande utfärda en garanti om bevarad anonymitet.

Vill man inte alls söka sanningen om Raoul Wallenberg?

SOM SAKERNA STOD vågade jag i USA inte behålla mina elva kollegieblock fyllda med uppgifter jag i strängaste förtroende fått av mina sovjetiska dissidentkontakter. Med tanke på kvarvarande anförvanter i hemlandet fick blocken på inga villkor hamna i orätta händer. Detta gällde inte minst den person som berättat att en intern som svårligen kunde vara någon annan än Raoul Wallenberg den 22 december 1986 vårdats för en förfrusen högerfot på sjukavdelningen i Blagovesjtjensks stora fängläger.

Vi är nu framme vid den 24 augusti i år. Då intervjuades Pierre Schori på ett initierat sätt av Stig Fredriksson på TV 1:s Aktuellt. Anledningen var dessa nya uppgifter om Raoul Wallenberg. Till Aktuelltredaktionens och min förvåning sökte Schori ge intryck av att inte alls känna till mitt fleråriga forskningsarbete. Trots att hans eget departement ett år tidigare givit mig det uppdrag jag redogjort för. Däremot försäkrade han att man snarast skulle analysera det material jag överlämnat till UD. Därefter skulle man ta kontakt med de av mina uppgiftslämnare som medgivit att deras namn utlämnades.

Ett par veckor senare föreföll UD ha mindre bråttom. Kanslirådet Vollrath Tham förklarade nu att man endast "övervägde" att ta de aviserade kontakterna. Nu när ytterligare två månader har gått meddelar mina sagesmän att de alltjämt inte kontaktats av UD.

DETTA FAKTUM konfunderar. En dyster tanke skapar en olustkänsla: är sanningen den att man inte alls vill söka sanningen? Jag vill ogärna tro att det förhåller sig så. Snarare är det väl så att fokuseringen på namnen Blagovesjtjensk och Ludmilla Butenkova i mitt öppna brev till partiledaren Gorbatjov irriterat ryssarna. Det torde vara högst motvilligt som de kan förmås att låta den kvinnliga överstelöjtnanten Ludmilla Butenkova fritt få berätta vad hon vet om Sjevidskij 04 08 12 – Raoul Wallenbergs omvända födelsesiffror. Enligt samstämmiga uppgifter hade hon som chef för det speciella psykiatriska sjukhuset i Blagovesjtjensk ansvaret för honom under tiden februari–december 1978.

Hoppas man på UD att det hela skall rinna ut i sanden?

Kenne Fant är författare. Hans senaste bok är "R" – en dokumentärroman om Raoul Wallenberg.

PR

P	2	Eu 1

ARCHIVE COPY

MSG NO: 881110-462 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-11-10-12.10

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
MOSKVA	DISTRIBUTED	1988-11-10-12.10	0423
LENINGRAD	DISTRIBUTED	1988-11-10-12.10	0134

FROM: UD/PRESSBYRAAN POSTED TIME: 1988-11-10-11.58

MSG NO: 881110-462

MOSKVA
LENINGRAD
+

UD STOCKHOLM 1988-11-10

AMBASSADEN MOSKVA
GENERALKONSULATET LENINGRAD

FRAAN ODLANDER PRESSBYRAAN RE KENNE FANT I SVENSKA DAGBLADET OM RAOUL WALLENBERG

PAA SVENSKA DAGBLADETS KULTURSIDA AV IDAG, DEN 10 NOVEMBER, SKRIVER KENNE FANT OM FALLET RAOUL WALLENBERG. NEDAN FOELJER VAESENTLIGA UTDRAG UR ARTIKLEN.

CIT. --- EFER STATSMINISTER INGVAR CARLSSONS MOSKVABESOEK I APRIL 1986 FOERKLARADE AMBASSADOER BORIS PANKIN ATT SOVJETUNIONEN ANSAAG ATT FRAAGAN OM RAOUL WALLENBERG VAR UTAGERAD. DEN SVENSKA REGERINGEN VAEGRADE ATT TA DEN SOVJETISKA REGERINGENS SVAR FOER GOTT UTAN GJORDE KLART ATT MAN AEMNADE DRIVA FRAAGAN VIDARE. KABINETTSSEKRETERARE PIERRE SCHORI MENADE FOER SIN DEL ATT FLER VITTNEN MAASTE HOERAS.

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

FOER DRYGT ETT AAR SEDAN GAV UD GENOM DEPARTEMENTSRAADET PETER OSVALD UNDERTECKNAD I UPPDRAG ATT SOEKA FOERMAA NAAGON ELLER NAAGRA AV MINA UPPGIFTSLAEMNARE ATT TRAEFFA EN REPRESENTANT FOER DEN SVENSKA REGERINGEN. DAA JAG TYCKTE MIG BEHOEVA EN GARANTI OM ANONYMITETSSKYDD FOER MINA VITTNEN SKREV JAG TILL DAAVARANDE JUSTITIEMINISTERN STEN WICKBOM. MED ETT OFFICIELLT SVENSKT AKTSTYCKE I HANDEN TRODDE JAG ATT MITT UPPDRAG SKULLE VARA LAETTARE ATT GENOMFOERA.

JUSTITIEMINISTERNS BESKED VAR KLART OCH ENTYDIGT: TF TILLFOERSAEKRAR I PRINCIP UPPGIFTSLAEMNARE ETT MYCKET GOTT ANONYMITETSSKYDD. MEN DET FINNS UNDANTAG FRAAN DENNA HUVUDREGEL. OM ALLMAENT ELLER ENSKILT INTRESSE ENLIGT EN DOMSTOL SAA KRAEVER KAN MAN ALLTSAA KALLAS TILL FOERHOER UNDER SANNINGSFOERSAEKRAN. HADE DET GAATT DAERHAEN SKULLE JAG HA VARIT TVUNGEN ATT ROEJA MINA UPPGIFTSLAEMNARES IDENTIETET.

FOER EN JURIDISK ICKE SAKKUNNIG TER DET SIG STOETANDE ATT EN REGERING AV FORMALISTISKA SKAEL SKALL VARA FOERHINDRAD ATT I ETT OEMMANDE FALL SOM DET IFRAAGAVARANDE UTFAERDA EN GARANTI OM BEVARAD ANONYMITET.

SOM SAKERNA STOD VAAGADE JAG I USA INTE BEHAALLA MINA ELVA KOLLEGIEBLOCK FYLLDA MED UPPGIFTER JAG I STRAENGASTE FOERTROENDE FAATT AV MINA SOVJETISKA DISSIDENTKONTAKTER. MED TANKE PAA KVARVARANDE ANFOERVANTER I HEMLANDET FICK BLOCKEN PAA INGA VILLKOR HAMNA I ORAETTA HAENDER. DETTA GAELLDE INTE MINST DEN PERSON SOM BERAETTAT ATT EN INTERN SOM SVAARLIGEN KUNDE VARA NAAGON ANNAN AEN RAOUL WALLENBERG DEN 22 DECEMBER 1986 VAARDATS FOER EN FOERFRUSEN HOEGERFOT PAA SJUKAVDELNINGEN I BLAGOVESJTJENSKS STORA FAANGLAEGER.

VI AER NU FRAMME VID DEN 24 AUGUSTI I AAR. DAA INTERVJUADES PIERRE SCHORI PAA ETT INITIERAT SAETT AV STIG FREDRIKSSON PAA TV 1:S AKTUELLT. ANLEDNINGEN VAR DESSA NYA UPPGIFTER OM RAOUL WALLENBERG. TILL AKTUELLTREDAKTIONENS OCH MIN FOERVAANING SOEKTE SCHORI GE INTRYCK AV ATT INTE ALLS KAENNA TILL MITT FLERAARIGA FORSKNINGSARBETE. TROTS ATT HANS EGET DEPARTEMENT ETT AAR TIDIGARE GIVIT MIG DET UPPDRAG JAG REDOGJORT FOER. DAEREMOT FOERSAEKRADE HAN ATT MAN SNARAST SKULLE ANALYSERA DET MATERIAL JAG OEVERLAEMMNAT TILL UD. DAEREFTER SKULLE MAN TA KONTAKT MED DE AV MINA UPPGIFTSLAEMNARE SOM MEDGIVIT ATT DERAS NAMN UTLAEMNADES.

ETT PAR VECKOR SENARE FOEREFOELL UD HA MINDRE BRAATTOM. KANSLIRAADET VOLLRATH THAM FOERKLARADE NU ATT MAN ENDAST CIT OEVERVAEGDE SLUTCIT ATT TA DE AVISERADE KONTAKTERNA. NU NAER YTTERLIGARE TVAA MAANADER HAR GAATT MEDDELAR MINA SAGESMAEN ATT DE ALLTJAEMT INTE KONTAKTATS AV UD.

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

DETTA FAKTUM KONFUNDERAR. EN DYSTER TANKE SKAPAR EN OLUSTKAENSLA: AER SANNINGEN DEN ATT MAN INTE ALLS VILL SOEKA SANNINGEN? JAG VILL OGAERNA TRO ATT DET FOERHAALLER SIG SAA. SNARARE AER DET VAEL SAA ATT FOKUSERINGEN PAA NAMNEN BLAGOVEJTJENSK OCH LUDMILLA BUTENKOVA I MITT OEPPNA BREV TILL PARTILEDAREN GORBATJOV IRRITERAT RYSSARNA. DET TORDE VARA HOEGST MOTVILLIGT SOM DE KAN FOERMAAS ATT LAATA DEN KVINNLIGA OEVERSTELOEJTNANTEN LUDMILLA BUTENKOVA FRITT FAA BERAETTA VAD HON VET OM SJEVIDSKIJ 04 08 12 - RAOUL WALLENBERGS OMVAENDA FOEDELSESIFFROR. ENLIGT SAMSTAEMMIGA UPPGIFTER HADE HON SOM CHEF FOER DET SPECIELLA PSYKIATRISKA SJUKHUSET I BLAGOVESJTJENSK ANSVARET FOER HONOM UNDER TIDEN FEBRUARI-DECEMBER 1978.

HOPPAS MAN PAA UD ATT DET HELA SKALL RINNA UT I SANDEN? SLUTCIT.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 11.50/SA

- End of printout

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

1988-10-31

Pol. I Tham/MP
Tel. tfr.
174088-12-22

305/001
INKOM UD
1988-11-07
AKT | ER | MAL
P | 2 | Eu I

Kanslirådet
Vollrath Tham
Pol I

Utrikesdepartementet

Vittnesmål om Raoul Wallenberg
(5 bil.)

Broder,

Från en exilungrare vid namn Gyula Urbán, som sedan ett trettiotal år tycks bo och verka i Holland, har vi
./1 brevledes för snart en månad sedan fått motta bifogade fotostaterade skrift "Requiem - Raoul Wallenberg", där det bland annat görs gällande att RW i januari 1945 lyckades smita ur sovjetisk fångenskap och ta sig tillbaka till Budapest, men att han på väg mot Debrecen någon månad senare (den 17 februari) skulle ha blivit utsatt för ett väpnat överfall och omkommit i trakten av Hatvan, 6 mil öst-nord-öst om Budapest. På Stalins och Brezjnevs tillskyndan skulle därefter en engelsktalande SS-officer ha förmåtts att anta/överta RW:s identitet och förts till "fängelset för kontraspionage"!

Urbáns långa berättelse, som bifogas i delvis svensk
./2 och delvis engelsk översättning (den förra utförd av arkivassistenten Jackie Berggren och den senare av den lokalanställda översättaren Eva Erdös), gör - åtminstone i den del som handlar om RW:s försvinnande - på mig ett ganska osammanhängande intryck. Men Du, som till skillnad från mig torde vara väl inläst på annat vittnesmaterial kring RW, känner kanske igen historien (en datering på sid 4 i "originalet" tyder på att berät-

telsen - helt eller delvis - skrivits/publicerats i Amsterdam för så länge sedan som i augusti 1969?) - En stor del av skriften handlar ju annars om händelser från tiden före RW:s försvinnande och är väl sådant som i sinom tid tas om hand av det nya "dokumentationsprojektet" vid Uppsala universitet? - I detta sammanhang vill jag passa på att tacka Dig för Ditt handbrev av den 18 oktober, varav jag ser att "Uppsala-projektet" ännu befinner sig i ett tillblivelsestadium.

* * * *

./3-4

Från en dr György Erdös här i Budapest har vi fått ett brev om Wallenberg, som jag också bifogar i fotokopia och i svensk översättning. Där framförs dock inga påståenden eller hypoteser om RW:s försvinnade utan förmedlas personliga minnesbilder av RW och räddningsverksamheten fram till slutet av november 1944, då brevskrivaren blev deporterad till tyskt läger. - När forsknings- och dokumentationsprojektet i Uppsala tagit form, kan vi kanske vidarebefordra vittnesmål av detta senare slag (som inte går in vare sig på försvinnande eller på RW:s senare öden) direkt dit, eller vad anser Du/Ni?

Ragnar Dromberg

BO

requiem

Raoul Wallenberg

SEE URBAN ME

A három füzetben elbeszélt megtörtént események kivonatos részletek négy regény (életutak-sorsok:1910-1987)fejezeteiből. A füzetek tartalma:

I Wallenberg,akivel találkoztam,akitől búcsúztam
Veszélyes vállakozás
Az alku
Mengele"kisérletei"ről
Eichmann és Mengele menekülése Magyarországon keresztül
A rabbi elhurcolása
A jolsvai evangélikus lelkész mártir-halála
Légitámadás a Nyugati Pályaudvar ellen
Lángok és gyermek-áldozatok
Karin Bergman és segitőtársai
SS-tisztek átváltozása
Előkészületek a hosszú utazáshoz
Az"öltöztető-akció"
Kilenc kislány
II Az utólsó halálvonat útja,tragédiája
III Akik menedéket adtak
IV Ki volt Raoul Wallenberg?(1912-1945)
V Ki volt Dr Karin Bergman?(1917-1953)

A négy regény:

- Urban-Weenthoven-Aryna
TO LOVE AND TO REMEMBER
magyar cime: Szeretni és emlékezni

- A LITTLE URBAN IN THE LARGE WORLD
magyar cime: A háború,ahogyan én láttam

- A WOMAN FROM SAS
magyar cime: A légikisasszony

- JULIKA AND BARBARA
magyar cime: Egy apa szerelmei és leányai története

Az epizódokat és gondolatokat Dr Karin Bergman orvosnő,Beáta-Magdolna nővér és Julika Bergman-Urban visszaemlékezéseinek felhasználásával,
Barbara Bergman-Urban és Kiss Edit közreműködésével összeállitotta Urbán Gyula

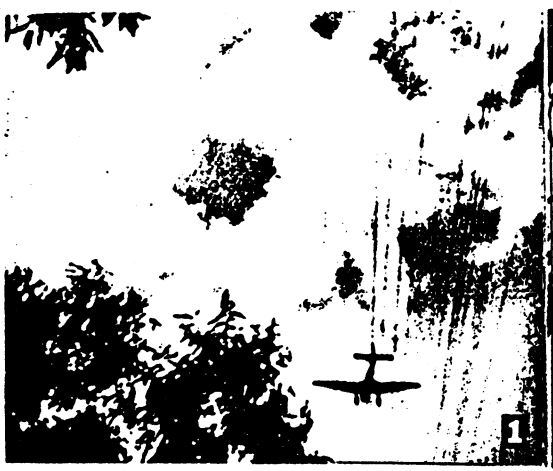
(Külső boritólapon a VILÁGLAP-ban 1944-ben megjelent helyszini képsorozatokat a filmtudósitó készitette azzal
a kamerával, amit a világon első kombinált tükör-prizma-kereső megoldásáért az amerikai Eastman KODAK cégtől kapott 1938-ban,
Az arcképet Beáta-Magdolna nővér készitette szeretett társáról, akiért később életét áldozta)

A cimlaptervek,kombináltképek, táblák és szedéstükrök elkészitése,a kötetek és videokazetták összeállitási-terve tanitványom és alkotótársam K i s s E d i t művészi munkája.

Magánkiadás: London,Amsterdam,Copenhagen,Budapest.

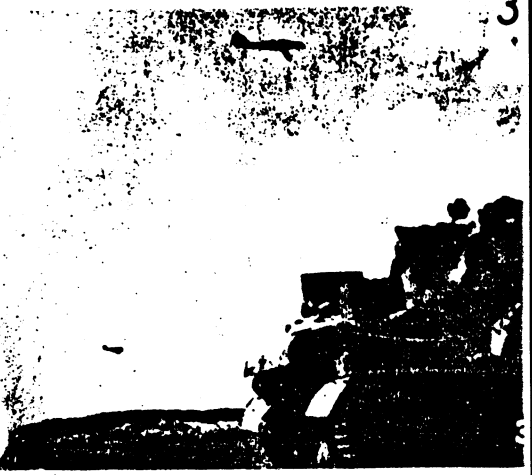
Edition SEE-ME International Studio of Art & Science,Urban-Weenthoven-Aryna,1987

Urbán Gyula

Ellenséges gép a felhők között

A little URBAN in the large world

... egy romboló, mögötte egy vadászgép

A HÁBORU AHOGYAN ÉN LÁTTAM

Urbán Gyula honvédtudósító érdekes képsorozata

Valahol a magyar hadszíntéren nagy erővel tombolt a küzdelem, amikor az ágyúk dübörgésébe, a géppuskák kattogásába és az aknák robbanásába repülőgépmotor zúgása vegyült bele. A láthatáron ellenséges bombázórepülőgépek bukkantak fel azzal a szándékkal, hogy beleavatkozzanak a földön folyó küzdelembe

Becsapódások a haditudósító előtt

Mélytámadás a gépkocsioszlop ellen

Támadó gépek a falu felett

URBAN·WEENTHOVEN·ARYNA

magyar tudósító, Urbán Gyula karp. honvéd

A bombák becsapódtak

Lobogó lánggal ég az ellenséges repülőgép

Csatarepülőgépek az arcvonal előtt

(UWEA-felv.)

THE ORIGINAL PHOTOS CAN BE FOUND IN VILAGLAP-1944 BUDAPEST

RAOUL WALLENBERG
(1912-1945)
svéd követségi titkár

magyarországi tartózkodása(1944.julius 9- 1945.február 17)élete utólsó napjairól, halála ma még hiányosan bizonyitható körülményeiröl

- Karin BERGMAN(1917-1953)svéd származásu orvosnö, UPPSALA(Svédország)LEIDEN(Hollandia)UCLA,University of California(USA)egyetemek részére norvég futárszolgálattal eljuttatott leveleiböl,
- Tatjána. SZMIRNOVA(1920-1945)szovjet katona-orvosnö hagyatékában talált levélböl, aki 1945-ben Jászberény városban létesitett ideiglenes(átmeneti)szovjet fogolytáborban teljesitett szolgálatot,
- BEÁTA,Magdolna(1928-1956)szerzetesnövér naplójából, aki Raoul Wallenberg gyermekeket mentö akciói irányitójának Karin Bergman orvosnönek közvetlen munkatársa volt,
- Tille Gyula(1883-1957)adatokat kiegészitö tájékoztatásaiból, aki 1945-ben Tabán plébánosa,egyházi ügyekben Wallenberg tanácsadója volt,
- Korének József(1891-1985)visszaemlékezéseiböl, aki 1945-ben Városmajor-i és János kórházi-lelkész,beteg gyermekek elhelyezöje,
- ZOLTÁN Pál(-)elbeszéléseiböl, aki 1945-ben az ELSÖ HADOSZTÁLY c.katonai újság munkatársa volt,

továbbá

- Ángyán Fülöp(szervita rendfönök) Kátai Béla(budavári apátplébános) Roboz Benedek (Rozsnyó üdülötelepi igazgató) Remete László(Jolsva evangélikus lelkésze) és még sokan mások elbeszéléseiböl,akik már nincsenek közöttünk

e visszaemlékezésben rögzitett -lényegében egyezö- adatokat állitotta össze

- URBÁN Gyula(1917-)volt honvédtudósitó, aki(1944.augusztus 15- 1945.február 5 között)Karin Bergman és Beáta növér segitötársa volt Budapest-Jolsva-Rozsnyó-Nyitra-Wien-Salzburg-Feldkirch-Heerbrugg útvonalon gyermekek mentésében.

Raoul Wallenberg életéröl,üldözötteket mentö akcióinak inditékairól, élete és halála körülményeiröl -Magyarországon és külföldön- a legkülönbözöbb forrásokra hivatkozó ujságcikkekben, folyóiratokban és könyvekben ma már áttekinthetetlen, ellentmondásos adathalmaz, adat-és esemény-értékelés található.
A tanuvallomások és ellentmondások összehasonlitó értékelésével nem foglalkozunk,

---

A hös svéd élete utólsó napjaira vonatkozó adatokat még kiadatlan regényünk fejezeteiböl idéztük, amely irásunkban TO LOVE AND TO REMEMBER(Szeretni és emlékezni) Christiane-Maria WEENTHOVEN(1910-1943) Karin BERGMAN és munkatársainak kivánunk emlékeket állitani.

Amsterdam,1969.augusztus 12.

URBAN-WEENTHOVEN-ARYNA
Studio of Art & Science

1
Raoul Wallenberg szovjet fogságból sikerült távozása(1945.január 17)után nemsokkal (február elsö napjaiban)szovjet örnagy kiséretében kormányszintü futárszolgálatot, megbizatást teljesitö magyar vezérkari-tiszt jelentkezett Tille Gyula(1883-1957) Dél-Budavár Tabán-i plébánosnál azzal,parancsot kapott:
Wallenberg urat,Bergman doktornöt,Larsberg urat,Beáta szerzetesnövért,Anselm nevü orthodox papot és Urbán Gyula honvédtudósitót haladéktalanul kisérje Debrecen városba,ahol az ideiglenes magyar kormány szeretné megköszönni azokat a szolgálatokat,amit az üldözöttek megmentéséhez nyujtottak.A tiszt azt is közölte,még a múlt év(1944)végén megkapták és tanulmányozták Wallenberg úr "TERVEZET MAGYARORSZÁG ÉS NÉPE MEGSEGITESÉRE"c.tanulmányát, amit Vattai Antal altábornagy úr(a kormányzó föhadsegéde) továbbitott(?) Malinovszki marsallhoz és amely tervezett svéd segitség elfogadása ellen a szovjet legfelsöbb parancsnok nem tett észrevételt.
2
Wallenberg újabb csapdát sejtett,emiatt úgy döntött,egyedül utazik, a megbeszélés után visszatér Budapestre.
Az utazás elökészitésére és az indulásra vonatkozó adatokat Karin és Beáta jegyzeteiböl ismerjük.Az adatokat Vass Lajos(-)a budapesti keleti pályaudvar akkori állomásfönöke,évekkel később,értékes értesülésekkel kiegészitette.
3
Az utazáshoz elökészitett katonai terepjáró gépkocsit(a magyar tiszt tájékoztatása szerint)Görgényi Dániel utász-ezredes bocsátotta rendelkezésükre.Az ezredes segitötársa volt a W-2 csoportnak.Később kiderült,hogy adott idöpontban a Dunántúlon még hadszitéren(többszáz kilométerre Debrecentöl)tartózkodó ezredes a kormány állitólagos üzenetéröl semmit nem tudott, a gépkocsi a nyiregyházi 1.lovas hadosztály állományához tartozott.
Wallenberg közölte,saját gépkocsiján utazik,amely szándékáról a hadszintérre és a terepviszonyokra hivatkozással lebeszélték.Kocsiját Búdáról távozása után még azon a napon eltulajdonitották, a tolvaj a Budakeszi felé vezetö úton elhagyta.
4
Wallenberg az üldözöttek mentéséhez és rendszeres gondozásához szükséges pénzt,értékeket és élelmiszereket több részletben, menedékhelyei közelében tárolta. Az örzést közvetlen barátai,Dániából menekült ismeröse, a segitö programok kódolt feljegyzéseit a föváros bombázásakor megmentett amerikai repülötiszt rokkant vállalta,teljesitette.
Az útra két böröndöt vitt magával.A terepjárót nem a hivatásos katonai gépkocsivezetö, hanem a magyar tiszt és szovjet örnagy felváltva vezették.A kocsin rendszám nem volt.
5
A terepjáró rakterében a"tartalék"gépkocsivezetö volt Wallenberg utitársa.A terepjáró mögött német oldalkocsis motorkerékpáron két szovjet fegyveres katona volt a "biztositás".
6
1945.február 17-én az esti órákban a Benczur utca/Bajza utca sarokról indultak, a Hösök terén ismeretlen okból várakoztak.A K-i pályaudvar fütöház mühelyében találkozott Wallenberg azzal az állomásfönökkel,aki több mint ötezer gyermek elszállitásához és ellátásához adott rendszeres segitséget.
7
Aszód(!)község után a terepjáró "eltévedt",a szovjet tiszt viágitórakétákat lött. Tájékozódás idején a közkatona félrevonult, otthagyták, megmenekült.
8
A tüzfegyverek nyomait viselö, mozgásképtelenné tett terepjárót Hatvan(!)közelében a város határában,földúton Csöre Mari(Szentmártonkáta-i születésü)11 éves paraszt kislány látta meg elöször,aki hallotta az éjszakai lövöldözést,de csak késö délutáni órákban merészkedett nagyapja kunyhójából az éjszakai drámai esemény szinhelye közelébe.

9
A kislány a halottak és még jajgató-hörgö sebesültek látványától annyira megrémült, hogy amit látott csak másnap reggel tudta elmondani öregapját látogató vasutasoknak, akik az eseményt katonai parancsnokságon jelentették. Onnan(?)magyar-szovjet vegyes bizottság megalakitása után indultak a helyszint megkeresni.
10
A helyszini szemlét vezetö szovjet katona-orvos már csak a halált észlelhette. Jegyzökönyvet, néhány fényképet készitettek, a halottakat fogolytáborból kivezényelt munkásokkal eltemettették, a közös sír helyét megjelölni nem tartották szükségesnek.
11
Az eseményröl készitett jegyzökönyv és fényképek 1946 elsö hónapjaiban Dr Jánossy Ferenc örnagy, minisztériumi osztálytanácsos hivatalában voltak, onnan Révai József pártfunkcionáriushoz, tovább Hellschein-Takács partizán-ezredeshez, végül a zsidó hitközséghez kerültek.
12
Urbán Gyula: 1945. február 5-én az utcáról vittek elöbb Gödöllö városkában létesitett átmeneti fogolytáborba, onnan Jászberény(volt katonai laktanya)gyüjtötáborba, ahol Tatjána Szmirnova orvosnö "kiemelt", rövid idöre tábor-irnok lettem.
Néhány nap múlva az orvosnö közölte: ismeri múltamat! Azt gondoltam tolmácsa közvetitésével adatokat kiván beszerezni tölem. Tévedtem! Töle hallottam elöször elgondolkodtató hireket és akkor még bizonytalan feltevéseket Wallenberg eltünéséröl.
13
Jászberény fogolytáborból az orvosnö segitségével vissza kerültem az 1. magyar gyalog hadosztály parancsnoksághoz. Tudósitó munkámat folytathattam, résztvettem a visszavonuló német csapatok elleni hadmozdulatokban. A kapituláció után parancsot kaptam a Dunántúlon elhagyott katonai anyagok(felszerelések, dokumentumok)felkutatására, összegyüjtésére, a fövárosba szállitás megszervezésére.
14
Az összegyüjtött anyagot katonai szakértök válogatták, csoportositották. Az érintetlen(több-tizezer méter)filmnyersanyagot Paulovits örnagy rendelkezésére bocsátotta a minisztérium(aki többek között a "Vár állott, most köhalom"c. dokumentumfilmet készitette)
Hadmüveleti területeken forgatott 16mm-es keskenyfilmjeimet az elsö hadosztálynap alkalmával Pápa városában rendezett ünnepségen(1945. szeptember 30)bemutatták. A szines dia- és filmbemutató szövegét Zoltán Pál ujságiró, kisérözenéjét Cziffra György (késöbb világhirü zongoramüvész)készitette.
A háborús dokumentumfilmek a már emlitett Hellschein-Takács ezredeshez, minden müszaki és optikai felszerelés Bárány Nándor müegyetemi tanszékvezetö egyetemi tanár tanszékéhez került....
15
Amikor várakozás és többirányu eredménytelen tájékozódási kisérlet után Wallenberg munkatársai úgy látták a "küldöttség" nem érkezett Debrecenbe, Karin és Beáta elhatározták: személyesen utaznak a városba.
Hajduszoboszló- Debrecen között a Pest-i szovjet körzet parancsnoka irásban rögzitett engedélye és a Nemzetközi Vöröskereszt Igazolványokban foglaltak ellenére: hadifogolyként börtönbe kisérték öket.
16
A kihallgatások, vallatások alkalmával Karin(és az elkülönitetten fogvatartott Beáta is)megdöbbenve látták, hogy a börtönböl ismételten elövezetett, szembesitett, SS katonai öltözetet viselt személy - nem Wallenberg!
Beáta növér, akit a krematórium mellett felállitott hullaházba naponta több alkalommal "azonositási" szemlékre kényszeritettek, alkalmas pillanatban megszökött, Karint is sikerült kiszbaditania.

17
1947-ben a Gromiko-féle nyilatkozatból értesültem: Raoul Wallenberg moszkvai börtönben szivbénulásban meghalt, tetemét elégették, hamvait a Moszkva folyóba szórták.
1947 végén, országjáró jószolgálati egészségügyi tájékoztató előadásaim alkalmával Jászberényben hallottam a hirt(amit Vikol János népjóléti minisztériumi államtitkár, majd Molnár Erik miniszter, egyetemi tanár is megerösitett)
Tatjána Szmirnova orvosnöt(akinek feltehetöen tudomása volt Wallenberg meggyilkolása, kirablása és a személycsere okairól és körülményeiről)
1945. március 21-én az éjszakai órákban holtan találták szállásadója házában.
Az idöközben elhúnyt"mama"környezete nem tudott magyarázatot adni arra, hogy a szeretetre méltó, mindenkin segitö Tatjána önkezével vett búcsút életétöl, vagy elvetemült gyilkos áldozata?!
18 A cselekményt felfedezték és jelentették a hatóságoknak, anyát és leányát rögtön eltávolitották, házukba nem léphettek, a jószágokat a szomszédba hajtották. Kitudódott: a "tiszta"szobát(ott lakott Tatjána) teljesen feldúlták. A halálos lövés álmában érhette az áldozatot, a nyakszirten(!)behatolt lövedék koponya-alapot (tarkót) roncsolt. A halott kezében talált(a halott kezébe tett)pisztolyból kilött golyót sem az áldozat testében, sem azon kivül nem találták. Gyanusnak minösitették a hátán fekvö(hátára fektetett) tetem helyzetét is, amely vadállati brutalitásra utalt: a tettes(tettesek) eröszakcselekmény látszatával akarta(akarták)a figyelmet a valódi inditékról elterelni?
19
1951-ben meglepö hirt kaptam Svédországból: Karin (Uppsala egyeteme részére küldött) levele és végrendelete mellékletei tartalmazták 1945. márciusi kihallgatása, vallatása részleteit is.
A kinvallatások után, feltünöen müvelt, a világ dolgaiban is tájékozottnak tünt, jómodoru tiszt kifogástalan angol nyelven bocsánatot kért és közölte:
ö tudja, Wallenberg urat meggyilkolták! Brezsnyev(aki abban az idöben a szovjet különleges szolgálat megbizottja volt Magyarországon, amikor a gyilkosságról értesült, Sztálin parancsára Moszkvába szállitani rendelt Wallenberg helyett olyan angol nyelven beszélö(svéd nyelven beszélni nem volt hajlandó) SS-tisztet küldött a szovjet kémelháritás börtönébe, aki gyanutlanul(vagy talán valamiféle kedvezmény-igéret ellenében, reményében)vállalta a személy-és név-cserét(és annak elöre kiszámithatatlan következményeit)
20
Több mint tiz éven keresztül megfejthetetlen rejtélynek tünt annak a kis csomagnak tartalma, amit Tatjána az utólsó közös vacsora után, nemsokkal halála elött adott át szállásadójának. Evek múltán felnyitottuk a levelet, de a ciril-betüs sorok tartalma lényegét, amelyek halálfélelmét sejttették, akkor nem értettük. Halála elözményeire és okaira csak késöbb kaptunk elfogadhatónak tünö magyarázatot.
21
1953. március 2-án, Judit gyermekem születése hajnalán, kórházi tartózkodásom idején az ávósok házkutatást tartottak, feldúlták lakásunkat, a megrongált bútorokon, felszakitott parketten kivül minden elmozdithatót elszállitottak.
A vallatás során feltett kérdéseikböl megtudtam ütlegeik arra irányultak, beszéljek: mit tudok Wallenberg és Karin kém(!)tevékenységéröl, kapcsolataikról, külföldi összeköttetéseikröl, angol és amerikai barátaikról, cionista(!)megbizóikról?
22
Hogy a vallatások után(viszonylag épségben)szabadulhattam, lakásunkból elvitt iratok között volt ciril-betüs dokumentumoknak, közöttük Tatjána hozzám irt búcsulevelének, két felvidéken átvonult szovjet hadsereg parancsnok tevékenységünket igazoló és támogató sorainak, kézjegyének köszönhettem, iratoknak, amelyeket gyermekeket mentö akcióink során -Remete László jolsvai evangélikus lelkész közvetitésével- Wallenberg, Karin, Beáta, Lars Berg és nevemre állitottak-ki.
Az összefüggéseket ma még csak sejtem, de az meggyözödésem, hogy 1953-ban a már nyolc éve halott Tatjána másodszor is megmentette életemet!

23.
Raoul Wallenberg életével foglalkozó irásmüvek figyelmen kivül hagyták a hös svéd üldözötteket mentö tevékenységének külön köteteket érdemlö fejezeteit. A budapesti fövárosi levéltárban örzött okiratok-iratok tanusága(és tudomásom)szerint ötezernél több "Wallenberg-gyerek" köszönheti "második"születésnapját a W-2-K jelzéssel müködött akcióknak:
1944 végén a Nemzetközi Vöröskereszt és Wallenberg személyes támogatásával, Karin és Beáta a Jolsva-i evangélikus lelkész "csapata"védelmével mentették, rejtegették, kisérték, szállitották az árva, félárva és üldözött gyermekeket a Felvidéken, Szlovákián, Ausztrián keresztül Svájcba, onnan tovább. Akkor -csecsemöktöl serdülökig kiszolgáltatottakat- akik ma szerte a világban szabadon élnek, alkotnak! Többségük már nem emlékszik(nem emlékezhet) honnan, mikor indultak új hazát, otthont, életcélt, boldogságot adott, öket befogadott szüleikhez(nagyon sokan milliomos családokhoz is)
24
Karin rendelkezett úgy, hogy az üldözöttek gyermekeit külföldön(tengerentúl)várakozó befogadó szülök -mindenki lelkiismerete szerint- saját gyermekeként szerethesse és nevelhesse.
Kilenc kislány életútjának véletlen megismerése felejthetetlen élménye adta kezembe a tollat, hogy tartalmasan szép életek példáival tanusithassam:
Wallenberg keresztfiai és keresztleányai "a felebaráti szeretet gyermekei"élnek és tovább hatnak, méltók arra, hogy reájuk is emlékezzünk, a jövö nemzedékek számára is példaképek legyenek!

Kiegészitö feljegyzések:

K-1 Nem(csak) egyetlen halott(lelkiismeretem szerint kötelezö)védelmében undorral és megvetéssel kell visszautasitanom azokat a beteg-agy szüleményeket, megalapozatlan feltételezéseket, ujságcikkek és könyvek szavai-mondatai közé helyezett gyanusitásokat, sorok közül kibüzlö zagyvaságokat, amit csak azok/olyanok irhattak le felelötlenül, akik az események idején még nem éltek, szemtanuk nem lehettek.
K-2 "Ez az igazság" irta magabiztosan, megfellebbezhetetlen fölényességgel, több kiadásban megjelent könyv szerzöje 1948(!)ban Magyarországon.
Az iratokat-adatokat meghamisitó, a tárgyi-bizonyitékokat megsemmisitö, ártatlanok tizezreit halálba küldö akkori szovjet hatalmasságok és magyarországi utánzóik garázdálkodásai, rémtettei után leirni 1988-ban "ez az igazság"(ami akkor sem volt igazság) a különben jóhiszemü, de feltünö böbeszédüséggel elöadott tanuvallomások és következtetések hitelét is megkérdöjelezi, aggmályossá teszi.
K-3 Olyan otromba spekulációk helyett, mint például: Wallenberg honnan, kitöl és miért kapta a "megbizást"? Honnan szerezte a rengeteg pénzt és értékeket feladata, küldetése végrehajtásához? Milyen "érdeke" füzödött az üldözöttek megmentéséhez... fel kellett volna kutatni azokat a kortársakat is, akik valamivel"távolabb"voltak, de használhatóbb tájékoztatást adhattak volna Raoul Wallenberg emlékét megörökiteni hivatott könyvhöz.
K-4 A svéd hös élete és tettei sokak számára ma is "a"story, a jól-értesültség, a mindent-jobban-tudás anyagi kamatoztatásához. A mi számunkra Ö (is) a nagy északi , akire hálával, hazájuk-népük szelleme-lelke-jelleme iránti tisztelettel emlékezünk és ezen irásunkkal is emlékeztetünk.
K-5 Raoul Wallenberg számunkra nem a múlt, hanem itt, közöttünk élö és emlékeztetö j e l e n ! Kérjük honfitársait: jöjjenek el, járják végig Wallenberg keresztútja állomásait. Nézzenek körül ott, ahol honfitársával Karin Bergman orvosnövel megszervezték a W-2-K jelzésü gyermekeket mentö akciók sikeres terveit.
K-6 Javasoljuk: létesüljön piciny lángot örzö emlékmüzeum, ismeretlen sirjában, de áldozatos cselekedeteiben magyar földön élt-élö lelke-szelleme, a csódákra ihletö felebaráti szeretet népeket összekötö legyözhetetlen ereje emlékére.

WALLENBERG

AKIVEL TALÁLKOZTAM, AKITŐL BÚCSÚZTAM

BUDAPESTEN

EDITION
SEE ME
international
URBAN

אנכי
לא יהיה

"Mindenható Isten! Világitsd meg arcodat a sötétségben tévelygők, a hatalom tébolyában és a bünök mocskában örjöngők előtt. Irgalom Istene! Vigasztald meg minden embertársunkért aggódó, fájó szívünket és gyógyitsd meg az emberiség beteg lelkét!"

-

(Idézet Rachel Goldman(1915-1944)és édesapja(1880-1944)'a Rabbi' imájából, akik életüket áldozták nemcsak zsidó népükért, hanem érettünk is, akik még emlékezhetünk)

A budapesti gettó lezárása(1944.december 10) után a Nyugati Pályaudvar Állatkert mellett húzódó holtvágányán 21, részben nyilt,részben zárt vagonokból összeállitott katonai szállitmány várakozott indulási parancsra. A szerelvény végéhez csatolt két vagonban "különleges táborba" uticél megjelöléssel, helységnév nélkül: zsidó,cigány nők és gyermeklányok voltak.

Wallenberg részletes tájékoztatásaiból Karin, Beáta növér és Ráchel már tudták:az indulásra várakozó szerelvény valójában osztrák katonák visszavonása, három magasrangu SS-tiszt háborúból tervezett kilépése és orvos-biológiai kutatóintézetnek cimzett haláltábor gyötrelmeire itéltek tervszerü megmentése céljából szervezett veszélyes vállalkozás előkészitését takarta.

Hónapokkal korábban három SS-tiszt kereste Wallenberg őrhelyét: papiruhák és vatikáni menlevelekért cserébe elfogadhatónak látszó viszontszolgálatokat és biztositékokat ajánlottak üldözöttek mentéséhez. Az akció terveit, részleteit Wallenberg és Karin készitették, a feltételeket közölték az érdekeltekkel.

Eichmann rejtélyes bajtársi szervezet közreműködésével 1944.december elején közvetlen kiséretével Csáktornya(Muraköz) irányában elhagyta Magyarországot. Az auschwitzi "kisérletező"(Mengele) a visszavonuló Wehrmacht orvosaként magyar területekről hátráló csapatokhoz kapott beosztást és, menlevél reményében "lemondott" a nyilasok által részére "előzékenyen" felajánlott, válogatott asszonyokból és gyermeklányokból összeállitott csoport átvételéről.

Wallenberg és Karin ekkor már nemcsak a Weiman-ikrek személyes elbeszéléseiből, nemcsak eredeti helyszini fényképek és rajzok bizonyitó anyagából szereztek tudomást az auschwitzi(pontosabban a birkenaui)haláltábor területén folytatott szörnyüségekről, élő embereken, ikreken végzett kisérletekről, hanem részletes tájékoztatást kaptak a Balaton-parti lengyel menekült táborok leányainak vallomásaiból is, akik Münch tábori orvos segitségével megszökhettek.

A három SS-tiszt rangidőse azt is elmondta, hogy a krisztinavárosi plébánián, majd a hercegprimás budavári palotájában(Úri utca/Lant utca) Hochberger néven jelentkezett "zsidó" valójában a sokszoros gyilkos: Mengele! Wallenberg még időben tájékoztatta az érseki helytartót és Angelo Rotta pápai nunciust, akik bizonyos feltételek teljesitése után páter M.Cyrill szervita szerzetes közvetitésével kapcsolat felvételét szükségesnek tartották, javesolták.

Mengele bizonyos körökben ismert és elismert szakember lehetett az iker-kutatás témakörben. Kisérleteihez előbb korlátozott engedélyt, később hivatalos megbizást kapott feletteseitől a haláltáborokba irányitott gyermekek, közöttük ikerpárok kiválogatására, elkülönitésére. A gyermekeken különböző kisérleteket végzett.

Munkatársai azt állitották, nincs tanu, aki elmondhatná, mit tett a gyermekekkel, mi volt, mi lehetett kisérleteinek valódi célja? Feladatáról senkinek nem beszélt, munkatársai előtt is hallgatott. Több orvos sejtette, hogy Mengele szörnyü kisérleteket, az orvosi hivatással összeegyeztethetetlen munkát folytatott, de többségük saját érdekében hallgatott, tudták, tanuk életben nem maradhatnak, a kisérletek alanyai és áldozatai gázkamrákba, hamvasztókba kerülnek.

Ma már tudjuk, az iker-kutatás csak látszat volt, szigorúan titkos tevékenységeket takart, akik ezt felismerték, észrevételeikről, tapasztalataikról másokkal beszéltek, a gázkamrákban, hamvasztókban végezték életüket.

SS-tisztek és fegyőrök ellen az auschwitzi-perben Mengele tevékenységéről részletes vallomást tett dr Hans Münch (jelenleg is gyakorló orvos Bajorországban) Súlyosan terhelő adatokat és bizonyitékokat tárt a birák elé. Münch volt az a német orvos, aki a maga teremtette lehetőségek korlátain belül segitett a foglyokon és - életben maradt! Orvosok, akik megtagadták a szolgálatot, vagy túlságosan sokat tudtak és beszéltek, a táborokban haltak meg.
Münch volt az, aki többek között későbbi koronatanuk -négy lengyel lány- szökését előkészitette.

Münch segitségével volt lehetséges megtalálni és kihozni a Weiman-ikreket, őket Karini Bergman orvosnő csoportjában majdnem egy évig sikerült életben tartani. A Weiman-ikrek minden borzalmas részletet feltáró elbeszélése olyan embertelen szörnyűségekre lettek bizonyitékok, amely cselekmények inditékait, körülményeit és "eredményeit"(is) megismerhettük.

Az ikrek többek között elmondták, kölönböző testhelyeken "injekciókat" kaptak, vérüket rendszeresen csapolták, testnedveikből mintákat vettek, egyikükön teljes vércserét is végeztek. Őket egyedül Mengele kezelte, akit jó(!) embernek tartottak, mert "testvérkét, aki egyszer meghalt a doktorbácsi feltámasztotta(!) vissza adta".

A lengyel lányok intim részletekben rendkivül visszafogott, egyéb vonatkozásokban részletes elbeszéléseiből tudtuk meg azt is, hogy a "doktorbácsi" 1944 késő-őszel elutazott, a "kezeléseket" nem orvosok folytatták. Azt is elmondták, főként a nagyobb, serdülő lányok és fiatalasszonyok közül többen "szerelmesek" voltak, önként akármire vállalkoztak, hogy Mengele közelében lehessenek, olyan jó(!) hire volt kisérleteinek, néhány munkatársának.

Szökésük, menekülésük után, már magyar földön, az egyik gyermekét-váró lengyel lány, kórházi vizsgálatra utazása során Székesfehérvár vasútállomáson várakozó német tisztekkel társalgó katonában Mengelét felismerte, akivel néhány szót váltott. A kisérő a számára gyanus találkozást a menekült-tábor orvosának jelentette. Éttől az időponttól ismerjük Mengele magyarországi rövid tartózkodásának, rejtőzésének és Wehrmacht-orvosi szerepének több részletét.
Tudunk az "alku"ról is, amelynek eredményeként 1215 névsorban rögzitett zsidó nő szabadulhatott -Eichmann és Mengele tovább szöktetése árán- az egyik óbudai téglagyári zárt közösségből.

Mengele (Győr és Zalabér) környékén visszamaradt "hagyatékából" Wehrmacht-ládákból olyan egyértelmü, sorszámmal, névvel és kódokkal ellátott tárgyi-bizonyitékok kerültek elő (a zárt üvegekben belsőszervek, vér és akkor még ismeretlen "anyag" tartalommal) amelyeknek első rendeltetési helyén a felvidéken előkészitett elhagyott, újra feltárt bányajáratok üregeiben "be"robbantva kellett volna a felhasználásukra alkalmas időt kivárniok. A bizonyitékok egyrésze (magyarországi belga és angol hadifoglyok közreműködésével) már kiépitett titkos-szolgálati úton svájci laboratóriumokba kerültek, ahol minden kétséget kizáróan megállapitották a közel tizezer rejtélyes ampulla tartalmát és feltételezhető rendeltetését is.

Amikor az Országos Találmányi Hivatal gondozásában elkészült új diagnosztikus műszer-összeállitásunk(KOLPO-VARIOSCOP,pH-INTRAREFLEX)gyakorlati kipróbálását végeztük, megrendelő egészségügyi minisztériumi-átvevő kiséretében megtekinthettük az Országos Onkológiai Intézetben az állatkisérletek eredményeit feldolgozó laboratóriumot is,ahol hasonló Wehrmacht-ládákat, speciális, Jena-ban gyártott tároló-üvegeket láttunk, természetesen már nem a korábban emlitett kritikus tartalommal(1956)

Mengele átmeneti elhelyezését a német nagykövetség az Úri utca 16.számu ház pincéjébe telepiteni engedélyezett gyermekmentő óvóhelyen tervezte negoldani, ahol a Nemzetközi Vöröskereszt Gyermekakciója működött.A kisgyermekekről Mária nővér(Gallus Ernőné,Kottinger Mária(1910-)gondoskodott.Az alsó pincében, elkülönitett helyen,egy főherceg-nő és udvarhölgye tartózkodtak, akik tiltakoztak a fiatal,rokonszenves(!)tiszt befogadása ellen. Idegenkedésük érthető volt amiatt is,mert azokban az időkben a várhegyi barlangokban már százával feküdtek ellátatlan sebesültek, akik gondozásával hosszabb idő óta senki nem törődött. Pfeffer-Wildenbruch SS-tábornok végül úgy rendelkezett,az orvos(Mengele) a visszavonuló dunántúli csapattestek elszállitásra váró sebesülteket gondozó körleteiben kapjon helyet, előbb Székesfehérvár közelében, majd Győrben.

Évtizedekkel később a Budapesti Fővárosi Levéltárban(IV.1506.a.1.sz.iratcsomagban)találtunk több közvetett irati bizonyitékot, hogy a Birodalmi Antropológiai Intézetből (Berlin-Dahlem)a kiürítésre rendelt Birkenau-Ftáborból,továbbá a Birodalmi Hygiéniai Intézetből,Mauthausen és Nordhausen-D koncentrációs táborokból "Geheime Reichssache" jelzésü anyagainak ME-TH jelü dokumentumait, tárgyi-és iratanyagát a főváros Rozsnyó-Huta,Smidt-kertben épitett leánygyermek üdülő katonai célokra kiürített körletében előkészitett megőrző helyekre tervezték szállitani.A terveket még időben Wallenberg és munkatársai tudomására hozták,.akik a kapcsolatos lehetőségeket az üldözöttek mentése során terveszerüen hasznosithatták.

Időközben az egész ország áttekinthetetlen hadszintérré változott.Karin az ideiglenes rejtekhelyeken(befogadóknál) hagyott gyermekek tovább mentését szervezte Budapestről. Előrelátó gondoskodására nagy szükségünk volt, mert túlbuzgó SS-ek és nyilas társaik rettegésben tartották az üldözötteket rejtegető családokat és személyeket, a Városliget és Zugló lakósait.

Az ostrom-helyzet ellenére a budai menedékek viszonylag nagyobb biztonságot nyujtó és jól ellátható átmeneti részlegeinek zsúfoltsága intézkedést igényelt. Wallenberg munkatársaival a Krisztinavárosba települt, ott és onnan folytatta tárgyalásait.
Beáta nővér, aki nemsokkal a zsidók ellen hozott törvények hatálybalépése után rendje engedélyével a Kékgolyó utcai Schwartzer-féle magán elmegyógyintézetben dolgozhatott, eszményi segitőtársunknak bizonyult.

A találkozások és tanácskozások szinhelyei a budai tabáni templom (alagút összeköttetéssel a Dunánoz)és a krisztinavárosi plébánia voltak.Mindkét templomban alkalmi menedékek segitették az üldözötteket és a katonaszökevényeket, még az orgonaszekrények belső tereiben is alakitott ki rejtekhelyeket Bodrogi Vilmos kántor-orgonista és fia. Szabó Imre plébános és Ferencsik János(a későbbi hires karmester) voltak megbizható segitőtársaink.
A krisztinavárosi körzetben tevékenykedett Fehér Gyula(1902-)"Matyi bácsi"hitoktató, aki különösen a gyermekek között volt népszerű,aki az akkor még egyideig használható keresztlevelek kiadásával több mint kétezer üldözöttet segitett át a teljes reménytvesztettség kritikus időszakán.

A rendszeres összeköttetést Tille Gyula tabáni plébános,a János kórházi és Városmajor környéki menedékekkel és menekültekkel Korének József káplán és Beáta nővér sikeresen biztositották.A nővér egyidejüleg összekötőnk volt a Sebesfi-drogéria(Krisztina körut Csaba utca) Bors utcai fotolaboratóriuma(igazolványokat készitő üzeme)munkatársaihoz is.A kapcsolat a Maros utcai zsidó kórházban történt tömegmészárlásig(1945.január 12) illetve Wallenberg elárulásáig, szovjet fogságba hurcolásáig tartott.

Amikor a két tiszt visszaérkezett, Wallenberg felszólitotta őket, adjanak azonnal választ és biztositékokat: hol,mikor,hogyan szabadulhatnak a vagonbazárt nők? Válaszukban határozottan közölték: az őröket eltávolitották, a formális ellenőrzést azonnal a kivezényelt osztrák katonák átvették,a vagonzárakat eltávolitották,álzárakat függesztettek. Az indulásig többet nem tehetnek, mert tartaniok kell nyilas besúgóktól,tábori csendőrök razziáitól. Az SS-különitményt szabadságolták, zárt alakzatban a Keleti Pályaudvarról útnak inditották.
A pótszerkocsival kiegészitett 328-as tipusu gyorsvonati-mozdonyt a pályaudvari állomásfőnök rendelte a W-2-K/21 vontatásához,intézkedett,a vonat Rákos-rendezőn és Kelenföldön meghatározott időpontokig várakozzon, hogy a szükséges gyógyszereket,vizet, élelmet és ruhákat Beáta nővér és segitőtársai még időben feladhassák.

Akkor minden úgy látszott,a 21 vagonból összeállitott,légvédelmi ágyúval,páncéltörő fegyverekkel és lőszerrel ellátott vonat, hadikonyhával és osztrák katonák kiséretével: rendkivül merész, de reménytkeltő akció volt a háború rendkivül kritikus szakaszában sokat szenvedett katonák, sebesültek háborúból lehetséges volt kilépéséhez,a kettőre csökkent magasrangu tiszt menekűléséhez, 98 vagonbazárt zsidó és cigány nők és gyermeklányok megmentéséhez.
A tervszerű megvalósitást előre ki-nem-számitható körülmények módositották, nem várt események korlátozták, de magakadályozni nem tudták.A végeredmény mégis szomorú: a csak formálisan kijelőlt haláltábor embertelen kisérletei és tűzhalál elől megmenthető nők töredéke élte túl az eseményeket, többségük saját kétségbeesett türelmetlenségének lett áldozata, másik részük az önkéntes halál "szelidebb" megoldását választotta. Mi történt? Hogyan történhetett?

Miután a megmaradt két SS-tiszt az alkuban vállalt kötelezettségeiket maradéktalanul, pontosan teljesitették,Wallenberg kezéből átvették a méretükre igazitott két reverendát és a nunciatura különleges római küldetésüket igazoló négynyelvü(magyar,német,latin és horvát)iratait. Átöltözés után az együttműködő Peterdy utcai fodrásznál papokhoz illőbb frizurát és tonzurát kaptak.Átalakitásuk,átalakulásuk olyan jól sikerült, hogy még a vonatparancsnok is papokat megillető köszöntéssel fogadta új utasait személykocsinak már alig nevezhető szolgálati helyén.

Volt SS-tisztek akkori átváltozása számomra furcsa komédiának tünt, elképzelhetetlennek tartottam, hogy én valaha hasonló helyzetbe kerülhetnék. Nem gondolhattam hasonló átváltozásra, nem gondoltam arra,hogy a nyilas uralom rémtettei végéhez közel katonai igazoló-irataim semmit nem érnek, haditudósitói tevékenykedésem a helyszini felkoncolás veszélyét hordozza. A Nemzetközi Vöröskereszt igazolványa azokban az időkben katonaköteles korban lévő férfit inkább veszélyeztetett, gyanussá tett, nem védett. Nem gondoltam arra, hogy alig két nap múltán magam is szerzetesruhát veszek magamra és a kilenc zsidó kislány kisérete-védelme érdekében még komolyabb papi-szerzetesi teendőket is kell majd végeznem(gyóntatás,gyászmise a székesegyházban,prédikáció és kötelező megjelenés püspöki audiancián)

Az utólsó halálvonat -halálvagon- utasai közül országhatáron túl csak ketten maradtak életben. Az egyik megőrült, a lazaristák kórházában hosszú szenvedés után meghalt,eltemették, elfeledték. A másik: Melinda! Az ő visszaemlékezéseiből ismerjük a tragikus események sorozatának emberi vonatkozásu részleteit.
Az utazás történetét, körülményeit a fütő elbeszéléseiből évtizedekkel később részleiből állithattuk össze, aki a mozdonyvezető rejtélyes eltünése után átvette a nehéz szerelvény vontatásának irányitását, a mozdony gondozását. A részletek:
az egymást követő légiriadók és légitámadások miatt Rákos-rendező pályaudvarra kivontatott, ide-oda tolató szerelvényhez sikerült egy vontatásra még alkalmas, tiszta vagont kapcsolni, abba a zsidóktól a cigányok egyrészét átszállitani. A nehezen kiválogatott, vitatkozó-veszekedő csoportból két szerencsétlen(anya és leánya)kiugrottak és átrobogó tehervonat kerekei alatt a sineken veszitették életüket. Őrült cselekedetük pánikot keltett, értelmetlen zürzavart okozott, mert Ráchel, aki haláláig sorstársaival maradt, mindenkivel időben közölte, aki szökni akar, várjon sötétedésig,a szerelvény útközben többször megáll, mindenki megmenekülhet, viselkedjenek fegyelmezetten!

Mindannyiunkban megrendülést okozott a hír: a Rabbit felvidéki rejtekéből árulással a nyilasok elhurcolták. A jolsvai evangélikus lelkész nyujtott számára biztonságosnak tűnő menedéket, a partizán-gyerekek útján élelmet és védelmet. SS-csapatok jolsvai garázdálkodásai során Remete Lászlót is elhurcolták, kinvallatása után Beszetercebánya börtönébe szállitották, onnan a Nemecka-i mészégetőbe, ahol a kemence tetejére fektetett pallóról a tűzbe taszitották (bizonyitékok a Nemecka-i emlékmúzeumban)

Ráchel a Rozsnyó közeli szükségkórházban értesült édesapja elhurcolásáról. A norvég kiséretében járta az országot, hogy édesapját megtalálja, végül Wallenberg és Karin közbelépésére az "alku"ban résztvevő SS-ek közreműködésével sikerült megtalálni és a már élete utólsó napjait szenvedőt a nők vagonjában elhelyezni.

A megpróbáltatások folytatódtak: a pályaudvart több légitámadás érte, több találat okozott riadalmat a holtvágányon veszteglő szerelvényt kisérő-őrző katonák között, gyujtólövedék találta el az utólsó kocsit. Az őrök szétfutottak. Néhány vakmerő vasutas pályamunkás csákányokkal, ácskapcsokkal, pusztakézzel igyekezett rést nyitni a lángoló szerelvénytől elszakadt vagon oldalán. A nők vagonját súlyosabb sérülés nem érte, ők füsttengerben fuldokolva, a téboly határán kiáltoztak segitségért.
Amikor Peterdy utcai őrhelyünkről a helyszinre érkeztünk, a szerelvénytől elszakadt kocsi már szinte megközelithetetlenül lángolt. Néhány élő, súlyosan sérült, eszméletlen kislányt sikerült kiráncigálnunk, de nagyon sokan megfulladtak, halálosan sérültek, elégtek, akiken nem tudtunk segiteni, akik a roncsok között elhamvadtak.

A felszakitott sinek, vagonroncsok, füstölgő talpfák és leomlott téglafalmaradékok között lefektetett, jajgató, síró, könyörgő gyerekek tovább mentése reménytelennek látszott. A légitámadás után visszatérő, ocsmányul szitkozódó, káromkodó, részeg kábulatban tántorgó őrök bennünket is fegyverrel fenyegettek, a nők vagonját ismét megközelithetetlenül körülzárták, végül, hosszas könyörgésre, csak a sérült gyerekek és halottak tovább szállitását engedélyezték. Akik még életjelt mutattak, azokat a medvék (akkor már üres) barlangjában helyeztük vitatható biztonságba.

Még a sebesült gyermeklányokkal is erőszakoskodni készülő fegyveresek elől járni még tudó nagyobbakat Ráchel a viszonylag közeli Regnum Marianum templomba kisérte, ott kaptak ideiglenes oltalmat.
Karin és Larsberg valahonnan szerzett katonai teherautón a legsúlyosabban roncsolt és égési sebeket szenvedett gyermekeket szállitották a klinikára. Wallenberg, aki súlyos füstmérgezéssel eszméleténél volt, velünk maradt. Kiszolgáltatottságunkat több vasutas és pályamunkás jelenléte enyhitette, akik csákányokkal, vasdorongokkal védtek bennünket és a majdnem mezítelen cigány gyerekeket.
Várakozás közben Bea nővér, aki sérülése miatt sok vért veszitett, eszméletét nem nyerte vissza, mellette maradtam. Rólam két kislány segitett letépni az égett, még parázsló ruhadarabokat. Ébren kellett maradnom, öntudatomat nem volt szabad elveszitenem...
Még láttam: a két kislány, zsidó és cigány, halálfélelemben ölelték egymást.
Ma már csak arra emlékszem, az élet-halál küszöbén eszméletlen nővért Larsberg emelte mentőautóba, Karin a két kislányt kisérte, engem ápoló támogatott.

A klinikai orvosi ellátás után Wallenberg (akkor Benczúr utcai) őrhelyén megbeszélést, feladat-elosztást tartottunk. A döntés: a megmentett kilenc kislányt személyesen kisérem a szerviták menedék rejtekhelyére, onnan a "szlovákiai úton" Rozsnyó, Nyitra és Wien érintésével a svájci határ melletti Feldkich-i átvevőkig.
A megbeszélés közben együttműködő vasutas közölte: mialatt az Üllői uti klinikán sérültjeinkkel a "tanár úr" a szerzetesnővérek és Karin foglalkoztak, az állatkerti óvóhelyen megrenditő esemény történt: nyilas őr feljelentése után SS-fegyveresekkel kiegészitett rohamosztag hatolt a barlangba, akiket ott találtak, visszataszító kegyetlenséggel meggyilkolták.
Wallenberg a körletünkben tartózkodási lehetőséget kapott három SS-tiszttől részletes magyarázatot követelt, akik azonnal a helyszinre siettek, de a támadók addigra elmenekültek.

A halálvonat őrszemélyzete és kiszolgáltatott utasai szemeláttára lejátszódott tragédia, az anya és leánya szörnyű halála, a borzalmas látvány okozta rémület lecsendesitette a háborgó hangokat, mérsékelte a még lappangó indulatokat. A szelidségében csodálatot keltő és mégis határozott Ráchel, a megértő, együttérző vonatparancsnok és a katonák segitségével sikerült a szerelvény közeléből a még el-nem-múlt nagyobb veszedelmet elháritani. A rendezőpályaudvar felszakitott vágányai, volt raktárak omladékai között minden gonoszságra elszánt fegyveres fosztogatók leselkedtek, akikkel tűzharc kezdeményezése nemcsak a leleplezés kockázatával járt volna.

Az SS-ektől az alkuban átvett nők és a felnőttek között meghúzódott gyermekek leirhatatlan állapotban kerültek gondozásunkba.
A tűz után, másnap kora reggel, a lakott környezettől távol veszteglő szerelvény gondos átvizsgálasakor megdöbbenve láttuk a szalma-törekkel, szénával és rongyokkal "bélelt" vagonba zsúfoltak szennyeződött, sebes, véres testét. A hidegnek és egymásnak is kiszolgáltatottak, nők és gyermekek arcán félelmet keltő vigyorgások, szemérmük fedetlenségét kiméletlen magamutogatással feltáró tébolyult mozdulatok, elfojtott zokogással és jajveszékeléssel váltakoztak.
Mi, férfiak, szégyenünkben és átmeneti tehetetlenségünkben elforditottuk arcunkat, nem úgy Karin, Beáta és nővértársaik, akik, mindegyik, ki-ki amihez és ahogyan hozzáférhetett: alsóruhaneműiket vetkőzték, ruhadarabjaikat adogatták fel a vagonlécek résein kinyúló kezekbe. Akkor ért tudatomig, a minden emberi érzésből kivetkőzött pribékek, viszonylag tiszta, de sertések és aprómarhák szállitására szolgáló vagonba zsúfolták a szerencsétleneket.
A "kibélelt" vagon láttán értettem meg, miért olyan gyorsan kapott lángot a szerelvény utólsó kocsija, miért hamvadtakel még a testmaradványok is, miért kiáltoztak tébolyultan a lángot nem fogott, de a hőségtől és füsttől szenvedők, halálfélelemben rettegők.

A "ruha"osztogatás úgy-ahogy' sikerült, de azt is tudtuk, valamit még tennunk kell! A fáradhatatlan vonatparancsnok a személykocsiba hivott bennünket tanácskozni. Felvetődött a gondolat: "valódi" őrszemélyzet nincs, szabadon engedjük azokat, akik a vagon elhagyására vállalkoznak. A Rabbi és Ráchel úgy döntöttek, maradnak. Egyetlen nő kérte Karint, vele mehessen és valahol majd engedje kiszállni.
A nővéreket Wallenberg és Larsberg gépkocsijaikon vitték vissza rendházukba és a kórházba. Én a Peterdy utcai menedékhelyen pótolhattam ruhadarabjaimat. Mariska "anyuka" gondozásom közben kérdezősködés nélkül kitalálta, hol hagytam fehérneműmet, zubbonyomat. Rövid ideig még tartóztatott. Perceken belül nagyobb batyuval távozhattam. Karin, őrangyalom, vöröskeresztes kocsijával már a kapu előtt várt: vissza balsorsu testvéreinkhez!
Mi volt a batyuban? A két anyuka két kislánya fétve őrzött fehérneműit, ruháit továbbitották rajtam keresztül.

A "kis"nővérek(noviciusok) elmondták: Anna-Pulexina és Mária-Dorothea főnöknő előrehaladott koruk miatt személyesen a helyszinen már nem segithettek, ők a kórház és a rendház még mozditható ruhaneműit gyűjtötték, csomagolták és - imádkoztak!
Wallenberg és Larsberg a Lehel úton katonai raktárat véltek felfedezni. Valóban csoda történt: egy gh-s tiszt és az őrszem nemcsak megnyitották a raktár kapuját, hanem egy kimustrált lánctalpassal, pokoli zajjal vagy félszázadnyi mosott fehérneműt, köpenyeket és harisnyákat szállitottak a helyszin közelébe. Akkor adták rám egy rang - jelzéseitől megfosztott "vezérezredesi" új köpeny formájában az egyetlen érdemi, megtisztelő kitüntetést. A köpeny hadifogságba is elkisért és -ez is csoda volt!- gyors szabadulásom "záloga" lett.
Még ugyanazon szerencsés napon sikerült nemcsak minden nőt és gyermeket felöltöztetni, a zsidókat és cigányokat összebékiteni és részben a másik vagonban elhelyezni; sikerült a klinikáról egytál-ételt kiosztani, és még a közbeni légitámadás során elhullott ló felhasználható maradványait is feldarabolni és a szerelvényen elhelyezni. Mindezeket úgy, hogy a vonatparancsnok a szerelvénytől megfelelő távolságra szétosztotta embereit, akik tüzelésre-kész fegyverekkel, kézigránátokkal védték-fedezték Wallenberg és Karin öltöztető "hadműveletét"... és mindezek akkor(amit nem tudhattunk)amikor a szovjet csapatok utólsó akciói voltak folyamatban a pesti oldal körülzárására és végleges elfoglalására.

Urbán Gyula 1917.január 26-án született Budapesten. Édesanyja vizi-molnár és kazánkovács gyermeke, édesapja szegényparaszt család fia, tölük kapta azokat az ösi értékeket, amelyeket elsö tanitói, tanárai ápoltak és fejlesztettek tovább.

Édesapja korai halála után árvaházból nevelöi ajánlásával került a budai tanitóképzö intézetbe.Tanulmányaival egyidöben csögyári napszámosként dolgozott. Munkaadói támogatásával filmgyári operatör-gyakornok lett. Nemzetközi filmversenyen kitüntetett és dijazott elsö munkája sikereként Christiane-Maria WEENTHOVEN élettani kisérletilaboratóriumában -az UWEA Studióban- tervezte a kutatás és oktatás új eszközeit(1937)

A II.világháború idején haditudósitó volt.Egyidejüleg közremüködött Raoul Wallenberg irányitásával Karin Bergman és Olof(Larsberg)csoportjában üldözöttek gyermekeinek és árváknak befogadó-szülökhöz mentésében Svájcba, Amerikába(1944-1945)

Krisztina halála után harmadszor nösült.1945 után a demokratikus honvédség kötelékében vándorfilmelöadásokat szervezett, filmhiradókat készitett. A Népjóléti Minisztérium gondozásában országjáró jószolgálati körutazások keretében egészségügyi ismereteket terjesztö elöadásokat tartott,1951-1953 között az Amerikai Könyvtárban tudományos kutatásokat végzett. Az üldöztetések idején,elhurcolása elött feleségét,gyermekeit biztonságba helyezte.A vallatások,kinzások gyötrelmeit súlyosabb következmények nélkül túlélte.

Két édesanya, elsö és második házasságából született két leánygyermeké tragikus halála(1953) után folytatta és irányitotta az UWEA Studió munkáját.
Közérdekü inditványait a Találmányi Hivatal kiemelt programként milliós-értékü támogatásban részesitette és - jutalmazta. Az oktatás egységes eszközökkel ellátása céljából kidolgozott javaslatait a kormányzat elutasitotta(1955)

1956 után holland alapitványok segitségével folytatott munkájáról rendszeresen tudósitott a magyar sajtó is. Fényképpel illusztrált életrajzi lexikon-adatokat a Zrinyi Kiadó gondozásában megjelent NAGY MAGYAR FELTALÁLÓK c.könyv(1958)tartalmaz. BIOCYTIS tanulmányának megjelenése(1959,Amsterdam)után UNESCO-intézmények felkérésére, anyagi gondozásában befejezte RESEARCH and EDUCATION c.összefoglaló müvét(1972) amit eredetileg a magyar oktatás egységes eszközökkel lehetséges volt ellátása céljából tervezett és a fejlödésben elmaradt népek megsegitésére szánt. Javaslatai világcégek fejlesztései terveiben helyet kaptak, megvalósultak, óvodáktól egyetemekig elterjedtek, kutatóintézetekben, laboratóriumokban nélkülözhetetlen munkaeszközökké váltak.

1962-1967 között a Müszeripari Kutató Intézetben folytathatta ujabb terveinek megvalósitását,munkásságát nemzetközi kiállitásokon ismertették, kitüntették.Az ujdonságértékek M-i bevezetésére, közérdekü hasznositására nem volt lehetöség.

1968-1976 között nemzetközi szellemi együttmüködés keretében kidolgozta az ismert és megismerhetö világra kiterjedö egységes elektronikus utastájékoztatási rendszer elvi alapjait. Együttmüködési inditványait M-on különféle ürügyekkel elöbb elutasitották, majd mások nevére megszerezni megkisérelték.A kivándorlásra felszólitásokat ismételten visszautasitotta.
A nehézségek ellenére felesége-alkotótársa áldozatvállalásával,munkatársai segitségével sikeresen megvalósitották az egységes tájékoztatási-világhálózat csúcsrendszerek modeljeit is,amelyek már az ezredforduló felé mutató új utakat és lehetöségeket hoznak emberközelbe a tájékoztatásban is: az emberek közötti közvetlenebb kapcsolatok továbbépitéséhez.

URBAN-WEENTHOVEN-ARYNA:A háború,ahogyan én láttam,Álom és valóság,Egy apa szerelmei és leányai története,Egy nö SAS-tól,Szeretni és emlékezni - REQUIEM c.irásaikban a hagyományos regényformát kiegészitve: eredeti fénykép és mozgóképfelvételek sorozatával illusztrálják a történeteket.

Urbán Gyula 71 éves. Ma már életútja tapasztalatainak megbocsátó bölcseségével szemléli a világ furcsa dolgait, örvend tanitványai és munkatársai sikereinek és köszöni az Élet ajándékait: az ihletö társakat, az alkotás örömét, a boldogságot.

1988.augusztus 20.

SEE - ME

International

URBAN

infocom

BUDA CASTLE

EXHIBITION

presentation

EQUIPMENTS: YESTERDAY-TODAY-TOMORROW

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
HUNGARIAN NATIONAL GALLERY

URBAN WEENTHOVEN ARYNA

Studio of Art and Science

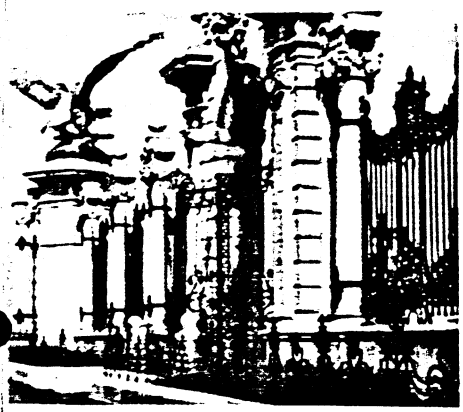
infocom exhibition PRESENTATION

Ways to information Research and Education

EDUCATION AND THE MEDIA

BUDA CASTLE

THE ART OF Info-POSTER

Várkert
Castle Garden
Burggarten

Várlift
Castle-lift
Burglift

18

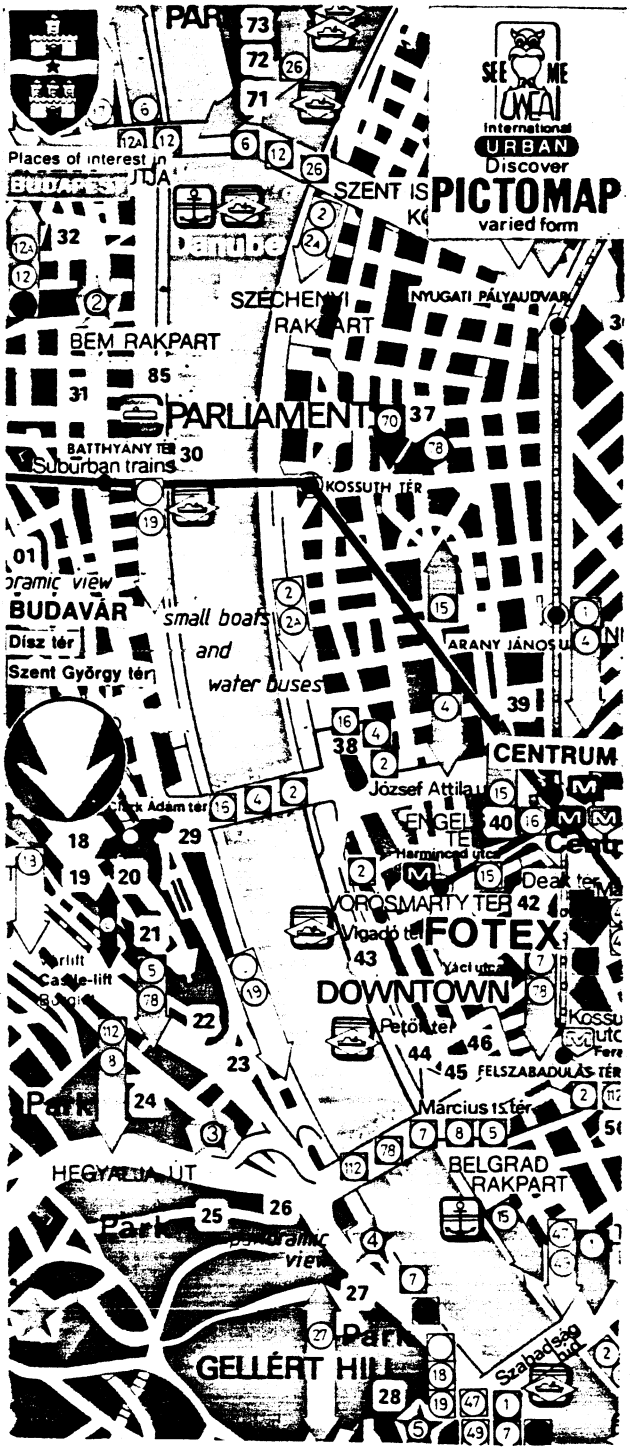
Nemzeti Galéria
National Gallery
Ungarische Nationalgalerie

19

Budapest Történeti Múzeum
Budapest History Museum
Budapester Historisches Museum

21

CENTRUM–BUDAVÁR

START 40 43

Engels tér — 16

József Attila utca

Roosevelt tér
Magyar Tudományos Akadémia 38
Lánchíd

Clark Ádám tér
Alagút 29
0-kilométerkő

Hunyadi János út
Hunyadi-szobor 1
Szent György-szobor
Halászbástya–díszlépcső 2

Szentháromság tér — Dísz tér

BUDAVÁR–CENTRUM
Mátyás-templom 5
Szent István-szobor 4
Juliánus-szobor (HILTON park) 3
Miklós-torony 6
Mátyás király-dombormű
Vörös sün-ház 7

Fortuna utca 7
Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum

Táncsics Mihály utca
Középkori zsidó imaház 8
Zenetörténeti Múzeum

Bécsi kapu tér 9
Bécsi kapu — 16
Országos Levéltár

Kapisztrán tér
Kapisztrán-szobor
Magdolna-torony 11
Hadtörténeti Múzeum 10
Szabadtéri kiállítás
Abdi pasa-emléktábla

Bástyasétány
Lovas szobor 12

Nőegylet utca

Úri utca 31 13

Bástyasétány
Fedett lépcső 14
Török kút 15

Móra Ferenc utca

Úri utca
Panoptikum–Labirintus

Anna utca

Tárnok utca
Patika Múzeum 16

Dísz tér
Püspökkert 17
Várszínház

Szent György tér
Várkert 18
Sikló
Munkásmozgalmi Múzeum
Magyar Nemzeti Galéria 19
Csikós-szobor
Mátyás kútja, szoborcsoport 20

Várlift: Dózsa György tér felé
Nemzeti Könyvtár
Budapest Történeti Múzeum 21
Szabadtéri Vármúzeum

Alagút 29

Clark Ádám tér–Lánchíd 2 4 16 9 19

Gyalogosok
Pedestrian
Fussganger

LAYOUT: EDIT KISS, UWEA

DESIGNER: ANTAL TÓTH

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
HUNGARIAN NATIONAL GALLERY

CREATORS OF DISTINCTIVE IDEAS AND DESIGNS FOR SPECIAL PHOTOGRAPHY MOTION PICTURES AND TELEVISION

WIEN ZURICH PARIS BRUSSELS AMSTERDAM HAMBURG LONDON COPENHAGEN STOCKHOLM OSLO

What **Budapest** has to offer

ESZKÖZÖK ÉS MÓDSZEREK
A MÚLTBÓL, JELENBŐL ÉS JÖVŐBŐL

SEE ME
International

info
PROGRAM
PICTOMAP

The Hotel Industry and its Partners in Tourism

PRODUCTION POINTS OF VIEW

EXCITING
world

infocom
EXHIBITION
CREATIVE DESIGN IDEAS
FROM DESIGN TO HABITAT

ON THE ROAD AND IN THE AIR

infocalculator
URBAN
VIDEOPEARL
PICTO***euromap***

1937 1987
ACTIVITIES
Non-stop creativity

PLAYING
TEACHING®
PICTOMAP

URBAN WEENTHOVEN ARYNA
cooperation in science, research and development
STUDIO OF ART AND SCIENCE

1988

DESIGNER: ANTAL TOTH

LAYOUT: EDIT KISS

NEW DESIGN WITH A NEW SPIRIT

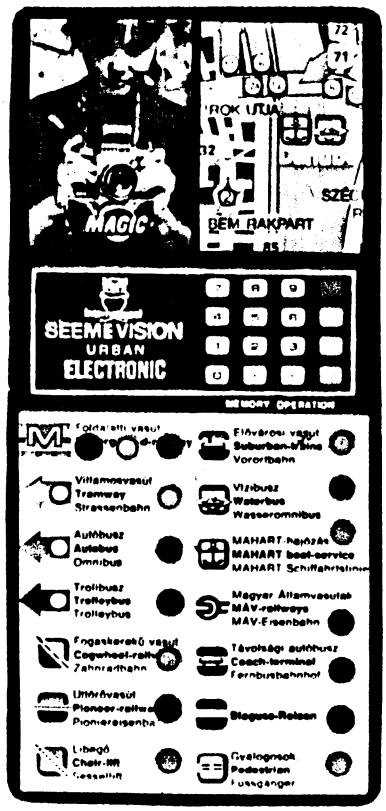
THE THRILL OF FURTHER CREATION

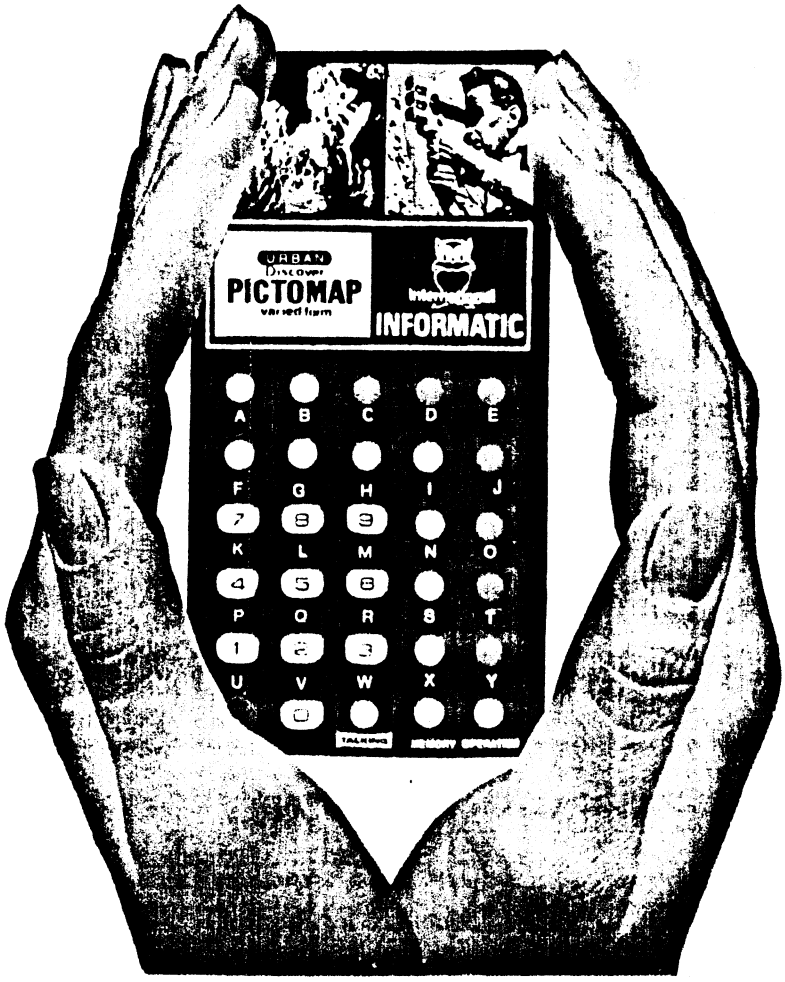
A PASS
WORLDWIDE
FOR THE 21st CENTURY

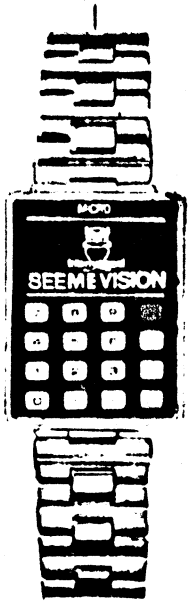
Pro informat

SEEME International URBAN

Questions please!

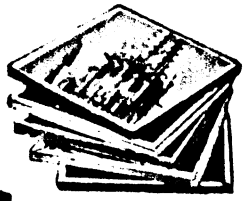

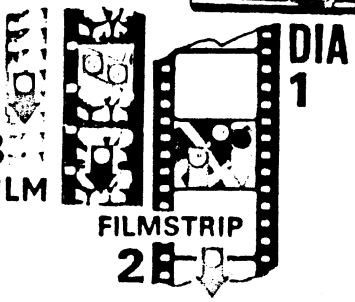

AUDIO·VIDEO CASSETTE
AND FLOPPY DISK
5

EDUCARD
4

DIA
1

3
FILM

FILMSTRIP
2

ON THE ROAD AND IN THE AIR

The world's favourite

info Calculator

CALCULATOR·POSITIONER·INFORMATOR

infocom
EXHIBITION

Budapest
OCTOBER·NOVEMBER
1988

URBAN
WEENTHOVEN
ARYNA
International
COOPERATION

Kodak

DESIGNER: ANTAL TOTH
mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
HUNGARIAN NATIONAL GALLERY

LAYOUT: EDIT KISS, UWEA
For further information please write to
Creative STUDIO URBAN
Budapest Hungary 1536 P O B 368

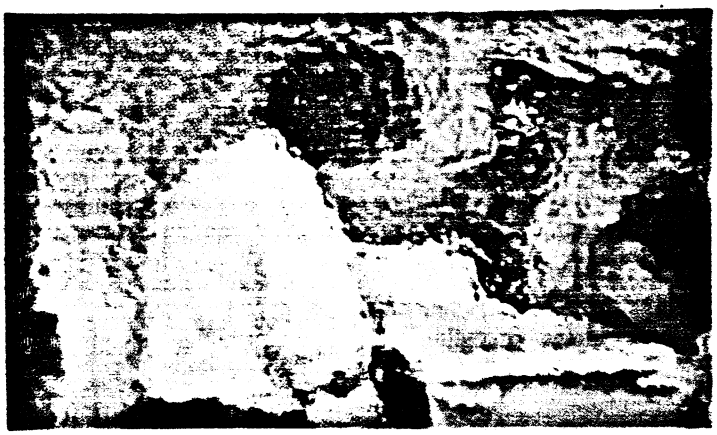
The Urbán-Pictomap system makes it easy to find your bearings. It helps you reach your destination seafly, and quickly get to know the sights of the town.

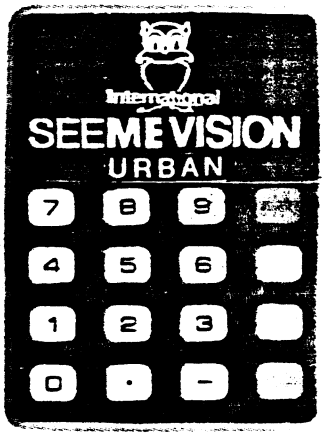
FOTEX
AMERICAN HUNGARIAN COMPANY LTD FOR PHOTOGRAPHIC SERVICES

Creative Design Ideas
Tourist Information Discover Map
Kodak
URBÁN- CITY PORTRAIT

Can I help you?

ON THE ROAD AND IN THE AIR

Urbán-Pictomap rendszerrel könnyen tájékozódik, közlekedik. A kiválasztott úticélt biztosan eléri, segítségével a város nevezetességeit gyorsan megismerheti.

BRITISH AIRWAYS
KLM
ISAS
friendly AUSTRIAN
swissair
FINNAIR
PAN AM
SABENA belgian world airlines
VARIG Brazilian Airlines

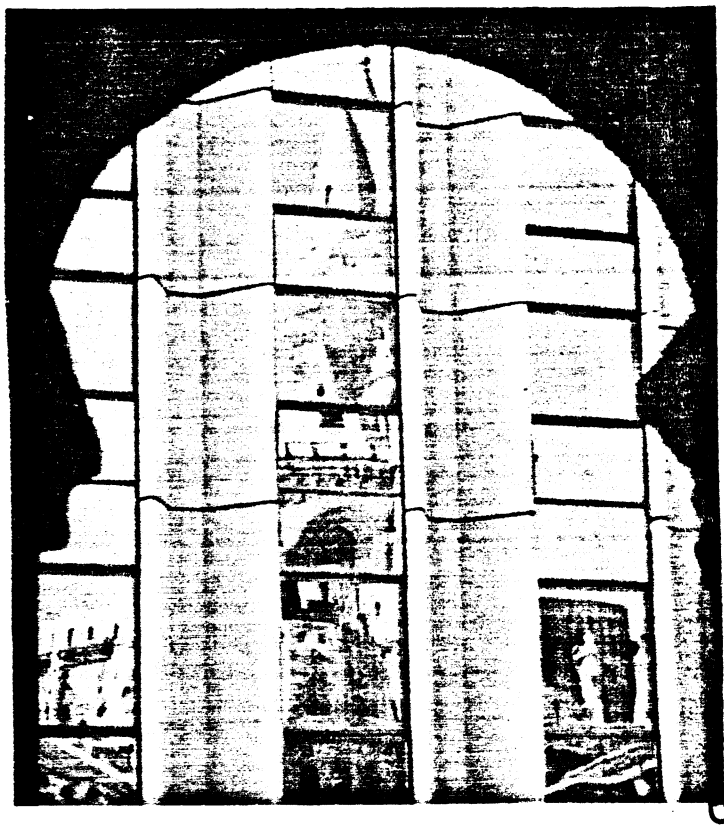
Mit dem Urbán-Pictomap System kann man sich leicht orientieren und verkehren. Das gewählte Wegziel kann man sicher erreichen, mit ihre Hilfe lassen sich die Sehenswürdigkeiten der Stadt schnell kennenlernen.

CENTRUM–BUDAVÁR

Roosevelt tér
Magyar Tudományos Akadémia **38**
Lánchíd
Clark Ádám tér
Alagút **29**
0-kilométerkő
Hunyadi János út
Hunyadi-szobor **1**
Szent György-szobor
Halászbástya–díszlépcső **2**
Szentháromság tér
BUDAVÁR–CENTRUM
Mátyás-templom **5**
Szent István-szobor **4**
Juliánus-szobor (HILTON park) **3**
Miklós-torony **6**
Mátyás király-dombormű
Vörös sün-ház **7**
Fortuna utca **7**
Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum
Táncsics Mihály utca
Középkori zsidó imaház **8**
Zenetörténeti Múzeum
Bécsi kapu tér **9**
Bécsi kapu — 16
Országos Levéltár
Kapisztrán tér
Kapisztrán-szobor
Magdolna-torony **11**
Hadtörténeti Múzeum **10**
Szabadtéri kiállítás
Abdi pasa-emléktábla
Bástyasétány
Lovas szobor **12**
Nőegylet utca
Úri utca 31 **13**
Bástyasétány
Fedett lépcső **14**
Török kút **15**
Móra Ferenc utca
Úri utca
Panoptikum–Labirintus
Anna utca
Tárnok utca
Patika Múzeum **16**
Dísz tér
Püspökkert **17**
Várszínház
Szent György tér
Várkert **18**
Sikló
Munkásmozgalmi Múzeum
Magyar Nemzeti Galéria **19**
Csikós-szobor
Mátyás kútja, szoborcsoport **20** 5
Várlift: Dózsa György tér felé 78
Nemzeti Könyvtár
Budapest Történeti Múzeum **21**
Szabadtéri Vármúzeum
Alagút 29
Clark Ádám tér–Lánchíd 2 4 16 9 19

SEE ME
International
URBAN
PICTOMAP

UMEA

'88 Women as I see them

International Co-operative

EXHIBITION

MULTI VISION

International documentation and information systems: research, design, development, education and organization

REVUE UMEA eternal BEAUTY

SUPERVISION

color audio-visual

SHOW

by Elisabeth Urban

SEE ME

URBAN-WEENTHOVEN-ARYNA

VARIOTYP

Creative Design Ideas

UMEA International

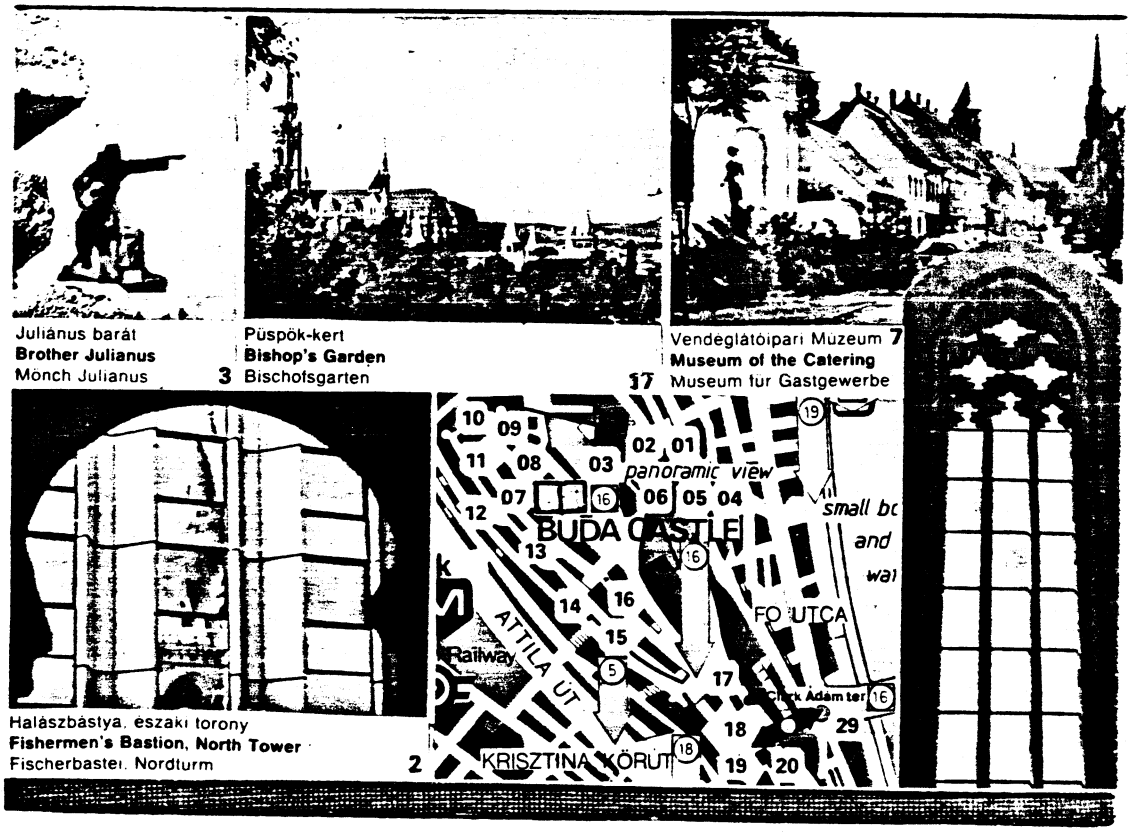
Studio of Art and Science

RESEARCH DESIGN DEVELOPMENT EDUCATION

SEE ME
International

Open all doors with

PICTOMAP URBAN

DESIGN WITH A NEW SPIRIT
CREATIVE DESIGN IDEAS

Urban
post-Card
Pictomap System

puts everything in your hands

Urban Panorama Pictomap System

Before you go

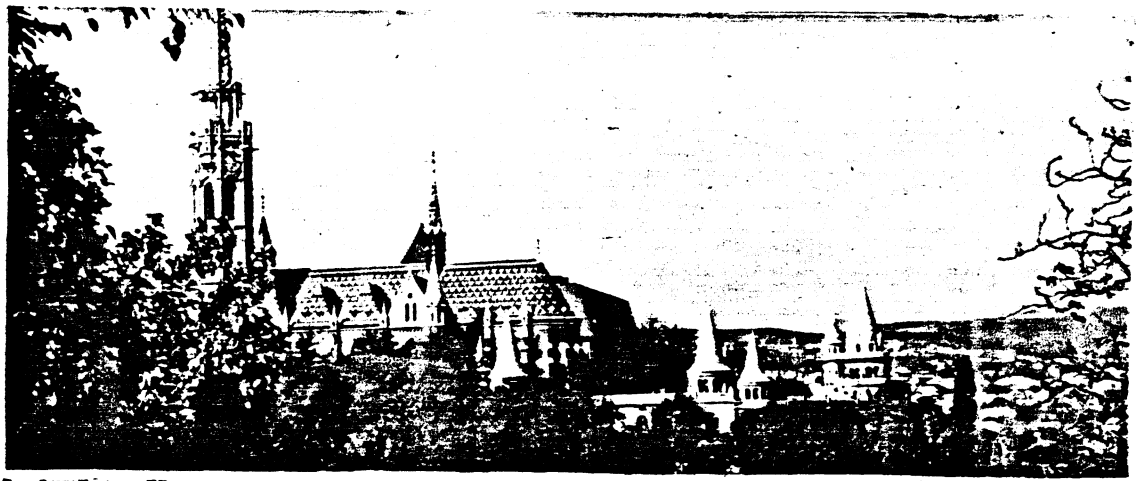

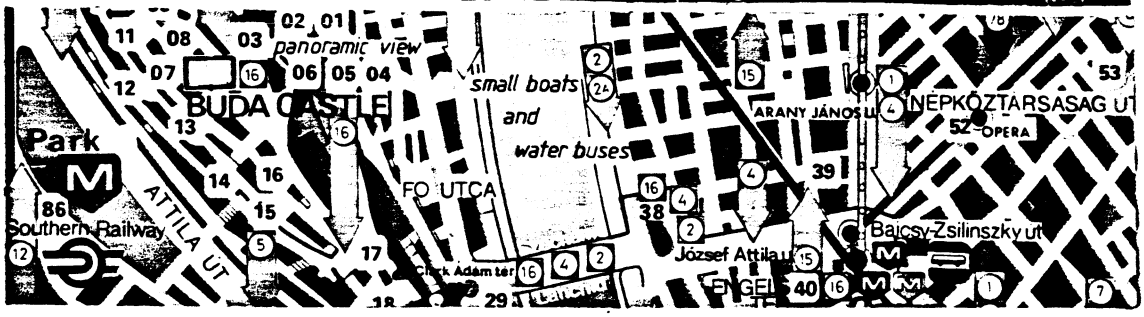
SEE ME
International
URBAN

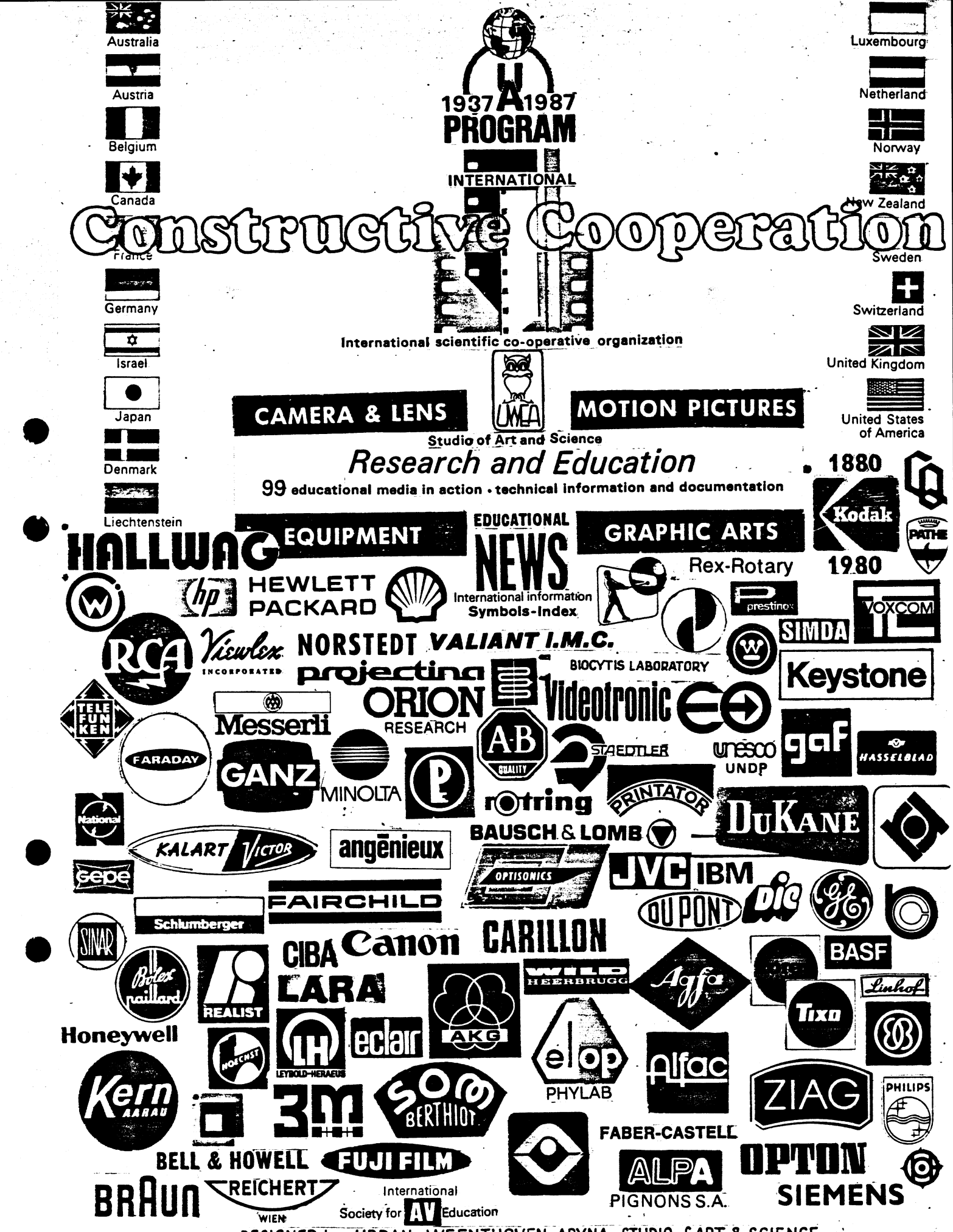
PICTOMAP

at your service in

worldwide

DESIGNED by: URBAN-WEENTHOVEN-ARYNA, STUDIO of ART & SCIENCE
International documentation and information systems: research, design, development, education and organization

SEE-ME

INTERNATIONAL

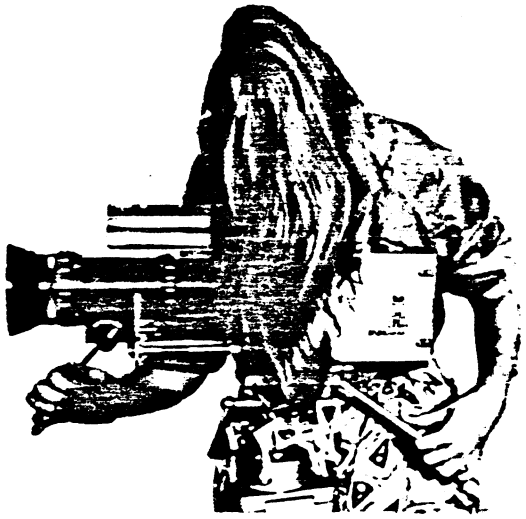
URBAN WEENTHOVENARYNA

Studio of Art and Science

1937 **1987**

International documentation and information systems: research, design, development, education and organization

THE EXPERIENCE OF A LIFETIME

DESIGN WITH A NEW SPIRIT

CHRISTIANE MARIA WEENTHOVEN KARIN BERGMAN INGRID VAN DYCK ELISABETH URBAN

CREATORS OF DISTINCTIVE IDEAS AND DESIGNS FOR SPECIAL PHOTOGRAPHY MOTION PICTURES AND TELEVISION

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
HUNGARIAN NATIONAL GALLERY

1937 1987

Non-stop creativity

URBAN-WEENTHOVEN-ARYNA

50 év a kutatás,az oktatás,a művészetek és a tájékoztatás szolgálatában

Urbán Erzsébet(51)és Urbán Gyula(71) VARIOTYP-EDUCATOR-SYSTEM müszer és DISCOVER-PICTOMAP térkép-kép-szin-kombinációs rendszerek és szolgálatások k i á l l i t á s a a Magyar Nemzeti Galéria gondozásában(1988.X-XI)

A két témakört ismertetö bemutatkozás az UWEA-STUDIO ötven év ujatalkotó munkája eredményeiből mutat részleteket,eredeti mintákon szemlélteti a tervezés és a megvalósitás munkafolyamatait is:

hogyan,milyen eszközökkel segitették alkotók és alkalmazók egymást nemzetközi együttmüködésben
az oktatás,az ismeretterjesztés munkájában VARIODIA-EDUCATOR(1937,1955, 1959)VARIOPROJECTOR(1959,1960,1965) a megismerés határainak kitágitásában KOLPOSCOP,pH-INTRAREFLEX(1939,1943,1955,1971,1987) BIOLOCATOR(1959) a tájékoztatás korszerüsitésében DISCOVER-PICTOMAP(1944,1954,1980,1987) a többcélu tájékozódás lehetöségeinek kiszélesitésében POSITIONER(1979) INFOCOM,INFOCALC,SEE-ME VISION,VIDEOPEARL(1937...1957...1987)

A kiállitáson együtt látható az egykori árvaházi-gyerek karácsonyi meglepetésként kapott elsö fényképezögépe:ZEISS IKON BABY-BOX(1927)az elsö filmnegativok és az EXA-EXAKTA alapra épitett SEE-ME MICROVISIONcompact (1976) A PHOTO-COMPASS-VIDEO'2000'(ihletöje:Barbara Urban) páratlan kamera kombináció: keresöjében egyesiti az ujszerü látás-felfedezés és az elektronikus képrögzités örömét a tájékozódáshoz szükséges adatokkal.

A kombinált képi-megjelenités alapmegoldásai a DISCOVER-PICTOMAP-PLAY és VIDEOPEARL gyüjtönévvel jelölt "világjátékok"kidolgozása,az elektronika legújabb felfedezéseivel együttesen vezettek a karóraméretü utaskisérö rendszerek kialakitásához,amelyek már az ezredforduló lehetöségeit mutatják: SUPER-MEMOTYP,INFOTOP,PLASMA-SCREEN(1976...1986...1990)

A mintákat Stark János,Madarász Károly,Nimmerfroh Ferenc,Roboz Benedek készitették.
Az eredmények magyarországi bemutatását Borda Lajosné,Takács Tamás és J.Batizfalvy Ágota segitették.

UWEA-STUDIO vezetö munkatársai:
Christiane-Maria Weenthoven,Liv-Francis Ford,Karin Bergman,Ingrid van DYCK

SEE ME
International
URBAN

DESIGN WITH A NEW SPIRIT

A kiállitáson megvásárolható PICTOMAP-INFOPOSTER,CITY-INFOPLAYvarioform térkép-kép-szin-kombinációs minták Budapest érdekességei képi-ajánlatával együtt az uticélok eléréséhez szükséges közlekedési adatokat is mutatják.

Elözetes tájékoztatás és bevezetés a Magyar Nemzeti Galéria gondozásában szervezett URBAN-PICTOMAP I N F O C O M - 2000 kiállitáshoz(1988.október/november)
Tervezö:Tóth Antal müvészettörténész,MNG - Megjelenités,berendezés:Kiss Edit,UWEA

Az Urban & Urban DISCOVER-PICTOMAP kitünöen átgondolt,világszinvonalon kidolgozott térkép-kép-szin-kombinációs tájékoztató rendszer.Forma és tartalom a turista(utas) tájékoztatás világos és jól áttekinthetö koncepcióját vázolja.Az alapmegoldás egyszerüen kezelhetö segédeszköz a"világban" (és a világ egyes dolgaiban)tájékozódni, eligazodni,az érdekességekkel ismerkedni kivánó bel-és külföldi turisták kezében.

A füzet alapszolgáltatásai azonosak a közterületeken elhelyezett PRO-INFORMAT táblák és audio-vizuális berendezések anyagával,a várossal ismerkedö,tájékozódást,eligazitást keresö utasok(turisták)kérdéseire választ adó berendezések feleleteivel. A PICTOMAP alkotói a kartográfia -ridegen leiró- módszerei helyett életszerübb,érzékletes metodikát alkalmaznak úgy,hogy a térképészetileg legszükségesebb adatokat egyesitik a városnézö által közvetlenül megszerezhetö vizuális benyomásokkal: jellegzetes "cél"képeket adnak a tájékozódáshoz szükséges épületekröl,városképi alakzatokról,tájplasztikákról,köztéri müvészeti alkotásokról.A PICTOMAP olyan elgondolás megvalósitása,amely megjelenités a nagyváros topográfiai áttekintéséhez,a benne lehetséges cél-orientált közlekedéshez szükséges adatokat összekapcsolja a jól alkalmazható "torony-iránt" elsödleges felismeréseket egyértelmü piktogrammokkal.

A térképes-képeskönyv megkiméli a közlekedöt attól,hogy lépten-nyomon kérdezösködésre kényszerüljön,a való város és térképe összehasonlitására forditsa idejét,ha pillanatnyi helyét,utiránya helyességét kivánja megállapitani.Elkerülhetö bosszuság,érzelmi elöny,jelentös idömegtakaritás olyan tényezök,amit a városjáró érdemi dolgok alaposabb megismerésére fordithat.
A PICTOMAP megjelenitési-forma és tartalom egyik jelentös elönye és értéke,hogy a topográfiai ábrázolások nem minden térképen egyértelmü adathalmazának értelmezési kényszere helyett a f e l f e d e z é s örömével segiti a turistát úgy,hogy ismeretlen környezetben is -magabiztosan- megtalálja a keresett útvonalat,a megfelelö közlekedési eszközöket,kiválasztott helyet.
A PICTOMAP tájékoztatási-rendszer további gondoskodása:az uticél-kinálat!PICTOMAP alkotói felbecsülték,hogy adott városban az átlag-turista mire kiváncsi? E felismerésnek megfelelöen -képeken és a térképen is- bemutatják a kiválasztható uticél megközelitési lehetöségeit: gyalogosan,vagy/és a közlekedési eszközök szabad kombinálási lehetöségeivel.

PICTOMAP megalkotóinak célja a fokozatos fejlesztés és észszerü variálás.Térképes képeskönyveik önmagukban hordozzák,kinálják a széleskörü alkalmazás lehetöségeit: szerényebb igényü turistáktól a mindenre kiváncsi,mindent látni-tudni akaró utazó felfokozott érdeklödéséig.

A PICTOMAP leleményes megforditásának terméke a többcélu,többváltozatu képkirakós "játék" amely megoldás jellegzetes városképek és ujszerü módon alkalmazott topográfiai ismeretek szórakoztató kombinálásával nyujtja a felismerés örömét!Az érdekes játék a családban,az iskolában,társaságban nemes versengéssé válhat a "ki ismeri,hol van,hogyan,mivel közelithetö-meg?" kérdésekre adnató,további ismereteket is közlö "tény"képes válaszokkal.
A PICTOMAP rendszer és szolgáltatások alkalmazásának kiteljesedését az elektronika legújabb eredményeinek hasznositása és továbbfejlesztése mutatja: a nemzetközi együttmüködésben kialakitott VARIOTYP-EDUCATOR rendszerekkel párhuzamosan tervezett kombinált berendezések megjelenése utat nyitott az utasok(turisták)részletesebb tájékoztatására alkalmas eszközök kiszélesitett körben lehetséges telepitése módjainak kidolgozásához.

Az URBAN-STUDIO alkotó mühelyeiben 1937-óta tervszerüen foglalkoznak a mindenkori élvonalbeli technikai eredmények gyakorlati alkalmazásával és tovább fejlesztésével.Otven év folyamán elért eredményeiket UNESCO intézmények és világcégek gondozásában összeállitott RESEARCH AND EDUCATION és BIOCYTIS c.kötetek tartalmazzák. Hagyományosnak tekinthetö dia-és mozgóképet vetitö eszközöket ötletesen kombináló megoldások, a berendezések kiterjeszthetö hasznositási lehetöségei,az elektronika vivmányainak megjelenése,ihletö munkatársak bekapcsolódása, az újat alkotó,értelmes munka öröme az URBAN-STUDIO fáradhatatlan alkotó tevékenysége új korszakot és eredményeket jelzö nyitánya.

Világvárosokban látható utas(turista)tájékoztató-táblák hasznositási korlátai ismeretében -világcégekkel alkotó szellemi együttmüködésben- elsöként UWEA tervezte és alkotta azokat a PICTOMAP-elv szerint müködö PRO-INFORMAT és SEE-ME VISION berendezéseket,számitógéppel kombinált URBAN-INFO-SYSTEM'electronic' elnevezésü készülékeket, POSITIONER,INFOCALC,VIDEOPEARL megoldásokat, amelyek a világjárók tájékoztatásában jelentös ujdonságok.
Az Urban & Urban VARIOTYP csoportba tartozó elektronikus csúcs-rendszerek többcélu szolgáltatásai változatos megjelenési formákban -utikönyvek,szórólapok,füzetek és térképek tömege,gyakran kényszerü uticsomagok helyett-
elsöként l é g i t á r s a s á g meglepetéseként lépnek "szolgálatba"zsebkészülék (VIDEOCALC) vagy/és karóra méretü(VIDEOPEARL) u t a s k i s é r ö k formájában.

A többcélu,programozott elektronikus adatszolgáltató berendezések "non-stop"üzemmódban müködtethetök és -az utas kivánsága szerint- folyamatos tájékoztatást adhatnak: a repülés útvonaláról,az átszállás-útmegszakitás idöpontjáról és tartamáról,az uticél adatairól,az üzleti tárgyalások idörendjéröl, a szabadidö hasznositás lehetöségeiröl,stb.
'Miss' INFOCALC,'Miss' INFOPEARL és segitötársaik a közeljövö mindenttudó,ideális légikisérői az utasok(és álmodozók) partnerei éjjel-nappal szolgálatban!
'Miss' VARIOFORM, 'Mr' CLEVERTRONIC szárazföldön-vizen-levegöben,szállodákban, az utazási irodák nyüzsgö forgatagában,éttermekben és a városok tájékoztató pontjain ajánlják élménydús programjaikat:
múzeumok,képkiállitások,hangversenyek,gyógyfürdök,sportok,üditö séták. kirándulás a természetbe,bevásárlási lehetöségek,stb.,és(!)még az éjszaka örömei is ott szerepelnek kinálataik kimerithetetlen tárházában.
UWEA-INFOMEM -az alapszolgáltatásokon túl- még arra is alkalmas,hogy már befogadott adatokat "felejtsen" ujabbakat kódoljon, PLASMA-SCREEN'mini' szines képernyöjéröl képeket nagyképernyös TV-készülékekre "átsugározzon".

-

Christiane-Maria WEENTHOVEN(1910-1943) Maria és Elizabeth WEIMAN(1930-1944) az UWEA-STUDIO ihletö alkotótársai napjainkban megvalósuló álmai,a közeljövö legújabb elektronikus ajándékai -és a múlt emlékei- bemutatásával szeretettel köszöntik a kiállitás látogatóit Budapesten.
A bemutatkozás célja,hogy a történeti idök nagy népvándorlásai mértékét is meghaladó jelenkori és jövö világjárás résztvevöi kezébe még tökéletesebb, ihletö-segitö eszközöket és módokat ajánljanak
egymás és a világ jobb megismeréséhez, az élet-ajándék megbecsüléséhez,minden ember számára elérhetö életöröm kiterjesztéséhez.

-

A PICTOMAP-elv szerint kidolgozott képi-megjelenitési-alapformák:FOTEX(Budapest) OFFSET ÉS JÁTÉKKÁRTYA NYOMDA(Budapest) üzemeiben, az audio-vizuális/elektronikus megoldások KODAK(USA) BELL & HOWELL(Anglia) mühelyeiben elért eredmények felhasználásával készültek.

Felelös kiadó:UWEA STUDIO OF ART,Urbán Gyula és Urbán Erzsébet H-1536 BP-114 PF-356

cil. handbrev Bromberg – Flam
3 1988-10-18

Urbán Gyula 1917.január 26-án született Budapesten. Édesanyja vizi-molnár és kazán-kovács gyermeke, édesapja szegényparaszt család fia, tölük kapta azokat az ösi értékeket, amelyeket elsö tanitói, tanárai ápoltak és fejlesztettek tovább.

Édesapja korai halála után árvaházból nevelöi ajánlásával került a budai tanitóképzö intézetbe.Tanulmányaival egyidöben csögyári napszámosként dolgozott. Munkaadói támogatásával filmgyári operatör-gyakornok lett. Nemzetközi filmversenyen kitüntetett és dijazott elsö munkája sikereként Christiane-Maria WEENTHOVEN élettani kisérletilaboratóriumában -az UWEA Studióban- tervezte a kutatás és oktatás új eszközeit(1937)

A II.világháború idején haditudósitó volt.Egyidejüleg közremüködött Raoul Wallenberg irányitásával Karin Bergman és Olof Larsberg csoportjában üldözöttek gyermekeinek és árváknak befogadó-szülökhöz mentésében Svájcba, Amerikába(1944-1945)

Krisztina halála után harmadszor nösült.1945 után a demokratikus honvédség kötelékében vándorfilmelöadásokat szervezett, filmhiradókat készitett. A Népjóléti Minisztérium gondozásában országjáró jószolgálati körutazások keretében egészségügyi ismereteket terjesztö elöadásokat tartott.1951-1953 között az Amerikai Könyvtárban tudományos kutatásokat végzett. Az üldöztetések idején,elhurcolása elött feleségét,gyermekeit biztonságba helyezte.A vallatások,kinzások gyötrelmeit súlyosabb következmények nélkül túlélte.

Két édesanya, elsö és második házasságából született két leánygyermeke tragikus halála(1953) után folytatta és irányitotta az UWEA Studió munkáját.
Közérdekü inditványait a Találmányi Hivatal kiemelt programként milliós-értékü támogatásban részesitette és - jutalmazta. Az oktatás egységes eszközökkel ellátása céljából kidolgozott javaslatait a kormányzat elutasitotta(1955)

1956 után holland alapitványok segitségével folytatott munkájáról rendszeresen tudósitott a magyar sajtó is. Fényképpel illusztrált életrajzi lexikon-adatokat a Zrinyi Kiadó gondozásában megjelent NAGY MAGYAR FELTALÁLÓK c.könyv(1958)tartalmaz. BIOCYTIS tanulmányának megjelenése(1959,Amsterdam)után UNESCO-intézmények felkérésére, anyagi gondozásában befejezte RESEARCH and EDUCATION c.összefoglaló müvét(1972) amit eredetileg a magyar oktatás egységes eszközökkel lehetséges volt ellátása céljából tervezett és a fejlödésben elmaradt népek megsegitésére szánt. Javaslatai világcégek fejlesztései terveiben helyet kaptak, megvalósultak, óvodáktól egyetemekig elterjedtek, kutatóintézetekben, laboratóriumokban nélkülözhetetlen munkaeszközökké váltak.

1962-1967 között a Müszeripari Kutató Intézetben folytathatta ujabb terveinek megvalósitását,munkásságát nemzetközi kiállitásokon ismertették, kitüntették.Az ujdonságértékek M-i bevezetésére, közérdekü hasznositására nem volt lehetöség.

1968-1976 között nemzetközi szellemi együttmüködés keretében kidolgozta az ismert és megismerhetö világra kiterjedö egységes elektronikus utastájékoztatási rendszer elvi alapjait. Együttmüködési inditványait M-on különféle ürügyekkel elöbb elutasitották, majd mások nevére megszerezni megkisérelték.A kivándorlásra felszólitásokat ismételten visszautasitotta.
A nehézségek ellenére felesége-alkotótársa áldozatvállalásával,munkatársai segitségével sikeresen megvalósitották az egységes tájékoztatási-világhálózat csúcsrendszerek modeljeit is,amelyek már az ezredforduló felé mutató új utakat és lehetöségeket hoznak emberközelbe a tájékoztatásban is: az emberek közötti közvetlenebb kapcsolatok továbbépitéséhez.

URBAN-WEENTHOVEN-ARYNA:A háború,ahogyan én láttam,Álom és valóság,Egy apa szerelmei és leányai története,Egy nö SAS-tól,Szeretni és emlékezni - REQUIEM c.irásaikban a hagyományos regényformát kiegészitve: eredeti fénykép és mozgóképfelvételek sorozatával illusztrálják a történeteket.

Urbán Gyula 71 éves. Ma már életútja tapasztalatainak megbocsátó bölcseségével szemléli a világ furcsa dolgait, örvend tanitványai és munkatársai sikereinek és köszöni az Élet ajándékait: az ihletö társakat, az alkotás örömét, a boldogságot.

1988.augusztus 20.

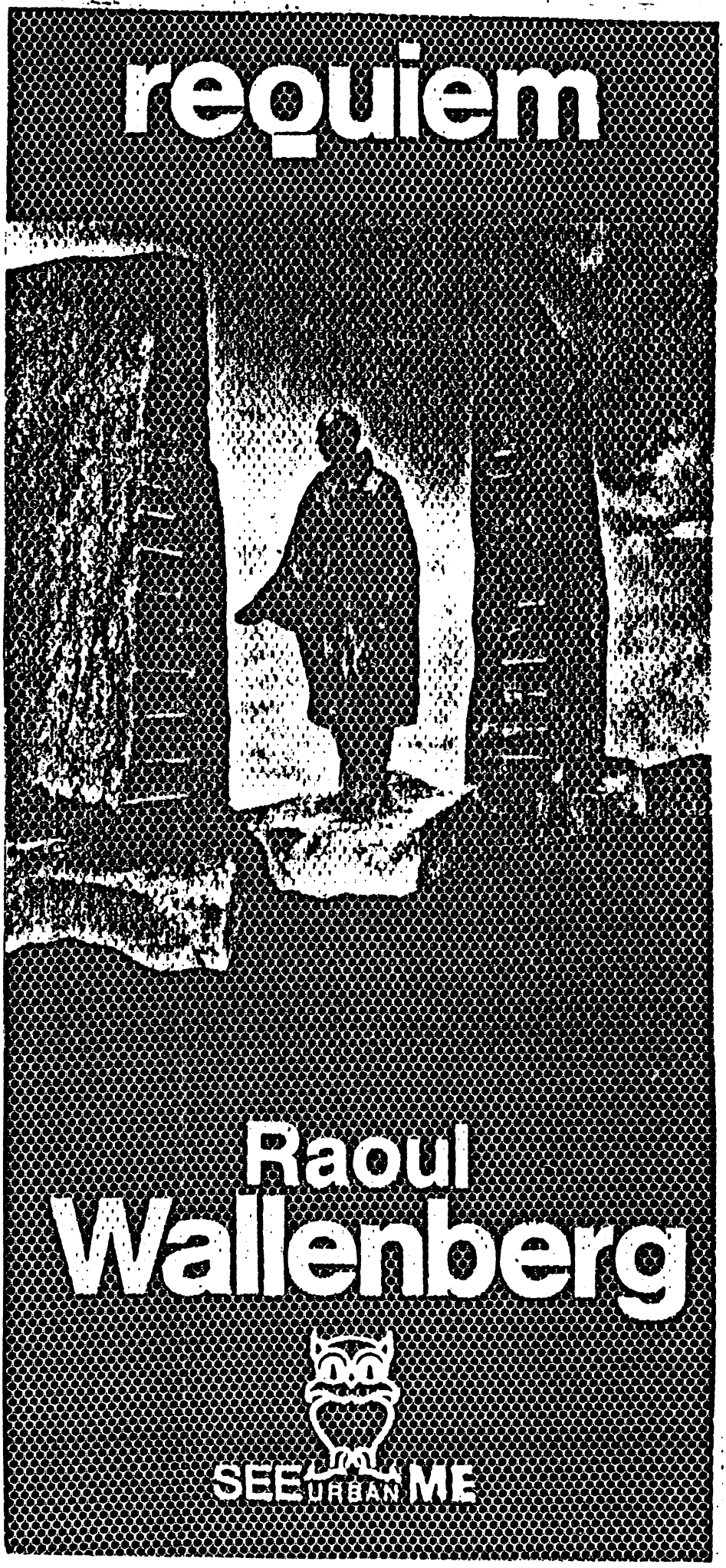
GUIDE TO BEST *information*

URBAN
PICTOMAP

BUDAPEST

Map pictures system of colour-combination for promenades

requiem
Raoul
Wallenberg
SEE URBAN ME

De ur verkligheten hämtade berättelserna i de tre häftena är utdrag ur kapitel ur romaner (livsvägar-öden: 1910-1987). Häftenas innehåll:

I. Wallenberg som jag mötte och tog avsked från
   Farligt företag
   Överenskommelser
   Från Mengeles "experiment"
   Eichmanns och Mengeles flykt genom Ungern
   Bortförandet av rabbin
   Den evangeliske prästens i Jolsva martyrdöd
   Flyganfall mot Västra järnvägsstation
   Lågor och barnoffer
   Karin Bergman och hennes medhjälpare
   SS-officerares förvandling
   Förberedelser för den långa resan
   "Påklädningsaktionen"
   Nio flickor

II. Det sista dödståget, tragedi

III. De som gav skydd

IV. Vem var Raoul Wallenberg (1912-1945)

V. Vem var Karin Bergman (1917-1953)

De fyra romanerna:

- Urban-Weenthoven-Aryna

  To Love and to Remember
  ung.tit. Att älska och att minnas

- A Little Urban in the Large World
  ung.tit. Kriget som jag såg det

- A Woman from SAS
  ung tit. Flygvärdinnan

- Julika and Barbara
  ung.tit. En fars förälskelser och historien om hans döttrar

Gyula Urban sammanställde med Barbara Bergman-Urbans och Edit Kiss' medverkan episoderna och tankarna, till vilka dr Karin Bergmans, syster Beáta-Magdolnas och Julika Bergman-Urbans hågkomster använts.

(Den yttre omslagsbilden är en serie direktrapport-bilder publicerade 1944 i "Világlap", framställda av filmreportern med hans kamera med den första i världen kombinerade spegel-prisma-sökaren, som han 1938 fått av den amerikanska firman Eastman Kodak.

Porträttet tog syster Beáta-Magdolna av sin käre kamrat, för vars skull hon senare offrade sitt liv.)

Framställningen av titelbladsprojekten, bildkombinationerna, planscherna, lay-out och sammanställningsprojekt av volymerna och videokassetterna är min lärjunge och produktionskamrat Edit Kiss' konstnärliga verk.

Privatupplaga: London, Amsterdam, Copenhagen, Budapest.

Edition SEE-ME International Studio of Art & Science, Urban-Weenthoven-Aryna, 1987.

Gyula Urban

Översättning

Raoul Wallenberg
(1912-1945
svensk ambassadsekreterare

om hans uppehåll i Ungern (9 juli 1944 - 17 februari 1945) hans sista dagar i livet och om de än idag ofullständigt bevisbara omständigheterna kring hans död

- Karin BERGMAN (1917-1953) läkare av svenskt ursprung, ur hennes brev från universiten i Uppsala (Sverige), Leiden (Holland), UCLA, University of California (USA) för hennes räkning sända med norsk kurir,

- Tatjana SMIRNOVA (1920-1945), sovjetisk militärläkare, ur brev återfunnet bland hennes kvarlåtenskap. Hon fullgjorde 1945 en tjänst i ett i Jászberény upprättat provisoriskt (genomgångs-) sovjetiskt fångläger,

- Magdolna BEÁTA (1928-1956), klostersyster, ur hennes dagbok. Hon var närmaste medarbetare till dr Karin Bergman i hennes egenskap som vägledare för Raoul Wallenberg i hans aktion för att rädda barn,

- Gyula TILLE (1883-1957), från hans till uppgifterna utfyllande information. Han var kyrkoherde i Taba, rådgivare till Raoul Wallenberg i kyrkofrågor,

- József KORÉNEK (1891-1985), från hans hågkomster. Han var 1945 präst i Városmajor och i János-sjukhuset, placerade sjuka barn,

- Pál ZOLTÁN (-), ur hans berättelser. Han var medarbetare i militärtidningen Elsö Hadosztály,

vidare

- Fülöp Ángyán (chef för Servita-orden), Béla Kátai (abbé i Budavár), Benedek Roboz (direktör för Rozsnyó rekreationsområde, László Remete (evangelisk präst i Jolsva) och många andra som inte längre finns bland oss.

I denna hågkomst fastställda - i huvudsak samstämmiga - uppgifter sammanställdes av

- Gyula URBAN (1917-), f.d. krigskorrespondent, som (mellan 15 augusti 1944 - 5 februari 1945) var medhjälpare till Karin Bergman och syster Beáta på rutten Budapest-Jolsva-Rozsnyó-Nyitra-Wien-Salzburg-Feldkirch -Heerbrugg för barns räddning.

- - - - - -

Om Raoul Wallenbergs liv, om motiven till hans räddningsaktion för de förföljda, om omständigheterna kring hans liv och död - i Ungern och i utlandet - kan man i tidningsartiklar, tidskrifter och böcker redan idag finna en oöverskådlig anhopning motsägelser, uppgifts- och händelsevärderingar från de mest skiftande källor.

Med vittnesmål och motsägelser jämförliga händelser befattar vi oss inte.

- - - - -

Uppgifter rörande den svenske hjältens sista dagar i livet återkallade vi i kapitlen i vår outgivna roman "To Love and to Remember" (Szeretni és emlékezni) vilken vi tillägnade minnet av Christiane-Maria Weenthoven (1910-1943), Karin Bergman och deras medarbetare.

Amsterdam den 12 augusti 1969

Urban-Weenthoven-Aryna
Studio of Art & Science

1. Strax efter att Raoul Wallenberg lyckats avlägsna sig ur sovjetisk fångenskap (17 januari 1945) under de första dagarna i februari, anmälde sig en ungersk generalstabsofficer som förordnad regeringskurir, eskorterad av en sovjetisk major, hos Södra Budavár Tabáns kyrkoherde, Gyula Tille (1883-1957) med följande order.

   Han skulle utan dröjsmål eskortera herr Wallenberg, doktor Bergman, herr Larsberg, syster Beáta, en ortodox präst vid namn Anselm och Gyula Urban, krigskorrespondent, till Debrecen, där den provisoriska ungerska regeringen ville tacka dessa för deras tjänst med att erbjuda hjälp till de förföljda. Officeren meddelade också, att man redan i slutet av föregående år tagit del av och studerat Wallenbergs studie "Plan för hjälp till Ungern och dess folk", som generallöjtnant Antal Vattai (ledarens högste adjutant) vidarebefordrat (?) till marskalk Malinovski, och mot vilken hjälp från Sverige den högsta sovjetiska befälhavarna inte haft någon erinran.

2. Wallenberg anade en ny fälla och beslöt därför att avresa ensam och efter mötet återvända till Budapest. Om förberedelserna för resan och uppgifterna i samband med avresan känner vi till från Karins och Beátas anteckningar. Uppgifterna har flera år senare Lajos Vass (-), Budapests östra järnvägsstation dåvarande stationschef, fyllt ut med värdefulla upplysningar.

3. Den för resan förberedda militära terränggående bilen ställde Dániel Görgényi, pionjär-överste, till vårt förfogande (enligt den ungerske officerens information). Översten var medhjälpare i W-2-gruppen. Senare framkom att vid den angivna tidpunkten uppehöll sig översten på krigsskådeplatsen (flera hundra km från Debrecen) och visste inte någonting om regeringens föregivna budskap. Bilen tillhörde Nyirégyházas första ryttardivision.

Wallenberg meddelade, att han skulle resa i sin egen bil, vilken avsikt man avrådde från med hänvisning till krigsskådeplatsen och terrängförhållandena.

4. Wallenberg lämnade inte långt från tillflyktsorterna nödvändiga penningmedel för de förföljdas räddning och omvårdnad, samt större delen av värdesaker och livsmedel. Bevakningen påtog sig hans närmaste vänner och en bekant som flytt från Danmark. En invalidiserad amerikansk flygofficer, räddad under bombningen av Budapest, påtog sig hjälpprogrammens chiffrerade anteckningar.

Han tog för resan med två resväskor. Terrängbilen hade inte yrkesmässig militär förare, utan den ungerske officeren och den sovjetiske översten turades om att köra. Bilen hade inget registreringsnummer.

5. I terrängfordonets lastutrymme var "reservföraren" Wallenbergs resesällskap. Bakom terrängbilen färdades två beväpnade sovjetiska soldater som "försäkring" på en tysk motorcykel av sidovagnstyp.

5. Den 17 februari 1945 mot kvällen avreste de från hörnet av Benczur utca/Bajza utca. Av okänd anledning stannade de till vid Hjälteplatsen. I verkstaden till lokstallet vid östra station träffade Wallenberg den stationschef som regelbundet varit behjälplig med transport och försörjning av mer än femtusen barn.

7. Efter Aszod (!) kommun "förirrade sig" terrängbilen. Den sovjetiske officeren sköt en lysraket. Under orienteringen drog sig soldaterna tillbaka, lämnade dem i sticket, räddade sig.

8. Den bärande spår av eldvapen och i okörbart skick försatta terrängbilen observerades först av den 11-åriga bondflickan Mari Csöre (född i Szentmártonkáta) på en jordväg i närheten av Hatvan, vid stadsgränsen. Hon hade

hört den nattliga skottväxlingen, men först under sena eftermiddagen vågade hon sig ut ur morfaderns(farfaderns) koja för att närma sig platsen för det nattliga dramat.

9. Den lilla flickan blev så skrämd vid åsynen av de döda och de ännu jämrande, rosslande skadade, att hon först påföljande morgon kunde berätta vad hon sett för några järnvägsarbetare på besök hos morfadern(farfadern), vilka anmälde händelsen för det militära kommandot. Därifrån (?), efter bildandet av en ungersk-sovjetisk kommission, begav man sig för att söka platsen.

10. Den för platsundersökningen ledande sovjetiska militärläkaren kunde bara konstatera dödsfallen. Protokoll upprättades, några foton togs, de döda begravdes av arbetare utkommenderade från ett fångläger. Att utmärka den gemensamma graven ansåg inte nödvändigt.

11. Protokollet och bilderna från händelsen var under de första månaderna 1946 i överste dr Ferenc Jánossys, avdelningsråd på ministeriet, ämbetsrum, därifrån befordrades de till partifunktionär József Révai, vidare till partisan-översten Hellschein-Takács, och hamnade slutligen i judiska församlingen.

12. Gyula Urban: den 5 februari 1945 greps jag på gatan och fördes först till det i den lilla staden Gödöllö upprättade genomgångslägret, därifrån till Jászberénys uppsamlingsläger (tidigare militära kaserner), där Tatjana Smirnova"utvalde"mig, och för en kort tid blev jag lägersekreterare. Efter några dagar meddelande läkaren: hon kände till mitt förflutna. Jag trodde att hon medelst tolk vill få upplysningar av mig. Men jag hade fel! Av henne hörde jag för första gången de tankeväckande nyheterna och de då ännu osäkra antagandena om Wallenbergs försvinnande.

13. Från Jászberénys fångläger kom jag med läkarens hjälp tillbaka till 1:a ungerska infanteridivisionens kommando. Jag kunde fortsätta med rapportering och jag tog del i trupprörelserna mot de tillbakadragande tyska styrkorna. Efter kapitulationen fick jag order att leta reda på och samla in den i Dunántúl lämnade militära materielen (utrustning, dokument) och ordna dess transport till huvudstaden.

14. Fackfolk valde ut och sorterade materielen. Det orörda filmmaterialet (flera tusen meter) ställe ministeriet till major Paulovits förfogande, som bl.a. gjorde dokumentärfilmen "Där det en gång stod en borg är det nu en ruinhög".

Mina på operationsfälten vevade 16-mms smalfilmer visades på den första divisionsdagen vid en i Pápa anordnad festlighet (30 september 1945). Texten till färgdia- och filmvisningarna gjordes av journalisten Pál Zoltán, följdmusiken av György Cziffra (senare världsberömd pianist). Dokumentfilmerna från kriget gick till den tidigare nämnde översten Hellschein-Takács, all teknisk och optisk utrustning hamnade hos universitetsläraren Nándor Bárány vid tekniska högskolans lärarprofessur.

15. Efter väntan och fruktlösa försök att från olika håll få information, insåg Wallenbergs medarbetare att "delegationen" aldrig anlänt till Debrecen, och då beslöt Karin och Beáta att själva resa till staden. Mellan Hajduszoboszló och Debrecen, trots i skrivelse från den sovjetiske befälhavaren för Pest-området fastställt tillstånd och trots Internationella Röda Korsets legitimation, fördes de som krigsfångar i fängelse.

16. Under förhören såg Karin (och även den separat förvarade Beáta) förbluffade en upprepat från fängelset utförd och konfronterad person i SS-uniform - inte Wallenberg!

Syster Beáta, som i ett intill krematoriet uppfört bårhus flera gånger om dagen tvingades till "identifierings-

besiktning", rymde vid lägligt tillfälle. Även Karin lyckades bli fri.

17. År 1947 fick jag höra om Gromykos uttalande : Raoul Wallenberg dog av hjärtförlamning i ett Moskva-fängelse, hans lik brändes och askan ströddes i Moskva-floden.

I slutet av 1947 höll jag runt landet good-will-föredrag om hälsovårdsinformation, och i Jászberény hörde jag nyheten (vilken János Vikol, statssekreterare i ministeriet för Folkets Väl och senare Erik Molnár, minister och universitetslärare, bekräftade) att Tatjana Smirnova (som sannolikt kände till mordet på Wallenberg, orsakerna till och omständigheterna kring plundringen och personbytet) den 21 mars 1945 under nattimmarna hittats död i hyresvärdinnans hus. Den sedan dess avlidna "mammans" omgivning hade inte kunnat lämna någon förklaring till att den älskvärda, mot alla hjälpsamma Tatjana för egen hand skulle ha tagit avsked av livet, eller fallit offer för en usel mördare?!

18. Gärningen upptäcktes och anmäldes för myndigheterna. Modern och dottern fördes genast bort, de fick inte beträda sitt hus. Husdjuren leddes över till grannen. Det framkom: "finrummet" (där bodde Tatjana) var fullständigt ödelagt. Det dödliga skottet hade kunnat träffa offret under sömnen. Den i nacken inträngande projektilen hade slitit sönder skallbasen (strupen). Kulan från den i den dödas hand funna (i den dödas hand placerade) pistolen återfanns vare sig i den döda kroppen eller någonstans utanför den. Man ansåg det också misstänkt att kroppen hamnat (eller lagts) på rygg, vilket antydde ett vilddjurs brutalitet. Gärningsmannen (-männen) syntes ha velat avleda uppmärksamheten från det verkliga motivet till våldsdådet.

19. År 1951 fick jag överraskande nyheter från Sverige: Karins brev (som Uppsala universitet sände för hennes räkning) med bilagor till hennes testamente innehållande delar av förhören i mars 1945. Efter tortyrerna bad en påfallande bildad och i världsaffärerna synbarligen

välinformerad, välmående officer om ursäkt på oklanderlig engelska och meddelade: Han vet. Man har mördat Wallenberg! Bresjnev (som vid den tiden var sovjetisk tillförordnad speciell tjänsteman i Ungern) hade, vid underrättelsen om mordet, på Stalins order i Wallenbergs ställe låtit sända en engelsktalande (han var inte villig tala svenska) SS-officer till fängelset för kontraspionage, där han aningslöst (eller kanske i hopp om något löfte om förmåner) accepterade person- och namnbytet (och andra i förväg oöverskådliga konsekvenser).

20. Under mer än tio år tycktes det lilla paketets innehåll, vilket Tatjana efter den sista gemensamma middagen, inte långt före sin död, gav till hyresvärdinnan, som en olöslig gåta. Efter några år öppnade vi brevet, men raderna med kyrilliska bokstäver, av vilka vi anade hennes dödsfruktan, förstod vi då inte. Om förhistorien till hennes död och dess orsaker fick vi först senare godtagbara förklaringar.

21. Den 2 mars 1953, då mitt barn Judit föddes, hade under tiden jag vistades på sjukhuset hemliga polisen gjort husrannsakan, vänt upp och ner på våningen och, med undantag av de förstörda möblerna och den upprivna parketten, forslat bort allt flyttbart. Av den under förhören ställda frågorna förstod jag vart de syftade: tala om vad jag vet visste om spionerna Wallenbergs och Karins (!) verksamhet, förbindelser, utländska kontakter, engelska och amerikanska vänner, sionistiska uppdragsgivare.

22. Att jag efter förhören blev frisläppt (relativt oskadd) kunde jag tacka bland de från vår våning bortförda skrivelserna dokument med kyrilliska bokstäver, bland dem Tatjanas avskedsbrev till mig, signerade skrivelser från två genom norra delen av landet resta sovjetiska ~~armébefälhavare~~, där de tillstyrkte vår verksamhet, skrivelser i samband med räddningsaktionen av barn med László Remetes, evangelisk präst i Jolsva, förmedling, Wallenbergs, Karins, Beátas, Lars Bergs och mitt namn

ställts ut. Sammanhanget bara anar jag än idag, men jag är övertygad om att år 1953, redan åtta år efter sin död, Tatjana för andra gången räddade mitt liv.

De författare som sysselsatt sig med Raoul Wallenbergs liv har inte tagit hänsyn till väsentliga kapitel i den speciella volymen av den hjältemodige svenskens verksamhet för att rädda de förföljda. Enligt dokument och skrivelser bevarade i Budapests huvudstadsarkiv (och även enligt min vetskap) har mer än 5.000 "Wallenbergs-barn" att tacka aktionen med beteckningen W-2-K för sin"andra födelsedag".

I slutet av 1944, med stöd från Internationella Röda Korset och Wallenberg personligen samt under skydd av den evengeliske prästens i Jolsva "grupp", räddade, gömde, eskorterade, transporterade Karin och Beáta föräldralösa, halvt föräldralösa och förföljda barn genom norra delen av landet, genom Slovakien, genom Österrike till Schweiz, därifrån vidare. De då - från spädbarn till tonåringar - helt utlämnade, vilka idag strödda runt världen lever i frihet, arbetar nu. De flesta av den minns inte (kan inte minnas) varifrån och när de gav sig iväg till nya föräldrar, som gav dem nytt hemland, nytt hem, nya livsmål och lycka (många kom till miljonärsfamiljer).

24. Karin förordnade, att de i utlandet (på andra sidan havet) väntande och mottagande familjerna - alla efter sitt samvete - skulle fostra och älska barnen som sin egna. Den oförglömliga upplevelser, när jag av en händelse fick veta om nio små flickors livsväg, gjorde att jag grep till pennan för att kunna visa som exempel vackra, innehållsrika liv. Wallenbergs fadderbarn, " den människoälskandes barn", lever och verkar vidare, därtill värdiga att vi minns dem, så att också de blir förebilder för kommande generationer.

Tillägssnoteringar:

K 1. Inte bara för att försvara en enda död person (enligt mitt samvete är det min plikt) måste jag med förakt och avsky avvisa denna fantasifoster av sjuka hjärnor, dessa ogrundade antaganden, i tidningsartiklar och böcker mellan raderna ställda misstankar och stinkande virrigheter. Så oansvarigt kan bara de skriva, som vid tiden för dessa händelser ännu inte levde och som därför inte kan vara vittnen.

K 2. "Detta är sanningen" skrev självsäkert och med en överlägsenhet som inte kan överklagas, upphovsmannen till en på flera förlag i Ungern 1948 (!) utgiven bok. Att år 1988, efter plundringar och ohyggliga handlingar av de sovjetiska makterna och deras ungerska efterapare, som förfalskade dokument och uppgifter, förstörde bevis och sände tiotusentals oskyldiga i döden, skriva att "detta är sanningen" (som aldrig har varit sanning),det även ifrågasätter trovärdigheten hos annars ärligt men överdrivet skrivna vittnesmål och slutsatser.

K 3. I stället för sådana plumpa spekulationer som t.ex. Varifrån och av vem fick Wallenberg sitt "uppdrag"? Varifrån fick han alla dessa pengar och värden för att genomföra sin uppgift och sitt uppdrag? Vilka "intressen" knöt han till räddandet av de förföljda? ... hade man bort forska bland hans samtida, även bland den som var "längre bort", men som hade kunnat ge nyttigare information till den bok som tillägnats Raoul Wallenbergs minne.

K 4. För många är den svenske hjältens liv och gärningar ännu idag en "story", på vilken de-som-vet-bäst gör sig goda förtjänster. För oss är han (också) den store från Norden, som vi minns med tacksamhet, och vi hyser vördnad för hans land och folk, och vi vill erinra därom i vår skrift även.

Raoul Wallenberg hör för oss inte till det förgångna, utan lever här bland oss och i vårt minne. Vi ber hans landsmän: kom hit, vandra utefter alla stationerna på Wallenbergs väg. Se Er omkring där han med sin landsman dr Karin Bergman organiserade den framgångsrika aktionen för räddande av barn, benämnd W-2-K.

Vi föreslår: grunda ett minnesmuseum som skyddar den lilla lågan! Han vilar i sin okända grav, men på ungersk jord lever hans själ och ande i hans uppoffrande gärningar och till minne av den till underverk inspirerande människokärleken, som binder folken samman med oövervinnerlig styrka.

Unofficial translation

"Almighty God! Enlighten your face for those erring in the darkness, raving in the craze of power and the dirt of sins. Merciful God! Comfort our hearts worrying for all our fellow-creatures and heal the sick soul of mankind!"

(Quotation from the paryer of Rachel Goldman (1915-1944) and her father (1880-1944) "the Rabbi" who have sacrificed their lives not only for their Jewish people but also for us who can still remember)

After the Ghetto in Budapest had been closed down (December 10th, 1944) a military train consisting of twenty-one partly closed, partly open wagons, was waiting on the sidetrack of the Western Railway Station beside the Zoo for a command to start. In the last two wagons coupled to the train and marked "to special camp" without any name of locality there were Jewish and Gypsy women and young girls.

Karin, Sister Beáta and Rachel already knew from Wallenberg's detailed information that the train waiting for its departure was actually a cover for the preparations of a dangerous undertaking: the withdrawal of Austrian soldiers, the quitting of three high-ranking SS-officers from the war and the planned rescuing of people condemned to the agonies of the death camp called medical-biological research institute.

A few months earlier three SS-officers came to Wallenberg's post: they offered services and guarantees for the rescuing of persecuted people which seemed acceptable in return for priestly garbs and Vatican letters of protection. The plans and details of the action were made by Wallenberg and Karin and they informed the persons in question about the conditions.

Eichmann and his direct escort left Hungary in the direction of Csáktornya (Muraköz) with the help of a misterious fraternal society in the beginning of December 1944. The "experimenter" of Auschwitz (Mengele) got a post as doctor of the retreating Wehrmacht at the troops withdrawing from Hungarian territories. In the hope to get a letter of protection Mengele "renounced" the taking over of the group of selected women and young girls that was "considerately" offered him by the Hungarian Nazis.

By then Wallenberg and Karin learnt about the dreadful things, experiments performed on human beings, twins in the death camp of Auschwitz (more precisely Birkenau), not only from the personal telling of the Weiman twins, but they got detailed information from the testimonies of the girls who escaped from the Polish refugee camps with the help of medical officer Münch.

The senior officer from the three SS-officers also said that the "Jew" who appeared first at the parish of Krisztinaváros, then at the palace of the archbishop in the Buda Castle (Uri utca/Lant utca) under the name of Hochberger was in reality the manifold murderer: Mengele! Wallenberg informed the archiepiscopal vicar and the papal nuncio Angelo Rotta in time who - after certain conditions were fulfilled - thought it necessary and suggested that a contact should be established through M. Cyrill, Servite monk.

Mengele must have been a well-known and acknowledged expert of twins research in certain circles. In the beginning he received a limited permission for his experiments, later he was officially authorized by his superiors to select children, among them twins, from those sent to death camps. He performed different experiments on the children.

His collaborators insisted that there were no witnesses who could tell what he did to these children, what the real reason of his experiments could have been. He never spoke about his task, not even to his collaborators. Several doctors suspected that Mengele performed horrible experiments, work incompatible with a doctor's profession, but most of them kept silent in their own interest; they knew that no witness could stay alive - the subjects and victims of the experiments got to crematories.

Today we know already that the twins research was only a cover for top secret activities. Those who became aware of it, spoke about their observations and experience to others finished their life in crematory.

Dr. Hans Münch (practising doctor in Bavaria also these days) made a detailed testimony about Mengele's activity in the Auschwitz lawsuit against SS-officers and jailers. He disclosed incriminatory data and evidence for the judges. Münch was the German doctor who helped prisoners within the limits of his possibilites - and stayed alive!Doctors who refused service or knew too much and spoke died in the camps. Münch was the one who prepared the escape of four Polish girls who, among others, gave state's evidence later.

The Weiman twins could be found and taken out by the help of Münch. They could be kept alive in Doctor Karin Bergman's group for almost one year. The Weiman twins disclosed all horrible details which became evidence to inhuman, shocking things, acts the reasons, circumstances and "results" of which we could learn.

The twins said, among others, that they got "injections" on different parts of their body, their blood had regularly been tapped, samples had been taken from their bodily fluids, and a total blood transfusion was performed on one of them. They were treated exclusively by Mengele whom they considered a good (!) man, because "uncle doctor brought back to life (!) the little sister who died".

We also learnt from the Polish girls who told us everything in details - although they were very reserved as far as intimate details were oncerned - that the "uncle doctor" left late autumn in 1944, the "treatments" were performed not by doctors. They also said that several of the teenager girls and young women "were in love", they volunteered to anything just that they could be near Mengele, because his experiments and a few of his collaboartors had such a good(!) reputation.

After having escaped, already on Hungarian territory, a pregnant Polish girl on her way to hospital for a check-up recognized Mengele at the railway station in Székesfehérvár. He was in soldier's uniform and was speaking with German officers. The girl exchanged a few words with him. The person who accompanied her reported the suspicious meeting to the doctor of the refugee camp. Several details of Mengele's short stay and hiding in Hungary and of his role as doctor of the Wehrmacht are known since that date.

We also know about the "bargain" as a result of which 1215 Jewish women whose names were put down in a list could get free from one of the closed communities of the Óbuda brickyard, in return for helping Eichmann and Mengele to flee from Hungary.

From the "inheritance" of Mengele left behind in the vicinity of Györ and Zalabér such material proofs marked clearly with numbers, names and codes were found in Wehrmachtboxes (inner organs, blood and a"substance" then yet unknown in sealed glass tubes) which were ment to be placed into reopened and abandoned mine galleries in Upper Northern Hungary and to be closed by explosion until the right time came to use them. Part of the proofs came to a laboratory in Switzerland through an already existing secret-service channel (with the cooperation of Belgian and English prisoners of war in Hungary) where the contents and also the possible function of the almost ten thousand misterious ampules had been determined without any doubt.

When our new diagnostic instrument system, prepared under the management of the National Patent Office (KOLPO-VARIOSCOP,pH-INTRAFLEX) was tested we had the opportunity to visit the laboratory of the National Oncological Institute where results of animal experiments were processed. There we had seen similar Wehrmacht boxes and glass tubes made in Jena, but of course not with the previously mentioned critical contents (1956).

The German Embassy planned to accomodate Mengele provisionally in the cellar of the house at Uri utca 16 which was permitted to be used as children's shelter and where the International Red Cross Children's Action was working. Sister Mária (Mrs Ernö Gallus, Mária Kottinger 1910-) took care of the children. In the lower cellar, separately, an archduchess and her maid of honour were staying who protested against giving lodging to the young sympathetic (!) officer. Their aversion was understandable because at that time there werealready hundreds of injured people lying in the caves of the castle hill of whom nobody had taken care for quite a long time. SS-officer Pfeffer-Wildenbruch finally ordered that the doctor (Mengele) should be accomodated in the camps of the withdrawing Transdanubian units where injured people waiting to be transported away were taken care of - first near Székesfehérvár, then in Györ.

Years later in the Archives of Budapest (file No. IV. 1506.a.1.) we found several indirect documentary proofs that the documents and proofs marked ME-TH from the material marked "Geheime Reichssache" were planned to be transported from the Antropological Institute of the Reich (Berlin-Dahlem), the Birkenau-F camp that was ordered to be emptied, as well as from the Hygienic Institute of the Reich, the concentration camps of Mauthausen and Nordhausen-D to repositories prepared in a girls' holiday home in Rozsnyó-Huta, Smidt-garden which was emptied for military purposes.Wallenberg and his co-workers were informed about the plans in time thus they could systematically make use of the related possibilities when rescuing persecuted people.

In the meantime the whole country became a confused area of war. Karin organized the transfer of saved children who were placed at provisional shelters (families) from Budapest. We needed her foresighted care because over-zealous SS-soldiers and Hungarian nazis terrorized the families and persons sheltering persecuted people in Városliget and Zugló.

Despite the siege, measures had to be taken because the transitory shelters in Buda which provided a relatively better security and could be supplied well were overcrowded . Wallenberg and his co-workers settled over to Krisztinaváros and he continued his negotiations there and from there.
Sister Beáta who shortly after the introduction of the anti-Jewish laws got the permission from her order to work at the Schwartzer private mental hospital in Kékgolyó utca proved to be a perfect ally.

The scenes of meetings and discussions were the church in the Tabán area of Buda (connected with the Danube through a tunnel) and the parsonage in Krisztinaváros. In both churches there were occasional shelters for persecuted people and deserters. Vilmos Bodrogi, cantor-organist, and his son built out hiding places even inside the organ-case. Vicar Imre Szabó and János Ferencsik (later famous conductor) were our trustworthy helpers.
Gyula Fehér (1902-), "uncle Matyi", teacher of religion, worked in the region of Krisztinaváros. He, who was especially popular among the children, helped more than 2000 persecuted people over the critical period of total hopelessmess by issuing certificates of baptism which could be used then for some more time.

Gyula Tille, vicar of Tabán, József Korének, chaplain, and Sister Beáta successfully kept regular contacts with the shelters and the refugees in János hospital and the vicinity of Városmajor. The sister was courier to the workers of the photolaboratory in Bors utca (section for preparing identity cards) of the Sebesfy chemist's shop (Krisztina körút-Csaba utca) as well. The connection worked until the massacre

in the Jewish hospital in Maros utca (January 12th, 1945) and Wallenberg's betrayal and carrying off to Soviet captivity.

We were all shaken by the news: the Rabbi was carried off from his hiding place in Upper-Northern Hungary through betrayal. The evangelic priest of Jolsva gave him shelter which seemed safe and ensured food and protection for him thorugh partisan children. SS-troops had carried off László Remete too during their ravages in Jolsva. After putting him to the torture he was transported to the prison of Besztercebánya, from there to the lime-kiln of Nemecka where he was shoved into the fire from a board laid on top of the kiln (proofs in the memorial museum of Nemecka).

Rachel got the information about the carrying off of her father at an emergency hospital near Rozsnyó. Accompanied by the Norwegian she had been looking for her father all over the country. Finally, with the intervention of Wallenberg and Karin she managed to find the suffering man who lived the last days of his life and place him in the wagon of women.

Afflictions continued: several air-raids reached the railway station, several hits caused panic among the soldiers who guarded and accompanied the train standing on the side track; the last wagon was hit by an incendiary projectile. The guards ran in all directions. A few courageous railway workers tried to open the wall of the wagon detached from the burning train with pick-axes, cramp-irons and bare hands. The wagon of the women has not been damaged seriously, but they were choking in thick smoke, crying for help on the verge of insanity.
When we arrived to the scene from our post in Peterdy utca, the detached wagon was burning almost inaccessibly. We managed to drag out some living, seriously injured, unconscious little girls, but many whom we could not help, suffocated, got lethal injuries and burned among the wrecks.

Further saving of the wailing, crying, begging children who were laid down among torn-up rails, wrecks of wagons, smoky railway ties seemed hopeless.
The guards who returned after the air-raid were cursing, staggering in a state of drunkenness and threatened us with weapons. They again encircled the wagon of women inaccessibly. Finally they allowed - after long pleading - that the injured children and the dead be transported away. We put those who showed signs of life in the (then already empty) cave of the bears which ment disputable safety.

Rachel accompanied the bigger girls who were still able to walk to the Regnum Marianum church to save them from the armed men who were becoming importunate even with the injured little girls. Karin and Larsberg acquired a military lorry somewhere and transported the most seriously injured and burned children to the clinic. Wallenberg who suffered serious intoxication by the smoke was conscious and remained with us. Our defencelessness was eased by the presence of several railway men and track men who protected us and the almost naked Gypsy children with pick-axes and iron bars. I stayed with Sister Bea who lost a lot of blood and did not regain consciousness. Two little girls helped to tear off the burnt, still glowing pieces of clothing from me. I had to stay awake, I could not allow myself to lose consciousness. I could still see: two little girls, Jewish and Gypsy, were embracing each other in fear of death. Today I can only remember that the unconscious sister hovering between life and death was put into the ambulance car by Larsberg, Karin accompanied the two little girls and I was supported by a nurse.

After the medical, clinical attendance we held a meeting at Wallenberg's post (then in Benczur utca) and distributed tasks. The decision was that I had to accompany the nine saved little girls personally to the shelter at the Servites, from there on the "Slovakian way" via Rozsnyó, Nyitra and Wien to Feldkirch near the Swiss border where they would be taken over.

During the meeting a cooperating railway man informed us: while the injured were taken care of by the "professor", the nuns and Karin at the clinic in

in Üllöi út a tragical eventhappened at the shelter in the Zoo. As the consequence of information delivered by a Hungarian nazi guard an attacking party completed with SS-gunmen broke into the cave and killed all those whom they found there with repulsive cruelty.
Wallenberg requested explanation from the three SS-officers who got the possibility to stay in our area. They hastened to the scene but the attackers had run away by then.

When the two officers came back, Wallenberg requested them to give an immediate reply and guarantees: where, when and how can the women locked in the wagons get free? Their definite answer was: the guards were removed, formal control had been taken over by the Austrian soldiers, the seals of the wagons were removed and false seals were put on. They could not do more before the departure because one had to be afraid of Hungarian nazi spies and gendarme raids. Leave was given to the SS-detachment and started in closed formation from the Eastern Railway Station.

The station master ordered an express train locomotive type 328 completed with a tender wagon for the pulling of the W-2-K/21. He also arranged that the train stopped and waited at Rákosrendezö Station and Kelenföld in order that Sister Beáta and her helpers could give up the necessary medicines, water, food and clothes in time.

Then it seemed that the action with the train consisting of 21 wagons, supplied with anti-aircraft and anti-tank guns, ammunition and field-kitchen, escorted by Austrian soldiers was a very bold, but heartening one that could make possible for soldiers who suffered a lot and injured people to quit the war, for the high-ranking officers whose number reduced to two to escape and the saving of 98 Jewish and Gypsy women and young girls locked into wagons.
Unforseeable circumstances modified and unexpected events restricted the realization of the plan, but they could not prevent it. Nevertheless, the final result is sad: only a part of the women who could be saved from the inhuman experiments of death camps and death by fire survived the events; most of them became the victim of their own desparate unpatience, another part of them have chosen the "more mild" solution of voluntary death. What had happened? How could it happen?

After the remaining two SS-officers have fulfilled their undertaken obligations entirely and precisely, they took over the two cassocks fitted to their size and the quadrilingual (Hungarian, German, Latin and Croatian) documents of the nunciature certifying their special mission from Rome.After they had changed they got a more proper hair-style for priests and tonsure at the cooperating hair dresser's shop in Peterdy utca. Their transformation was so successful that even the commander of the train greeted his new passengers like priests at his service place that could hardly be called a passenger carriage any longer.

The transformation of the former SS-officers seemed a strange comedy for me, it seemed impossible that I could ever get into a similar situation. I could not think of a similar transformation, I did not think of the fact that close to the end of the horror of nazi reign my military identity papers are worth nothing and my activity as war correspondent carried the danger of slaughtering on the spot. The identity card of the International Red Cross was rather dangerous for a man of military age, it raised suspicion instead of giving protection. I did not think that in hardly two days I shall put on a monk's frock myself and that I shall have to do even more serious tasks of a priest-monk (hear confessions, celebrate masses for the dead in the cathedral, preaching and obligatory appearance at the bishop's audience) in the interest of the protection of the nine Jewish little girls.

Only two from the passengers of the last death train - death wagon - were alive when the train passed the border. One of them became mad and died after a long suffering in the hospital of Lazarists; she was buried and forgotten. The other one: Melinda. We know the human details of the series of tragic events from her memories.

The details of the history and circumstances of the journey we could put together from the narration of the stoker who, after the misterious disappearance of the engine-driver, took the control over the train and the locomotive. The details: they managed to couple a clean wagon, still suitable for pulling, to the train that was shunting back and forth on Rákosrendezö sation where it had been pulled because of repeated air-raid warnings and air-raids, and the Gypsies were separated from Jews and taken over there. Two poor people, (mother and daughter) jumped out of the debating-quarreling group that was selected out with difficulty and died on the tracks under the wheels of a passing freight train. Their crazy deed caused panic and sensless chaos because Rachel who stayed with her companions in distress until her death told everybody in time that those who wanted to flee should wait until nightfall; everybody could escape, but they should behave sensibly.

The tragedy in front of the guards and the passengers of the death train, the death of a mother and her daughter and the fright caused by the horrible sight calmed down unquiet sounds and mitigated still lurking emotions. With the help of Rachel who aroused admiration with her kind but still firm attitude, of the sympathetic commander of the train and the soldiers the still existing bigger potential danger could be averted from the train. Armed plunderers capable of any villainy were watching among torn-up tracks of the station and the ruins of former stores. Getting into a fight with them would not only have ment the risk of detection.

The women and the children taking shelter among the grown-ups who had been taken over from the SS according to the bargain got into our care in an indescribable condition.

Early next morning, after the fire, when we thoroughly searched the train standing far from inhabited areas we were startled to see the soiled, wounded and bloody bodies of the people crammed into the wagon "lined" with straw chaff, hay and rags.

Frightening grims on the faces of the women and children exposed to cold and each other, mad movements with cruel exhibitionism alternated with choked sobbing and wailing.

We, men, turned away our faces with shame and because of our temporary helplessness. But Karin, Beáta and the other sisters started to take off their underwear as they could manage and gave them up to the hands reaching out through the laths of the wagon. Then I realized that the inhuman torturers crammed these unlucky people into relatively clean wagons which were ment for the transport of pigs and small livestock.

When I saw the "lined" wagon I understood why the last wagon of the train caught fire so quickly and why did even the remaining of the bodies burn to ashes, why were the people who did not catch fire, but suffered from heat and smoke crying madly in mortal fear.

We more or less accomplished the "cloths distribution", but we knew that we had to do something more. The untiring commander of the train called us to discuss the matter into the passenger carriage. The thought emerged: there are no "real" guards, let's set free those who wish to leave the wagon. The Rabbi and Rachel decided to stay. One single woman asked Karin that she wanted to go with her and get out somewhere on the way.

Wallenberg and Larsberg took the sisters back to their convent and the hospital. I could complete my clothing at the shelter in Peterdy utca. "Mother" Mariska, while taking care of me, found out where I left my underwear and jacket. She asked me to wait a little while. In a few minutes I could leave with a bigger pack. Karin, my protecting angel, had been waiting for me in her red cross car in front of the gate: back to our ill-fated sisters.

What did the pack contain? The two mothers forwarded the underwear and cloths kept with solicitous care of their daughters through me.

The "little" sisters (novices) told us: Mother superior Anna-Puxelina and Maria-Dorothea could not come and help personally on the spot because of their age. They collected available cloths from the hospital and the convent, packed them together - and they were praying!
Wallenberg and Larsberg thought that they saw military stores on Lehel út. And really, there was a miracle: a commissary officer and the guard not only opened the door of the store, but transported clean underwear, overcoats and socks with an old caterpillar truck causing a lot of noise near the locality. It was then I got the only great honour in the form of a new colonel-general's coat deprived from its stripes. The coat also came with me into captivity and - it was a miracle too - became the "pledge" of my setting free.

On the same lucky day we not only managed to dress up all women and children, to reconcile Jews and Gypsies and partly place them in different wagons, we also managed to distribute one-dish meals from the clinic and to cut up and put on the train the usable remainingsof the horse that died during the air-raid in the meantime.We managed to do all these because the commander of the train distributed his people at a proper distance from the train ; they protected the "dressing operation" of Wallenberg and Karin with guns ready for firing and hand-grenades. And all that happened when (we could not know it) the Soviet troops took their last actions to encircle Pest and occupy it totally.

Gyula Urbán was born on Jaunary 26, 1917 in Budapest. His mother was the child of a water-miller and a boilersmith, his father was born in a poor peasant family. From them he inherited the ancientvalues which were taken careof and further developed by his first teachers.

After the death of his father he came to the teachers' training institute in Buda with the recommendation of his instructors. Paralelly with his studies he also worked at the tube works as day-labourer. With the support of his employers he became assistant cameraman at the film studio. As a consequence of the success of his first work that got a prize at an international film competition he designed new instruments of research and education in the physiological reseach laboratory of Christiane-Maria WEENTHOVEN - the UWEA Studio (1937).

He worked as war correspondent during the World War II. At the same time, under the direction of Wallenberg he participated in the group of Karin Bergman and Olof (Larsberg) to get the children of persecuted people and orphans to people who provided a home for them in Switzerland and America (1944-1945).

After Krisztina died, he married for the third time. After 1945 he organized travelling film performances and prepared newsreels at the democratic army. He delivered sanitary educational lectures in the framework of goodwill tours sponsored by the Ministry of National Welfare all over the country. He performed scientific research at the American Library between 1951-1953. During the time of persecution, before he had been carried off, he placed his wife and children at a safe place. He survived the questionings and tortures without any severe consequences.

After the tragic death of the two daughters from his first and second marriage (1953) he continued and directed work at the UWEA Studio. His proposals of public interest were supported in the value of millions and rewarded by the Patent Office assignificant programmes. His proposals for supplying educaiton with uniform instruments were refused by the government (1955).

After 1956 his work performed with the help of Dutch funds had regularly been covered by the Hungarian press too. Lexical biographical data illustrated with a photo can be found in the book NAGY MAGYAR FELTALÁLÓK (Great Hungarian Inventors) (1958) published by the Zrinyi Publishing House. After his study BIOCYTIS (1959, Amsterdam) was published he finished his general work "Research and Education" (1972) on the request of and with financial support from UNESCO institutions. Originally he ment to supply Hungarian education with uniform instruments by it as well as to help underdeveloped nations. His proposals were accepted and realized in development plans of international firms, spreading from kindergartens to

universities and became essential equipment in research institutions and laboratories.

Between 1962-1967 he could continue the realization of his newer plans in the Precision Engineering Research Institute ((Müszeripari Kutató Intézet); his activity has been published at international exhibitions and he got awards. There was no possibility to introduce the novelty-values and utilize them for public interests in Hungary.

Between 1968-1976 he elaborated the principles of an electronic passenger information system for the known and knowable world in the framework of an international intellectual cooperation. His proposals for cooperation were first refused in Hungary with different excuses, then they tried to acquire his subjects for the name of other people. He had been required to emigrate, but he repeatedly refused it.

In spite of difficulties and with sacrifices of his wife, who was his collaborator at the same time, and with the help of his co-workers they also managed to create the models of the supersystem of a uniform world-wide network of information which had shown new ways and possibilites tending already towards the millenary turn: in order to further develop direct contacts between people.

URBAN - WEENTHOVEN-ARYNA: The War as I Saw It, Dream and Reality, The Loves of a Father and the History of his Daughters, A Woman from SAS, To Love and Remember - REQUIEM. They illustrate the stories with original photos and moving pictures, completing the traditional form of novels by them.

Gyula Urbán is 71. Today he watches the strange things of the world with the forgiving wisdom of the experience of his life; he is pleased to see the success of his pupils and co-workers and thanks Life for its gifts: inspiring partners, the joy of creation and happyness.

August 20, 1988

Bil. hanát ... 4 ... 1988-10-31

INK. AMB. BUDAPEST
D. N:o 76/131
19..88..10..12
AVD. R | GR. 18 | MÁL. Wallenberg

Tisztelt
SVÉD KIRÁLYSÁG
NAGYKÖVETSÉGE
BUDAPEST
XIV; AJTOSI DÜRER -SOR 27/a

Budapest,1988 október 1o.

A közelmultban a napi sajtóban megjelent rövid közlemény indított e sorok megirására,A Wallenberg Család felhivása,Wallenberg Ur sorsának felderitése,felkutatása céljából.-

Tudom csalódást okoz jelentkezésem,ugyanis én 1944 november 28-án deportálásra kerültem,németországi koncentrációs táborba.Isten kegyelméből életben maradtam és hazavergődtem viszontagságos szökés utján 1945 junius hóban Budapestre.

Személyem mégis nagyon jelentéktelen tanu,a még életben lévők között,akik személyesen találkoztak Wallenberg Urral éspedig nemes emberbaráti,önzetlen,felettébb bátor mentési munkája,önfeláldozó tevékenysége közben.-

Köztudott,hogy 1944 őszén a Budapesten állomásozó mintegy husz zsidó munkaszolgálatos század deportálásra került.Valamennyi esetben a Budapest-Józsefvárosi Pályaudvar Kőbányai-uti részén került sor a bevagonirozásra.-

Én a 302.számu és a Budapest VI. Vörösmarty utcában a Skót-Egyház iskolaépületében pincéjében fogvatartott munkásszázadban voltam. Hajnali 3 órakor az épületet katonaság vette körül és elhurcolták a teljes századot a Józsefvárosi pályaudvarra.-

Ekkor találkoztam személyesen Wallenberg Urral a sors rendelt akaratából.A tőlem mintegy 1-2 méter távolságban asztal volt felállitva,ez előtt állt Wallenberg Ur,körülötte karszalagos,fegyveres nyilasok,Az asztalon iratok,iktatókönyvek kinyitott egyértelmüen felismerhetően.Értékelésem szerint a Nagykövetség hiteles iratai azokról az üldözöttekről,kik svéd-menlevéllel rendelkeztek,minden kétséget kizárón.Akik felmutatott menlevele ezen iratokban nem szerepelt,bevagonirozásra kerültek.Én körülbelül reggel 7 órától álltam és szereztem élő tapasztalatot,14 óra körül kerültem vagónba.Ezen idő alatt csupán néhány embert engedtek el.Minden egyéb egyén további megmentése Wallenberg Ur számára elérhetetlen volt.Kitartón azonban minden tőle telhetőt megtett.-

Emlékezetem szerint.Wallenberg Ur mintegy 170 cm körüli magas,markáns,határozott,erőteljes jelenség,megjelenés.Haja világos barna. Széles karimáju barna puha kalapot,középbarna bőrkabátot és énnél kissé világosabb "bilgeri"csizmát,viselt.Órákon keresztül megfigyelhettem határozott,elszánt tevékenységét.-

Én nem rendelkeztem svéd menlevéllel,igy nála nem jelentkeztem. Az én - 302 sz.-századom pápai menlevéllel rendelkezett,amelynek a megszerzését részvételemmel a századparancsnok Korody Katona János tartalékos hadnagy segitségével a Pápai Nunciatura,Angelo Rotta Nuncius 10.000 példányban saját kezüleg irt alá.Az üldözött jelentkezők között kiosztottuk.Majd midőn ezt elrendelték a XIII.,kerületi Wahrmann utcai pápai védett házakban helyeztük el.Ugyanilyen védett házakkal rendelkezett Wallenberg Ur is.-

Emlékezetem szerint a svéd menlevelek és a mentési segitő akció 1944 tavaszán közismertté vált,ezzel kapcsolatban Wallenberg Ur személye,neve.Ugy emlékszem,hogy már az év nyarának az elején a Budapest VI.,Jókai utca,vagy a Jókai-téren svéd védettház volt. A környékre emlékszem és a kitüzött svédzászlóra is.Ezeket az épületeket is ki kellett üriteni 1944 novemberében és a nyilasok a XIII. kerületbeni Pozsonyi uti és mellék utcáiban kijelölt un. védett házakba hurcolták a bennük lakókat.-

Én személyesen Koródy hadgy.vezetésével a Király utcai /jelenleg Majakowski utca/ csillagos házakból vittem be mintegy 5000 üldözöttet a Wahrmann utcai pápai védett házakba.Ezen napokban folyt a svéd védettházakba is a behurcolás.Ezzel kapcsolatban közszájon forgott Wallenberg Ur személye,neve.Vitathatatlan az intézkedése.-

Midőn 1945 junius hóban Budapestre visszajutottam feleségemet,anyámat,testvéremet megtaláltam,igy hitelesen tudom,hogy a védett házak megszüntek és az üldözötteket a VII.kerületi Wesselényi-utca és környéki,a nyilasok által bepalánkolt és fegyveresen őrzött gettóba vitték,ahol 1945 január 18-án szabadultak fel.-

Ezidőben már müködött a Deportáltak Országos Szövetsége.Itt én is jelentkeztem és számos összejövetelen résztvettem.Igazolványt kaptam.Ezzel ma is rendelkezem.-

Ezutóbbi tény azért érdekes,merta gattóból ki-és felszbadultak engem is,mint a deportálásból és a koncentrációs tábort túlélőt hozzátartozóik sorsáról kérdeztek.E helyiségben nagyon sok esetben szóbakerült a menlevél,igy a svéd is,valamint Wallenberg Ur személye.Emlékezetem szerint szóbeszéd volt és nagy volt az érdeklődés a személyével kapcsolatban.Hollétéről,sorsáról nagy volt az érdeklődés,de csak elképzelések hangzottak el,hogy 1945 januárban Budapest felszabadulását követő idő óta vitathatatlan adat hollétéről sorsáról nem ismert,csupán sejtések Vác irányában történt eltávozásáról.-

Soraim a lényeget illetőn sajnos semmitmondók,vitathatatlan közismert előbbrevitelt nem jelentők.Én személyemben teljesen önzetlen érdektelen,minden igényt kizáró tisztelet adás,nagyrabecsülés okából irtam le és küldöm e sorokat.-

Tisztelettel

Dr. Erdős György
Budapest VIII.,
Apáthy István-u 12.

1083

Översättning
Bil. handbrev
5 d. 1988-11-3

Ärade Kungl. Svenska Ambassaden
Budapest
XIV; Ajtósi Dürer sor 27/a

Budapest den 10 oktober 1988

Det nyligen i dagspresen publicerade meddelandet, familjen Wallenbergs uppmaning, med mål att klarlägga herr Walelnbergs öde och söka spåra honom, fick mig att skriva dessa rader.

Jag vet att min anmälan förorsakar besvikelse, då jag nämligen den 28 november 1944 deporterades till tyskt koncentrationsläger. Genom Guds nåd förblev jag vid liv och tog mig hem på en växlingsrik flyktväg och anlände till Budapest i juni 1945.

Min person är emellertid ett oansenligt vitten bland de ännu levande som personligen träffade herr Wallenberg i hans ädla, människokärlskande, osjälviska arbete, i hans självuppoffrande verksamhet.

Det är allmänt känt, att av de i Budapest förlagda tvångsarbetarna ungefär 20 judiska kompanier deporterades hösten 1944. I samtliga fall skedde ilastningen i järnvägsvagnar på Budapest-Józsefváros-stationen vid den del som ligger vid Köbányai-tagan.

Jag tillhörde ett arbetskompani som hade nummer 302 och som hölls fånget i källaren till Skotska kyrkans skolbyggnad vid Vörösmarty-gatan i Budapests VI distrikt. På morgonen kl 03.00 omringades huset av soldater och de förde bort hela kompaniet till Józsefváros-stationen.

Då träffade jag genom ödets vilja personligen herr Wallenberg. Ett bord var uppställt 1-2 meter från mig och framför det stod herr Wallenberg omgiven av beväpnade pilkorsare med armbindlar. På bordet låg dokument och

öppna registeringsböcker, otvetydligt igenkännliga. Enligt vad jag förstår var ambassadens dokument, om förföljda som försetts med skyddspass, ställda utom allt tvivel. De som visade skyddspass och inte förekom i registren lastades in i vagnarna. Jag stod där från ungefär klockan 7.00 på morgonen och samlade erfarenheter, ungefär klockan 14.00 lastades jag in i en vagn. Under denna tid släpptes endast ett fåtal människor. Varje annan individs räddande var för herr Wallenberg ouppnåelig. Ståndaktigt gjorde han emellertid allt han kunde.

Enligt vad jag minns var herr Wallenberg ungefär 170 cm lång, markant, bestämd och kraftfull som person och i uppträdande. Hans hår var ljusbrunt. Han bar bredbrättad, mjuk, brun hatt, mellanbrun skinnrock och något ljusare "bilger"-stövlar. I timmar iakttog jag hans bestämda, resoluta verksamhet.

Jag förfogade inte över något svenskt skyddspass. Därför anmälde jag mig inte hos honom. Mitt kompani med nr 302 innehade påvliga skyddsbrev. Angelo Rotta Nuncius skrev egenhändigt med mitt deltagande och med hjälp av Korody Katona János, fänrik i reserven, under 10.000 exemplar. Dessa fördelade vi mellan de förföljda. När detta förordnades placerades vi i av påven skyddade hus på Wahrmann-gatan i Budapest XIII distrikt. Över sådana skyddshus förfogade herr Wallenberg också.

Enligt vad jag minns blev de svenska skyddspassen och den svenska räddningsaktionen allmänt bekant redan våren 1944 och i samband med det herr Wallenbergs namn och han själv. Jag minns att redan i början av sommaren det året fanns ett svenskt skyddad hus i VI distriktet, på Jókai-gatan eller Jókai-torget. Jag minns trakten och den uthängda svenska flaggan. De där byggnaderna måste utrymmas i november 1944, och pilkorsarna förde invånarna till XIII distriktet till de utsedda skyddade på Pozsonyi gatan och närliggande gator.

Jag personligen förde under fänrik Koródys ledning cirka 5.000 förföljda till de av påven skyddade husen vid Wahrmann-gatan från de stjärnmärkta husen vid Király-gatan (numera Majakowski-gatan). Under de dagarna drog man in i de svenskskyddade husen också. I det sammanhanget var Wallenberg, hans namn, på allas läppar. Oomtvistlig var hans åtgärd.

När jag i juni 1945 återvände till Budapest, träffade jag min hustru, min mor och mina syskon, och så vet jag från tillförlitlig källa att de skyddade husen upphörde och de förföljda förts till ett av pilkorsarna plankomgärdat och med vapen bevakat getto i VII distriktet, vid Wesselényi-gatan och dess närhet, varifrån de den 18 januari 1945 befriades.

Vid denna tid fungerade Landsföreningen för Deporterade. Här anmälda också jag mig och deltog i många möten. Jag fick en legitimationshandling. Den har jag än idag.

Detta sista faktum är intressant, därför att även jag befriats ur getto och eftersom man frågade efter deras och deras anhörigas öde, som överlevt deportation och koncentrationsläger. Här talade man ofta om skyddsbreven, sålunda de svenska också, och om Wallenberg. Enligt vad jag minns var det diskussion och intresset var stort kring hans person. Man var mycket intresserad av hans vistelseort, hans öde, men man hade bara vaga föreställningar om att man tiden efter Budapests befrielse i januari 1945 inte kände till några påtagliga fakta om hans uppehållsort eller öde, endast aningar om att han skulle ha avlägsnat sig i riktning Vác.

Mina rader är tyvärr intetsägande för huvudsaken och betyder ingenting för ärendets fortskridande. Jag skrev och sände dessa rader av aktning, osjälviskt och anspråkslöst bedyrande min vördnad.

Högaktningsfullt

Dr György Erdös
Budapest VIII
Apáthy István u. 12
1083

MK 14.11.88 V1 bil

881207/Pol 1/
kr V Tham/gs
Skr tit u/Schori

Enskede 88-11-10

Till: Pierre Schori
Utrikesdepartementet

Pol

315/026

88 11 14
P 2 EU

Från: Henrik Unné
Skarpnäcks Allé 11A, 2 tr
122 53 Enskede
tel bost: 08-947588

Hej Pierre Schori,

Försöker Du att hindra sanningen om Raoul Wallenberg från att komma fram därför att Du inte vill störa Sveriges relationer med Moskva-regimen?

Jag tackar Dig för Ditt vänliga svar på förhand.

Hälsningar,

Henrik Unné

Henrik Unné
metallarbetare

kopia till: Ingvar Carlsson
Statsministern

SvD 88-11-10

P 2 Eu 1

Av KENNE FANT

TF, UD och Raoul Wallenberg

OM FÅ GESTALTER i historien kan sägas att de förblivit en förebild. Det är emellertid fallet med Raoul Wallenberg.

Minnet av hans gärning måste hållas levande. Inte minst därför att man på sina håll förefaller inte vilja bli störd med erinringar om vad han uträttat och om spekulationer att han alltjämt kan vara i livet. Anledningen är uppenbar: man skäms. Mer nitisk än i sak kunnig störtar man fram och täpper till mun på den som har annan uppfattning än den inofficiella ståndpunkten att Raoul Wallenberg är död. Att han som ryssarna hävdar dog natten till den 17 juli 1947.

I nazisternas segerrika Berlin menade Sveriges sändebud Arvid Richert att det enda små neutrala stater vid det tillfället kunde göra var "att hålla tyst, vara sega och hoppas på framtiden". I dag 1988 får vare sig ubåtsincidenter eller Raoul Wallenberg-fallet tillåtas att störa landets relationer till en annan mäktig granne, Sovjetunionen. Det är inte förenligt med god medborgaranda att antyda att den man som under kriget utförde en befriande handling i mänsklighetens namn kanske inte dog 1947 utan alltjämt lever.

EFTER STATSMINISTER Ingvar Carlssons Moskvabesök i april 1986 förklarade ambassadör Boris Pankin att Sovjetunionen ansåg att frågan om Raoul Wallenberg var utagerad. Den svenska regeringen vägrade att ta den sovjetiska regeringens svar för gott utan gjorde klart att man ämnade driva frågan vidare. Kabinettssekreterare Pierre Schori menade för sin del att fler vittnen måste höras.

För drygt ett år sedan gav UD genom departementsrådet Peter Osvald undertecknad i uppdrag att söka förmå någon eller några av mina uppgiftslämnare att träffa en representant för den svenska regeringen. Då jag tyckte mig behöva en garanti om anonymitetsskydd för mina vittnen skrev jag till dåvarande justitieministern Sten Wickbom. Med ett officiellt svenskt aktstycke i handen trodde jag att mitt uppdrag skulle vara lättare att genomföra.

Herr Wickboms svar var utarbetat med stor omsorg. Då det torde ha ett principiellt intresse citeras här tre avsnitt: "Var och en som lämnar uppgifter för offentliggörande i tryckt skrift har enligt tryckfrihetsförordningen (TF) rätt att förbli anonym. Den som tagit befattning med tillkomsten eller utgivningen av en tryckt skrift eller med en framställning som varit avsedd att införas i en tryckt skrift får inte röja vad han erfarit om vem som har lämnat uppgifterna om inte denne samtycker till det. Detsamma gäller dem som har varit verksamma inom företag för utgivning av tryckta skrifter eller vid nyhetsbyråer."

Så långt var för mitt vidkommande allt gott och väl. Fortsättningen löd: "I vissa fall kan undantag göras från den tystnadsplikt som nu beskrivits. Det gäller när den som har lämnat uppgifterna därigenom har gjort sig skyldig till något av vissa i TF angivna grova brott mot rikets säkerhet. Det gäller vidare efter beslut av domstol i vissa fall av brott mot svensk sekretess."

INTE HELLER DESSA rader föreföll att utgöra något allvarligare hinder för mina planer, men desto mer de följande: "Undantag kan också göras när domstol i andra fall av hänsyn till allmänt *(välförhållande till Sovjetunionen exempelvis? min fråga)* eller enskilt intresse finner det vara av synnerlig vikt att uppgift i saken lämnas vid vittnesförhör eller förhör med part under sanningsförsäkran."

Justitieministerns besked var klart och entydigt: TF tillförsäkrar i princip uppgiftslämnare ett mycket gott anonymitetsskydd. Men det finns undantag från denna huvudregel. Om allmänt eller enskilt intresse enligt en domstol så kräver kan man alltså kallas till förhör under sanningsförsäkran. Hade det gått därhän skulle jag ha varit tvungen att röja mina uppgiftslämnares identitet.

Sten Wickboms tolkning har bekräftats av två av landets främsta experter på tryckfrihetsfrågor: Hans Schöier i Eskilstuna-Kuriren och hovrättslagman Erik Holmberg i Göteborg. De har också besvarat följande fråga: Vad händer om man skulle trotsa en domstols eventuella krav på att röja uppgiftslämnares identitet? Svaret torde vara av intresse för både journalister och författare: man blir kvarhållen i häkte. Dock maximalt i tre månader, försäkras det lugnande.

För en juridisk icke sakkunnig ter det sig stötande att en regering av formalistiska skäl skall vara förhindrad att i ett ömmande fall som det ifrågavarande utfärda en garanti om bevarad anonymitet.

SOM SAKERNA STOD vågade jag i USA inte behålla mina elva kollegieblock fyllda med uppgifter jag i strängaste förtroende fått av mina sovjetiska dissidentkontakter. Med tanke på kvarvarande anförvanter i hemlandet fick blocken på inga villkor hamna i orätta händer. Detta gällde inte minst den person som berättat att en intern som svårligen kunde vara någon annan än Raoul Wallenberg den 22 december 1986 vårdats för en förfrusen högerfot på sjukavdelningen i Blagovesjtjensks stora fängläger.

Vi är nu framme vid den 24 augusti i år. Då intervjuades Pierre Schori på ett initierat sätt av Stig Fredriksson på TV 1:s Aktuellt. Anledningen var dessa nya uppgifter om Raoul Wallenberg. Till Aktuelltredaktionens och min förvåning sökte Schori ge intryck av att inte alls känna till mitt fleråriga forskningsarbete. Trots att hans eget departement ett år tidigare givit mig det uppdrag jag redogjort för. Däremot försäkrade han att man snarast skulle analysera det material jag överlämnat till UD. Därefter skulle man ta kontakt med de av mina uppgiftslämnare som medgivit att deras namn utlämnades.

Ett par veckor senare föreföll UD ha mindre bråttom. Kanslirådet Vollrath Tham förklarade nu att man endast "övervägde" att ta de aviserade kontakterna. Nu när ytterligare två månader har gått meddelar mina sagesmän att de alltjämt inte kontaktats av UD.

DETTA FAKTUM konfunderar. En dyster tanke skapar en olustkänsla: är sanningen den att man inte alls vill söka sanningen? Jag vill ogärna tro att det förhåller sig så. Snarare är det väl så att fokuseringen på namnen Blagovesjtjensk och Ludmilla Butenkova i mitt öppna brev till partiledaren Gorbatjov irriterat ryssarna. Det torde vara högst motvilligt som de kan förmås att låta den kvinnliga överstelöjtnanten Ludmilla Butenkova fritt få berätta vad hon vet om Sjevidskij 04 08 12 – Raoul Wallenbergs omvända födelsesiffror. Enligt samstämmiga uppgifter hade hon som chef för det speciella psykiatriska sjukhuset i Blagovesjtjensk ansvaret för honom under tiden februari–december 1978.

Hoppas man på UD att det hela skall rinna ut i sanden?

Vill man inte alls söka sanningen om Raoul Wallenberg?

Kenne Fant är författare. Hans senaste bok är "R" – en dokumentärroman om Raoul Wallenberg.

881130 Utr mins kansli/sa
Kr Tham, pol I. Skr tit
u/Sten Andersson

Ink. Utr.min.
1988 -11- 14

BJÖRN de CARRO
Kvinnebyvägen 115
582 60 LINKÖPING

1988-11-12

Pol

Utrikesminister Sten Andersson
Utrikesdepartementet
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

317/005
88 11 14
På EU!

Raoul Wallenberg

Bästa Utrikesminister Sten Andersson,

Idagarna har det pratas mycket om svenskar som sitter i fångenskap utomlands. Jag vill tacka Er för det Ni gjort för dessa men jag anser att en person glöms bort. Han, en av de största svenskarna någonsin, Raoul Wallenberg kan, vilket är mindre troligt, fortfarande vara i liv. Han har gjort så mycket för så många andra att vi inte får glömma bort honom. Jag skulle vara tacksam att få veta vad Ni idag gör för att få veta sanningen.

Med vänlig hälsning

Björn de Carro

UTRIKESDEPARTEMENTET

P2E I

Pol

Wallenbergärendet

1988-11-14 Nr 130

Överlämnas av UD, Pol I, till ambassaden i Moskva för kännedom.

Vollrath Tham

Vollrath Tham

la

EXPEDIERAT

med	den
X v. kurir	15/11 1988
utl. kurir	
luftpost	.....
vanl. post	sign.

Postadress: Box 16121, 103 23 STOCKHOLM
Gatuadress: Gustav Adolfs torg 1
Telefon: 786 6000
Fax: 723 11 76 (G3)
Telex: 10590 MINFOR S

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
SD

KOPIA TILL:
UTR MIN
KAB SEKR
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:
Pol I, kr V Thäm,bg
1988-11-28

...../.....
1988-11-21 16

P 2 Eu'

POL

AMBASSADEN BONN

1988-18

UD STOCKHOLM

FÖER POL 1

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

Bil. ..2.. till Amb:s i Bryssel
skr.nr 220 19 88-12-07

RAOUL WALLENBERG-FÖRENINGEN

Ordförande Per Anger • Sekreterare Sonja Sonnenfeld

Mme Simone Lucki, Avocat
Présidente du Comité Belge pour
Raoul Wallenberg
Rue Dautzenberg 50 - Bte 3
1050 BRUXELLES Belgien

29 novembre 1988

Chère Madame Lucki,

nous qui travaillons pour la libération de Raoul sommes tous PERSUADES qu'il est en vie. C'est une quasi-certitude qui ne fait pas la moindre impression sur les Leader soviétiques. Il faut la PREUVE. Eux, ils sont persuaddés du contraire et n'arrivent pas à le prouver. Et personne a pu les forcer ...

Avant d'écrire cette lettre j'avais l'intention dele faire d'une toute autre facon. Mais je crois aussi à la spontanéité.

Ce n'est donc pas assez de répéter ce que disent "les gens", qui se croient savoir ou se trouve Raoul. Il faut la preuve. Comment? Par des témoins? Mais s'il n'y a pas des témoins dans le propre sens du mot depuis des années, parceque personne s'est échappé du l'endroit en question - du "camps de silence"? Raoul ne se trouve pas dans un prison ordinaire, bien entendu, et en conséquence il n'y a pas de témoins ordinaires non plus.

Les gens qui sont au courant ne se confient pas aux journalistes, ils ne veulent pas faire sensation par des histoires sur un homme unique, mais veulent, au contraire, rester anonymes. Si une telle personne courageuse donne des informations obtenues dans des circonstances dangereuses, on est dans une situation pénible: on ne peut pas partager ces informations avec les autres. Vous comprenez?

Vous pouver dire à M. Shevardnatse que:

Non seulement que personne croit à cette note de 1957, msis elle, la note, n'est même plus sujet d'une discussion sérieuse Pourquoi pas recommencer sur un autre plan?

Pourquoi pas chercher un homme d'une identité changée, dans un endroit ou se trouvent des prisonniers de nationalités différentes, même du temps de Staline? D'autant plus qu'aujourd'hui on est en train de réhabiliter les victimes de ce temps noir dans l'histoire soviétique.

Pourquoi pas se servir du "Glasnost" et "Perestroika" pour sauver cet homme, dont tout le monde sait ce qu'il a fait: que du bien, même s'il a été accusé - au temps de Staline - d'être un "espion américain" en mission américaine.

Comment mieux prouver "Glasnost" qu'en laissant partir Raoul aprés presque 44 ans de souffrance?

C'est tout, Madame Lucki, vous n'avez pas besoin de "matériel", puisque vous allez savoir somment s'y prendre.

Bonne chance !

Amicalement,

Sonja Sonnenfeld

RAOUL WALLENBERG FÖRENINGEN
Riddarg. 10, 11435 Stockholm
TEL. 08-10 26 53
POSTGIRO 90 02 52—8

VICE - PRÉSIDENCE

N/REF: DR/BV

1050 Bruxelles, le 28 septembre 1988
39, rue de Naples

Monsieur Arthur BODSON
Recteur de l'Université de Liège
Place du XX Août,9

4000 LIEGE

Monsieur le Recteur,

Je souhaite particulièrement attirer votre attention sur la candidature de Monsieur Raoul WALLENBERG à Doctorat Honoris Causa des Universités belges.

Vous connaissez la situation de ce diplomate suédois. Un hommage universitaire permettrait certainement de faire progresser les pourparlers entrepris avec l'ambassade soviétique.

Il m'apparaît de toute façon qu'un témoignage public de reconnaissance s'impose pour cet homme dont le courage et la haute valeur morale doivent servir d'exemples à l'humanité.

Je sais que vous avez déjà été contacté par de nombreuses personnalités en faveur de la candidature de Monsieur WALLENBERG.

Je tenais à me joindre personnellement à ces demandes étant donné la situation dans laquelle se trouve Monsieur WALLENBERG.

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Recteur, l'expression de ma considération distinguée.

Jean GOL,

VICE - PRESIDENCE

N/REF: DR/BV

1050 Bruxelles, le 28 septembre 1988
39, rue de Naples

Monsieur le Recteur,

Je souhaite particulièrement attirer votre attention sur la candidature de Monsieur Raoul WALLENBERG à Doctorat Honoris Causa des Universités belges.

Vous connaissez la situation de ce diplomate suédois. Un hommage universitaire permettrait certainement de faire progresser les pourparlers entrepris avec l'ambassade soviétique.

Il m'apparaît de toute façon qu'un témoignage puplic de reconnaissance s'impose pour cet homme dont le courage et la haute valeur morale doivent servir d'exemples à l'humanité.

Je sais que vous avez déjà été contacté par de nombreuses personnalités en faveur de la candidature de Monsieur WALLENBERG.

Je tenais à me joindre personnellement à ces demandes étant donné la situation dans laquelle se trouve Monsieur WALLENBERG.

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Recteur, l'expression de ma considération distinguée.

Jean GOL,

VICE - PRÉSIDENCE

N/REF: DR/BV

1050 Bruxelles, le 28 septembre 1988
39, rue de Naples

Monsieur le Recteur,

Je souhaite particulièrement attirer votre attention sur la candidature de Monsieur Raoul WALLENBERG à Doctorat Honoris Causa des Universités belges.

Vous connaissez la situation de ce diplomate suédois. Un hommage universitaire permettrait certainement de faire progresser les pourparlers entrepris avec l'ambassade soviétique.

Il m'apparaît de toute façon qu'un témoignage public de reconnaissance s'impose pour cet homme dont le courage et la haute valeur morale doivent servir d'exemples à l'humanité.

Je sais que vous avez déjà été contacté par de nombreuses personnalités en faveur de la candidature de Monsieur WALLENBERG.

Je tenais à me joindre personnellement à ces demandes étant donné la situation dans laquelle se trouve Monsieur WALLENBERG.

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Recteur, l'expression de ma considération distinguée.

Jean GOL,

Bil. 3 till Amb:s i Bryssel
skr.nr 220 1988-12-07

VICE - PRÉSIDENCE

N/REF: DR/BV

1050 Bruxelles, le 28 septembre 1988
39, rue de Naples

Madame Simone LUCKI
Avocat,
Rue Dautzenberg, 50/3

1050 BRUXELLES

Madame la Présidente,

J'ai bien reçu votre lettre de ce 22 septembre relative à la présentation de la candidature de Monsieur Raoul WALLENBERG à l'Honoris Causa auprès des différentes universités francophones de Belgique.

C'est avec plaisir que j'écris aux recteurs des Universités de Liège, Louvain et de Bruxelles pour leur recommander chaleureusement la candidature de Monsieur WALLENBERG

Vous voudrez bien trouver en annexe à la présente, copie du courrier que je leur adresse à ce sujet.

Je vous prie d'agréer, Madame la Présidente, l'assurance de ma considération distinguée.

Jean GOL,

Bil. 2 till Amb:s i Bryssel
skr.nr 220 1988-12-07

1000 BRUXELLES
Place Poelaert, 3

27 [illegible]

LE VICE-PREMIER MINISTRE,
MINISTRE DE LA JUSTICE
ET DES CLASSES MOYENNES

AM/KKV/P.

A Maître Simone LUCKI
Présidente du Comité belge
pour Raoul Wallenberg
rue Dautzenberg, 50 - Bte 3
1050 BRUXELLES.

Madame la Présidente,

A la suite de notre entrevue et en suite des contacts que vous avez eus avec mes services, j'ai le plaisir de vous confirmer tout l'intérêt que je porte à l'action menée par le Comité belge Raoul WALLENBERG.

Votre action cadre parfaitement avec la défense des Droits de l'Homme, laquelle est l'un des fondements de la démocratie et l'un des principaux objectifs que poursuit notre pays dans le concert des nations. L'attribution par toutes les universités belges d'un doctorat Honoris Causa apparaît comme un hommage important à la cause que vous défendez.

Par ailleurs, je reste à votre disposition pour une démarche ponctuelle que vous souhaiteriez.

Veuillez croire, Madame la Présidente, à l'expression de mes sentiments les meilleurs.

Melchior WATHELET.

Bil. ...1.. till Amb:s i Bryssel
skr.nr 22.019.88-12-07

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES,
DU COMMERCE EXTERIEUR ET DE LA
COOPERATION AU DEVELOPPEMENT

1000 BRUXELLES, LE
RUE DES QUATRE-BRAS, 2
TEL. 516 82 11

25.11.88

Le Ministre des Relations extérieures

Madame Simone LUCKI
Présidente du Comité Belge
pour Raoul WALLENBERG rue
Dautzenberg 50 Bte 3
1050 BRUXELLES

CA 6/SM

Madame la Présidente,

Concerne : Raoul Wallenberg
votre lettre du 22 octobre 1988

Je me réjouis de constater que vos efforts sont couronnés de succès et que les universités belges vont s'associer à l'hommage public à Monsieur Raoul Wallenberg.

J'espère sincèrement que cette manifestation puisse contribuer à faire toute la lumière sur cette affaire mystérieuse.

J'accepte volontiers votre proposition de patronage et ne vois pas d'inconvénient à ce que la cérémonie d'hommage ait lieu au Palais d'Egmont.

Je vous prie de croire, Madame la Présidente, en l'assurance de mes sentiments les meilleurs.

L. TINDEMANS.

P.S. La date et l'heure prévues pour la cérémonie sont le 19 janvier 1989 à 18.00 a.m.

Bland de sammanlagt 300 personer som inbjudits finns också den svenske Raoul Wallenberg-föreningens ordförande, ambassadören Per Anger, samt fru Nina Lagergren. Enär den belgiska kommittén saknar medel för att täcka resekonstnader, uttryckte fru Lucki förhoppningen att detta på något sätt skall kunna ordnas genom svensk försorg.

Fru Lucki meddelade också att hon uppvaktat härvarande sovjetiske ambassadör i ärendet R. W. samt av denne fått ställt i utsikt att hon skulle få tillfälle till ett samtal med den sovjetiske utrikesministern, vid nästa tillfälle när denne kommer till Bryssel. I kommitténs planer ingår också att sätta upp en internationell juristkommission för R. W.-ärendet, som skulle avlägga besök i Moskva.

Fru Lucki har meddelat den svenska kommittén dessa planer och bett om material inför kommande samtal och kommitténs verksamhet.

./. Kopior av fru Luckis ifrågavarande korrespondens i ärendet bifogas.

Kaj Sundberg

SVERIGES AMBASSAD
BRYSSEL

1988-12-07 Nr 220 P 2

Pol I, Kr V Tham, mp
1988-12-13

Ex till:
utr.min kabs
polch ch pol I, 2

Amb MOSKVA (u nr)

- - - - - - - - - - -

Amb BUDAPEST (u nr)

- - - - - - - - - - -

Exp: 88-12-13

UTRIKESDEPARTEMENTET

Pol 12-9
P 2

Re manifestation för Raoul Wallenberg
Skr 101 A 1988-06-06
Skr 196 A 1988-10-27
(5 bil)

Ordföranden för den belgiska Raoul Wallenberg-kommittén, advokaten, fru Simone Lucki, har nu återkommit till sin plan att söka åstadkomma en för samtliga belgiska universitet gemensam hedersbevisning för Raoul Wallenberg. Hon har som framgick av ovan förut citerade skrivelse fått ett betydande stöd från belgiska regeringsmedlemmar och andra för tanken att åstadkomma en offentlig manifestation i detta syfte.

Kommitténs ursprungliga tanke, nämligen att samtliga belgiska universitet skulle kollektivt tilldela Wallenberg hedersdoktorat har, enligt vad hon meddelade vid besök på ambassaden igår, av tekniska skäl visat sig svår att förverkliga. Hon har emellertid förhoppningar om att ett av universiteten kommer att för sin del utnämna R. W. till hedersdoktor. Därtill skulle övriga universitet vara beredda att låta sig representeras vid en högtidlig akademisk ceremoni och därvid framföra sina hyllningar för svenskens gärning. Ceremonien avses äga rum den 19 januari 1989. Den belgiske urikesministern, Léo Tindemans, har ställt sig som beskyddare och högtidstalare vid manifestationen, som kommer att äga rum i utrikesministeriets palats, Palais d'Egmont. Även nuvarande justitieministern Melchior Wathelet samt föregångaren Jean Gol har medverkat till stöd för manifestationen.

Jag har blivit inbjuden och ombedd att hålla ett tal, vilket jag har accepterat.

Postadress	Gatuadress	Telefon	Telegram	Telex
Avenue Louise 148 B-1050 BRUXELLES Belgique	Avenue Louise 148	[redacted] 02/641 66 11	Svensk	21148

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE WALLENBERGVITTNET SCHWARZMAN

VI AVSTAAR FRAAN ATT RENT ALLMAENT SOEKA BEDOEMA RIMLIGHETEN I SCHWARZMANS BERAETTELSE - DETTA GOER NI BAETTRE I STOCKHOLM - UTAN KONCENTRERAR OSS PAA DEN AATERGIVNA SKRIVELSEN FRAAN HOEGSTA SOVJET. FOER DET FOERSTA KAN KONSTATERAS ATT FORMULERINGARNA INTE UTGOER HELT KORREKT RYSKA, MEN DET KANSKE KAN FOERKLARAS AV ATT SCHWARZMAN INTE PAA ETT BRA TAG ANVAENT RYSKAN AKTIVT RESP ATT HAN FOERSOEKT AATERKALLA EN TEXT UR MINNET. OM DET SISTA AER FALLET AER DET AA ANDRA SIDAN ANMAERKNINGSVAERT ATT S. OEVERHUVUDTAGET KUNNAT KOMMA IHAAG SAA MAANGA UPPGIFTER SOM FAKTISKT FINNS I TEXTEN, SAERSKILT OM DET HAENFOER SIG TILL EN ANNAN PERSON, SOM HAN EJ HAFT ANLEDNING AEGNA NAAGRA TANKAR UNDER LAANG TID. EN GRAV FELAKTIGHET STICKER VIDARE I OEGONEN: DEN ORDFOERANDE I HOEGSTA SOVJETS PRESIDIUM SOM ANGES SOM UNDERTECKNARE, M I KALININ, AVLED SJU AAR TIDIGARE, D V S 1946.

SAA SLUTSATSEN BLIR VAEL ATT MAN INTE SKALL TILLMAETA DENNA SKRIVELSE NAAGON STOERRE TROVAERDIGHET. VI SKALL INTE DESTO MINDRE FOERSOEKA FINNA UT, VILKET KAN TA TID, OM DET FOEREKOM ATT HOEGSTA SOVJET VID DEN TIDEN UTFAERDADE LIKNANDE SKRIVELSER.

THUNBORG

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
SD

KOPIA TILL:
UTR MIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:
Pol I, Kr V Tham, mp
1988-12-12

1988-12-29

P 2 Ek

Exp: 88-12-12

POL

AMBASSADEN MOSKVA 1988-12-09

UD STOCKHOLM FOER POL 1.

RE WALLENBERGVITTNET SCHWARZMAN

FORTS

ARKIVEXEMPLAR

(KABINETTSSEKRETERAREN)
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1)
Handl: Kr V Tham/gs

Ex t: kr V Tham, Pol 1

1988-12-07

Dnr	Avd Grupp Mål
342/008	P 2 EuI

Henrik Unné
Skarpnäcks Allé 11 A, 2 tr

122 53 ENSKEDE

Raoul Wallenberg

Tack för Ditt brev den 10 november 1988. Jag kan försäkra Dig om att vi inte låter ovidkommande hänsyn påverka handläggningen av Wallenberg-ärendet. Så sent som för ett par dagar sedan tog en av mina medarbetare upp ärendet i samband med överläggningar i Moskva. Regeringens huvudlinje förblir att så länge ovisshet om Wallenbergs öde består, kommer vi att fortsätta ansträngningarna att söka skapa klarhet i frågan. Nyckeln till Wallenbergs öde måste nog finnas i Moskva. Våra ansträngningar koncentreras på att förmå de sovjetiska myndigheterna att, i ljuset av förändringarna i det sovjetiska samhället och önskan att göra upp med det förflutna - särskilt under Stalinepoken - ge oss en öppen redovisning om vad som hänt Raoul Wallenberg.

Pierre Schori

Dep U 328

Ifylles av postexp

Avsänt med	Avsändn datum	Sign
☐ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☒ vanlig post	8/12 88	

Reagan assails hatred of Jews

By W. Dale Nelson
Associated Press Writer

WASHINGTON — President Reagan issued a challenge to anti-Semitism at home and abroad as he dedicated a Holocaust museum in the face of protesters who called the memorial un-American and anti-Christian.

In a speech at a cornerstone ceremony near the Washington Monument, Reagan on Wednesday said the Holocaust Memorial Museum, scheduled for completion on the site in 1992, "will examine the nature and meaning of the continuing curse that is anti-Semitism."

"I think all of us here are aware of those, even among our own countrymen, who have dedicated themselves to the disgusting task of minimizing or even denying the truth of the Holocaust," he said. "This act of intellectual genocide must not go unchallenged."

Reagan referred to groups that dispute the generally accepted account of the murder of about 6 million Jews and other persecuted people in Nazi death camps during World War II.

"And yet, just as we must challenge it here at home, so too we must challenge anti-Semitism abroad," the president said, accusing the United Nations of "intellectual infamy" and the Soviet Union of "the subtler forms of anti-Semitism."

"We know that the United Nations, whose peacekeepers were honored only last week for their service to the world, has yet to repeal its infamous resolution equating Zionism and racism," he told his audience. "We know where such intellectual infamy can lead. The world has learned that when the truth is turned on its head, holocausts become possible.

AP Laserphoto

President Reagan (left) and Harvey Meyerhoff, chairman of the U.S. Holocaust Memorial Council, unveil the cornerstone of the Holocaust Memorial Museum Wednesday in Washington.

Mr. George Schultz, U.S. Secretary of State, Rabbi Abraham Cooper of the Simon Wiesanthal Holocaust Center in Los Angeles, California, as well as other influential members of the Swedish government, in hopes of renewing attention to this matter. As human beings we are all responsible for Mr. Wallenberg's fate. He literally saved thousands upon thousands of Hungarian Jews from death. Cannot something be done to convince the Soviets of their inhuman deeds - especially since they suffered at the hands of the same Nazi atrocities that Mr. Wallenberg was trying to save others from?

I will volunteer to go to the Soviet Union to personally plead Raoul Wallenberg's cause to the Soviet leaders. Thank you for your concern and response.

Sincerely,

Tim Dahlberg

Tim Dahlberg

#12 Panoramic Way
Berkeley, CA, USA

(Tele: 415-841-6794)

1988-12-22
utrmin kansli/bg
Handl: kr Tham, Pol I
Skr t tit u/Andersson

Exp:

Ink. Utr.min.
1988 -12- 06

Mr. Sten Adersson, Minister

c/o Dept. of Foreign Affairs
Box 16121, S-103-33

Stockholm, Sweden

Pol

INK. UTRIKES DEP.
D. N:o 335/005
1988-12-06
AVD. P | GR. 2 | M

11.30.88

Dear Mr. Adersson;

As an American of Swedish descent, I am writing to you concerning the fate of RAOUL WALLENBERG. What is your government doing to secure his release from Soviet captivity? It has been over forty years since the Soviets imprisoned him unjustly. Cannot your government place political pressure upon the United States to convince the Soviets that to hide Mr. Wallenberg's fate from the free world, does nothing to enhance their credibility in light of "GLASNOST" (openess??)? President Reagan made him an honorary citizen of America, as did the nation of Israel. They both should be bombarding Mr. Gorbachev and his government with demands for confession, and to hand over Mr. Wallenberg, or give us the truth as to his fate. I know that the Soviets claimed at one time, that Mr. Wallenberg died, but facts would indicate otherwise.

I have written your king, King CarlGustav XVI, President Reagan,

P | 2 | Eu 1

pol

Bib

ARCHIVE COPY

MSG NO: 881206-345 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-12-06-16.03

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
UD/A 4/BIB	DISTRIBUTED	1988-12-06-16.03	
UD/POL 2	DISTRIBUTED	1988-12-06-12.08	

FROM: BRYSSEL/AMB POSTED TIME: 1988-12-06-12.08

MSG NO: 881206-345

MESSAGE HANDLED BY OPERATOR - ORIGINAL NO: 881206-314

1988-12-06
Pol II/Kr Thunling/yj
Ex kU:
Tham, Pol I
Linner, Pol II
sep 881206/yj

exp 88-12-13
aa BF

=LIST
UD/A 4/BIB
UD/POL 2
+

AMBASSADEN BRYSSEL 1988-12-06

UD
STOCKHOLM
272

~~219~~ FOER BIBLIOTEKET OCH POL 2 OM BAKGRUNDSMATERIAL OM RAOUL WALLENBERG.

RAOUL WALLENBERG VAENTAS I JANUARI 1989 BLI VALD TILL DOCTOR HONORIS CAUSA VID SAMTLIGA BELGISKA UNIVERSITET. AMBASSADEN OENSKAR I SAMBAND MED DETTA VARA VAELFOERSEDD MED LAEMPLIGT INFORMATIONSMATRIAL. PAA AMBASSADEN FINNS:
- LARS G-SON BERG:BOKEN SOM FOERSVANN
- PER ANGER:MED RAOUL WALLENBERG I BUDAPEST
- KUNGL.UTRIKESDEPARTEMENTET: RAOUL WALLENBERG DOKUMENTSAMLING JAEMTA KOMMENTARER ROERANDE HANS FAAGENSKAP I SOVJET UNIONEN STOCKHOLM 1957
- UD INFORMERAR:RAOUL WALLENBERG MEN YTTERLIGARE 20 EX OENSKAS

SUNDBERG

AMBASSADEN BRYSSEL KL 12.00

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

Bil. hbr. ...Tham...../
Dromberg. 1988...12...19..

LARS G:SON BERG

Rio de Janeiro 1988-11-26

Pol I, Kr V Tham, mp
1988-12-19

Hbr Tham - Dromberg,
Budapest

Exp: 88-12-20/

Ambassadör Vollrath Tham
Utrikesdepartementet
STOCKHOLM

INK. UTRIKES DEP.
D. N:o 331/001
1988-12-[illegible]05
AVD. P | GR. 2 | Bil 1

Pol

Wallenbergärendet

Broder,

Ditt brev den 18 augusti i rubricerade ärende har efter diverse turer på grund av Göran Zetterströms semester och avgång så småningom dock kommit mig tillhanda.

Jag har forskat en del i mina anteckningar och i min liksom Per Angers bok om Budapest men har inte funnit några spår av namnen Lajos Bajusz eller Lázlo Hajnal. Inte heller kan jag personligen erinra mig deras namn.

Huvudlegationen på Gyopár-utca - där jag och Denés von Mezey uppehöll oss under hela den ryska belägringen - beskyddades under en kort tid i slutet av december av ett tiotal gendarmer. Detta varade dock bara ett par dagar, och det var ingen av gendarmerna, som då behövde "riskera sitt liv" för att skydda oss. Såvitt jag kan erinra mig, hade vi då inte heller några judar gömda på huvudlegationen.

Det har under efterkrigsåren ofta uppstått förvirring och tveksamhet i dessa ärenden genom att vederbörande nämner "svenska legationen" utan att specifiera vilken av de många legationsavdelningarna han haft kontakt med. Förutom residenset och kansliet på Gyopár-utca hade ju Wallenberg ett stort antal "legationer" på Pest-sidan, alla utrustade med hemmagjorda legationsskyltar. Minst 300 anställda hade av ungerska utrikesministeriet utfärdade legitimationskort - enligt uppgift desamma som för oss svenskar på legationen.

Ordalydelsen i de handlingar, som Du tillställt mig, antyder närmast att det kan vara fråga om en av de många gendarmer, som beskyddade judarnas ghetton och Wallenbergs olika avdelningar. Beträffande dessa har jag inga som helst förstahandsinformationer.

Under ett besök i USA 1985 träffade jag en ungersk dam, som tydligen nära samarbetat med Wallenberg i Budapest. Hennes namn och adress är Mrs. Agnes M. Adachi, 69-02 Dartmouth St, FOREST HILLS, N.Y. 11375.

Fru Adachi är "president" för "The Greater New York Wallenberg Committee" - med samma adress - och är fortfarande mycket aktiv och välinformerad i Wallenbergärendet. Bl.a. kommer även hon att inom kort utge en bok om Budapest.

Det är väl knappast troligt att hon heller kan identifiera Bajusz eller Hajnal, men man vet aldrig. Som ungerska är det i varje fall lättare för henne att komma ihåg ungerska namn.

För att förenkla ärendets fortsatta handläggning kanske Bajusz kan uppmanas att kontakta fru Adachi direkt. Han bör därvid uppge var den "legation" varit beläggen, som han beskyddade. Om fru Adachi har någon hjälp att komma med, kan hon ju i sin tur direkt kontakta the World Federation of Hungarian Jews in New York.

Med bästa hälsningar

Rua Agamemnon Magalhães 96
Barra da Tijuca
22600 Rio de Janeiro - Brasil

Tel. 021 399-2361
Telex 021 21486

Avsändningsort

Pol I/kr Tham/la

Ärende	Datum		
Wallenbergvittnet Schwarzman	1988-12-02		
	Avd P	Grupp 2	Mål Eu

Adress

Ambassaden MOSKVA DNR.....

Pol

Text

Från Pol I re Wallenbergvittnet Schwarzman.

Den 1 nästlidna november remitterades med onumrerad delgivning ett handbrev Duhs (Tel Aviv) - Tham den 14 oktober med vissa uppgifter från den i Israel boende Joseph Scharzman. Det förefaller oss inte orimligt att Wallenberg före dödsbeskedet 1957 kan ha vistats i läger av den typ Schwarzman beskriver. Vi tycker därför hans uppgifter är intressanta. Vi har bett ambassaden Tel Aviv i förnyad kontakt med Schwarzman få upplysningar om vittnets minnesbild av Wallenbergs utseende m m och om det språk de använt. Hittills har inget framkommit som tyder på att Schwarzman söker egen vinning, vilket skulle öka trovärdigheten av hans berättelse. Bilaga två i Duhs' handbrev uppges vara ett återgivande i minnet av en skrivelse från Högsta Sovjet med anvisningar hur en fånge skall förfara för att få nåd eller avkortat straff. Förutsättningen anges vara att han först erkänner vad som lagts honom till last. Att Wallenberg haft en sådan handling vid denna tidpunkt efter Stalins död är väl inte orimligt. Den skulle å andra sidan lika gärna kunna ha varit ställd till Schwarzman själv om man är misstänksam. Är formuleringarna korrekt rysk kansliprosa vore det väl märkvärdigt om Schwarzman efter alla dessa år bevarat just dessa formuleringar i sitt minne. Värdefullt Edra eventuella kommentarer till Schwarzmans berättelse.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

Avsändningsort
Pol 1/Kr Tham/la

Ärende
Wallenbergvittnet
Schwartzman

Datum
1988-12-01

Avd: P | Grupp: 2 | Mål: Ea I

Adress
Ambassaden TEL AVIV DNR.....

Text

Från Pol I, Tham, för Duhs re Wallenbergvittnet Schwartzman.

Uppgifterna i Ditt handbrev den 14 oktober förvisso intressanta eftersom personer som gör gällande att de själv träffat Wallenberg på ett sent stadium sällsynta. Man måste nog pressa Schwartzman något på den punkten. Kunde Du ta en förnyad kontakt och be honom beskriva Wallenbergs utseende, ögonfärg, längd, kroppsbyggnad m m. Han bör vidare redovisa på vilket språk de kommunicerat. På ryska? Hur väl behärskade Wallenberg i så fall ryska språket? På vilket språk hade kursen i virkeskontroll hållits? Hade Wallenberg aldrig sagt något om vilka brott som lagts honom till last. Kan han nämna namnet på den döde judiske medfången som också utvandrat till Israel? Kanske kan man via något register kontrollera om denna person funnits.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

ARKIVEXEMPLAR

(UTRIKESMINISTERN)
Utrikesministerns kansli/sa
Handl: kr Tham, pol I

1988-11-30

Dnr	Avd	Grupp	Mål
335/008	P	2	Eu I

Björn de Carro
Kvinnebyvägen 115

582 60 LINKÖPING

Raoul Wallenberg

Tack för Ditt brev den 12 november om Raoul Wallenberg. Jag kan försäkra Dig att Raoul Wallenberg inte är bortglömd. Så sent som för ett par dagar sedan tog en av mina medarbetare upp ärendet i samband med överläggningar i Moskva. Regeringens huvudlinje förblir att så länge oviss-het om Wallenbergs öde består, kommer vi att fortsätta ansträngningarna att söka skapa klarhet i frågan. Nyckeln till Wallenbergs öde måste nog finnas i Moskva. Våra ansträngningar koncentreras på att förmå de sovjetiska myndigheterna att i ljuset av förändringarna i det sovjetiska samhället och en önskan att göra upp med det förflutna - särskilt under Stalinepoken - ge oss en öppen redovisning om vad som hänt Raoul Wallenberg.

Sten Andersson

Dep U 328 8706

Ifylles av postexp

Avsänt med					Avsändn datum	Sign
☐ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☑ vanlig post		88 11 30	

Avsändningsort

Pol I/kr Tham/la

Ärende

Upplysningar om Raoul Wallenberg

Datum 1988-11-29

Avd	Grupp	Mål
P	2	Eu I

Adress

Ambassaden PRAG DNR.....

Pol

Text

Från Pol I för ambassadören re upplysningar om Raoul Wallenberg.

Hänsyn Garajs påstådda sammanträffande med Wallenberg ägt rum redan 1945 anser vi knappast nödvändigt att någon med ingående tidigare erfarenhet av ärendet samtalar med Garaj. Det bör vara tillfyllest att någon av Dina medarbetare tillsammans med Ekström vid lämpligt tillfälle uppsöker honom om han inte skulle infinna sig i Prag medio december.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

Avsändningsort
Pol I, kr V Tham,bg

Ärende
Raoul Wallenberg

Datum
1988-11-28

Avd P | Grupp 2 | Mål EU'

(POL)

Adress

Ambassaden BONN Dnr....

Text

Från Pol I re Raoul Wallenberg

När polchefen tog upp Wallenbergärendet i samband med sitt besök i Moskva nyligen erhölls tyvärr inga nya signaler.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

psl | P | 2 | Eu 1

ARCHIVE COPY

MSG NO: 881125-676 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-11-25-16.45

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
NEW YORK/GK	DISTRIBUTED	1988-11-25-16.45	0594

FROM: UDTEX 21 POSTED TIME: 1988-11-25-15.57

MSG NO: 881125-676

=LIST
NEW YORK/GK
+

UD STOCKHOLM 1988-11-25

GENERALKONSULATET NEW YORK

FRAAN POL 1 RE RAOUL WALLENBERG.

VEDERBOERANDES ADRESS UPPGES VARA
358 W. 30TH STREET, APT 1 A
NEW YORK, N.Y. 10001.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 15.55/KR THAM/LA

- End of printout

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

Avsändningsort

Pol I/kr Tham/la

Ärende

Raoul Wallenberg

Datum 1988-11-25

Avd P | Grupp 2 | Mål EU

Adress

Generalkonsulatet NEW YORK DNR.....

POL

Text

Från Pol I re Raoul Wallenberg.

Viktor Davidov som 1980-83 uppges ha varit internerad i ett psykiatriskt sjukhus i Blagovechensk i Sovjetunionen har till författaren Kenne Fant uppgivit att det bland fångarna var allmänt bekant att det inom anstalten år 1978 funnits bl a en svensk fånge. Denna uppgift är inte ny. I andra vittnesmål från början av 1980-talet har talats om "the old Swede". Denne har brukat förknippas med Raoul Wallenberg.

Tacksamma generalkonsulatet söker kontakta Davidov för att få hans version. Värdefullt veta om det inom anstalten fanns detaljupplysningar om ifrågavarande person till stöd för antagandet att denne varit identisk med Raoul Wallenberg. Uppgifter om ålder, utseende, levnadshistoria kan vara av intresse. Givetvis måste Davidov försöka bortse från vad han senare erfarit om Wallenberg. Namn på andra interner från anstalten som nu kan befinna sig i väst är givetvis också av intresse. Davidovs adress sändes en clair.

CABINET

Dep Ubk 322 1988-02 150 bl à 50 ex

Den svenska regeringen har gjort invändningar till Sovjet vid ett flertal tillfällen att tillåta Wallenberg återvända till Sverige. Direkt efter kriget sade man från sovjetisk sida: "Det finns ingen sådan människa i Sovjet." och förnekade till och med arresteringen. 1957 hittades en sjukhusrapport att Raoul Wallenberg avled i januari 1947 i Ljubjanka-fängelset. Men det finns frigivna personer som påstår att Wallenberg fortfarande är i livet. Ett nytt vittne sade så sent som i somras: "Han levde i december 1986 i ett fängelse i närheten av den kinesiska gränsen."

Vollrath Tham, ansvarig för "Wallenberg-efterforskning" på det svenska utrikesdepartementet, säger: "Även om Sovjet nu har en Gorbachev-regering, ändras inte dödsrapporten. Men vår utgångspunkt är att han lever. Wallenberg blev ett offer för stalinismen. Vi hoppas att Gorbachev fortsätter sina ansträngningar att förändra saker från stalin-tiden."

Nina säger avslutande: "Han blev en symbol för kamp och motstånd. Även om jag inte kan bidra till att rädda honom, hoppas jag att hans handlingar inte ska ha varit förgäves och att hans handlingar ska kommas ihåg som stor betydelse för människan.

(Thomas Östergren)

I mars 1944 ockuperade Nazist-Tyskland Ungern. Då startade den växande förföljelsen på 800 000 judar. För att hjälpa judarna vädjade USA om det neutrala Sveriges samverkan. Svenska UD valde Wallenberg för detta uppdrag, född ur en finansfamilj och barnbarn till landets första ambassadör i Japan. Wallenberg åkte till Budapest i juli samma år - i diplomatisk kapacitet - för att börja på det svenska konsulatet där.

"Min bror fick den ungerska regeringens tillstånd och fick utfärda speciella 'skyddspass', där den svenska flaggan och vapen var stora. Judar som försågs med en sådant pass kunde hävda att de var svenska medborgare, och kunde komma undan att skickas till tvångsläger."

4500 pass utfärdades, 32 hus deklarerades "svenska hus" i vilka drygt 30 000 judar bodde. Det finns historier om hur judar som kom järnvägsstationen med frakttåg, vid ankomsten klättrade upp på vagnens tak, försågs med pass och krävde att bli frisläppta när tyska soldater hotade dem med gevär. De hävdade att de var svenska medborgare.

(...)

I januari 1945 när sovjetiska trupper ockuperade Budapest, fanns 120 000 överlevande kvar. Men då började Wallenbergs olycka. Sovjetiska Utrikesministeriet arresterade Wallenberg och skickade honom till Moskva.

"Varför arresterade Sovjet min bror, som kämpat mot nazismen? Det förblir för mig en gåta. Raoul började arbeta efter en amerikansk vädjan, och också med amerikansk finansiell hjälp. Kanske har Sovjet betraktat honom som amerikansk spion."

P 2 Eu 1

RAOUL WALLENBERG

Översättning ur den japanska dagstidningen Mainichi Shinbun, den 17 oktober 1988.

Artikeln är skriven av den till Stockholm utsände korrespondenten Mr Nakai.

RUBRIKER:
SKYDDADE JUDAR FRÅN NAZISMEN - BLEV STALINISMENS OFFER
SVENSK DIPLOMAT ARRESTERAD I SOVJETUNIONEN UNDER 43 ÅR
SLÄKTEN HAR FÖRVÄNTNINGAR PÅ "GLASNOST"

Text:
Med anledning av Glasnost i Sovjetunionen har historien om den svenske diplomaten, som under det andra världskriget räddade mer än 100 000 judar undan nazismen i Ungerns Budapest, ånyo kommit i fokus. Denne diplomat hade då speciellt utfärdat pass och lät judar bo i byggnader som var "under den svenska flaggan", och kämpade på alla sätt mot nazisterna jakt på judar. I januari 1945 arresterades diplomaten av sovjetiska ockupationsstyrkor och har varit försvunnen sedan dess. Om Raoul Wallenberg lever idag, är han 76 år. Hans släkt och den svenska regeringen har nu nya förhoppningar genom Glasnost. Men lever hjälten som kämpade mot nazismen till slutet och som blev offer för stalinismen?

x x x x x x x

I ett hus i centrala Stockholm finns "Raoul Wallenberg-föreningen". Den tunga dörren öppnas för mig av en lugn kvinna. "Var ska vi börja prata om, när det gäller min äldre bror?" Så frågade Nina Lagergren, halvsyster till Wallenberg.

SVERIGES AMBASSAD

TOKYO 1988-11-18

Pol I, kr V Tham,bg
1988-11-25
Ex (a+b) till Raoul
Wallenbergföreningen, Sthlm
Exp: 881128

Kanslirådet Vollrath Tham
Pol I

323/1001

Pol

INKOM UD
1988 -11- 25
AVD. GR. MAL.
P 2 Eu H

Översättning av artikel om Raoul Wallenberg ur Mainichi Shinbun
(1 bil) ✓

Broder,

närsluter här översättningen på artikeln gjord av Mr Nakai. Översättningen är gjord av ambassadens japanolog, Thomas Östergren.

Ingolf Kiesow

Adress:
10-3 Roppongi
1-chome Minato-ku,
Postadress:
P. O. Box 59, Azabu
Tokyo 106

Telefon:
582-6981/9

Telegram:
SVENSK

Telex:
J24586

Telefax:
582-6983

Men de som grep honom avrättades också, så att spåren försvann. Så hans öde är synnerligen dunkelt och tills vidare okänt. Men förutom hans livs öde finns också ett hans statyöde i Ungern. Pál Páczay gjorde en staty av Wallenberg ungefär samtidigt som Lévai skrev sin bok, alldeles efter kriget, och det fanns en plan på att statyn skulle resas i St. István-parken, nära det hus i vilket han bodde och verkade. Sedan försvann statyn. Dess öde var under de åren på 50-talet lika gåtfullt och omöjligt att följa upp som Wallenbergs eget. Sedan dyker statyn plötsligt upp framför Biogals läkemedelsfabrik i Debrecen, egentligen synbart helt oavhängigt Wallenbergs person. En vanlig symbol med en God figur som sticker ner det Onda.

- Och en orm är det Onda.

- Ja.

- De hittade en ormstaty. Dess historia är av mycket litet format.

- Ja, men förlåt om jag svarar i sådana simpla ordalag, men den traditionelle ungrarens ofta ogrundade rädsla för den där ormen har inte gått att bota, och därför förväntade jag mig av mig själv, och av oss ungrare, att vi hade varit lite modigare, eller mycket modigare, vad beträffar Wallenberg. Vi är inte medskyldiga till vad som blev Wallenbergs öde, men vi är medskyldiga till att inte tidigare ha visat världen vad gott han gjort, vi har inte visat oss själva människan Wallenberg. I detta långvariga stillatigande är vi syndare. så känner jag det.

- Ser ni, när ni frågar mig varför Wallenberg 1944 råkade i fångenskap, jag som kände till det dåtida läget, jag kan bara lugnt svara: jo, tyvärr, det är mycket möjligt. Ingenting hände, inget annat hände, de grep honom. Han hade en massa pengar på sig, guld. Det kan hända att det under tiden kom fram med vem man hade att göra, och då lämnade man över honom till de sovjetiska NKVD-myndigheterna. Idag är Wallenbergs öde inte längre möjligt att spåra. Det vet vi ju, att också under 50-talet kunde man inte heller räkna med att få veta något om de bortförda.

- I den här boken, i Jenö Lévais bok, som först utkom 1947, alltså före vändningen, är det intressant hur Levai 1947 försöker svärta ner alla vittnesmål, de vittnen som talar om att Wallenberg hamnat i sovjetisk fångenskap, och bara de vittnen blir trodda som säger att Wallenberg försvann spårlöst, att man inte kan veta något om hans öde.

- Vi ungrare har bara den 9 maj 1987 officiellt genom Pál Bokor i Magyar Hirlap fått erfara, att den sista officiella ståndpunkten om Wallenberg inte var Vysjinskijs.

- Den vederläggningen, utrikesminister Vysjinskijs officiella dementi, löd sålunda, att Wallenberg inte fanns på sovjetiskt territorium. År 1957, i början av töperioden, på förnyad svensk förfrågan, han var då sovjetisk utrikesminister, låtit undersöka Wallenbergs fall och han svarade att Wallenberg förmodligen var identisk med den fånge som i juli 1947 dog i hjärtattack.

- Han dog i Moskva, i Ljubjanka-fängelset.

- Det har vi ännu inte fått veta.

- I den ungerska pressen har detta uttalande av Gromyko inte heller publicerats, men det finns egentligen antydningar om det. Om Wallenberg hamnat i Ljubjanka-fängelset, då skulle det finnas vittnesmål, det skulle finnas spår.

bensin över dem och tända på hela gettot. Denna helvetiska plan hade ingenting i världen kunnat förhindra med vanliga krafter. Och då infinner sig något slags under, ingen vet hur. Wallenberg kanske inte själv visste att han var del i 70 tusen människors räddning. Han var del såtillvida att en viss Szálai gick till general Hubert Schmidt, hälsade från Wallenberg och hotade, att om han understår sig göra detta, om han inte förhindrar det ... Vad stod bakom honom? En fri civiliserad värld, det svenska kungadömet. Vad för slag nimbus, vad för slags heder, vars gnista, eller kanske inte ens gnista, kan det ha varit i general Hubert Schmidt, för han kallade till sig Vajna och meddelade honom, att om han understod sig göra detta, då skulle han möta hela den härvarande tyska armén, Schmidts egen division. Är inte det ett under?

- Vid denna tid var Wallenberg inte anträffbar. När allt detta händer var han förmodligen redan i sovjetisk fångenskap.

- Det vet vi inte. Han begav sig till Debrecen inte bara därför att han skulle påskynda befriandet av de 70 tusen judarna i det stängda gettot, utan också för att förhandla med den ungerska regeringen och göra den bekant med den verkligt storslagna planen, den så kallade Nansen-planen, om bistånd och återuppbyggnad av Ungern efter kriget. Man kunde också mycket väl tänka sig att man kände till planen, vilken kanske inte var helt sympatisk i den dåvarande sovjetiska ledningens ögon.

- Så avslutar András Mezei sin efterskrift med att ännu kvarstår frågan om varför Wallenberg överhuvud råkade i sovjetisk fångenskap. Ni förutsätter här att man kanske höll honom för spion, och då är det väl mycket troligt att det var just för denna plans skull. Det är väl ett osannolikt antagande att Wallenberg var medlem i, låt oss säga, den amerikanska underrättelsetjänsten?

där barn kunde skjuta ner vem som helst på gatan med maskingevär, där man mot slutet plockade upp deserterade soldater och judar, ställde upp dem mot en vägg och mejade ner dem och fäste en lapp med bajonett i bröstet, alltså kunde under de dagarna ett under inträffa? Nej, nej, inget under. En sådan människa, som hade personligt kurage, och som när han visade sig någonstans blev respekterad. Nå, som det visade sig, denne man som egentligen är en gåpåare, en gåpåare från en aristokratisk familj, som inte gjorde affärer på det sätt som var brukligt vid den tiden, utan som gav en del av sitt personliga uppträdande och som var framgångsrik på det sättet. Det var ju ingen tillfällighet att valet föll på Wallenberg när han sändes till Ungern. Efter Szálasikuppen måste jag säga att det hela övergår i det fantastiska, att det är oförklarligt att Wallenberg kan vara närvarande överallt i Budapest, som om han oavbrutet vore på flera ställen samtidigt. Han bluffar, helt enkelt bluffar. Han ändrar motståndarens redan fattade beslut. Han uppnår avgörande uppskov. Han förmår föra tillbaka människor från sådana platser varifrån annars ingen i världen återvänder. Szálasis omgivning förmår han även nå fram till. De bestialiska, primitiva pilkorsarna, som förlorat all mänsklighet, kan han också tvinga till samarbete. Han var realist. Han arbetade tillsammans med en tidigare pilkorsarnas förbindelseman. Pál Szalai var förbindelseman hos pilkorsarna, men han var också Wallenbergs man. Han tog djävulen i hand. Han dödade inte djävulen, han älskade inte djävulen, men han sade sig, så att säga, att om jag kan rädda 50 människor, 500 människor, så tar jag djävulen i hand, jag går in i helvetet också för människans skull. Och det kunde Pál Szalai göra på Wallenbergs uppdrag, rättare på Wallenbergs sekreterare Szabós uppdrag, när han i sista ögonblicket, när i Hotel Royal de avdelningar ställdes upp som just utbildats och som också skulle prövas. I källaren till två hus sköt man ner 80-90 människor med maskingevär och planen var att gå från hus till hus i gettot och skjuta ner folket, hälla

på något sätt kan han kommit att stanna till på tröskeln till bilen, iförd svart vinterrock med blänkande slag, en slags hatt. Han talade inte ungerska, och tolken som kunde ha varit hans chaufför - idag vet jag att han hette Langfelder - skrek till slut på ungerska att ordern skulle verkställas, och då vände pilkorsarna på leden och förde oss till Vörösmarty-gatan, till ett svenskt eller schweiziskt, det kommer jag inte ihåg, skyddat hus. Där tillbringade vi en orolig natt, och på morgonen tog vi oss på något sätt hem till vårt lilla hus på Szövetség-gatan 38. Jag minns att på hemvägen folk i leden talade om att det där var Wallenberg. Inte betydde namnet så särskilt mycket för min del, men jag nämner denna lilla motivation. För att i alla fall försöka med ord formulera vad Wallenberg betydde här, därför åtog jag mig att skriva efterskriften. Därför att historikern analyserar den historiska sanningen, men den historiska sanningen har en obegriplig sida, jag skulle kunna säga det med ett konstigt ord, ett personligt kurage.

- Det är nästan oförklarligt att han kunde fullborda allt som han fullbordade under ett par månader.

- Under total fascism, där en apokalyptisk situation härskar i en stad, där de mest lågtstående krafterna tagit herraväldet i Budapest.

- Jag läser i Lévais bok att ambassadernas anställda redan sökt skydd. Men de var väl heller inte i säkerhet.

- Till och med det svenska sändebudet gick över till Buda-sidan, lämnade allt som det var, och Wallenberg tänkte också att han skulle återvända till Sverige i sista stund, men han insåg att han behövdes. Wallenberg visste, kände på något sätt som om han bakom sig inte hade någonting, inte någon, inte någon makt. Att i denna apokalyptiska situation som rådde här i Budapest,

Bil. 2 till Amb. i Budapest
skr. nr. 169 den 1988-11-23

Kossuth Radio 25 september 1988 kl. 06.00.
RGné, MAHIR pressobservatör

Söndagsnyheter

Visst kan vi hoppas på en tillbörlig besinning i den åter uppblossande diskussionen, nämligen om exakt och objektivt vilken roll gendarmeriet spelade i 1944 års deportationer. Det historiska ansvaret delar Gestapo, gendarmeriet, militären, befolkningen och pilkorsarna. Efter 44 år förkväver fortfarande känslorna argumentation och fakta. Det kan också vara därför att det finns uppenbara, kända fakta, om vilka man i flera årtionden p g a tvånget från den politiska pragmatism inte entydigt kunnat tala. Därför kan man räkna med att Lévais bok blir en nyhet för en generation. Den utkom 1947 och glömdes till den nu åter utkommit; boken om Raoul Wallenberg, den oförklarligt försvunne svenske aristokraten som räddade tiotusentals judar från en säker död. Till den på ett annat liknande förlag nu återutgivna boken har András Mezei skrivit efterskriften. Slutord till efterskriften. Eszter Ráday samtalar med András Mezei.

- Varför har just ni skrivit efterskriften, varför föll valet just på er, och varför åtog ni er det? Jag vet inte hur det kommer sig.

- I valet tror jag det låg en del tillfälligheter, för jag är säker på att en historiker skulle ha varit mer lämpad att skriva om allt detta. Jag kunde ha en del subjektiva motiv, personliga upplevelser. Jag skäms nästan att säga det, för när det är tal om Wallenberg och hans arbete är hans verk inte räddandet av några tiotusental människor, utan av åtskilliga hundratusen, och här är det alltså tal om en människas liv, mitt eget. Man förde oss till Donau-kajen. Från tegelfabriken gick vi ut en grupp tidigt på morgonen. Jag var tillsammans med min mor. Vi visste vart vi var på väg, och plötsligt i gryningen, just när det började ljusna, framträdde en svart bil på en gata. Jag iakttog uppmärksamt allt, men jag stod inte på den sidan där bilen stannade, men

tudhatatlan az ő sorsa. De az ő személyes sorsának van egy szoborbéli sorsa Magyarországon. Páczay Pál Wallenbergről körülbelül akkor alkothatta a szobrot, mikor Lévai megírta a könyvét [illegible] közvetlenül a háboru után, és az volt a terv, hogy azt a szobrot a Szent István parkban fogják felállitani, közel ahhoz a házhoz, ahol ő lakott, ahol ő tevékenykedett, aztán a szobor eltünt. Sorsa azokban az években, az 50-es években épp oly rejtélyes és éppoly követhetetlen, mint Wallenberg sorsa. Aztán egyszer csak a szobor megjelenik, a Debreceni Biogál Gyógyszergyár előtt, feltünik Wallenberg személyétől tulajdonképpen független, általános szimbólumként a jó figurája, amely ledöfi a gonoszt.

- Ez egy kigyó a gonosz?

- Igen.

- Találtak egy kigyós szobrot, nagyon kisszerü a története.

- Igen, de ne haragudjon, ha ilyen ócska kinrimekkel válaszolok, de a hagyományos magyar nagyon sokszor indokolatlan félelmet ezzel a kigyóval se lehetett kigyógyitani, mert azért elvártam volna magamtól, s tőlünk magyaroktól, hogy kicsit bátrabbak lettünk volna, vagy sokkal bátrabbak lettünk volna, ami Wallenberget illeti, nem vagyunk bünösek abban, hogy mi lett Wallenbergnek a sorsa, de bünösek vagyunk abban, hogy ami jót tett azt nem mutattuk fel korábban a világnak, nem mutattuk meg önmagunknak, magát Wallenberget az embert, hosszu-hosszu hallgatásban én ugy érzem, hogy vétkesek vagyunk.

- Ugy fejezi be utószavát Mezei András, hogy hátra van még a kérdés, egyáltalán miért került Wallenberg szovjet fogságba ? Ön itt azt feltételezi, hogy talán kémnek tartották, és ennek nagyon nagy a valószínüsége, hogy talán tartottak attól a bizonyos Nansen plantól. Valószinütlen feltételezés-e az, hogy Wallenberg tagja volt mondjuk az amerikai titkosszolgálatnak?

- Hezze, mikor azt kérdezi tőlem, hogy miért került Wallenberg fogságba 1944-ben, aki az akkori állapotokat ismerte az nyugodtan azt mondhatja, sajnos, hogy csak. Ez is lehetett. Semmi nem történt, semmi más nem történt, elfogták, volt nála nagyon sok pénz, arany is, lehet,hogy közben kiderült, hogy kivel van dolguk, átadták megint más NKVD-s szovjet hatóságoknak, egyszerüen ma már követhetetlen Wallenberg sorsa, hiszen tudjuk az 50-es évekből is, hogy nem kellett a lefogottak bőrével elszámolni.

- Ebben a könyvben, Lévai Jenő könyvében, amelyik 1947-ben jelent meg először, tehát még a fordulat előtt, nagyon érdekes módon azokat a tanuvallomásokat, azokat a tanukat, akik arról beszélnek, hogy Wallenberg szovjet fogságba került még ez a Lévai Jenő 1947-ben is mindenképpen megpróbálja beleketiteni, csak azoknak a tanuknak adhitelt, akik arról beszélnek, hogy Wallenberg eltünt nyomtalanul, nem lehet tudni, hogy mi lett a sorsa.

- Mi magyarok hivatalosan csak 1987. május 9-én, a Magyar Hirlapból Bakor Pál irásából értesülhettünk arról, hogy az utolsó hivatalos állásfoglalás Wallenbergről nem Visinszkyé volt.

- Ez.a cáfolat, Visinszky külügyminiszter hivatalos cáfolata ugy szól, hogy Wallenberg nem található a Szovjetunió területén. 1957-ben, ahogan irja, az olvadás időszakának elején a megismételt svéd érdeklődésre, akkor ő szovjet külügyminiszter volt, megvizsgáltatja Wallenberg ügyét és azt a választ adja, hogy egy alighanem Wallenberggel azonos fogoly 1947 juliusában szivroham következtében elhunyt.

- Meghalt Moszkvában, a Ljubjanka-börtönben.

- Mi erről már nem értesültünk.

- A magyar sajtóban az a bizonyos Gromiko-nyilatkozat se jelent meg. Itt még tulajdonképpen a Gromiko-nyilatkozatban nyoma van annak, ha Ljubjanka-börtönbe került a Wallenberg, akkor kellett legyen vallomás, kellett legyen nyoma. De az ő lefogóit is kivégezték, ezek a nyomok eltünték valamiképpen. Tahát meglehetősen homályos és egyelőre

hogy megmagyarázhatatlan Wallenberg Budapesten mindenütt jelen van, mintha egyszerre több helyen volna szüntelen. Blöfföl, egyszerüen blöfföl is. Megváltoztatja az ellenfeleinek a kész döntéseit, létfontosságu haladókokat képes elérni, vissza tud hozni embereket olyan helyekről, ahonnan senki az égvilágon, Szálasi környezetét is képes valamiképpen elérni. Emberi mivoltukból kivetkezett primitiv nyilas kiskirályokat is arra tud kényszeriteni, hogy vele együtt müködjön. Realista volt. Egy volt nyilas összekötővel dolgozott, Szalai Pál nyilas összekötő volt, de Wallenberg embere is volt, kezet fogott az ördöggel, nem ölelte meg az ördögöt, nem szerette az ördögöt, de azt mondta magában, kimondva, kimondatlanul, ha meg tudok menteni egy embert, ha meg tudok menteni 50 embert, 500 embert, kezet fogok az ördöggel, bemegyek az ördög poklába is azért az emberért. És meg tudta tenni Szalai Pál Wallenberg megbizásából, illetve Wallenberg Szabó nevü titkárának megbizásából, aki az utolsó pillanatban, amikor a mai Royal szállóban felsorakoztak azok az osztagok, amelyek ki voltak képezve, hiszen már ki is próbálták, két ház pincéjében 80-90 embert legéppisztolyoztak, és ez volt a tervük, hogy házról-házra járnak a gettóban, minden pincében halomra géppisztolyozzák az embereket, leöntik őket benzinnel és az egész gettót felgyujtják. Ezt a pokoli tervet semmi az égvilágon nem akadályozhatta volna meg, erővel. És akkor itt jön valamiféle csoda, nem lehet tudni, hogy hogyan, Wallenberg talán soha nem tudta meg, hogy része volt 70 ezer ember megmentésében, ugy volt része, hogy ez a bizonyos Szalai elment a Schmidt Hubert tábornokhoz, közölte a Wallenberg üzenetét, fenyegetését, ha ezt meg merik csinálni, ha ezt nem akadályozza meg. Három pont. Mi állt mögötte? Egy szabad müvelt világ, a svéd királyság, miféle nimbusz, miféle becsület, aminek a szikrája, vagy talán nem is a szikrája abban a Schmid Huber nevü tábornokban meglehetett, mert magához hivatta a Vajnát és közölte a Vajnával, hogy amennyiben ezt meg merik tenni, akkor az itteni német hadsereggel, az ő hadosztályával találják magukat szemben. Nem csoda ez?

- Ebben az időben Wallenberg már nem megtalálható, tehát amikor mindez megtörténik, akkor ő már alighanem szovjet fogságban volt.

- Nem tudjuk. Elindul Debrecen felé, nemcsak azért, hogy sürgesse a gettóba zárt 70 ezer zsidóság megszabaditását, hanem azért is, hogy tárgyaljon a magyar kormánnyal, hogy ismertesse valóban nagyszabásu tervét az un. Nonsen plant, Magyarország háboru utáni segélyezési és ujjáépitési elgondolásairól. Nagyon is el lehet képzelni, hogy tudhattak erről a tervéről, amely talán nem volt szimpatikus akkoriban a szovjet vezetőségnek.

tem, nem is azon az oldalon álltam, ahol a kocsi megállt, de valamiképpen mégis az az ember a kocsinak a küszöbén állhatott, fekete télikabátban, fényes hajtókával, valamiféle kalapban, nemmagyarul beszélt és a tolmácsa, aki a sofőrje lehetett, ma már tudom, hogy Langfeldernek hívták, az végül is azt kiabálta magyarul, hogy parancsot végrehajtani, és akkor a nyilasok megforditották a sort, bekisértek bennünket a Vörösmarty utcában egy svéd vagy svájci, nem emlékszem, védett házba, ott vészeltük át az éjszakát, és reggel valamiképpen visszamehettünk a saját kis házunkba, a Szövetség utca 38-ba. A sorban már az emberek beszélték hazafelé, hogy Wallenberg. Nem jelentett a név számomra különösebben sokat, de mondom ez csak egy kis apró, személyes motiváció. Hogy mégis megpróbáltam megfogalmazni, hogy mit jelentett itt Wallenberg, ezért vállaltam az utószó megirását. Mert a történész vizsgálja a történelmi valóságot, de a történelmi valóságnak van egy megfoghatatlan része, ugy mondanám, egy furcsa szóval, hogy egyéni kurázsi.

- Majdnem megmagyarázhatatlan, hogy hogyan tudta mindezt véghezvinni, amit ebben a néhány hónapban véghez vitt.

-Egy totális fasizmusban, ahol apokaliptikus helyzet teremtődik egy városban, ahol a legalantasabb erők vették át az uralmat Budapesten,

- Olvasom Lévai Jenő könyvében, a követségek alkalmazottai is már bujkáltak, tehát már azok sem voltak biztonságban.

-Sőt maga a svéd követ is átment Budára, otthagyott csapot-papot és Wallenberg is ugy gondolta, hogy ebben az utolsó időben ő már visszamegy Svédországba, de látta, hogy szükség van rá. Wallenberg valamiképpen tudta, érezte, hogy ha nincs is mögötte semmi, meg senki, meg nincs hatalom mögötte, hogy tulajdonképpen ebben az apokaliptikus állapotban, ami itt Budapesten uralkodott, hogy gyerekek géppisztolyozhattak le bárkit az utcán, hogy az utolsó időben ha elkaptak egy szökött katonát, zsidókat, ott falhoz állithatták és lemészárolhatták, és egy cédulát tüzhettek szuronnyal a mellére, tehát ezekben a napokban járt valami csoda? Nem csoda, nem csoda. Egy olyan ember, akinek volt egyéni kurázsija és aki megjelent valahol, valamiképpen respektálták. Na most, hogy ez hogy alakult ki, ez a tulajdonképpen vagány ember, aki egy arisztokrata származanu vagány fickó, aki a kereskedelmet sem ugy csinálta, ahogy akkoriban azt szokás volt csinálni, hanem igenis a saját fellépésére sokat adott és abban is sikeres volt, nem véletlenül esett a választás Wallenbergre, akkor amikor Magyarországra küldték. A Szálasi-puccs után majdnem azt kell mondanom, hogy átlép a dolog a fantasztikumba,

1022

Bil. 1 till Amb. i Budapest
skr. nr. 784 den 1988-11-23

1988. IX. 25. Kossuth 6,00 RGné MAHIR Sajtófigyelő

Vasárnapi Ujság

- Hogyan ismerhetnénk az ügynek kijáró higgadtságot a legujabban felloobanó vitában, hogy tudniillik pontosan és tárgyilagosan milyen szerepet játszott a csendőrség a 44-es deportálások idején. A történelmi felelősségben hogyan osztozik a Gestapo, a csendőrség, a katonaság, a lakosság és a nyilasok. 44 esztendő után is indulatok nyomják el az érvelést és a tényeket. Ez azért is lehet igy, mert vannak nyilvánvaló és tudott tények, amelyekről több évtizedig egyértelmüen a napi politikai pragmatizmus adta kényszerből nem lehetett beszélni. Igy és ezért számithat most egy generációnak ujdonságként Lévai Jenő még 1947-ben kiadott, elfeledett és azóta ujra meg nem jelent könyve, Raul Wallenbergről a titokzatosan eltünt svéd arisztokratáról, aki magyar zsidók tizezreti mentette meg a biztos haláltól. A most hasonmáskiadásban ujra megjelent könyvhöz Mezei András irt utószót. Utószó az utószóhoz. Mezei Andrással beszélget Ráday Eszter.

- Miért éppen maga irta ezt, miért esett éppen magára a választás, vagy miért vállalkozott rá, miért jelentkezett rá, nem tudom, hogy hogyan történt ez?

- Hát a választásban azt hiszem nagyon sok a véletlenszerüség, mert biztos vagyok benne, hogy egy történész sokkal alkalmasabb lett volna arra, hogy mindezt megirja, nekem szubjektiv indítékaim lehettek, személyes élményem. Szinte szégyellem elmondani, mert amikor Wallenbergről és az ő müvéről van szó, mert az ő müve nem néhány tizezer, hanem több mint 100 ezer ember megmentése, akkor egy ember élete, de rólam volt szó. Vittek a Duna-partra, a Téglagyárból egy csoporttal kora hajnalban mentünk ki édesanyámmal, tudtuk hova megyünk, és egyszercsak a hajnali sötétségben, ahol, amikor már derengett egy fekete kocsi kivált az egyik utcában, én a sorban sok mindenre figyel-

Dr Lévai book. Interjú mit Mezei András

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

1988-11-23 Nr 169

Pol I, Kr V Tham, mp
1988-11-29

Kopia:
Raoul Wallenbergföreningen,
Riddargatan 10
114 35 STHLM

Utrikesdepartementet

Exp: 88-11-29/mp

Ungersk radiointervju om Raoul Wallenberg

146 A 1988-09-14
(2 bil.)

Kossuth-radion, som är den ungerska radions motsvarighet till P 1, sände den 25 september i år en längre intervju med författaren András Mezei, upphovsmannen till efterskriften i den i höstas återutgivna boken av Jenö Lévai om Raoul Wallenberg från år 1948.

./. Ur intervjun, som bifogas i originalutskrift och i svensk översättning, må följande citeras:

> Vi är inte medskyldiga till vad som blev Wallenbergs öde, men vi är medskyldiga till att inte tidigare ha visat världen vad gott han gjort...I detta långvariga stillatigande är vi syndare.

Ragnar Dromberg

BO

DECEMBER. DET VORE BRA, ATT DESSFOERINNAN HA EN INDIKATION FRAAN ER HUR NI STAELLER ER TILL DE HAER FOERDA RESONEMANGEN. MIN KAENSLA SAEGER MIG NAEMLIGEN, ATT GARAJ INTE LAATER SIG LOCKAS TILL PRAG.

PRINCIPENA I WALLENBERG-AERENDET HAR JU VARIT ATT INTE LAEMNA NAAGON STEN OVAEND. MED LENING AV DENNA PRINCIP SKULLE JAG - ALLT SAMMANTAGET - NAERMAST LUTA AAT ATT TILLSAMMANS MED EKSTROEM FARA TILL LEVICE OM SAA BLIR NOEDVAENDIGT. JAG VILL DOCK INTE RESA UTAN ATT HA INHAEMTAT ER MENING.

SLUTLIGEN, EN YTTERLIGARE MOEJLIGHET AER FOERSTAAS ATT FOER FOERHOERET UTSAENDA EN TJAENSTEMAN FRAAN STOCKHOLM DENNA MOEJLIGHET FOEREFALLER DOCK ALLTFOER DRAMATISK, OCH RESAN TILL LEVICE - AEVEN OM PLATS OCH TIDPUNKT AVTALATS EKSAKT - LAER I VILKET FALL FAA KARAKTAEREN AV EN UTFLYKT I DET OKAENDA. INGEN KAN JU GARANTERA ATT GARAJ VERKLIGEN HAALLER SIG HEMMA.

TACKSAM ALLTSAA TELEGRAM, FOERE BRORSONEN GARAJS UTLOVADE UPPRINGNING CA 10 DECEMBER.

NILSSON

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE UPPLYSNINGAR OM RAOUL WALLEBERG.

VILL MED ANLEDNING AV ER INSTRUKTION TILL OSS
ATT KONTAKTA MICHAL GARAJ NAEMNA FOELJANDE.

JAG FORMULERADE ETT BREV 1988-11-02, SOM UNDERTECKNADES AV INGRID ERIKSSON, TILL GARAJ, I VILKET SADES ATT DET BAESTA VORE OM HAN KUNDE UPPSOEKA AMBASSADEN. I ANNAT FALL SKULLE MOEJLIGEN NAAGON MEDARBETARE FRAAN AMBASSADEN KUNNA RESA TILL LEVICE I SLOVAKIEN (TIOTALET MILFRAAN BRATISLAVA)..

AMBASSADEN KONTAKTADES 22 NOVEMBER PER TELEFON AV EN TYSKTALANDE BRORSON TILL GARAJ. DENNE UPPGAVS SJAELV SAKNA TELEFON SAMT ENDAST TALA SLOVAKISKA.

HELST VILLE GARAJ INTE RESA TILL PRAG. DOCK KUNDE EN MOEJLIGHET HAERTILL KOMMA ATT YPPA SIG MEDIO DECEMBER. I ANNAT FALL VAR GARAJ ANGELAEGEN OM ATT NAAGON FRAAN AMBASSADEN UPPSOEKER HONOM.

OM GARAJ INFINNER SIG I PRAG, AER ALLT GOTT OCH VAEL. JAG KAN DAA HOERA HONOM OCH FAA TOLKHJAELP AV DEN SVENSKE LEKTOR HAER, BENGT EKSTROEM. (DET AER NOG-SNARAST FOER HENNES EGEN SKULL. - INTE LAEMPLIGT ATT I DET KAENSLIGA WALLENBERG-AERENDET VAAR LOKALANSTAELLDA TOLK ANVAENDS (OM DAEREMOT GARAJ UTEBLIR, ELLER VAEGRAR ATT RESA TILL PRAG, UPPKOMMER FRAAGAN OM EKSTROEM OCH JAG BOER FARA TILL LEVICE JAG AER NATURLIGTVIS FULLT VILLIG HAERTILL. DOCK KAN BESOEKET FAA EN VISS PROFIL SAMT RISKERA ATT KOMPROMETTERA GARAJ HOS SAEKERHETSORGANEN. VIDARE KAN IFRAAGASAETTAS, OM GARAJ VERKLIGENN HAR NAAGOT ATT BERAETTA SOM FOER AERENDET FRAMAAT. HAN FOERLAEGGER JU MOETET MED R TILL SAA TIDIGT SOM MAJ 1945.

DET VORE OCKSAA MOEJLIGT ATT SAENDA SVEN NYLANDER ELLER INGRID ERIKSSON. FOER ATT FOERHOERA GARAJ. DOCK GAELLER NOG ATT HAN BOER FOERHOERAS AV NAAGON MED TIDIGARE ERFARENHET FRAAN R-W FALLET.

BRORSONEN SKULLE AATERKOMMA TILL OSS PER TELEFON CA 10

FORTS

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
JAN

KOPIA TILL:
UTR MIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:
Pol I/kr Tham/la
1988-11-29

...../.....
1988-11-24
P 2 Eu

POL

AMBASSADEN PRAG 1988-11-24

UD STOCKHOLM

FOER POL 1

RE UPPLYSNINGAR OM RAOUL WALLENBERG.

FORTS

328/001

P 2 Eu I

UTRIKESDEPARTEMENTET
Chefen för politiska avdelningen

PROMEMORIA

1988-11-23

Ex till:
Tham, Pol 1
exp 881123

Pol

Raoul Wallenberg

Jag frågade under mitt besök i Moskva 21 november chefen för MID:s andra europeiska avdelning, Uspenskij, om inte den pågående intensifierade uppgörelsen med Stalintiden kunde bidra till att kasta nytt ljus över Raoul Wallenbergs öde. Det sade sig dock Uspenskij inte tro. Just i detta fall, menade han, hade så nyligen allt befintligt material gåtts igenom utan att något nytt framkommit. Självfallet var man emellertid i MID i hög grad varse angelägenheten hålla alla ögon öppna.

Torsten Örn

/it

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax	Telex
Box 16121	Gustav Adolfs torg 1	786 6000	723 11 76 (G3)	10590 MINFOR S
103 23 STOCKHOLM				

Various fresh initiatives followed, including enquiries by U.S. Secretary of State Cyrus Vance, and a request by the Swedish government that a representative should be allowed to meet Jan Kaplan. The main results were that Jan Kaplan was punished by being returned to prison, and in 1980 Soviet Prime Minister, Alexei Kosygin, merely repeated the well-worn statement that "Wallenberg died in 1947". The Russians seemed determined to avoid a discussion, and indeed the whole Wallenberg matter had appeared to touch them on a raw nerve.

The Wallenberg Association in Stockholm remain convinced that Raoul Wallenberg is still alive. In February this year they told me that there were "the strongest indications - - - of a clandestine nature" which supported this; these "indications" also suggest that he lives with other prisoners of various nationalities, all of whom are declared dead. It is also likely that he has been given another identity. Possibly, having stated that "Wallenberg died in 1947", the Soviets have backed themselves into a corner, and are loath to suffer the embarrassment of admitting that this was untrue.

However, Mr Gorbachev can rightly claim that Wallenberg was imprisoned 40 years before he came to power, and he has shown disapproval of the regimes of Stalin and Brezhnev he could quite reasonably lay the blame at the door of his predecessors: it is difficult to see what loss of face he personally could suffer by ordering the release of a courageous man who was one of the foremost heroes of the Second World War - accorded honorary citizenship of the United States, Canada and Israel in recent years. An Australian television documentary suggested that Wallenberg would not be released while Gromyko remained in power, although the Wallenberg Association disputed this - as Gromyko had merely passed an unsigned note about Wallenberg's alleged death to the then Swedish Ambassador in Moscow; true or not, Gromyko now, of course, has been superseded as Soviet President by Gorbachev himself. Also, the fact that Wallenberg was originally imprisoned by the KGB gives rise to the question whether Wallenberg's fate has always been determined by the Soviet Government. As the KGB is now, apparently, being down-graded in importance, there should be no remaining reason for Gorbachev not to exert his authority in this matter.

As someone who has followed the fortunes of the attempts to secure Raoul Wallenberg's release over many years, I do feel that this is the most opportune moment to raise the matter again that has presented itself in all that time. I therefore hope, most sincerely, that next month's discussions will include this important issue: the Wallenberg Association tell me they have been in contact with every person who is in any way connected with the issue, although I think some have become frustrated to know what more they can do. Maybe your excellent personal rapport with Mr Gorbachev will provide the breakthrough.

Wallenberg (now 76) had not been imprisoned for his beliefs, nor does it appear that the Russians really believed him to be a spy; he is a foreign national, and as a diplomat of a neutral country one would have expected him to have been accorded a special status. Whatever the reasons for his arrest and imprisonment almost 44 years ago, now is surely the time for the Russians to come clean on the matter and resolve it satisfactorily once and for all.

Yours sincerely

(Signed)

LEWIS ERRINGTON

81, Heatherhayes,
Ipswich,
Suffolk, IP2 9SY.

Copy.

Rt. Hon. Margaret Thatcher, M.P.,
10, Downing Street,
Whitehall,
London, S.W.1.

26th October 1988

Dear Mrs. Thatcher

I read in the Press some weeks ago that a high-level Soviet delegation is due to visit this Country in about a month's time, and that human rights will be one of the subjects for discussion.

I understand that you are aware of the case of Raoul Wallenberg, the Swedish diplomat whose humanitarian efforts saved the lives of over 100,000 Hungarian Jews between July 1944 and January 1945. On 17th January, 1945 Wallenberg (then 32 years old) and his chauffeur left Budapest under escort to visit the Russian military headquarters at Debrechen, in the east of the country; possibly the Russians were suspicious that his humanitarian activities had been a cover for something sinister; in any event, he was arrested and taken to Moscow, where he was jailed by the NKVD (KGB). Although some observers considered that he had been suspected of anti-Soviet espionage, it is significant that the Russians themselves have never made any such allegation. Perhaps of greater significance is the fact that several Swiss diplomats who helped save Jewish lives in Budapest were also held by the Russians - but were repatriated once the War ended, in exchange for Soviet citizens held in Switzerland. Sweden's policy, on the other hand, had always been opposed to "trading in human beings".

After the Stalin era ended, Swedish Prime Minister Erlander paid a visit to Moscow in 1956, specifically to discuss the Wallenberg matter with Khrushchev, Bulganin and Molotov. On 6th February, 1957, Andrei Gromyko (then Russian Deputy Foreign Minister) announced that Wallenberg had died of a heart attack in Ljubljanka prison on 17th July, 1947; a search of the prison archives had allegedly produced a handwritten document from the medical head of the prison to the Minister of the Security Service - both of whom were by then dead. In 1960, two Swedish Supreme Court Judges examined the evidence from numerous prisoners of war released by the Russians in the mid-1950's, who said they had seen, communicated with or heard of Wallenberg in several prisons, notably Vladimir, in the early 1950's. They therefore concluded that Wallenberg was still alive at that time - which, of course, completely contradicted the Soviet statement.

Then, in 1961, a Swedish academic, Professor Svartz, took up the Wallenberg case with a Russian colleague, Professor Myasnikov, who said he knew of Wallenberg, and that he had been ill recently. The Swedish government sought permission to send a doctor to Moscow to supervise Wallenberg's return home, but Myasnikov withdrew his statement - no doubt influenced by the fact that Khrushchev was angered by the incident. The matter was again left unresolved.

Further information about Raoul Wallenberg's imprisonment continued to reach the Swedish Foreign Ministry, and his family, but it was not until 1978 that a former Polish citizen, Abraham Kalinski, who had emigrated to Israel, provided a detailed account of Wallenberg's incarceration in three Soviet prisons in the 1950's, and of his having seen Wallenberg in Vladimir. He also reported that in 1975 a Russian Jew, Jan Kaplan, had met a Swede in Butyrka prison who had been incarcerated across the length and breadth of the Soviet Union during the previous 30 years. The man, who appeared healthy, was undoubtedly Wallenberg. Furthermore, Kaplan succeeded in getting his information to several contacts in the West, including a letter to his daughter in Israel by undercover means; this confirmed his story.

has established this authority (even though his economic and other domestic problems are still immense) - and who should be prepared to accept a certain amount of "leverage" applied by this and other Western countries at this time - especially on human rights - if he is really genuine in wanting the East/West climate to improve still further.

The letter I received from Downing Street was quite encouraging but, of course, I have no idea whether Mrs Thatcher intends raising the matter of Raoul Wallenberg during her talks with Mr Gorbachev.

I thought you would like to see this correspondence to your attention.

Yours truly,

Lewis Errington

(LEWIS ERRINGTON)

81 Heathlehayes,
Ipswich,
Suffolk, IP2 9SY.

P 2 Eu

AMBASSADEN I LONDON
Dnr 16/1327
Ink 1988-11-18
AVD. P 2 Eu

81, Heatherhayes,
Ipswich,
Suffolk IP2 9SY.

17th November, 1988.

Dear Mr Leifland,

I am enclosing a copy of a letter I sent Mrs Thatcher 3 weeks ago, concerning Raoul Wallenberg. At that time, it was expected that a high-level Soviet delegation would be arriving in this Country on 27th November - for a visit lasting just over a week: a fortnight ago, this visit was postponed presumably because Mr Gorbachev's 12th/14th December visit was already being planned. The reply I received from 10, Downing Street, dated 7th November, said: "The Prime Minister has asked me to thank you for your recent letter, which is receiving attention".

Of course, events have been moving swiftly during the past few days -- especially with the news that Mr Gorbachev is due to issue an invitation to the Queen to visit Russia, when he dines at Buckingham Palace on 14th December. Apparently, this invitation is unlikely to be accepted immediately, and Sir Geoffrey Howe has given the impression that the government would expect certain human rights issues to be settled first.

All this, together with Mr Gorbachev's succession to the Soviet Presidency and the dawn-grading of the KGB, seems to provide a unique opportunity to seek Raoul Wallenberg's release. Perhaps for the first time we have a reasonable Soviet leader, who

Hans Olsson
Pol 1

Dag. Raoul Wollenberg

With the compliments of the

Swedish Embassy
LONDON

Nils Daag
1988 11 23

Pl 535, 430 40 SÄRÖ.
Tel 031-935450

1988-11-21

UTR. UTRIKES DEP.
D. No 326/2001
1988 11 23
AVD. P 2 Eu 7

Kanslirådet Vollrath Tham
Utrikesdepartementet
Box 161 21
103 23 STOCKHOLM.

Broder,

Efter vårt telefonsamtal gick jag igenom mina anteckningar om Blagovesjtjensk. Den mest kände och kanske bäst ansedde bland ex-internerna från B:s psykiatriska sjukhus är nog Vladimir Gershuni (eng.transskr.). Han kom dit 1985 och blev fri i december förra året. Han torde nu finnas i Moskva.

Gershuni befann sig således på den psykiatriska kliniken i B. samtidigt som enligt Fants uppgiftslämnare Raoul skulle ha vistats i "lägret".

Numera kan man i Ryssland tala med frigivna dissidenter utan att dessa riskerar efterräkningar. En annan sak är att en konversation om Raoul W. kan behöva hållas hemlig tills vidare.

Det finns nu långt större möjligheter än tidigare att inom Sovjetunionen utföra undersökningar i hela Wallenberg-affären. Tyvärr kan jag inte själv inom överskådlig framtid utnyttja dessa möjligheter.

Skulle UD behöva kompletterande upplysningar om t.ex. Blagovesjtjensk kan jag kanske däremot bidra med en de

Bästa hälsningar

Harald Wigforss

Harald Wigforss

UTRIKESDEPARTEMENTET

☐ FAX ☐ RAPPORT ☐ HANDBREV ☐ TELEGRAM ☒ PM ☐ ÖVR

Politiska avdelningen
Enhet: Pol I | Datum: 88-12-02 | Handläggare: U. Thorn / mp

Godkännes: W

Ort/Datum/Nr eller namn:

Angående: Wallenberg

☐ HEMLIGSTÄMPLAS

Delges för kännedom ☐ utan bil ☐ jämte samtl bil ☐ jämte bil nr ☐ jämte bil där så angivits ☐ bil kan lånas på UD tel:

	Bil		Bil		Bil		Bil
☐ Konungen		☐ Statssekr		☐ BITS		☐ Europainstitutet	
☐ Regeringen	21 ex	☐ U-enh A		☐ SAREC		☐ Svenska FN-förbundet	
☐ Statsministern		☐ I-sekr A		☐ IMPOD		☐ Östekonomiska byrån	
☐ Statsrådsberedningen		☐ I-enh Fi		☐ Swedfund		☐ Bankföreningen	
☐ Chef Fö		☐ I-enh Fö		☐ LO/TCO:s bist nämnd		☐ Exportr	
☐ Chef I		☐ I-sekr I		☐ Sv kyrkans mission		☐ Industriförb	
☐ Statsrådet		☐ IAEA-del I		☐ IVA		☐ Grossistförb	
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ STU		☐ Sthlms Handelsk	2 ex
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ Svensk kärnbränsle AB		☐ LO	
☐ Riksdagens talman		☐ I-sekr		☐ Statens kärnkraftinsp		☐ AIC	
☐ Utrnämnd/Utrutsk/Europa-		☐ SSLP, Fö		☐ Statens strålskyddsinst		☐ TCO	
rådsdel	53 ex	☐ ÖB		☐ Televerket		☐ SIF	
☐ Utrikesnämnden	21 ex	☐ Ch Fst/Op 1		☐ Statens rymddeleg		☐ SACO/SR	
☐ Utrutsk	37 ex	☐ Ch Fst/Op 5		☐ Invandrarverket	2 ex	☐ SAF	
☐ Europarådsdel	12 ex	☐ Arméstaben FN-avd		☐ Forskningsberedningen		☐ Röda Korset	
☐ Utrutsk kanslichef		☐ Stabsch MHS		☐ Miljövårdsberedningen		☐	
☐ Förutsk kanslichef		☐ FOA	2 ex	☐ I-sekr Naturvårdsverk		☐	
☐ Riksdagsman		☐ SIPRI		☐ Sekr f framtidsstud		☐	
☐ Riksdagsman		☐ EKN		☐ Nordiska Rådets sv del		☐	
☐ Riksdagsman		☐ KK	5 ex	☐ Svenska institutet		☐	
☐ Statssekr Fö		☐ Riksbanken		☐ Nordiska Afrikainst		☐	
☐ Statssekr		☐ RPS ( )		☐ Latinamerikainst		☐	
☐ Statssekr		☐ SIDA		☐ Utrikespol institutet		☐	

			Bil		Bil		Bil		Bil		Bil
Större beskickningar FN-representationen	1	☐ Bonn		☒ Moskva		☐ Peking		☐ Washington 2 ex			
	9 ex	☐ London		☐ Paris		☐ Tokyo		☐ FN-repr			
Norden	4 ex	☐ Helsingfors		☐ Köpenhamn		☐ Oslo		☐ Reykjavik			
Övriga Österuropa	1	☐ Belgrad		☒ Budapest		☐ Leninggrad Gk		☐ Sofia			
	8 ex	☐ Berlin A		☐ Bukarest		☐ Prag		☐ Warszawa			
Övriga Västeuropa och Canada	18 ex	☐ Ankara		☐ Bern		☐ Haag		☐ Ottawa		☐ Bryssel-del	☐ Paris-del
		☐ Athen		☐ Bryssel		☐ Lissabon		☐ Rom		☐ Genève-del	☐ Strasbourg-repr
		☐ Berlin Gk		☐ Dublin		☐ Madrid		☐ Wien		☐ Nedr-del Genève	☐ ESK-del Wien
Nordafrika	5 ex	☐ Alger		☐ Kairo		☐ Rabat		☐ Tunis		☐ Tripoli	
Mellanöstern	9 ex	☐ Abu Dhabi		☐ Bagdad		☐ Damaskus		☐ Muscat		☐ Tel Aviv	
		☐ Amman		☐ Beirut		☐ Kuwait		☐ Riyadh			
Övriga Asien och Australasien	18 ex	☐ Bangkok		☐ Dhaka		☐ Islamabad		☐ Manila		☐ Pyongyang	☐ Teheran
		☐ Canberra		☐ Hanoi		☐ Jakarta		☐ New Delhi		☐ Seoul	☐ Vientiane
		☐ Colombo		☐ Hongkong Gk		☐ KualaLumpur		☐ Panmunjom		☐ Singapore	☐ Wellington
Övriga Afrika	14 ex	☐ Abidjan		☐ Dar-es-Salaam		☐ Harare		☐ Lagos		☐ Lusaka ☐ Maputo ☐ Maseru	☐ Monrovia ☐ Nairobi ☐ Pretoria
		☐ Addis Abeba		☐ Gaborone		☐ Kinshasa		☐ Luanda			
Latinamerika	12 ex	☐ Bogotá		☐ Buenos Aires		☐ Guatemala		☐ Lima		☐ Mexico	☐ Quito
		☐ Brasilia		☐ Caracas		☐ Havanna		☐ Managua		☐ Montevideo	☐ Santiago
Vissa lönade konsulat	16 ex	☐ Barcelona		☐ Hamburg		☐ Los Angeles		☐ Montreal		☐ Rio de Janeiro	☐ Vancouver
		☐ Chicago		☐ Istanbul		☐ Mariehamn		☐ München		☐ Sydney	
		☐ Frankfurt		☐ Jeddah		☐ Minneapolis		☐ New York Gk		☐ Szczecin	

	Bil		Bil		Bil		Bil		Bil
☐ Utrikesministern		☐ Chef Pol 1–6		☐ Verksamhetsplan		☐ Exp-chefen UDH		☐ Chef NGO	
☐ Biståndsministern		☒ Chef Pol 1		☐ Inspektören		☐ Chef UDH		☐ ESK-gruppen	
☐ Utrikeshandelsmin		☐ KSA		☐ Chef protokollet		☐ Förhandlingsgruppen		☐	
☐ Kabinettssekr		☐ Chef Rättsavd		☐ Chef press- o inf enh		☐ Koordinatörerna		☒ Thorn, Avd I	
☐ UM:s inf sekr		☐ Folkrättsrådgivare		☐ Chef pressbyrån		☐ KMI		☒ Olsson, Avd I	
☐ Kansliråd UM:s kansli		☐ Chef R		☐ Chef inf byrån		☐ UDH 6 Transp		☐	
☐ Dep sekr UM:s kansli		☐ Expeditionschefen		☐ Chef SSB		☐ Statssekr int U-samarb		☐	
☐ Chef Pol avd		☐ Chef A:I		☐ Rapportöversikten		☐ Chef U		☐	
☐ Bitr. Chef Pol avd		☐ Chef A:2		☐ Statssekr UDH		☐ Regeringspärmen		☐ Åter enh	ex

Antal ex skr	sidor	Antal ex bil	sidor	Kopierad den	sign	Distribuerad den	sign	Åtg postexp	datum	sign
5	2			2/12 88	M	2/12 '88	GN	☐ kurir ☐ luft-post		

Dnp UD 363 Ny utgåva 1988-04 100 bl à 50 ex BCB Vbg 881040

TILLBAKA PAA EN VERKLIG HAENDELSE MEN DET AER SVAART ATT AV DEN BEGRAENSADE EPISODEN DRA NAAGON SLUTSATS OM ATT DET VERKLIGEN VARIT WALLENBERG HAN TRAEFFAT. ATT WALLENBERG SKULLE VARIT I UNGERN DEN 11 MAJ 1946 VERKAR HELLER INTE STAEMMA MED ANDRA KAENDA UPPGIFTER I AERENDET.

BERGQUIST

UTRIKESDEPARTEMENTET

PROMEMORIA

AMBASSADEN I TEL AVIV

HAR 1988-11-23

MEDDELAT FÖLJANDE:

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET
Pol. I
2 DEC. 1988

RE WALLENBERG

A L F A

ETT NYTT WALLENBERGVITTNE, GIDEON NEWMAN FOEDD 1920 I BAKU, RUMAENIEN, HAR KONTAKTAT AMBASSADEN. VEDERBOERANDE ANSER SIG HA MOETT WALLENBERG PAA ETT SOVJETISKT TRUPPTAAG NAERA BUDAPEST DEN 11 MAJ 1946.

B E T A

NEWMAN UPPGER ATT HAN KOM TILL PALESTINA 1942 OCH TOG VAERVNING I DEN AV BRITTERNA UPPRAETTADE JUDISKA BRIGADEN. EFTER TJAENSTGOERING PAA OLIKA KRIGSSKAADEPLATSER BEFANN HAN SIG EFTER KRIGET I WIEN. DAER SOEKTE OCH ERHOELL HAN TILLSTAAND AV DE SOVJETISKA MYNDIGHETERNA ATT BESOEKA UNGERN OCH RUMAENIEN FOER ATT LETA EFTER FOERSVUNNA JUDAR. RESAN WIEN - BUDAPEST FOERETOG NEWMAN MED ETT SOVJETISKT TRUPPTRANSPORTTAAG. HAN TRODDE SIG VARA ENDA UTLAENNINGEN PAA TAAGET OCH KLAEDD I BRITTISK UNIFORM MED DEN JUDISKA BRIGADENS DAVIDSTJAERNA PAA AERMEN. MOT SLUTET AV RESAN DAA ENDAST HALVTIMME AATERSTOD INNAN ANKOMSTEN TILL BUDAPEST TRAEFFADE NEWMAN EN PERSON HAN NU AER SAEKER PAA VAR WALLENBERG. DENNE VAR CIVILKLAEDD OCH RESTE I SAELLSKAP MED SOVJETISKA MILITAERPOLISER. DETTA HINDRADE INTE ATT HAN KUNDE TILLTALA NEWMAN PAA ENGELSKA OCH FRAAGA EFTER DENNES AERENDEN. DAA NEWMAN SADE ATT HA REST TILL UNGERN FOER ATT HJAELPA JUDAR SVARADE DEN CIVILKLAEDDE PERSONEN ATT DETTA HADE HAN OCKSAA GJORT. VEDERBOERANDE SADE ATT HANS NAMN VAR RAOUL MEN HADE INTE UPPGETT SITT EFTERNAMN ELLER ATT HAN SKULLE VARA SVENSK. PAA DENNA PUNKT HADE DE SOVJETISKA MILITAERPOLISERNA INGRIPIT OCH STOPPAT SAMTALET. NEWMAN HADE FORTSATT SIN RESA UTAN ATT SENARE MOETA DEN PERSON HAN TRODDE VARA WALLENBERG.

G A M M A

NEWMAN SOM SENARE VARIT BL A DIPLOMAT OCH FOERSTESEKRETERARE VID ISRAELS AMBASSAD I BUKAREST 1982-86 GOER I OCH FOER SIG ETT TROVAERDIGT INTRYCK. HANS BERAETTELSE VERKAR GAA

FORTS

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
IP

KOPIA TILL:
UTR MIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:
Hfu. Samtal Tham-Duhs 88-11-29
Pol I/kr Tham/la
1988-12-01

1988-11-23

D 2 Ell 1

POL

AMBASSADEN TEL AVIV 1988-11-23

UD STOCKHOLM

HBR DUHS - THAM. FOER POL 1.

RE NYTT WALLENBERG-VITTNE

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

Vederbörande kan nås på telefon.
Bör ca. 1½ timmes tillfälle från Tel Aviv.

RE NYTT WALLENBERG-VITTNE

TACKSAM ERFARA OM NAAGON YTTERLIGARE AATGAERD FOERUTSES
I AERENDET.

BERGQUIST

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE RAOUL WALLENBERG

FRAAN FOERBUNDSKANSLERAEMBETET HAR VI ERFARIT ATT FALLET WALLENBERG FOERTS PAA TAL UNDER DET "VIERAUGENGESPRAECH" SOM KOHL HADE MED SACHAROV OCH JELENA BONNER DEN 25 OKTOBER I MOSKVA. DETTA HADE SKETT UNDER EN DISKUSSION OM MAENSKLIGA RAETTIGHETSLAEGET DAA SACHAROV ENLIGT DEN UPPTECKNING SOM GJORTS SAGT FOELJANDE I ANSLUTNING TILL SIN REDOGOERELSE FOER HUR STALINTIDENS TERROR NU BLEV ETT OFFICIELLT TEMA: AEVEN FRAAGAN OM WALLENBERGS OEDE SKULLE KOMMA ATT STAELLAS PAA NYTT. NAER GROMYKO FORTFARANDE VAR "IN AMT UND WUERDEN" HADE HAN TILL HELA VAERLDEN SAGT ATT WALLENBERG VAR DOED. NU KUNDE DET FINNAS EN MOEJLIGHET ATT PAA NYTT TA UPP FRAAGAN PAA DIPLOMATISK VAEG". FRU BONNER HADE DAERPAA BESKRIVIT ETT LAEGER DAER WALLENBERG MOEJLIGEN HAALLITS FAANGEN. DETTA HADE BETECKNINGEN ON-55/4 OCH VAR BELAEGET I UTKANTEN AV STADEN TORSHOK VID DEN VAEG SOM GAAR MOT STARITZA.

ECKERBERG

Bil. 5 till Amb:s i Bryssel
skr.nr 220 1988-12-07

Professeur I. Prigogine
Service de Chimie Physique II
Code Postal n° 231
Campus Plaine U.L.B.
Boulevard du Triomphe
1050 BRUXELLES
Tél. 640 00 15 / Ext. 5540

1050 Bruxelles, le le 9 ~~octobre~~ 1988.
IP/NG/147/LL9

Madame Simone Lucki,
Avocat au Barreau de Bruxelles,
rue Dautzenberg, 50,
Boite 3,
1050 - Bruxelles.

Chère Madame,

J'ai le plaisir de vous confirmer, par la présente, que je serai heureux de participer à l'hommage rendu Raoul Wallenberg le jeudi 19 janvier 1989.

Je regrette de vous écrire si tardivement mais, depuis mon retour des Etats-Unis, j'ai déjà du me rendre à Frankfort, Paris et Lisbonne!

Bien amicalement vôtre,

I. Prigogine.

12.77

LITTERATURLISTA

Anger, Per	Med Raoul Wallenberg i Budapest	Sthlm 1979, pock. -85
" "	With Raoul Wallenberg in Budapest	N.Y. 1981, " -85
Berg, Lars	Vad hände i Budapest	Sthlm 1949
" "	" " " Boken som försvann	" 1983
Bierman, John	Righteous Gentile, The Story of Raoul Wallenberg	N.Y. 1981, pock. -82
" "	Raoul Wallenberg, En hjälte i vår tid	Sthlm 1982
Dardel,Fredrik	Raoul Wallenberg.Fakta kring ett öde	" 1970
" , Maj	RAOUL	" 1984
Dérogy,Jacques	Le Cas Raoul Wallenberg	Paris 1979 & 1982
" "	Fallet Raoul Wallenberg	Viken 1980
Fant, Kenne	"R"-Dokumentärroman	Sthlm 1988
Isaksson,Börje	Omöjligt uppdrag, Raoul Wallenbergs kamp i Budapest	" 1975
Joseph,Gilbert	Mission sans Retour	Paris 1982
Karelin,Viktor	Das Buch von Raoul Wallenberg	Freib.1982
Küng, Andres	Raoul Wallenberg Igår, idag	Sthlm 1985
Karlbom,Rolf	Raoul Wallenbergs fångenskap i Sovjet	Göteb.1987
Lester,Elenore	Wallenberg, The Man in the Iron Web	N.Y. 1985, pocket
Lévai, Jenö	Raoul Wallenberg, Hjälten i Budapest	Sthlm 1948
" "	Raoul Wallenberg	Budapest 1988
Lichtenstein	Raoul Wallenberg, Retter von Hunderttausend Juden	Köln 1982
Marton, Kati	Wallenberg	N.Y. 1982
Philipp,Rud.	Raoul Wallenberg. Diplomat, Kämpe, Samarit - och Märtyr	Sthlm 1946 & 1981
Rosenfeld, H.	Raoul Wallenberg - Angel of Rescue	Bufallo 1982
Sjöqvist,Eric	Affären Raoul Wallenberg	Sthlm 1966
" "	Raoul Wallenberg,Diplom. som försvann	" 1981
" "	Raoul Wallenberg	" 1985
Smith, Danny	Wallenberg - Lost Hero	London 1986
Szel,Elisab.	Operación Noche y Niebla	Madrid 1961
Ströbinger,R.	Das Rätsel Wallenberg	Düsseld.1982
Villius	Fallet Raoul Wallenberg	Sthlm 1966
Werbell & Clarke	Lost Hero - The Mystery of Raoul Wallenberg	N.Y. 1982
"	Raoul Wallenberg,En försvunnen hjälte	Sthlm 1985, pocket
Wallenberg,G.	Älskade farfar, brevväxling mellan Gustaf & Raoul Wallenberg	" 1987
Wulf,Joseph	Raoul Wallenberg	Berlin 1958
" "	" " Il fut leur espérance	Tournai 1968
UD (Foreign Office)	Dokumentsamlingar 1957, 1965, 1980 & 1982	

P	2	Enl 1-1

Pol

ARCHIVE COPY

MSG NO: 881212-654 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-12-12-15.52

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
UD/POL 1	DISTRIBUTED	1988-12-12-15.51	

FROM: BRYSSEL/AMB POSTED TIME: 1988-12-12-15.48

MSG NO: 881212-654

Pol I, Kr V Tham, mp
1988-12-14

tel 239 t tit

Exp: 88-12-14

=LIST
UD/POL 1
+

AMBASSADEN BRYSSEL 1988-12-12

UD STOCKHOLM

278 VAAR 220. FOER POL 1 OM BELGISK MANIFESTATION FOER RAOUL WALLENBERG.

P R I M O. DE BELGISKA ARRANGOERERNA OENSKAR VETA VILKET UNIVERSITET ELLER VID VILKEN HOEGSKOLA I SVERIGE SOM RAOUL WALLENBERG STUDERAT.

S E C U N D O. MAN OENSKAR OCKSAA FAA ADRESSEN TILL PROFESSOR GUY VON DARDEL. KAN DEPARTEMENTET FOERMEDLA DEN VIA AMBASSADEN?

SUNDBERG

AMBASSADEN BRYSSEL KL 15.45/MW

- End of printout

ORIGINAL TELEGRAM
ORIGINAL TELEGRAM
ORIGINAL TELEGRAM

Avsändningsort Pol I, Kr V Tham, mp

Ärende

Wallenbergvittnet Schwarzman

Datum 1988-12-12

Avd P | Grupp 2 | Mål EU

Adress

Ambassaden TEL AVIV Dnr .....

POL

Text

Från pol I re Wallenbergvittnet Schwarzman.

Ambassaden i Moskva har 1988-12-~~12~~ 09 inrapporterat följande:

Cit. Vi avstår från att rent allmänt .....
.....
.....
vid den tiden utfärdade liknande skrivelser. Slutcit.

CABINET

Raoul Wallenberg Institute
of Human Rights and Humanitarian Law

DEPARTMENT OF LAW

UNIVERSITY OF LUND

För kännedom

182 62 Djursholm, 12 Dec. 1988
Dahlbergsvägen 22, Swed.
tel. 8/7 55 58 26

P 2 Eu 1

INK. UTRIKES
Dnr 347/025
19 DEC 1988
Avd P 2 Eu 1

INKOM
1988-12-16
UD:s ARKIV

Dear Mr. Secretary-General,

Referring to my letter to you of October 15 and Mr. de Soto's kind answer of November 3, the President of the Lund University Håkan Westling and myself are pleased that another possibility for your visit to Lund now seems to be available. I have in mind January 11, 1989, the day after your visit to Stockholm. If that day is suitable to you, Professor Westling and I would like to suggest that you leave Stockholm on January 11 by a flight to Sturup (the airport for Malmö and Lund) at 08.45. Your lecture at the University would then start at 11.15, possibly followed by a press-conference. You would then be the honoured guest of the University for lunch. If the time for your stay in Sweden permits, I would thereafter be delighted to present to you the Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law and Professor Westling is prepared to present to you some present activities at the University which could be of interest to you, for instance one on Irak-Iran relations after the war. Time might perhaps also permit you to visit the successful U.N. World Maritime University at Malmö. However, the events after lunch are all left open awaiting your timetable and wishes.

It seems now to be settled that you will be the guest of the Swedish Government, during your entire stay in Sweden.

P. O. BOX 1165, S-221 05 LUND, SWEDEN

TELEPHONE (0)46-10 70 00

Looking forward to meeting you early next year, and with the expression of my profound admiration,

Sincerely yours,

(Gunnar Lagergren)

Judge, Chairman of the Raoul Wallenberg Institute

Pol 5/ds Bogärde/CE
1988-12-14

Ex f kdm t:

Wilkens Pol 5
Söder UM:s kansli
Trulsson Prot
Bogärde Pol 5

I Eriksson SB

FN-del N.Y.

Exp 14/12 88

D	2	Bru-T

Pol

ARCHIVE COPY

MSG NO: 881214-760 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-12-14-17.24

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
BRYSSEL/AMB	DISTRIBUTED	1988-12-14-17.24	0239

FROM: UDTEX 21 POSTED TIME: 1988-12-14-17.22

MSG NO: 881214-760

BRYSSEL/AMB
+

UD STOCKHOLM 1988-12-14

AMBASSADEN BRYSSEL

EDERT 278. FRAAN POL 1 RE BELGISK MANIFESTATION FOER RAOUL WALLENBERG. P 2.

P R I M O: EFTER STUDENTEXAMEN VID NYA ELEMENTAR STUDERADE RAOUL

WALLENBERG VID DEPARTMENT OF ARCHITECTURE, UNIVERSITY OF MICHIGAN, ANN ARBOR, U S A.

S E C U N D O: GUY VON DARDELS ADRESS I SCHWEIZ AER:

45 ROUTE DE PENEY
1242 SATIGUY

CABINET

UD STOCKHOLM KL 17.15

V THAM/MP/POL I

- End of printout

ORIGINALTELEGRAM
ORIGINALTELEGRAM
ORIGINALTELEGRAM

V 16.2

AMBASSADEN BUDAPEST

1988-12-15 Nr184 R 18

Wallenbergärendet

Överlämnas av ambassaden i Budapest till utrikesdepartementet (Pol I) för den åtgärd som må vara möjlig.

Pol

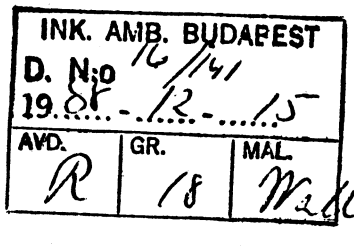
UTR. DEPARTEMENTET
Dnr...../.....
1988-12-16
Avd | Kat | Pkt
P | 2 | 6 a

Ragnar Dromberg

Pol I/kr Tham/la
1989-08-04
Hbr Tham-Dromberg "Wallenbergärendet: Wilmos Langfelder"

EXP: 890804/1A

P 2 Eu

Árade Herr Ambassadör!

Ursäkta mig att jag skriver Er i privat angelägenhet. Jag hörde att ministerpresidenten Herr Carlsson talar om försvinnande av herr Raul Wallenberg.

Min mors bror, herr Vilmos Langfelder var herr Wallenbergs chaufför och han försvann med honom tillsammans. Sedan vet vi ej heller ingenting om honom.

Jag ber Ni, om det skulle vara möjligt att fråga om honom tillsammans med herr Wallenberg.

Min far och hans syskon arbetade under andra världkriget med herr Wallenberg och de talade med honom och herr Langfelder i januari 1945, i Budapest Révai utca.

Min fars syskon talar litet svenska, så hon skriver detta brev.

Jag ber Ni om svar, om det är möjligt och tackar förre.

Med högaktning

Budapest,08.12.1988.

Lente Istvánné

Lente Istvánné
Budapest, 1113. Kökörcsin u.9.
Tel.: 653 - 461

SVERIGES AMBASSAD

1988-12-16

TEL AVIV

Delgiven
+bil. med
Tel Aviv
89-09-15

Kanslirådet Vollrath Tham
Pol 1
UTRIKESDEPARTEMENTET

351/001

1988-12-19
AVD. P | 2 | Ems I

Nytt Wallenbergvittne?
Hbr Duhs - Tham 1988-10-14
(1 bil)

Pol I, Kr V Tham, mp
1989-04-11

Kopia:
polch
bitr polch
Wöhler, pol I
Bertelman, pol
Olsson, pol I
Tham, pol I

- - - - - - - - - -

Amb MOSKVA (u nr)

- - - - - - - - - -

Exp: 89-04-11

Broder,

Efter våra kontakter har jag avlagt ett nytt besök hos Joseph Schwartzman som nu är konvalesent efter en förnyad sjukhusvistelse och ryggoperation. Fysiskt verkar han svagare än i oktober.

Det andra besöket bekräftar intrycket från vårt första samtal nämligen att S verkar förtroendeingivande och att hans berättelser sannolikt i det stora hela återspeglar verkliga förhållanden. Vederbörande ger heller inte intryck av att hysa några förhoppningar om att kontakterna med ambassaden skall innebära några personliga fördelar.

Några anmärkningsvärda nya uppgifter framkom inte under samtalet men heller inga upplysningar som i väsentligt avseende strider mot vad S sade förra gången.

Adress
Asia House
4, Weizmann Street
64 239 TEL AVIV, Israel

Telefon
258 111

Telegram
Svensk

Telex
33 650

Vederbörande hävdar liksom förra gången att han träffat W under dennes riktiga namn i arbetslägrets matsal eller kantin i samband med den arbetsfria helgdagen den 1 maj 1950. De spelade då ett parti domino med varandra. S hade då tidigare observerat W under dennes hårda arbete med att sortera stockarna från den vattenkanal som förde dem in i brädsågeriet.

S uppger nu också att han lagt märke till W därför att han ansåg att denne hade ett judiskt utseende. Då S första gången tilltalat W hade denne suttit i samtal med den tidigare omnämnde Volgatysken, Mertz. De hade enligt S talat tyska och S hade från början trott att även W var volgatysk. S och W hade samtalat på stapplande ryska. Själv talade S vid denna tid dålig ryska. Eftersom han är född i Bessarabien var S:s modersmål rumänska. Med tiden har han dock börjat glömma rumänskan och talar nu bäst ryska, ehuru inte felfritt, och hebreiska. S uppskattade W:s ålder vid denna tid till omkring 40 år medan han själv var 21 vid tillfället. Under den gemensamma lägervistelsen blev det med tiden allt lättare för S och W att samtala på ryska.

W såg emellertid under tiden som alla fångar tärd och mager ut till följd av det hårda arbetet och den torftiga kosten. W var enligt S något mindre än han själv som är 178 cm, och tunnhårig men några andra särskiljande fysiska drag kan S inte erinra sig. W begagnade inte glasögon.

W uppgav för S sedan de blivit mer bekanta med varandra att han var svensk och inte tysk men sade inget närmare om sin bakgrund eller varför han befann sig i lägret annat än att myndigheterna ville att han skulle bekänna brott som han inte begått. S fann inte W:s tystlåtenhet på denna punkt

anmärkningsvärd. Fångarna var förbjudna att beröra sådana personliga frågor med varandra och risken för angiveri var stor. W var därtill enligt S en tillbakadragen och introvert person.

S anser sig säker på att den person han träffat verkligen hette W. Han har själv sett namnet på en skylt intill W:s brits i lägerbaracken där han bodde. På W:s namnskylt stod enligt vad han också erinrar sig endast namnet och inte som beträffande de andra medfångarna straff- och födelsetid.

Beträffande andra lägerfångar ur samma grupp som också kände W har S antecknat namnen på tre ryska medfångar längst upp på närslutna papper - sektion I. S har ingen kontakt med dem och vet inte om de lever eller var de vistas. En ytterligare lägerfånge från denna tid, judisk liksom S, utvandrade senare till Israel men dog för cirka ett år sedan. Enligt S var han ensamstående och efterlämnade ingen familj.

På min uppmaning har S ytterligare en gång ur minnet nedtecknat den ryska text på det dokument W visat honom - sektion II. Om texten innehåller språkfel säger S detta bero på att han inte kan skriva ryska som en infödd. Efter kontroll av kopian på ambassadens dossier, noterar jag att S denna gång skrivit en kortare text. S mottog också under lägervistelsen själv ett dokument med en något annorlunda text. Detta papper S återgivit ur minnet i sektion III på samma papper.

./.

Avslutningsvis sade S att han är fortsatt villig att samarbeta med ambassaden i alla frågor som rör W.

Staffan Duhs

Р 2 Ед 1

I. 1) Сталину Васильевичу Справедливому Человеколюбцу

2) Ратнарю Андрею (Хищнарскому)

3) Гидрогурьяну Антонию (Кагарлыцкому)

Заявление Генерала

II. Президиум Верховного совета СССР.
Сообщает что нерезаконное Ваше обвинение.
Рассмотрено и ваш иск прекращение
как ложное в суде.

Председатель Президиума
Верховного совета
СССР

/М. Калинин/.

секретарь Президиума Верховного
Совета СССР

/Горкин/.

III. г. Новочеркасск Ростовской обл. 1939 г.
Президиум верховного совета
СССР.
сообщает что я до настоящего времени
преступлений Реабилитирован.

Пред. Президиума
Верховного Совета
СССР.

М. Калинин/.

Секретарь Президиума
Верховного Совета
СССР

/Горкин/.

ARKIVEXEMPLAR

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

Dnr	Avd Grupp Mål
1988-12-19 354/001	P 2 Eu II I

a

Ambassadör Ragnar Dromberg

Pol

BUDAPEST

U.n

Wallenbergärendet: f d polisman önskar intyg
55 A 88-03-23
(1 bil)

Broder,

Vi har undersökt i P-arkivet efter några spår efter Lajos Bajusz men har inte kunnat finna några. Per Anger kan heller inte erinra sig Bajusz. Från Lars Berg i Rio har vi fått bifogade brev. Han föreslår att Bajusz, om saken alltjämt har aktualitet, själv kontaktar en Mrs Agnes M Adachi i New York, som möjligen skulle kunna identifiera Bajusz.

./1

Hjärtliga hälsningar,
Din Vollrath

Vollrath Tham

mp

20/12-88 RA

Postadress
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Gatuadress
Gustav Adolfs torg 1

Telefon
786 6000

Fax
723 11 76 (G3)

Telex
10590 MINFOR S

Ifylles av postexp.
Avsänt med
[X] sv kurir [ ] utl kurir [ ] luftpost [ ] vanlig post

Avsändn datum
88-12-20

Sign

Dep 8 328

Bil. hbr. ...Tham...../
Dromberg. 1988...12...19..

LARS G:SON BERG

Rio de Janeiro 1988-11-26

Ambassadör Vollrath Tham
Utrikesdepartementet
STOCKHOLM

INK. UTRIKES DEP.
D. N:o 331/001
1988-12-05
AVD. P | GR. 2 | Bil. 1

Pol

Wallenbergärendet

Broder,

Ditt brev den 18 augusti i rubricerade ärende har efter diverse turer på grund av Göran Zetterströms semester och avgång så småningom dock kommit mig tillhanda.

Jag har forskat en del i mina anteckningar och i min liksom Per Angers bok om Budapest men har inte funnit några spår av namnen Lajos Bajusz eller Lázlo Hajnal. Inte heller kan jag personligen erinra mig deras namn.

Huvudlegationen på Gyopár-utca - där jag och Denés von Mezey uppehöll oss under hela den ryska belägringen - beskyddades under en kort tid i slutet av december av ett tiotal gendarmer. Detta varade dock bara ett par dagar, och det var ingen av gendarmerna, som då behövde "riskera sitt liv" för att skydda oss. Såvitt jag kan erinra mig, hade vi då inte heller några judar gömda på huvudlegationen.

Det har under efterkrigsåren ofta uppstått förvirring och tveksamhet i dessa ärenden genom att vederbörande nämner "svenska legationen" utan att specifiera vilken av de många legationsavdelningarna han haft kontakt med. Förutom residenset och kansliet på Gyopár-utca hade ju Wallenberg ett stort antal "legationer" på Pest-sidan, alla utrustade med hemmagjorda legationsskyltar. Minst 300 anställda hade av ungerska utrikesministeriet utfärdade legitimationskort - enligt uppgift desamma som för oss svenskar på legationen.

Ordalydelsen i de handlingar, som Du tillställt mig, antyder närmast att det kan vara fråga om en av de många gendarmer, som beskyddade judarnas ghetton och Wallenbergs olika avdelningar. Beträffande dessa har jag inga som helst förstahandsinformationer.

Under ett besök i USA 1985 träffade jag en ungersk dam, som tydligen nära samarbetat med Wallenberg i Budapest. Hennes namn och adress är Mrs. Agnes M. Adachi, 69-02 Dartmouth St, FOREST HILLS, N.Y. 11375.

Fru Adachi är "president" för "The Greater New York Wallenberg Committee" - med samma adress - och är fortfarande mycket aktiv och välinformerad i Wallenbergärendet. Bl.a. kommer även hon att inom kort utge en bok om Budapest.

Det är väl knappast troligt att hon heller kan identifiera Bajusz eller Hajnal, men man vet aldrig. Som ungerska är det i varje fall lättare för henne att komma ihåg ungerska namn.

För att förenkla ärendets fortsatta handläggning kanske Bajusz kan uppmanas att kontakta fru Adachi direkt. Han bör därvid uppge var den "legation" varit beläggen, som han beskyddade. Om fru Adachi har någon hjälp att komma med, kan hon ju i sin tur direkt kontakta the World Federation of Hungarian Jews in New York.

Med bästa hälsningar

Rua Agamemnon Magalhães 96
Barra da Tijuca
22600 Rio de Janeiro - Brasil

Tel. 021 399-2361
Telex 021 21486

D	2	Ex I

Pol

ARCHIVE COPY

MSG NO: 881222-717 DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-12-23-10.46

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
BUDAPEST	DISTRIBUTED	1988-12-23-10.46	0174

FROM: UDTEX 21 POSTED TIME: 1988-12-22-16.07

MSG NO: 881222-717

BUDAPEST
+

UD STOCKHOLM 1988-12-22

AMBASSADAEN BUDAPEST

FRAAN POL 1 (THAM) RE VITTNESMAAL OM RAOUL WALLENBERGS VERKSAMHET M M, HBR DROMBERG-THAM 88-10-31. P 2

VI ANSER LAEMPLIGAST ATT VITTNESMAAL AV DET SLAG SOM AASYFTAS I OVANCITERADE HANDBREV IN FINE INSAENDES DIREKT TILL FORSKNINGSPROJEKTET I UPPSALA.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 16.05

THAM/MP/POL 1

- End of printout

ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM ORIGINALTELEGRAM

ARKIVEXEMPLAR

MINISTER FOR
FOREIGN AFFAIRS
utrmin kansli/bg
handl: kr Tham, Pol I

1988-12-22

Dnr	Avd Grupp Mål
357/891	P 2 Eu I

Mr Tim Dahlberg
12 Panoramic Way
BERKELEY, CA
U S A

(Raoul Wallenberg)

Dear Mr Dahlberg,

Thank you so much for your letter of November 30, 1988 regarding Raoul Wallenberg.

Even if it is now more than 40 years since Raoul Wallenberg disappeared in Budapest, the Swedish government has never accepted the contention by the Soviet authorities that Wallenberg died in 1947. The Swedish government has stated many times that the inquiries would continue until complete clarity has been obtained. Therefore we have never failed to seize any appropriate opportunity to bring up his case with the Soviet authorities. We hope that the more open attitude in the Soviet Union will make it possible to get satisfactory information about what really happened to Raoul Wallenberg. We are also in contact with the US State Department regarding this case.

./. I enclose a brochure entitled: "Raoul Wallenberg".

Sincerely,

Sten Andersson

Dep U 328

Ifylles av postexp

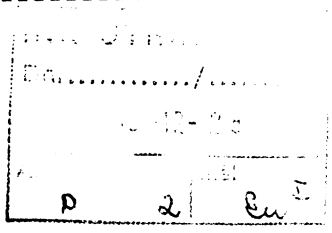
Avsänt med	Avsändn datum	Sign
☐ sv kurir ☐ utl kurir ☒ luftpost ☐ vanlig post	881228	

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
IP

KOPIA TILL:
UTR MIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1
~~POL 2~~

ÅTGÄRD:

AMBASSADEN ROM 1988-12-23

UD STOCKHOLM

POL 1 FOER THAM FRAAN
RASMUSSON
HBR RASMUSSON-THAM 1988-09-26

RE WALLENBERG OCH KOMINTERNS ARKIV.

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE WALLENBERG OCH KOMINTERNS ARKIV.

VID BESOEK HOS RUBBI, PCI ERFOR JAG ATT CHEFEN FOER GRAMSCI-INSTITUTET ENLIGT OEVERENSKOMMELSE MELLAN PCI OCH SOVJETISKA KOMMUNISTPARTIET TILLSTAELLT SOVJETISKA VEDERBOERANDE FEM HUVUDFRAAGOR SOM GRUND FOER ARKIVFORSKNINGEN. SPOERSMAALEN AVSAAG FOERSVUNNA PERSONER OCH EN AV DEM SYFTAR ENBART PAA WALLENBERG. RUBBI BAD MIG KOMMUNICERA DIREKT MED INSTITUTSCHEFEN, PARLAMENTSLEDAMOTEN VACCA, EFTER DEN 9 JANUARI.

RASMUSSON

UTRIKESDEPARTEMENTET

ARKIVKOPIA

10/010

Dikt till Raoul Wallenberg

1989-01-10 P 2 Ew

Överlämnas av utrikesdepartementet, pol I,
till Raoul Wallenbergföreningen, Stockholm.

Vollrath Tham
Kansliråd mp

Exp: 89-01-10

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax	Telex
Box 16121	Gustav Adolfs torg 1	786 6000	723 11 76 (G3)	10580 MINFOR S
103 23 STOCKHOLM				

To Ambassador W. Wachtmeister,
from Dr. P. Bardis

You may publish
in a Swedish
journal. Thanks.

POL I
Jul 88-12-28

INK. AMB. WASH.
1988 -12- 16

ODE TO RAOUL WALLENBERG

Panos D. Bardis
The University of Toledo
Toledo, Ohio 43606, USA

"Thus the Lord saved Israel that day
out of the hand of the Egyptians;
and Israel saw the Egyptians dead
upon the sea shore."

Exodus 14:30

"He who wins the prize of valor
and distinguishes himself shall
first be crowned."

Plato, Republic, 468b

Torch of Freedom! Brightly burning
Over field and fjeld and fjord;
Over frozen rills and rivers,
Roaring torrents, singing streams;
Over summits rising proudly;
Over woods of birch and beech,
Brightly blazing Star of Freedom,
Death and prison never slay
Noble Heroes!

Chorus

Noble Heroes, unforgotten.

Misbegotten

Fiends, forgotten.

Never trapped in Charon's sieve,

Men of valor always live.

* * *

Dazzling Danube, gently flowing,

Hugging Buda, kissing Pest;

Rolling hills adorned with flowers;

Castle Hill and Margit Isle;

Magic city, fabled city;

Gypsy rhapsodies and chants

Tell of Final--grim--Solution,

Ghastly horrors, and nightmares.

Isaac's melancholy children,

Terah's seed, in their new Ur,

Flee to Shechem, fly to Bethel,

Seeking solace, love, and peace.

But the Arrow Cross of demons--

Serpent fastened to their arms--

Writhes and squirms and coils with fury,

Hissing madly, spreading death!

Ah, the deadly, frightful marches--

Frozen phantoms, fading shades!

Ah, the ghostly, spectral figures

In the silent Synagogues!

<u>Chorus</u>

Bodies frozen,

Yahweh's Chosen

March in night.

Darkly winging,

Death is singing,

Spreading fright.

But a dazzling Northern Light,

Mocking madmen's monstrous might,

Brightly shines

Over shrines,

Giving signs

Of relief and liberation.

Jubilation! Jubilation!

Like two spirits, here and there,

Yahweh's Angel, bright and fair,

Brings new life, new dreams, new hope,

Breaking hangmen's writhing rope.

Gladness! Rapture! Jubilation!

Kindness is mankind's salvation.

But the demon Eichmann, howling,

Like a wounded creature growling,

Like the Lord of Evil, Seth,

Seeks the faithful servant's death.

Ah, what madness, what false might!

Are bright orbs obscured by night?

Does a dragon's fearful flight

Bring a noble knight's twilight?

* * *

Cannon, horrid conflagration.
Bursting bombs--a flaming hell.
Thunder-hammer, sharpest sickle,
Freedom symbols, signs of life.
Buda smiling, Pest rejoicing,
Jacob's children greet the dawn.
But the ageless, rolling river,
Wise with eons' sights and sounds,
Sees a hammer crushing children,
Sees a sickle bringing death!

Ancient Danube!
River-god, forever singing
Dirges, ballads, barcaroles,
Rhapsodies, triumphal anthems,
Sweetest lieder, lullabies,
You foresaw the coming tempest,
And the Northern Orb's eclipse.

<u>Chorus</u>

Dark and ominous eclipse,
Horsemen and Apocalypse,
Lost and haunted ancient ships.
But such darkness lasts awhile,
Then the sun returns to smile.

* * *

Now the Danube greets the Volga,
Sending messages and hymns.
And the hymns, in the Lubianka--

Darkest ghetto, blackest cage--
Greet a gaunt and sleepless Hero,
Greet a silent, somber shade.

Chorus

Master Builder, son of mortals,
You have soared through Heaven's portals,
There to shine among immortals.
When the Fates were sternly scowling
And the hounds of hell were howling,
    Gulag's ghouls--
    Frenzied fools--
Came to take your precious life.
But can life succumb to strife?
When the mountain shakes and quakes
And the burning lava bakes
    Ground and flowers,
Death is regnant. But new bloom
Soon will rise from Earth's dark womb.
    Silver showers
Then will bring new joy, new life,
And an end to storm and strife.

* * *

Master Builder, son of mortals,
You have joined the Great Immortals!

SWEDISH EMBASSY
WASHINGTON

December 16, 1988

Mr Panos D. Bardis
The University of Toledo
Ohio 43606

Dear Mr Bardis:

I thank you for the letter,that arrived today, and in which you communicate an ode to my compatriote and colleague, Mr Raoul Wallenberg. It is a moving tribute to a hero of humanitarianism of our times. I have forwarded it to the Ministry for Foreign Affairs so that my colleague there in his or her turn can bring it to the attention of the Raoul Wallenberg family.

Yours Sincerely,

John HM Hagard
Counselor

Address
Suite 1200
600 New Hampshire Avenue, N. W.
WASHINGTON, D. C. 20037
USA

Telephone
(202) 944-5600

Telegram
Svensk

Telex
RCA 248347, SVSK UR
WU 89-2724 SVENSK WSH

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
LJ

KOPIA TILL:
UTRMIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

INK UTRIK
Dn...../.....
1988-12-29
Arkiv P | Ser 2 | Mål Ew I

FN 2

GENERALKONSULATET NEW YORK 1988-12-29

UD STOCKHOLM

FOER POL 1 FRAAN SPORRONG

RE RAOUL WALLENBERG ; Kenne Sants uppsiften

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE RAOUL WALLENBERG

DEN ANGIVNA ADRESSEN AER TILL ORGANISATIONEN CENTER FOR DEMOCRACY IN THE USSR, VILKEN SEDAN NAAGOT AAR PUBLICERAR EN ENGELSKSPRAAKIG VERSION AV SERGEI GRIGORYANTS PUBLIKATION GLASNOST. TIDSKRIFTENS REDAKTOER LARRY PARR HAR TIDIGARE HAFT KONTAKT MED VICTOR DAVIDOV OCH MED HJAELP AV HONOM HAR JAG KUNNAT SPAARA DAVIDOV.

VID SAMTAL IDAG MED DAVIDOV FOERKLARADE HAN ATT KENNE FANT TROLIGEN MISSFOERSTAATT HONOM. ENLIGT DAVIDOV FANNS ETT RYKTE INOM INSTITUTIONEN I BLAGOVECHENSK ATT DET DAER TIDIGARE FUNNITS EN GAMMAL SVENSK, SOM EJ TALADE RYSKA SPRAAKET. DAVIDOV HADE SJAELV ALDRIG TRAEFFAT SVENSKEN OCH INTE HELLER KUNNAT FINNA NAAGOT SOM KUNDE STYRKA RYKTET. DETTA SKULLE HAN REDAN HA FRAMHAALLIT FOER FANT. DAVIDOV BEKLAGADE ATT HAN EJ KUNDE VARA OSS MER BEHJAELPLIG.

THOREN